Émile Zola

Paris' mave

Rougon-Macquart #11

Émile Zola

Paris' mave

Rougon-Macquart #11

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Émile Zola: *Paris' mave* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Émile Zola: *Paris' mave* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

1

Den tavse morgenstund bevægede grønthandlernes lange vogntog sig ind mod Paris ad de endnu menneskeomme veje; hjulene rullede dumpt hen over jorden, så det gav genlyd mellem de til begge sider liggende huse, hvor alt endnu syntes at sove. En tohjulet kærre med kål og en med ærter sluttede sig ved Pont de Neuilly til otte vogne, som kom fra Nanterre med turnips og gulerødder; hestene bevægede sig dovent fremad med sænket hoved. Tømmerne hang slappe. Iført grove gedehårs kapper lå kuskene udstrakt på maven oven på alle grøntsagerne og halvsov med tømmerne i hånden. Når vognrækken nu og da passerede en gaslygte, faldt skæret fra denne hen over de store bunker røde gulerødder, turnips, grønne kålstokke og ærter, op fra hvilke der dukkede en sømbeslået sko, et blåt bluseærme eller det øverste af en kasket. Og fra alle sideveje, foran og bagefter, hørtes den samme tunge rullen af vognen, der allerede nu, klokken to om morgenen, arbejdede sig frem gennem mørket for at bringe den store, slumrende by levnedsmidler for den kommende dag.

Baltazar, en fed, klodset hest, der tilhørte madam François, gik i spidsen af toget. Den gik og halvsov og slog med ørene, da den netop der hvor Rue de Longchamp er højest, pludselig stemmede alle fire ben fast mod jorden og standsede. Den ene hest efter den anden rendte hovedet mod bagsmækken af vognen foran, hele rækken standsede, så det raslede i alt jernbeslaget, kuskene vågnede op og begyndte straks at bande. Madam François, der sad på et agebræt med ryggen lænet op

mod grøntbunken, så og så frem for sig, men kunne i det svage lys fra den lille vognlygte på venstre side ikke se andet end den ene side af Baltazar.

"Nåda, mutter, kør til!" råbte en af mændene, der havde lagt sig på knæ midt i alle sine grøntsager. "Det er naturligvis et eller andet fuldt bæst!"

Hun havde imidlertid lænet sig endnu mere forover og fik nu øje på en sort masse, der lå og spærrede vejen, næsten lige under hestens fødder.

"Jeg kører ikke sådan folk over," sagde hun og sprang ud.

Det var en mand, der lå så lang han var med ansigtet i snavset. Han så usædvanlig høj ud og var mager som en vissen gren; det var et rent mirakel, at Baltazar ikke havde trådt ham sønder og sammen med sine hove. Madam François troede, han var død; hun bøjede sig ned over ham, greb hans ene hånd og mærkede, at han var varm.

"Å, den stakkel! – Hvad fejler De?" sagde hun medlidende.

Men kuskene bag ved begyndte at blive utålmodige. Han, der lå på knæ i grøntsagerne, tog på ny ordet med sin hæse stemme:

"Pisk på krikken, mutter! ... Det svin er snydefuld! Vælt ham ned i grøften!"

Manden havde imidlertid åbnet øjnene. Han så på madam François med en forvildet mine uden at røre sig. Hun troede nu også, at han var fuld.

"De kan ikke blive liggende der uden at blive kørt over," sagde hun til ham. "Hvor skal De hen?"

"Jeg ved ikke ..." svarede han med næsten uhørlig stemme.

Så anstrengte han sig for at samle tankerne og sagde med et uroligt blik:

"Jeg skulle til Paris, så faldt jeg ... jeg ved ikke hvordan ..."

Hun så det bedre; han så ynkelig ud, som han lå der i sine slidte og lappede sorte benklæder og overfrakke, radmager. En sort klædeskasket dækkede halvvejs over to store, blide, brune øjne; ansigtet var præget af store lidelser. Madam François syntes, han så alt for mager ud til at kunne være fuld.

"Og hvor skal De hen i Paris?" spurgte hun på ny.

Han svarede ikke straks, dette forhør var ham ubehageligt. Han lod til at tænke sig om og svarede så lidt tøvende:

"Ad den kant, i nærheden af Hallerne."

Med stort besvær havde han imidlertid rejst sig op og gjorde mine til at ville fortsætte sin vej. Han støttede sig vaklende til vognen.

"Er De træt?" spurgte hun.

"Ja, meget træt," hviskede han.

Så lagde hun hånden på hans skulder og sagde i en barsk og tilsyneladende misfornøjet tone:

"Å, så stå op i min vogn i en fart! De står her og spilder tiden for os! ... Jeg skal til Hallerne, og jeg skal nok aflevere Dem der sammen med mine grøntsager."

Og da han gjorde modstand, tog hun fat i ham med sine solide arme og hev ham så at sige op oven på alle gulerødderne og roerne, idet hun, nu for alvor vred, udbrød:

"Nåda, kan vi så få en ende på det! De er noget langsom af Dem, min gode mand ... De hører jo jeg skal til Hallerne! Sov De bare, jeg skal nok vække Dem!"

Hun steg atter op, tog plads på agebrættet og gav et ryk i tømmen, hvorpå Baltazar igen satte sig i trit, igen sov ind og slog med ørene. De andre vogne fulgte efter og hjulene rumlede

på ny hen ad vejen, så det gav genlyd mellem de indslumrede huse. Kuskene sov atter ind under lange deres gedehårskapper. Han, der havde skyndet på madam François, strakte sig igen på sit leje og knurrede:

"Pokker skulle samle fulde folk op fra vejen! Jeg havde ikke gjort mig den ulejlighed."

Vognene rullede videre, tømmerne hang slappe, hestene gik med sænket hoved. Manden som madam François havde samlet op, lå på maven med sine lange ben stukket ind mellem roerne på bunden af vognen og ansigtet i gulerødderne; med sine lange, magre arme omspændte han et par store løgbundter for ikke at blive kastet ud ved vognens slingren; han lå og så frem for sig på de to rækker gasblus, der langt borte gik ud i ét. En hvidlig tåge bølgede oven over det sovende Paris.

"Jeg er fra Nanterre, og jeg hedder madam François," sagde grønthandlersken efter en stunds forløb. "Lige siden jeg mistede min stakkels mand, har jeg hver morgen selv måttet køre til Hallerne. Det er drøjt, kan De tro! ... Og De?"

"Jeg hedder Florent, jeg kommer langvejs fra ..." svarede manden lidt forlegent. "Men De må undskylde, jeg er så træt, så det falder mig besværligt at tale."

Han ville ikke snakke med hende. Så tav hun også stille og lod tømmerne hænge slappe henad ryggen på Baltazar, der skridtede videre som et dyr, der kender hver sten på vejen. Florent lå med øjnene fæstet på Paris og tænkte på sin historie, som han ikke havde villet fortælle grønthandlersken. Han var sluppet bort fra Cayenne, hvortil Decemberdagene havde bragt ham; så havde han i to år flakket omkring i Guyana i Sydamerika, længselsfuld efter atter at se sit fædreland, men

bange for det kejserlige politi; og nu endelig lå den kære, store, så savnede by foran ham. Han ville skjule sig der, leve fredeligt som i gamle dage. Politiet skulle ikke få fat i ham. For resten havde han nu været død og borte, hvis han var blevet der ovre. Og han tænkte på sin ankomst til Havre, hvor han stod med kun femten francs omhyggeligt indsvøbte i et lommetørklæde. Indtil Rouen havde han råd til at køre. Men så havde han knap tredive sous tilbage og måtte spadsere videre til fods. I Vernon købte han brød for sine sidste to sous. Hvad der senere var passeret, kunne han kun dunkelt erindre. Det forekom ham, at han havde sovet flere timer i en grøft, og at han havde forevist en gendarm de papirer, han havde sørget for at skaffe sig. Alt dette stod utydeligt for hans hukommelse. Han var gået sulten fra Vernon og havde i sin fortvivlelse tygget bladene på de buske, han kom forbi; han var blevet ved at gå fremad, pint af sult og med tilsløret syn; hans fødder bevægede sig mekanisk hen imod det Paris, han stadig så foran sig, lokkende og ventende på ham. Da han nåede Courbevoie, var det mørk nat. Som en stjernebesået flig af himlen, der havde lagt sig på et stykke af den mørke jord, lå Paris for ham, streng og ligesom vred over at se ham igen, forekom det ham. Benene rystede under ham, da han gik ned imod Pont de Neuilly. Her lænede han sig ud over brystværnet og så et øjeblik ned på Seineflodens mørke vande, der rullede hen under ham. Nu måtte han gå op ad bakke for at tilbagelægge det sidste stykke vej, der skilte ham fra Paris. Det forekom ham forfærdelig langt. De hundreder af mile, han havde tilbagelagt var ingen ting mod den stump vej, der stod tilbage. Med sine to rækker store træer og lave huse, med sine brede, grå fortove, hen over hvilke træernes skygger

strakte sig, med sin tavshed og sit mørke tabte den sig langt, langt borte i natten; de sparsomt spredte gasblus var det eneste levende i denne ørken. Florent blev stående stille, det forekom ham at gaslygterne dansede videre og tog vejen med sig, flyttede Paris endnu længere bort fra ham; det svimlede for ham; på en gang sank han om på vejen som en død masse.

Nu rullede han langsomt videre oven på det grønne leje, der forekom ham blødt som fjer. Han havde løftet hovedet lidt for bedre at kunne betragte den lyssky der bølgede hen over de sorte tage i det fjerne. Nu blev han ført til sit mål uden selv at behøve at anstrenge sig, nu var det kun sulten, der pinte ham. Sulten sled og rev atter inden i ham. Hans lemmer sov; han havde kun følelse i sin mave. Duften af de friske grøntsager berusede ham, så han var nær ved at besvime. Han trykkede af al magt maven ned mod dette leje af fødemidler for derved at dulme pinen noget. Og bag efter ham rullede de mange vogne med bjerge af kål, ærter, salat, selleri og løg, som ville de begrave ham, der kæmpede med sulten, under et lag af fødevarer. På en gang standsede vognrækken, og barske stemmer hørtes; de var nået Barrieren, og toldbetjentene undersøgte vognenes indhold. Så kørte de videre, og Florent førtes bevidstløs og med sammenbidte tænder ind i Paris.

"Hejda, De der oppe!" råbte pludselig madam François.

Og da han ikke rørte sig, steg hun op i vognen og rystede ham.

Florent rejste sig halvt op. Han havde sovet, havde et øjeblik glemt sin sult; han var ganske fortumlet. Grønthandleren hjalp ham ned og sagde:

"De vil vel nok hjælpe mig med at læsse af?"

Han gjorde det. En tyk mand med stok i hånden, en filthat på hovedet og en messingplade på det venstre ærme kom hen til dem, slog i stenbroen og sagde vredt:

"Nåda, lad det gå lidt hurtigere! Kør frem med vognen ... Hvor mange alen har De? Seks, ikke?"

Han leverede madam François en seddel, og gik så hen for at brumme et andet sted, Hun tog Baltazar ved hovedtøjet og trak vognen lidt fremad, tæt op imod fortovet. Så tog hun bagsmækken af vognen, afmålte sine seks alen på fortovet, betegnede grænsen for sin plads med et par bundter grønt og bad Florent lange hende alle varerne knippe for knippe. Hun lagde alt i pæn orden på det firkantede rum, for at det kunne se indbydende ud for køberne. Da Florent havde rakt hende den sidste favnfuld persille, som lå på bunden af vognen, bad hun ham om endnu en tjeneste.

"Vil De ikke nok være så skikkelig at passe på mine sager, mens jeg kører hen med vognen ... Kun to skridt herfra, i Rue Montorgueil, i "Den forgyldte Passer"."

Han forsikrede hende, at hun kunne stole på ham. Han brød sig desuden ikke om at gå videre straks; sulten var kommet igen, så snart han begyndte at røre sig. Han satte sig med ryggen op mod en stabel kål og tænkte, at han gjorde bedst i at blive siddende der, til hun kom igen. Han følte en underlig tomhed i hovedet og kunne ikke rigtig forklare sig hvor han var. Lige fra de første dage i september er morgenerne mørke. Gasblussene omkring ham lyste kun svagt. Han sad ud til en bred gade, som han ikke kendte. Den tabte sig ud i natten. Han kunne ikke se synderligt andet end de grøntsager, han var sat til at passe på. De store dynger grønt længere borte skimtede han

kun dunkelt. Ude på gaden holdt den lange række vogne. Man hørte nu og da en hests prusten, lyden af sager, der sattes ned på stenbroen, et vognhjuls skraben op imod fortovsfliserne, tilråb og svar; alt tydede på, at søvnen rundt omkring ham snart var forbi, at liv og færdsel stod begreb med at forjage nattens stilhed. Ved at vende hovedet til den anden side fik Florent øje på en mand, der lå og snorkede i sin gedehårskappe med hovedet på nogle kurve med blommer. Til venstre for sig så han et lille barn på en halv snes år, som med et roligt smil lå og sov tæt ved ham mellem to store dynger cikorie. Kun gasblussene på deres usynlige arme syntes at være rigtig vågne. På en gang faldt hans blik på en høj grå bygning med en oplyst urskive på facaden, og til sin forbavselse genkendte han Saint-Eustache-kirken. Nu vidste han, hvor han var.

Madam François var imidlertid kommet tilbage. Hun diskuterede højrøstet med en mand, der bar en sæk på ryggen, og som ville købe hendes gulerødder for en sous knippet.

"Hør, vær nu rimelig, Lacaille ... De sælger Dem jo igen til pariserne for fire-fem sous ... For to sous knippet, skal De få dem."

Og da manden gik sin vej, vedblev hun:

"Folk tror, at sådan noget skyder op af jorden af sig selv ... hvor bilder den fyr sig ind, han kan gå hen og købe gulerødder til en sous ... De skal få at se, han kommer nok igen."

Så tog hun plads ved siden af Florent og sagde til ham:

"Hør en gang, hvis De har været længe borte fra Paris, så kender De måske ikke de nye Haller? Det kan vel være i det højeste fem år siden, de blev bygget. Ser De, ad den kant der har vi frugt- og blomsterhallerne; længere henne sælges der fisk

og fjerkræ, og bag ved smør og ost; der er seks haller til den side: så har vi lige overfor fire til med kød, kallun og vildt. Her er god plads, men pokkers koldt om vinteren. De siger, at husene omkring kornhallen skal rives ned for at give plads til to nye haller. Kender De noget til alt det?"

"Nej," svarede Florent, "jeg har været i udlandet ... Og den brede gade her foran os, hvad hedder den?"

"Det er en ny gade, Rue du Pont-Neuf: den går lige fra Seinen og hertil, til Rue Montmartre og Rue Montorgueil ... Når det bliver lyst, vil De lige straks kunne se, hvor De er."

Hun rejste sig op, da hun fik øje på en kone, som bøjede sig over hendes turnips.

"Er det Dem, mor Chantemesse?" spurgte hun venligt.

Florent sad og så hen mod Rue Montorgueil; det var der, en skare politibetjente havde fanget ham, natten til den fjerde december. Han var kommet gående hen ad Boulevard Montmartre klokken to om eftermiddagen og havde i trængslen moret sig over de mange soldater, regeringen lod patruljere rundt i gaderne for at sætte sig i respekt; men pludselig ryddede soldaterne fortovet; mængden blev puffet afsted, og på hjørnet af Rue Vivienne blev han kastet omkuld, folk trængte sig hen over ham, han hørte geværerne knalde og mistede bevidstheden. Da han atter kom til sig selv, ville han rejse sig op, men over ham lå en ung kvinde med rød hat og et tørklæde omkring brystet, lige oven over hvilket to kugler var trængt ind; da han forsigtigt ville befri sig fra hende, flød to blodstråler ned på hans hænder. Så fo'r han op og løb af sted som en gal mand, uden hat og med blodige hænder. Lige til det blev aften flakkede han omkring uden mål og med, fortumlet i hovedet; bestandig

så han for sig den unge blege kvinde med de store, blå, åbentstående øjne og det lidende træk omkring munden, liggende tværs over ham med to blodstråler vældende ud af brystet. Han var frygtsom af sig, skønt tredive år gammel vovede han næppe at se en kvinde ind i ansigtet, og nu var billedet af den unge kvinde indgraveret i hans erindring og hans hjerte for hele livet. Det var, som havde han selv mistet hende. Om aftenen kom han tilfældigvis hen i Rue Montorgueil hos en vinhandler, hvor en skare mænd stod og drak og talte sammen om at bygge barrikader. Han fulgte dem, hjalp dem med at bryde brostenene op og træt af at flakke omkring i gaderne satte han sig ned på barrikaden og besluttede at kæmpe med mod soldaterne, når disse kom. Han havde ikke en gang en kniv hos sig, og han var endnu barhovedet. Hen imod kl. elleve faldt han i søvn; de to huller i den unge kvindes bryst stirrede på ham som to øjne, der græd blod. Da han vågnede op så han sig omringet af fire politibetjente, der puffede og slog ham. Barrikadens forsvarere var løbet deres vej. Politibetjentene blev rasende og havde nær taget livet af ham, da de opdagede, at han havde blod på hænderne. Det var den unge kvindes blod.

Opfyldt af sådanne erindringer så Florent op mod Saint-Eustache-kirken oplyste urskive, uden dog at kunne se viserne. Klokken var blevet omtrent fire. Hallerne sov endnu. Madam François stod og diskuterede prisen på turnipsene med mor Chantemesse. Og Florent erindrede, hvordan han nær var blevet skudt der henne op imod kirkens mur. En afdeling soldater havde lige skudt fem stakler der, som de havde taget til fange på en barrikade i Rue Greneta. De fem lig lå på fortovet,

akkurat hvor han nu troede at skimte en bunke røde radiser. Han undgik geværerne, fordi politibetjentene kun var bevæbnet med sabler. Han blev ført hen til en nærliggende vagt, hvor de afleverede ham tillige med en lap papir, hvorpå der stod skrevet med blyant: "Fanget. Hænderne dækket med blod. Meget farlig." Lige til om morgenen blev han slæbt fra vagt til vagt. Papirlappen fulgte med. Man gav ham håndjern på og bevogtede ham som en farlig forbryder. I vagten Rue de la Lingerie ville nogle fulde soldater have skudt ham, og de havde allerede truffet forberedelser hertil, da der kom ordre om, at alle fangerne skulle føres til politipræfekturet. Andendagen derefter sad han forvaret i en af kasematterne i Fort Bicêtre. Lige siden den dag havde han lidt sult; sulten havde indfundet sig hos ham der i kasematten, og den forlod ham ikke mere. Der var indespærret omtrent et hundrede mennesker i disse underjordiske hvælvinger, uden frisk luft og uden anden føde end de få mundfulde brød, der kastedes ind til dem som til vilde dyr. Da han endelig blev stillet for en forhørsdommer blev han, uden at få en forsvarer og uden at et eneste vidne afhørtes, anklaget for at have været medlem af et hemmeligt selskab; og da han svor på, at det ikke var sandt, trak dommeren den papirlap frem, hvorpå der stod: "Fanget. Hænderne dækket med blod. Meget farlig." Det var nok. Han blev dømt til deportation. Efter seks ugers forløb blev han en nat i januar måned vækket af en fangevogter, der lukkede ham ind i en stor gårdsplads, hvor der var samlet over fire hundrede fanger. En time efter brød forbryderkolonnen op, alle forsynet med håndjern, og med en række soldater med ladte geværer på hver side. De vandrede over Austerlitz-broen, fulgte boulevarderne og nåede Havre-

banegården. Det var en nat i karnevalstiden; vinduerne i restaurationerne på boulevarden var stærkt oplyste; i Rue Vivienne, netop der hvor han havde set den dræbte unge pige, hvis billede ikke mere forlod ham, så Florent nogle maskerede, leende damer kigge ud af en vogn, ærgerlige over ikke at kunne komme videre for "den bande slaver, som aldrig lod til at få ende." Fra Paris til Havre fik fangerne ikke en smule brød, ikke en dråbe vand; man havde glemt at uddele rationer til dem før afrejsen. De fik først noget at spise, da de seksogtredive timer senere var blevet stuvet ned i lasten på fregatten *Canada*.

Nej, sulten forlod ham ikke mere. Han kunne rode op i sin hukommelse så meget han lystede, så erindrede han dog ikke en eneste time, hvor han havde fået tilstrækkelig føde. Han var blevet skindmager, hans mave var skrumpet ind, huden klæbede lige over ben og knogler. Og der lå nu Paris for ham, fed og velnæret, med bugen fuld af madvarer; han var kommet ind i byen på et leje af friske, stærkt duftende grøntsager. Hin karnevalsnat havde altså varet ved i syv år. Han så atter de oplyste vinduer på boulevarderne, så leende kvinder, så den samme lækkersultne by igen, han havde forladt hin sørgelige januarnat; og det forekom ham, at alt havde udviklet sig, var skudt i vejret i de uhyre haller, hvis imponerende åndedrag, tungt som efter overdreven mættelse den foregående dag, han begyndte at fornemme.

Mor Chantemesse havde bestemt sig til at købe tolv knipper turnips. Hun holdt dem foran sig i sit store forklæde og stod endnu en stund og passiarede med slæbende stemme. Da hun var gået, tog madam François atter plads ved siden af Florent og sagde:

"Den stakkels gamle kone, hun er mindst to og halvfjerds. Da jeg endnu var en ung pige, kom hun og handlede med min fader. Og så har hun med alt det ikke en eneste slægtning, når undtages en snavs tøs, hun har samlet op et eller andet sted og som gør hende livet surt ... Men hun slår sig igennem alligevel, sælger sine varer i småpartier og tjener endnu sine fyrre sous om dagen ... Jeg kunne nu aldrig finde mig i at have stade hele dagen igennem på et fortov her i den fordømte by. Ja, når man så endda havde familie her!"

Og da Florent ikke gjorde mine til at ville åbne munden, spurgte hun:

"De har vel familie her i Paris, ikke sandt?"

Han lod, som om han ikke hørte spørgsmålet. Hans mistænksomhed var vendt tilbage. Han havde hovedet fuldt af historier om politibetjente, der lurede ved hvert gadehjørne, om fruentimmer, der solgte de hemmeligheder, de fralokkede de stakkels forfulgte djævle. Som hun sad der tæt op til ham, forekom hun ham ikke desto mindre at se meget skikkelig ud med sine storslåede, rolige ansigtstræk og et sort og gult tørklæde over hovedet. Hun kunne være omtrent femogtredive år, var kraftigt bygget, frisk og sund og havde blide sorte øjne. Hun var ganske vist meget nysgerrig, men en godmodig nysgerrighed var det.

Uden at tage Florents tavshed ilde op vedblev hun:

"Jeg har haft et søskendebarn her i Paris. Men ham gik det galt ... Man kan være glad, når man har et hjem at ty til. Deres forældre bliver rimeligvis meget overraskede ved at se Dem. Og det må være en stor glæde, at komme sådan hjem igen, ikke sandt?"

Mens hun snakkede op veg hendes øjne ikke fra ham; hun ynkedes uden tvivl over hans usædvanlige magerhed og havde en følelse af at den slidte, sorte dragt skjulte en "dannet herre", hvorfor hun heller ikke vovede at stikke ham et pengestykke i hånden.

Endelig hviskede hun frygtsomt:

"Hvis De skulle trænge til noget straks, så ..."

Men med en slags stolthed afslog han hendes tilbud; han havde, hvad han behøvede, vidste, hvor han skulle gå hen, sagde han. Hun lod til at blive meget glad over dette, for hun gentog flere gange som for at berolige sig med hensyn til hans videre skæbne:

"Ja, så behøver De kun at vente til det bliver lyst."

En stor klokke henne i frugthallen begyndte at ringe, langsomt og regelmæssigt. Vogne blev ved at komme rullende, kuskene råbte, piskene knaldede og hestene stampede i stenbroen; hele rækken bevægede sig kun stødvis fremad, standsede med et ryk, når den forreste vogn standsede. Hele vejen langs Rue du Pont-Neuf var man i færd med at læsse af. I en af de nærmeste vogne så Florent en lille sekstenårs bondepige med en blå lærredshue på hovedet stå i kål lige til skuldrene; et for et tog hun kålhovederne og kastede dem ned til en person, der stod skjult bagved i mørket. Nu og da gled hun ud og forsvandt under kålen, så dukkede hendes lille leende ansigt igen frem, og kålhovederne fløj atter fra hendes hænder og hen til den usynlige hjælper. Florent sad og så på hende; mekanisk talte han kålhovederne, indtil kærren var tom.

Mellem de aflæssede dynger lavede grønthandlerne en smal gang, hvorigennem folk kunne passere. Hele det brede fortov

var fra ende til anden fyldt med ærtestokke, salater, gulerødder og roer, som gaslygternes blege skær faldt hen over. Fortovet var lidt efter lidt blevet befolket, man gik frem og tilbage mellem varerne, standsede, passiarede og råbte. Gitrene foran hallen, hvor der solgtes bælgfrugter blev nu åbnet. Sælgekonerne med deres hvide huer, et tørklæde bundet over det sorte livstykke og skørterne hæftet op med knappenåle for ikke at tilsmudses, læssede deres varer i store bærekurve; det var en kommen og gåen med disse kurve, arbejdsmændene løb mod hinanden, skændte på hinanden og sloges om at få lov til at tjene en sous for et kvarters arbejde. Og Florent undrede sig over den ro, de solbrændte, velnærede sælgekoner viste midt under al denne hurlumhej.

Bagved ham på fortovet ud til Rue Rambuteau solgtes der frugter. Der stod opstillet lange rækker af lave kurve, overbundet med lærred eller dækket med halm; der lugtede stærkt af overmodne blommer. En blid og sagtmodig stemme, som han havde hørt i nogen tid, fik ham til at vende hovedet om. Han fik da øje på en sød lille mørkeblond kone, der sad ned i færd med at købslå.

"Hør nu, Marcel, sælger du det så for fem francs?"

Manden, der var indhyllet i sin gedehårskappe, svarede ikke. Og efter en længere pause vedblev den unge kone:

"Hvad, Marcel, fem francs for den kurv der og fire for den der anden? Det bliver ni francs, du skal have i det hele."

Samme tavshed som før.

"Men hvad skal jeg da give dig?"

"Ti francs, det ved du jo godt, jeg har jo sagt dig det ... Og Jules, hvor har du gjort af ham, Sarriette?"

Den unge kone gav sig til at le, tog en håndfuld penge frem og sagde:

"Å, Jules, han sover på sit grønne øre ... Han holder nu på, at mandfolkene ikke er skabt til at arbejde."

Hun betalte, tog de to kurve og gik ind i den nylig åbnede frugthal. Tusmørket var endnu ikke forsvundet fra Hallerne, i hvis lange gang køberne begyndte at indfinde sig. Henne ved Saint-Eustache tog slagtere og vinhandlere skodderne fra vinduerne; de oplyste butikker gjorde afbrydelser i mørket langs den grå husrække. Florent sad og så hen imod et bageri til venstre i Rue Montorgueil, og han troede at mærke lugten af det friske brød. Klokken var nu halv fem.

Imidlertid var madam François blevet af med sine varer. Hun havde kun nogle gulerødder tilbage, da Lacaille kom igen med sin sæk.

"Nå, får jeg dem så til en sou?" sagde han.

"Jeg vidste nok, De kom igen," svarede hun roligt. "Å, tag så hele resten. Der er sytten knipper tilbage."

"Det bliver sytten sous."

"Nej, fireogtredive."

De blev til sidst enige om fem og tyve. Madam François længtes efter at komme af sted. Da Lacaille havde fået gulerødderne stoppet i sækken og var gået, sagde hun til Florent:

"Der ser De, han holdt øje med mig. Den gamle snegl snuser omkring alle vegne; han venter somme tider lige til det ringer ud, bare for at købe for fire sous ... Å, de parisere! De prutter og prutter, og så bagefter får vinhandleren hele fortjenesten."

Når madam François talte om Paris var det med foragt og ironi. Hun behandlede den som en by, der egentlig lå langt borte, og som hun på ingen måde ville sætte sine ben på andre tider end om natten.

"Nu kan jeg tage herfra," vedblev hun og tog plads ved siden af Florent oven på en nabokones grøntsager.

Florent bøjede hovedet. Han havde lige begået et tyveri. Han havde, da Lacaille var gået, lagt mærke til en gulerod, der var blevet liggende. Han havde samlet den op og sad nu og knugede den i sin højre hånd. Duften af sellerien og persillen bagved ham fik hans tænder til at løbe i vand.

"Jeg går min vej nu," gentog madam François.

Hun interesserede sig for den fremmede mand, hun følte at han led, som han sad der på fortovet uden at have rørt sig af stedet. Hun tilbød ham på ny sin hjælp, men han afslog den stolt. Han rejste sig op og stod rank for at vise, at han ikke fejlede noget. Og da hun vendte hovedet til den anden side, bed han hurtigt et stykke af guleroden. Men han måtte atter holde inde, trods den skrækkelige lyst han havde til at tygge den med sine tænder; hun så ham igen ind i ansigtet med sit ærlige, spørgende blik. For ikke at tale svarede han hende ved at ryste med hovedet … Så lykkedes det ham lidt efter lidt at få guleroden spist.

Grønthandlersken ville lige til at gå, da det lød tæt ved hende:

"God morgen, madam François."

Det var en ung, mager, knoklet fyr med et stort skæg, en fint formet næse og små, klare øjne. Han bar en slidt, sort filthat og en lang, tilknappet, en gang brun, nu falmet overfrakke. Han gik lidt krumbøjet og gyste nu og da nervøst; på fødderne bar

han et par store sko, og hans for korte benklæder lod et par blå strømper komme til syne.

"God morgen, hr. Claude," svarede hun muntert. "De ved nok, jeg ventede Dem i mandags; men da De ikke kom, så gemte jeg Deres lærred; jeg hængte det op på et søm i mit kammer."

"De er alt for god, madam François; jeg skal komme en af disse dage og gøre min skitse færdig ... I mandags kunne jeg ikke ... Har det store blommetræ endnu alle sine blade?"

"Vist har det så."

"Ja, for ser De, jeg tænker på at anbringe det der i et hjørne af maleriet. Det vil tage sig godt ud til venstre for hønsehuset. Jeg har tænkt på det hele ugen ... Å, hvilke smukke grøntsager her er til morgen! Jeg er kommet tidligt, da jeg nok tænkte, at her ville blive en prægtig solopgang over alle disse kålplanter."

Og han pegede ud over fortovet.

"Å, ja nu går jeg," sagde grønthandlersken. "Farvel, og se så snart ud, hr. Claude."

Og inden hun gik, forestillede hun Florent for den unge maler og sagde:

"Den herre der kommer langvejs fra, lader det til. Han kan ikke mere rigtig finde sig til rette her i denne pokkers by. Måske De kunne være ham lidt behjælpelig."

Endelig gik hun, glad over at have givet Florent en ledsager. Claude betragtede hum med interesse; det lange, magre ansigt forekom ham originalt. Madam François' præsentation var ham nok, og med den hjertelighed, der er ejendommelig for personer, som er vant til alle slags tilfældige bekendtskaber, sagde han roligt til ham:

"Jeg skal nok følge med Dem. Hvor skal De hen?"

Florent stod noget forlegen. Han var mindre åben, men lige siden han var kommet til Paris, havde et spørgsmål svævet ham på læberne. Med bange anelser vovede han endelig al spørge:

"Eksisterer Rue Pirouette endnu?"

"Vist gør den så," svarede maleren. "Et ganske snurrigt stykke gammelt Paris, den gade! Den vrider sig som en danserinde, og husene har maver som frugtsommelige koner … Jeg har lavet en ret god lille akvarel af den. Når De en gang kommer hjem hos mig, skal jeg vise Dem den … Er det der, De skal hen?"

Noget lettet og lindret ved at erfare, at Rue Pirouette eksisterede endnu, forsikrede Florent højt og helligt, at han ikke skulle der hen, og at han ikke havde noget bestemt mål. Jo mere Claude trængte ind på han, desto større blev hans mistænksomhed.

"Det gør lige meget," sagde Claude, "lad os alligevel gå hen i Rue Pirouette. Om natten tager den sig ud, kan De tro! Kom kun med. Det er kun et par skridt her fra."

Han fulgte med. De gik side om side som to kammerater, hen over kurve og grønt. Henne i Rue Rambuteau flød der med regelmæssige mellemrum store stabler blomkål. Den så ud som store roser midt imellem grønne blade, og hver stabel lignede en uhyre buket i en kolossal have. Claude kunne ikke lade være med at ytre sin beundring.

Da de nåede Rue Pirouette udpegede Claude enkelte huse for Florent og gav ham en forklaring over dem. Et ensomt gasblus brændte langt nede i gaden. De gamle rønner stod tæt op ad hinanden, havde hinanden under armen for ikke at falde; nogle hældede forover, andre bagover, alle var de hårdt medtaget af tidens tand. Florent stod stille på hjørnet af Rue Mondétour,

lige overfor det næstsidste hus til venstre. De tre første etager havde hvide gardiner trukket for vinduerne, bag hvilke alt syntes at slumre. Øverst oppe i gavlen ud til gaden var der lys. Men det var navnlig butikken i stuen, der lod til at fængsle hans opmærksomhed. Den blev netop lukket op; der boede en delikatessehandler. Florent stod som naglet fast af lutter forbavselse; han kunne åbenbart ikke genkende butikken; på et rødmalet skilt stod navnet Godeboeuf. Som var der sket en ulykke, stod han og så med en fortabt mine på de mange lækre sager i vinduet.

Imidlertid blev et af gavlvinduerne åbnet, en gammel dame stak hovedet udenfor, så op imod himlen og derpå hen imod Hallerne.

"Se, se! Frøken Saget er tidligt på færde," sagde Claude og så op.

Og han vendte sig om mod sin ledsager og tilføjede:

"Jeg har haft en tante i det hus. En løjerlig, gammel rønne, hvad ... Å, se nu begynder Méhudins også at røre sig; der er lys på anden sal."

Florent havde den største lyst til at udspørge Claude nærmere; men denne forekom ham at se noget mistænkelig ud i sin lange, falmede frakke; han fulgte ham derfor videre uden at sige et ord. Claude vedblev at tale videre om Méhudins; det var fiskehandlersker; den ældste var smuk; den lille yngste solgte ferskvandsfisk og lignede en af Murillos madonnaer.

Så kom han til at tale om Murillo, men standsede på en gang midt i gaden og sagde:

"Men sig mig, hvor skal De så egentlig hen?"

"Jeg skal ingen steder hen," sagde Florent. "Lad os gå, hvorhen De lyster."

Da de stod i begreb med at forlade Rue Pirouette, blev der kaldt på Claude inde fra en vinhandlerbutik på hjørnet. Claude gik der ind og trak Florent med sig. Kun de halve vinduesskodder var taget fra, og gasblussene var endnu ikke slukket; på bordene lå kortene og fløð fra den foregående aften, luften var kvalm, mættet af vindunster og tobaksrøg, og gennem den åbne dør trængte den friske luft ude fra ind i stuen. Værten, Lebigre, opvartede selv sine gæster; på hans velnærede, regelmæssige ansigt var sporene af søvnen endnu ikke forsvundet. En del mænd stod og drak foran disken, hostede, spyttede og søgte at blive rigtig vågne ved hjælp af hvid vin eller snapse. Florent genkendte blandt dem Lacaille, hvis sæk nu var propfuld. Han var nået til den tredje omgang og stod og passiarede med en kammerat, der vidtløftigt fortalte, hvordan han havde købt en kurvfuld kartofler.

"Hvad vil De have?" spurgte Claude Florent, efter at han havde præsenteret ham for den mand, der inviterede dem. Det var en kraftig, smuk, to og tyveårig ung mand med en lille knebelsbart og et muntert udseende; han bar en bredskygget hat og blå bluse. Claude kaldte ham Alexander, slog ham på skulderen og spurgte, hvornår de skulle tage ud til Charentonneau sammen. Og de gav sig til at tale om en større udflugt, de havde foretaget i en båd på Marne-floden.

"Nå, hvad vil De så have?" gentog Claude.

Florent så forlegen hen imod disken. Endelig tilstod han, at han helst ville have noget varmt. Lebigre kom med tre glas punch. Henne på disken stod der noget frisk brød, som lige var

kommet fra bageren og endnu dampede. Men de andre tænkte ikke på at forlange noget af det, og Florent drak sit glas punch; han følte det falde ned i sin tomme mave som smeltet bly. Alexander betalte.

"En skikkelig fyr, den Alexander," sagde Claude, da de begge to igen var kommet ud på gaden. "Han er meget morsom at have med på turene ud omkring i Paris' omegn; han kan gøre kraftkunster; han er udmærket skabt, jeg har selv set det, og hvis han ville stå model for mig ... Nu kunne vi jo, om De har lyst, gå en tur omkring i Hallerne."

Florent fulgte viljeløs med. Dagen begyndte at gry. Larmen i Hallerne tog mere og mere til. Nu og da hørte man en klokke ringe. De gik ned ad den lange, overdækkede gang, på hvis ene side der solgtes fisk, på den anden fjerkræ. Det hele forekom Florent at ligne en by med sine gader, pladser og promenader, som alt sammen pludselig en regnvejrsdag var blevet bragt under tag. Oppe under tagene var der endnu mørkt, men forneden mellem de mange jernsøjler, der bar overdækningen, gjorde dagslyset sig mere og mere til herre. Snart herskede der travlhed alle vegne. Belæssede vogne rullede ind under hvælvingerne, bragte de fra havet frisk tilførte varer, der netop var ankommet med jernbanen, fisk og muslinger, eller de bragte smør, æg og ost. Lastdragere styrtede sig straks over kasser, kurve og pakker og bar det ind til udsalgsstederne, hvor kontorister sad og skrev ved gasblussene. Claude var henrykt over al denne tummel. Snart nåede de blomsterudsalget, til højre og venstre for dem sad koner og piger med firkantede kurve fulde af roser, violer, georginer og gåseurter. En frisk berusende duft slog dem i møde, langt behageligere end duften

af fisk, smør og ost i de haller, de kom fra. Andre solgte bregner og tørrede rosenblade og vindrueblade. Længere henne holdt en vogn, forspændt med et lille æsel, der uden tvivl kedede sig, for da det fik øje på dem, gav det sig til at skryde så stærkt og vedholdende, at det rungede hen under Hallernes tage; heste vrinskede og stampede i stenbroen længere borte som svar, og snart døde larmen igen hen.

De var nu nået til Hallernes grænse ved Rue Berger og vendte om igen. Claude gik med hænderne i lommen og fortalte om den store forkærlighed, han nærede for Hallerne. Med stor begejstring skildrede han et billede, han havde påbegyndt, og hvorpå der var fremstillet frugter, fisk og kødvarer. Pint af sult hørte Florent på ham. Det var tydeligt, at Claude i dette øjeblik slet ikke tænkte på, at alle disse lækre sager kunne spises. Han holdt af dem for deres farvers skyld.

"Ser De," sagde han, "jeg spiser morgenmad her med øjnene, det er altid bedre end slet ikke at få noget. Jeg kan somme tider blive formelig overmæt af at se på alle disse sager."

Lidt efter gav han sig til at rive ned på romantismen; han foretrak sine kåldynger for middelalderens skikkelser.

"Se en gang," sagde han og standsede, "se hen på hjørnet af fortovet. Kunne der ikke laves et maleri ud af det, som ville komme til at tage sig bedre ud end dem, man nu i reglen opvartes med?"

Der sad foran dem nogle koner og solgte kaffe og suppe. En hel del kunder havde slået kreds omkring en kone, der lavede kålsuppe i en gryde, som hang over et lille fyrfad. Hendes kunder bestod af nette og propre grønthandlersker med deres bluseklædte mænd, lastdragere med frakkerne plettede af de

fødevarer, de havde båret, og endelig nogle stakkels pjaltede djævle der begærligt slubrede den varme drik i sig. Maleren blinkede henrykt med øjnene og søgte at finde en plads, hvorfra gruppen kunne tage sig rigtig malerisk ud. Men kålsuppen lugtede stærkt. Florent vendte sig om, han kunne ikke tåle at se på de mange fulde kopper, som mænd og koner tømte uden at sige et ord, idet de mistænksomt skævede til deres sidemænd. Da konen på ny skænkede i for sine kunder, gav Claude sig til at gå og sagde, idet han, som han plejede, snørede sit bælte fastere omkring livet:

"Det er pudsigt nok, men har De lagt mærke til en ting ... Man kan altid træffe folk, der vil traktere en med drikkevarer, men man træffer aldrig nogen, der finder på at traktere med noget spiseligt."

Dagen brød frem. Claude gik og så op imod tagene over Hallerne. Florent spurgte, hvad han så efter.

"Å, det er den knægt Marjolin," sagde maleren. "Han sidder vist nok et eller andet sted mellem jernbjælkerne, med mindre han skulle have tilbragt natten nede i kælderen, hvor fjerkræet gemmes ... Jeg ville gerne have ham til at stå model for mig."

Og han fortalte, hvordan en sælgekone en morgen havde fundet Marjolin i en bunke kål, og at han voksede op på gaden uden andet hjem end Hallerne. Man havde prøvet på at sende ham i skole, men så blev han syg og måtte tilbage til Hallerne igen. Dem kendte han ud og ind, dem elskede han med en søns kærlighed, og i dem levede han som et vims lille egern. Det var et net lille par, han og den lille Cadine, som mor Chantemesse havde fundet en aften henne i en krog af den gamle torveplads.

Han var kraftigt bygget og rødblond, hun fin og spinkel, med en skælmsk lille mund og sort, kruset hår.

Claude gik langsomt videre, mens han passiarede. De nåede atter hen til Saint-Eustache-kirken. Her lod Florent sig overvældet af træthed falde ned på en bænk ved siden af omnibuskontoret. Nede ved enden af Rue Rambuteau sås et rødt skær på den mælkefarvede himmel; højere oppe lå store forrevne, grå skymasser. Den friske morgenluft bragte et øjeblik Florent til at glemme, at han sad midt i Paris, og en egen landlig duft opfyldte luften. Men Claude viste ham, at der lige ved siden af dem solgtes krydderurter. Det var, som lå der tæt ved dem en hel mark besået med timian, lavendel og løg; og omkring de unge ahorntræer på fortovet havde sælgekonerne slynget laurbærgrene, der duftede om kap med de øvrige planter.

Den lyse urskive på kirken blegnede mere og mere, overrasket af morgenskæret. Rundt omkring hos vinhandlerne slukkedes gasblussene ét for ét, som stjernerne viger for dagens lys. Og Florent så, hvorledes de store haller dukkede op af mørket, der hidtil havde hvilet over dem. De så endnu mere kæmpemæssige ud nu med deres mangfoldige søjler og tage. Og da de først lå i det fulde dagslys, regelmæssigt fordelt med deres lige gange og firkantede form, tog de sig ud som en moderne maskine, en kæmpemæssig dampmaskine, en uhyre kedel bestemt til at forsyne et helt folk med mad, en vældig metalbug, der arbejdede med et maskineris regelmæssige larm.

Claude var af lutter begejstring stået op på bænken. Han prøvede at vække sin ledsagers beundring for dagens frembryden over dette hav af løg salat, cikorie, spinat, syre,

snittebønner, ærter, selleri, gulerødder, roer, kål, græskar og agurker. Claude klappede i hænderne af glæde. Imidlertid viste der sig flere og flere hvide huer, sorte livstykker og blå bluser. Lastdragerne ilede rundt med kurve på nakken, både købere og sælgere skyndte sig. Omkring kålbjergene stod soldater og nonner, mens kokkepigerne gik omkring og så på alt med en kendermine. Og stadig ankom der nye vognladninger.

"Det tager sig alligevel pokkers godt ud," udbrød Claude begejstret. Florent led. Det var et fristende syn for ham. Han vendte hovedet til den anden side. Og så hen imod kirken, der nu trådte skarpt frem mod den blå himmel. I de tilstødende gader så han skilte med fristende indskrifter og vinduer med et endnu mere fristende indhold. Alle butikkerne var åbne, og bag disken stod kommiserne og passiarede muntert sammen. Arbejdere i hvide bluser ilede ned ad gaderne med værktøj under armen.

Claude var endnu ikke steget ned af bænken. På en gang fik han øje på en stor blond hårtop ved siden af et lille sort, krøllet hoved.

"Hej, Marjolin! Hej, Cadine!" råbte han.

Og da hans stemme overdøvedes af larmen, sprang han ned og løb afsted: så kom han pludselig i tanker om Florent, vendte hurtigt om og sagde:

"De ved nok, nede i enden af Bourdonnais-stræde ... Mit navn står skrevet med kridt på døren, Claude Lantier ... Kom og besøg mig, så skal De få mit billede af Rue Pirouette at se."

Og han forsvandt. Han vidste ikke Florents navn; han forlod ham, som han havde taget ham, på et fortov efter først at have udviklet sine ideer om kunst for ham.

Florent var alene tilbage. I begyndelsen var han glad over denne ensomhed. Lige siden madam François samlede ham op i Avenue de Neuilly, havde han gået omkring som en søvngænger, på grund af sulten ude af stand til at have nogen klar forestilling om, hvad der foregik omkring ham. Endelig var han ene, nu ville han forjage det billede af bjerge af levnedsmidler, der stadig stod for ham. Han følte en underlig tomhed i hovedet og han var ikke fri for at være lidt bange. Det var nu omtrent helt lyst, folk kunne se ham; og han så ned ad sin ynkelige påklædning. Han knappede sin frakke, børstede støvet af sine benklæder og søgte at pynte sig så godt han kunne, idet han troede, at hans sorte pjalter tydeligt nok sagde, hvorfra han kom. Han sad midt på bænken med nogle stakkels djævle ved siden af sig, der sad og ventede på solen. To politibetjente spadserede sammen hen ad fortovet med hænderne på ryggen og indsvøbte i deres lange kapper; hver gang de kom forbi bænken, kastede de et forskende blik på de personer, som sad der. Florent indbildte sig, at de kendte ham, at de talte sammen om at arrestere ham. Så blev han bange. Han havde den største lyst til at rejse sig op og løbe sin vej. Men han turde ikke prøve på det, han vidste ikke, hvordan han skulle komme af sted. Og politibetjentenes regelmæssige, strenge øjekast gik ham gennem marv og ben. Endelig rejste han sig op og fjernede sig langsomt for ikke at vække mistanke, opfyldt af den dødeligste angst for pludselig at mærke politibetjentenes hænder på sine skuldre.

Nu havde han kun tanke for et: at komme bort fra Hallerne. Men det var næppe til at slippe ud af dem; overalt var vejen spærret af lange vognrækker eller af store dynger grøntsager.

Han gik lige frem, til han nåede Rue Pierre-Lescot, hvor der solgtes karse og kartofler, som aldrig syntes at ville få ende. Han foretrak at gå ned ad Rue Rambuteau. Men i nærheden af Boulevard Sévastopol holdt der en sådan masse af alle slags vogne, så det var umuligt at slippe igennem. Så vendte han om for at gå ned ad Rue Saint-Denis. Snart var han atter på alle sider omringet af kål, gulerødder og roer. Han standsede fortvivlet, modløs over ikke at kunne finde ud af dette virvar. Hvor han kom hen, rendte han mod den samme uigennemtrængelige vognrække. Langt om længe fik han øje på en række hjulbøre belæssede med blomkål og gulerødder, som ejerne efterhånden trillede af sted med; iblandt dem opdagede han Lacaille, der ligeledes skubbede en hjulbør foran sig. Florent skyndte sig hen bag ved ham, i håb om ved hans hjælp at kunne slippe ud. Gaden var blevet fedtet, skønt vejret var tørt; men en masse kålblade og affald havde lagt sig på stenene og bragte Florent til at snuble ved hvert andet skridt. En tid fulgte han troligt lige bag efter Lacaille, men i nærheden af Rue Vauvilliers slap denne fra ham. Henne ved kornhallen var adgangen til gaderne ligeledes spærret af vogne og kærrer. Han opgav ævred, han var fanget i Hallernes net, trængslen førte ham tilbage igen. Kort efter stod han atter i nærheden af Saint-Eustache-kirken.

Nu kunne han rigtig høre larmen fra Hallerne. Paris var i færd med at tygge maden til sine to millioner indbyggere. Det var som et stort centralorgan, der arbejdede ivrigt og jog det nærende blod ud i alle sine årer. Det var en larm som af uhyre kæbeben, en larm sammensat af alle slags lyde, lige fra de større

opkøberes piskesmælden til de fattige sælgekoners træskoklapren.

Han gik ind i en overdækket gang til venstre i håb om at finde en eller anden krog, hvor han kunne sidde og krybe sammen. Men overalt var der travlhed, intet steds kunne han hvile sig uforstyrret. Han gik helt ned til den anden ende. Vogne kom rullende med kasser lukkede med tremmer og fulde af levende fjerkræ, eller firkantede kurve, hvor de slagtede fugle lå lagvis over hinanden. Overfor på det modsatte fortov var man i færd med at aflæsse vogne, der var fulde af slagtede kalve og lam, eller af store oksefjerdinger. Slagtere med hvide forklæder mærkede kødet hver med sit stempel, bar det ind, vejede det og hængte det op ved jernkroge. Længere henne solgtes der kalvehoveder, hjerne, tarme, lever og nyrer. Så nåede Florent svineudsalget; men han kunne ikke længere udholde at se og lugte alle disse madvarer. Han foretrak at vende tilbage til Rue Pont-Neuf igen.

Han gik og kæmpede med sulten. Morgenkulden fik hans tænder til at klapre, han var bange for, at han skulle falde omkuld og ikke være i stand til at rejse sig igen. Han kunne ikke finde en plads på en bænk, ellers ville han have sat sig hen at sove, indtil politibetjentene var kommet og havde vækket ham. På en gang svimlede det for ham, han lænede ryggen op mod et træ og lukkede øjnene; blodet susede for hans øren. Den rå gulerod, han havde spist næsten uden at tygge den, sled i hans mave, og punchen var steget ham til hovedet. Han var fortumlet af elendighed, træthed og sult. Han havde en brændende følelse i brystet og tog sig nu og da op til det med begge hænder som for at dulme smerten. Fortovet gyngede under ham; pinen blev

så utålelig, at han besluttede at gå et par skridt videre for at bringe den til tavshed. Han gik lige frem for sig, kom ind mellem alle grøntsagerne og kunne ikke finde ud igen; snart gik han til højre, snart til venstre, alle vegne løb han mod folk, fik puf, blev skældt ud, fordi han kom i vejen, og gled på de fedtede fliser. Så standsede han værgeløs, lod sig puffe frem og tilbage, lod sig skælde ud af alle; han var kun en livløs genstand, der kastedes omkring af bølgerne i dette hav.

Nu var han lige ved at ville forsøge på at tigge. Han fortrød sin tidligere stolthed. Havde han taget mod madam François' almisse, havde han ikke været bange for Claude, så havde han nu ikke stået der og lidt hungerens kvaler midt imellem alle disse fødevarer. Og frem for alt fortrød han, at han ikke henne i Rue Pirouette havde udspurgt maleren nærmere. Nu var han ene og forladt, nu kunne han gerne dø på gaden som en hund.

Det summede og larmede omkring ham; alle vegne i de kæmpemæssige haller var der travlhed. Florent var til mode, som stod dette hav, der tumlede omkring med ham, i begreb med at lukke sig over hans hoved. Hans blik var tåget, blodet susede for hans øren, sulten pinte ham forfærdeligt, og tanken om at dø af sult i disse omgivelser bragte store tårer frem i hans øjne.

Han var nu kommet ind i en bredere gang. To damer, den ene lille og gammel, den anden lang og mager, gik passiarende forbi ham.

"Er De kommet for at gøre indkøb i dag, frøken Saget?" spurgte den lange magre.

"Å, det er, som man vil tage det, madam Lecœur ... De ved nok, en enlig dame. Jeg bruger næsten ingen ting ... For resten

ville jeg gerne have lidt blomkål, men alting er så dyrt ... Og smørret, hvad koster det i dag?"

"Fireogtredive sous ... Jeg har noget, som er ganske fortrinligt. Hvis De vil følge med hen til mig ..."

"Ja, jeg ved dog ikke, jeg har endnu lidt tilbage ..."

Florent fulgte med den største anstrengelse bag efter de to damer.

Han erindrede, at han havde hørt Claude omtale den lille gamle dame henne i Rue Pirouette. Han ville spørge hende ud, tænkte han, når den lange magre var gået sin vej.

"Og Deres niece?" spurgte frøken Saget.

"Sarriette gør, hvad hun lyster," svarede madam Lecœur skarpt. "Hun har villet etablere sig. Det kommer ikke mere mig ved. Når folk først har fået hende franarret alle hendes penge, så skal jeg ikke have noget af at give hende føden."

"De var jo dog så god imod hende ... Hun tjener sikkert gode penge; frugten er dyr i år ... Og Deres svoger?"

"Å, han ..."

Madam Lecœur kneb læberne sammen og lod ikke til at ville sige mere.

"Stadig den samme, hvad?" vedblev frøken Saget. "Det er en rigtig skikkelig mand ... Jeg har hørt sige, at han ødede sine penge temmelig ..."

"Hvem ved, om han øder sine penge," sagde madam Lecœur i en barsk tone. "Han er en hemmelighedskræmmer, en gnier, ser De, der hellere ville se mig dø af sul end låne mig fem francs ... Han ved meget godt, at både smør, ost og æg ikke er gået godt i år. Han derimod, han kan sælge så meget fjerkræ, det skal være ... Men tror De, han en eneste gang har tilbudt mig sin

hjælp! Jeg er naturligvis for stolt til at tage imod hjælp af ham, kan De nok tænke, men det ville dog have glædet mig."

"Men se, der kommer han jo, Deres svoger," sagde frøken Saget og dæmpede stemmen.

"Ja, jeg må skynde mig," sagde madam Lecœur straks, "jeg har ladet min butik passe sig selv. Desuden vil jeg ikke tale med ham."

Florent havde set i den retning, frøken Saget pegede, og fik øje på en lille, firskåren mand med en tilfreds mine og gråt, strittende hår; under hver arm bar han en fed gås, hvis hoved hang ned og daskede ham om benene. Florent glemte pludselig sin træthed af lutter glæde, ilede hen til manden, slog ham på skulderen og sagde:

"Gavard!"

Denne betragtede forbavset det magre mørke ansigt, som han ikke kendte. På en gang udbrød han:

"Hvad for noget! Er det Dem!"

Han havde nær tabt begge sine gæs af lutter overraskelse. Men da han i det samme fik øje på sin svigerinde og frøken Saget, der stod og så på dem med stor nysgerrighed, så gik han atter videre og sagde:

"Lad os ikke blive stående her, kom med ... Her er for mange øjne og tunger."

Florent fortalte, at han havde været henne i Rue Pirouette. Gavard fandt det morsomt, lo og fortalte ham, at hans broder Quenu var flyttet og havde åbnet en butik i Rue Rambuteau, to skridt derfra, lige overfor Hallerne. Hvad der morede ham endnu mere, det var at høre, at Florent hele morgenen havde spadseret omkring med Claude Lantier, en løjerlig fyr, der var

madam Quenus nevø. Nu skulle han følge ham hen til broderens spækhøkerbutik. Men da han hørte, at Florent var vendt tilbage til Frankrig med falske legitimationspapirer, påtog han sig en underfundig og alvorlig mine. Han ville gå fem skridt foran ham for ikke at vække folks opmærksomhed. Efter først at have skilt sig af med sine gæs i sin butik, gik han tværs over Rue Rambuteau, stadig fulgt af Florent. Midt i gaden blev han stående stille og pegede hemmeligt på en stor og smuk spækhøkerbutik.

Den lå næsten på hjørnet af Rue Pirouette og Rue Rambuteau. Florent betragtede glædestrålende skiltet, hvor der med store forgyldte bogstaver stod malet: "*Quenu Gradelle*", omslynget af grene og blade og beskyttet med et glasdække. Muren ved siden af vinduet var ligeledes prydet med malerier i glas og ramme, forestillende tykkindede amoriner omgivet af svinehoveder, pølseguirlander osv. I selve vinduet lå en mængde lækre sager, sirligt prydede med papir og grønne blade. Nederst lå der en række sennepskrukker og ansjosdåser; derefter kom skinker, tunger, strasburgerlever, pølser og postejer; fremdeles var der store terriner fulde af hakkede kødsager, tallerkener med smør, oste i alle styrelser og trøfler. Midt i disse omgivelser stod et lille akvarium med et par små guldfisk.

I butiksdøren stod en køn kone på omtrent tredive år. Hun så pyntelig og net ud, var temmelig trivelig uden dog at være for svær, og stod nu roligt smilende og badede sig i morgensolen. Hun så ud til at være en yderst retskaffen kone.

"Det er Deres broders kone, Lisa," sagde Gavard til Florent.

Han havde hilst på hende med et umærkeligt nik. Skønt der ikke var nogen i butikken, ville han dog ikke lade Florent gå

derind. Han var åbenbart sjæleglad over dette, som han troede, farlige eventyr. Han trak Florent med ind i en lang gang, der førte til beboelseslejligheden.

"Vent lidt," sagde han, "jeg skal gå ind og se efter, om Deres broder er alene ... De kan komme, når jeg klapper i hænderne."

Og han trådte indenfor. Men da Florent hørte sin broders stemme bag døren, kunne han ikke lade være med at ile ind til ham. Quenu, der holdt meget af ham, faldt ham om halsen, og de omfavnede hinanden som børn.

"Å, er det virkelig dig!" stammede Quenu. "Hvem skulle have ventet det! ... Jeg troede, du var død, og endnu i går sagde jeg til Lisa: Den stakkels Florent ..."

Han standsede og råbte ud i butikken:

"Hej, Lisa! ... Lisa! ..."

Så vendte han sig om mod en lille pige, der var krøbet hen i en krog:

"Pauline, gå ind og hent din moder."

Men den lille rørte sig ikke af stedet. Det var en prægtig lille pige på fem år, med et buttet lille ansigt, der havde stor lighed med den smukke høkerkones. I favnen holdt hun en stor hvidgul kat, og hun trykkede den så fast ind til sig, som hun var bange for, at den lurvet klædte person derhenne skulle stjæle den fra hende.

Lisa kom nu roligt gående ind til dem.

"Det er Florent – det er min broder," gentog Quenu.

Hun sagde hr. til ham og var meget venlig. Hun betragtede ham roligt fra top til tå uden at vise nogen videre overraskelse. Hun smilede ad sin mands bevægelse. Til sidst blev han dog

mere rolig. Nu så han først, hvor mager og elendig Florent så ud.

"Å, stakkels broder," sagde han, "du er just ikke blevet kønnere der ovre ... Jeg, jeg har nu lagt mig ud, som du ser!"

Han var ganske rigtig meget svær, alt for svær til sine tredive år. Hans glatragede ansigt havde efterhånden fået en vis lighed med de svinehoveder og det meget flæsk, han færdedes imellem den hele lange dag. Florent kunne næppe kende ham igen. Han satte sig ned og lod blikket vandre fra sin broder til den smukke Lisa og til den lille Pauline. De blussede af sundhed; de så velnærede og veltilfredse ud; de så på ham med fede folks forbavselse, når de ser en meget mager person. Og selv katten gjorde store øjne og så mistroisk på ham.

"Du venter jo nok, til vi spiser frokost, ikke sandt?" spurgte Quenu. "Vi spiser tidligt, klokken ti."

En stærk køkkenlugt opfyldte værelset. Florent mindedes den skrækkelige nat, han havde tilbragt i Hallerne, i kamp med sulten midt imellem de mange fødevarer. Og med et blidt smil sagde han dæmpet:

"Nej, for jeg er sulten, må du vide."

2

Florent havde lige begyndt at studere jura i Paris, da hans moder døde. Hun boede i Vigan i departementet Gard. Hun var blevet gift anden gang med en mand fra Normandiet, en Quenu fra Yvetot, som var kommet til det sydlige Frankrig med en underpræfekt og var vedblevet at have ansættelse i præfekturet, da han fandt egnen smuk, vinen god og kvinderne elskværdige. Tre år efter brylluppet forspiste han sig, blev syg og døde. Alt hvad han efterlod sin kone, var en stor dreng, der lignede ham. Moderen havde i forvejen vanskeligt nok ved at betale skolepenge for sin ældste søn Florent, født i hendes første ægteskab. Han voldte hende megen glæde: han var blid og sagtmodig, arbejdede flittigt og hjembragte mange flidspræmier fra skolen. På ham kastede hun al sin kærlighed, alle sine forhåbninger. Måske foretrak hun i den blege, spinkle dreng sin første mand, en kærlig og øm provençaler, der havde elsket hende højere end sit eget liv. Måske havde Quenu, hvis gode humør det var, der i begyndelsen havde fristet hende, vist sig alt for fed, alt for tilfreds, alt for vis på at skylde sig selv sine bedste glæder. Hun fastslog en gang for alle, at den yngste aldrig ville blive til noget ordentligt; hun nøjedes med at sende ham i skole hos en gammel pige, der boede i nærheden, og hos hvem den lille kun lærte at gøre spilopper. De to brødre voksede op fjernt fra hinanden, fremmede for hinanden.

Da Florent kom til Vigan, var hans moder allerede blevet begravet. Hun havde villet, at man, for ikke at forstyrre ham i sine studeringer, skulle skjule hendes sygdom for ham lige til

det sidste øjeblik. Den lille Quenu, der da var tolv år, fandt han ude i køkkenet, hvor han sad helt alene på et bord og græd. En nabo, marskandiser, fortalte ham om den stakkels moders død. Hun havde slidt sig selv op med arbejde for at kunne få råd til at lade sin søn studere. Ved siden af en lille båndhandel havde hun drevet flere andre småbeskæftigelser. Den fikse idé en gang at se sin søn Florent som advokat der i byen havde til sidst gjort hende hård, gerrig, uden skånsel overfor sig selv som overfor andre. Den lille Quenu gik med hullede benklæder og lasede bluser; han sad aldrig til bords, men måtte nøjes med de brødskiver, hans moder skar til ham. Selv levede hun lige så tarveligt. Det var for denne diæt, hun var bukket under, fortvivlet over ikke kunne nå det mål, hun havde sat sig.

Denne beretning gjorde et dybt indtryk på den bløde og kærlige Florent. Tårerne stod ham i øjnene. Han tog sin broder i sine arme, trykkede ham ind til sig og kyssede ham for at gengive ham lidt af den kærlighed, han havde berøvet ham. Og han så på hans stakkels slidte sko, hullede albuer, snavsede hænder, alle disse tegn på barnets forladthed. Han sagde til ham, at han ville tage ham med sig, og at han skulle få det godt hos ham. Da han næste dag anstillede nærmere undersøgelser, blev han bange for, at der ikke en gang ville blive penge nok til tilbagerejsen til Paris. Han ville for ingen pris blive i Vigan. Heldigvis lykkedes det ham, at få den lille båndhandel afstået, hvorved han blev i stand til al betale den gæld, hans moder trods sin egen strenghed i pengespørgsmål lidt efter lidt havde stiftet. Marskandiseren, hans moders nabo, bød ham fem hundrede francs for hendes møbler og linned. Det kunne Florent nok stå sig ved, han takkede ham med tårer i øjnene, fik

skaffet noget nyt tøj til sin broder og tog ham med sig derfra samme aften.

Der kunne ikke mere være tale om at høre juridiske forelæsninger i Paris. Florent skød sin ærgerrighed til side til bedre tider. Han fik nogle informationstimer, tog bolig med Quenu i Rue Royer-Collard på hjørnet af Rue Saint-Jaques, i et stort værelse, som han møblerede med to jernsenge, et klædeskab, et bord og fire stole. Nu havde han et barn at sørge for. Denne faderfølelse morede ham. I begyndelsen prøvede han på, når han kom hjem om aftenen at give drengen undervisning, men denne ville ikke høre efter, var tungnem, ville ikke lære noget, græd og ønskede den tid tilbage, da hans moder lod ham løbe omkring på gaden. Modløs holdt Florent inde med undervisningen, trøstede ham og lovede ham lange, lange ferier. Og for at undskylde sin egen svaghed sagde han til sig selv, at han ikke havde taget den kære dreng med sig i den hensigt at tvinge ham. Så lod han ham da skyde i vejret, som han selv ville. Han forgudede ham, frydede sig over hans latter, glædede sig ved at have ham omkring sig, vel til mode, fri for alle bekymringer. Florent vedblev at være lige spinkel i sin slidte sorte frakke, og det daglige slid med dets ærgrelser begyndte at gulne hans ansigt. Quenu blev en lille trivelig knægt, lidt af en dumrian, kunne knap læse og skrive, men havde et uforstyrreligt godt humør, der livede op i det store mørke værelse i Rue Royer-Collard.

Imidlertid gik årene. Lige så opofrende, som hans moder havde været overfor ham, lige så opofrende var han nu overfor Quenu, som han beholdt hos sig som en stor doven pige. Han besørgede selv al hjemmets gerning; han købte ind, lavede

maden i stand og dækkede bord. Det bragte ham til at glemme sine ærgrelser, sagde han gerne. Han var sædvanligvis noget melankolsk. Om aftenen når han kom hjem, forknyt over fremmede børns hadefulde drillerier i skolen, blev han dybt rørt, når den store tykke dreng, han traf i færd med at spille top på gulvet i værelset, sprang ham om halsen. Quenu lo ad den ubehændige måde, han lavede omeletter på, og den alvor, han satte gryden over ilden med. Når de havde slukket lampen og var gået i seng, blev Florent undertiden meget sørgmodig stemt. Han tænkte på at genoptage sine studeringer og grublede over, hvordan han skulle få tid til at følge forelæsningerne i det juridiske fakultet. Endelig lykkedes det ham til hans store glæde at begynde på al besøge Universitetet. Men så blev han syg, måtte holde sig hjemme i en otte dages tid og kom derved så langt tilbage, at han opgav enhver tanke om at fuldende sine studeringer. Hans barn voksede imidlertid til. Selv tog han mod en lærerplads ved et institut i Rue de l'Estrapade med en gage på atten hundrede francs om året. Det var en hel formue. Med lidt sparsommelighed kunne han lægge penge til side til at etablere Quenu for. Selv da denne blev atten år, behandlede han ham endnu som en ung pige, hvis medgift han måtte tænke på.

Under sin broders kortvarige sygdom havde Quenu også anstillet sine overvejelser. En formiddag erklærede han, at nu ville han arbejde, at han var stor nok til at tjene til sit ophold. Florent blev dybt rørt. Lige overfor dem på den anden side af gaden boede der en urmager, som drengen hver dag så sidde bøjet over sit lille bord, mens han tålmodigt håndterede sine sager og så igennem sit forstørrelsesglas. Dette syn tiltalte ham

og han påstod, at han havde lyst til at blive urmager. Men efter fjorten dages forløb blev han ked af det, græd som et ti-års barn og fandt, at det var alt for indviklet, han kunne aldrig lære alle de småpillerier, der hørte med til et ur, at kende. Nu ville han være klejnsmed. Men det blev han også ked af. I løbet af ti år forsøgte han sig i ti forskellige professioner. Florent tænkte, at Quenu havde ret, at man aldrig burde vælge en beskæftigelse, man ikke havde lyst til. Kun kostede Quenus smukke forsæt, selv at ville tjene sit brød, broderen lovlig meget. Lige siden han var begyndt at løbe fra værksted til værksted, havde det kun været udgift på udgift, til klæder, til værktøj, til mad uden for hjemmet, til traktement til de nye kammerater. Florents atten hundrede francs forslog ikke mere. Han havde måttet skaffe sig flere timer om aftenen. I otte år gik han med den samme overfrakke.

De to brødre havde skaffet sig en ven. Huset, de boede i, havde også facade til Rue Saint-Jaques, og der lå en stegekælder, som ejedes af en skikkelig mand, der hed Gavard, hvis kone led af brystsyge. Når Florent kom for sent hjem til at få et stykke kød stegt, så købte han gerne dernede et stykke kalkun eller gåsesteg til tolv sous. På sådanne dage levede de højt. Gavard kom til sidst til at interessere sig for det magre unge menneske, han kendte hans historie og tog sig af den yngre broder. Og snart forlod Quenu ikke mere stegekælderen. Så snart broderen var gået hjemmefra, gik han ned og installerede sig i butikken, hvor han sad og glædede sig over de fire store stegespid, der med en sagte larm drejede rundt foran de høje, klare flammer.

De store kobberkedler skinnede, fjerkræet dampede i dem, fedtet brasede i bradepanden, og Quenu syntes, at spiddene

passiarede indbyrdes, ja talte venligt til ham, når han stod med en lang ske i hånden og overhældte de fede gåse- og kalkunbryster med sky. Han sad i timevis, rød i ansigtet af varmen fra flammerne, og så med et ubestemt smil på de fede dyr; først når de blev taget af spiddene, vågnede han op. En stærk madlugt fyldte da butikken; drengen stod og fulgte opmærksomt den operation, der foregik med gæssene, han klappede i hænderne, talte til dem, sagde til dem, at de var rigtig fede, at de ville blive spist, at kattene kun ville få benene. Og han sprang i vejret af glæde, når Gavard gav ham en skive brød som han kunne riste i bradepanden.

Det var uden tvivl derfra, Quenu havde sin kærlighed til køkkenet. Hver gang han havde prøvet en ny beskæftigelse, vendte han regelmæssigt tilbage til stegespiddene. I begyndelsen frygtede han for at gøre sin broder imod, for denne talte med en uvidende persons hele foragt om de lækre sager. Men da han en gang forklarede Florent tillavningen af en meget kompliceret et, og han lod til at høre meget opmærksomt efter, tilstod han sit kald for ham og tog arbejde i en restauration. Fra det øjeblik af var de to brødres livsbane fastslået. De vedblev at bebo værelset i Rue Royer-Collard, hvor de traf sammen hver aften: den ene glædestrålende og vel tilfreds, den anden nedslået og modløs. Florent vedblev at gå i den samme slidte, sorte dragt og glemte sig selv af omsorg for sine elever, hvorimod Quenu spadserede vel fornøjet omkring i sit hvide forklæde og sin hvide hue. Og undertiden morede de sig over at se hinanden således, den ene helt hvid, den anden helt sort. Det store værelse syntes halvt sørgmodigt, halvt fornøjet ved at være vidne til denne sorg og denne munterhed.

Aldrig har to sådanne kontraster dannet et fredeligere hjem. Faderens magerhed gik igen hos den ældste; den yngste slægtede værdigt sin fader på, blev fed og trivelig; og moderens blide sind viste sig i den kærlighed, de gensidigt nærede for hinanden.

De havde en slægtning i Paris, en morbroder, Gradelle, der drev en høkerhandel i Rue Pirouette i kvarteret omkring Hallerne. Det var en gerrig og brutal person, der, første gang de besøgte ham, tog imod dem som mod et par forsultne tiggere. Senere kom de der kun sjældent. På den gode mands fødselsdag plejede Quenu at bringe ham en buket, og fik til gengæld en halv franc. I sin sygelige stolthed pinte det Florent, når Gradelle undersøgte hans påklædning med en mine, som så han i ham en person, der gerne ville tigge en middagsmad eller et fem franc-stykke.

Disse år var kun sørgelige for Florent. Hjemme nød han vel lønnen for alle sine opofrelser. Men ude i den daglige gerning blev han i dårligt humør. Hans tidligere ærgerrighed vaktes atter til live. Der måtte mange og lange måneder til, før han fandt sig i at bøje skuldrene og forsone sig med tanken om at være grim, middelmådig og fattig. Da han ville undfly det ondes fristelser, så skabte han sig et ideal og blev republikaner: han trådte ind i republikken som fortvivlede unge piger træder ind i klosteret. Han kunne ikke lide bøger; al den sorte tryksværte, han stadig så for sig, mindede ham om det åndssløvende arbejde med drengene i skolen. Det sprog, bøgerne talte til ham, var desuden ikke efter hans hoved. Han vuggede sig i fredelige drømme om, at han skulle blive lykkelig, at hele verden skulle blive det, han byggede i tankerne den

republikanske by, hvori han havde villet leve. Han hørte op med at læse andet, end hvad hans lærerstilling gjorde det nødvendigt for ham at sætte sig ind i; han foretog lange spadsereture, under hvilke han udkastede planer, der skulle gøre menneskeheden bedre og lykkeligere. Da februardagene bragte blodet til at flyde i Paris' gaders smertede det ham dybt, han besøgte flittigt de politiske klubber og fordrede hævn over det uskyldigt udgydte blod. Han blev en af disse talere, der prædiker revolutionen som en ny religion. Decemberdagene måtte til for at bringe ham ud af hans illusioner. Han var afvæbnet. Han lod sig fange som et får og blev behandlet som en ulv. Da han vågnede op af sin drøm om broderskab, lå han og kæmpede med sulten på de kolde fliser i en af Bicêtres kasematter.

Quenu, som da var to og tyve år, blev grebet af den dødeligste angst, da hans broder ikke kom hjem. Næste dag gik han hen på Montmartre-kirkegården for at opsøge ham mellem ligene af dem, der var blevet dræbt på barrikaderne, og som man havde lagt i lange rækker under noget halm. Det var et stygt syn, hans øjne fyldtes med tårer, og han måtte to gange gå den lange ligrække igennem. Endelig fik han otte dage efter at vide i politipræfekturet, at hans broder var arresteret. Han kunne ikke få ham at se. Da han trængte ind på politiet for at få lov til det, truede man ham med arrestere ham selv. Så ilede han hen hos onkel Gradelle i håbet om at formå ham til at frelse Florent. Men onkel Gradelle blev vred og påstod, at det var godt nok til ham, og at Florent ikke havde behøvet at have sin næse i republikanernes sager; han tilføjede endog, at det stod skrevet i Florents ansigt, at det ville tage en gal ende med ham.

Quenu græd sine modige tårer og blev stående halvt kvalt af hulken. Onklen begyndte at skamme sig og følte en vis forpligtelse til at gøre noget for den stakkels fyr; derfor tilbød han ham, at han kunne blive hos ham. Gradelle vidste, at Quenu var en god kok, og han kunne nok trænge til en hjælper. Quenu var i den grad bange for at vende en hjem til det store værelse i Rue Royer-Collard, at han tog imod tilbuddet og lå samme nat i onklens hus, højt oppe i et lille mørkt hummer, hvor der knap var plads til at strække sig. Der græd han i alt fald mindre, end han ville have gjort det ved synet af broderens tomme seng.

Endelig lykkedes det ham at få Florent at se. Men da han kom tilbage fra Bicêtre måtte han gå i seng; han fik feber og måtte ligge til sengs i tre uger. Det var hans første og eneste sygdom. Gradelle ønskede sin republikanske nevø pokker i vold. Da han en morgen fik underretning om, at Florent var på vejen til Cayenne, gik han hen og vækkede den syge Quenu og fortalte ham uden omsvøb denne nyhed, hvorved han fremkaldte en så pludselig vending i sygdommen, at det unge menneske allerede næste dag var oven senge. Hans smerte var udtømt. En måned senere lo han, blev bagefter ganske sørgmodig og bebrejdede sig selv, at han havde lét; så vandt hans gode humør lidt efter lidt overhånd og han lo uden mere at få skrupler.

Han lærte høkerhandelen. En spækhøkerbutik skaffede ham endnu flere nydelser end et køkken. Men onkel Gradelle foreholdt ham, at han skulle passe på ikke at forsømme sine kasseroller, da det kun var alt for sjældent at træffe en høker, der tillige var en dygtig kok; det kunne aldrig skade først at have tjent i en restauration. I øvrigt udbyttede han Quenus talenter

på bedste måde; han lod ham lave al den middagsmad, der blev bestilt hos ham af folk i nabolaget, og lod ham særligt besørge tillavningen af grisesylte og svinekoteletter. Da det unge menneske virkelig var ham til god nytte, holdt han af ham på sin vis og kneb ham i armene, når han var i godt humør. Han havde solgt det tarvelige bohave i Rue Royer-Collard og beholdt de penge, der var kommet ind for det, nogle og fyrre francs, for at Quenu, den letsindige krabat, som han kaldte ham, ikke skulle smide dem i rendestenen. Til sidst bestemte han sig til at give ham seks francs om måneden til lommepenge.

Quenu havde det småt med penge og blev undertiden hårdt behandlet; men var ikke desto mindre fuldstændig lykkelig. Han kunne nok lide at blive taget under armene. Florent havde igen for meget opdraget ham som en doven pige. Desuden havde han fået sig en veninde hos onkel Gradelle. Da denne mistede sin kone, havde han måttet tage en ung pige i huset til at passe butikken. Han havde valgt en, der så trivelig og appetitlig ud, da han nok kendte kundernes smag. I Rue Rupier, tæt ved Jardin des Plantes boede en enke, hvis mand havde været postdirektør. Denne dame, der levede meget tarveligt af en lille livrente, havde taget en stor og smuk pige til sig og behandlede hende som sin egen datter. Og Lisa plejede hende tålmodigt, lidt alvorlig, men smuk når hun smilede. Hendes største ynde bestod i den henrivende måde, hun smilede på. Da blev hendes blik kærtegnende og forførerisk. Den gamle dame sagde ofte, at Lisas smil måske en gang ville volde hendes ulykke. Ved sin død efterlod hun sin adoptivdatter alle sine sparepenge, en halv snes tusinde francs. Lisa boede i otte dage helt alene i lejligheden i Rue Rupier; det var derhen,

Gradelle begav sig for at tale med hende. Han kendte hende kun fra de besøg, hun havde aflagt i butikken i Rue Pirouette sammen med sin adoptivmoder. Ved begravelsen syndes han, hun så ualmindelig smuk og velskabt ud, og han fulgte med helt ud på kirkegården. Mens man sænkede ligkisten ned i graven stod han og tænkte på, at hun ville kunne tage sig prægtigt ud i en spækhøkerbutik. Han ville måske endog tilbyde hende fri station og tredive francs om måneden. Da han foreslog hende det, bad hun om fire og tyve timers betænkningstid. Så en formiddag kom hun med sine få sager og sine ti tusinde tranes. En måned senere regerede hun over hele huset, over Gradelle, Quenu, lige ned til de mindste kokkedrenge. Quenu især ville gerne have ladet sig hakke i stykker for hendes skyld. Når hun smilede til ham, blev han stående og så på hende med et inderligt velbehag.

Lisas fader levede endnu. Han hed Macquart og var fra Plassans.

Hun sagde, han var i udlandet, og skrev aldrig til ham. Undertiden lod hun forstå, at hendes moder, da hun endnu levede, havde været en ivrig arbejderske, og at hun slægtede hende på. Hun viste sig virkelig også meget tålmodig og udholdende ved sit arbejde. Og så forstod hun desuden at tale så fornuftigt om konens pligter og om mandens pligter, at Quenu blev ganske fornøjet ved at høre på det. Han forsikrede, at han var fuldstændig af hendes mening. Lisas mening var, at enhver bør arbejde for føden; at enhver er sin egen lykkes smed; at man handler ilde i at opmuntre dovenskaben; kort sagt, at når der findes ulykkelige stakler, så er det værst for lediggængerne. Det var en kort og fyndig fordømmelsesdom

over den gamle Macquarts drukkenskab og vel bekendte driveri. Uden at hun vidste af det, talte faderen højt inden i hende. Hun havde forstået, at man selv bedst kan skabe sig en rolig lykke. Allerede da hun kun var seks år gammel, havde hun kunnet finde sig i at sidde roligt på sin lille stol hele dagen igennem i håb om den lovede belønning, en kage om aftenen.

Hos Gradelle fortsatte Lisa sit rolige, regelmæssige liv. Hun havde ikke taget imod den gode mands tilbud på lykke og fromme; hun vidste, at hun i ham ville finde en beskytter, og hun havde måske også en anelse om, at hun gennem den mørke butik i Rue Pirouette ville kunne nå frem til den sikreste fremtid, hun drømte om: et liv fuldt af sunde nydelser, et arbejde uden overanstrengelse, og hvor hver time bragte belønning for de overståede besværligheder. Hun passede sin butik med den samme rolige omhu, hun tidligere havde passet postmesterens enke med. Snart blev hendes forklæders properhed til et ordsprog i nabolaget. Onkel Gradelle var så tilfreds med den unge pige, at han undertiden sagde til Quenu:

"Var jeg ikke over de tres, så kunne jeg skam være tåbelig nok til at gifte mig med hende ... En kone som hende i en butik, min dreng, hun er så god som purt guld."

Quenu lo af fuld hals, da en af naboerne en dag beskyldte ham for at være forelsket i Lisa. Sådanne drillerier brød han sig kun lidt om. De var gode venner. Om aftenen, når de skulle i seng, gik de op ovenpå sammen. Ved siden af det lille sorte hul, Quenu strakte sine lemmer i hver aften, havde hun et lille værelse, som hun havde gjort ganske lyst og indbydende og pyntet med musselinsgardiner. Oppe ved enden af trappen blev de stående et øjeblik og passiarede, hver med sit lys i hånden,

mens de stak nøglerne i låsene. Og når de lukkede dørene efter sig, var det med et venskabeligt:

"God nat, Lisa."

"God nat, Quenu."

Lyttende gik Quenu i seng. Bræddevæggen mellem deres værelser var så tynd, at han kunne følge enhver af hendes bevægelser. Og han tænkte. "Så, nu trækker hun gardinerne for vinduet. Hvad mon hun nu kan have at bestille henne ved sin kommode? Nu sidder hun og trækker sine støvler af. Nå, nu slukkede hun lyset, god nat da, lad os så sove." Og når han hørte sengen knage der inde, tænkte han leende: "Hun er pokker ikke let, Lisa." Den tanke morede ham; til sidst faldt han i søvn og drømte om arbejdet, han skulle i lag med næste dag.

Sådan gik det et helt år, uden at Lisa en eneste gang blev rød eller Quenu en eneste gang forlegen. Om morgenen, når hun kom ned i køkkenet, gav de hinanden hånden. Undertiden hjalp hun ham, holdt tarmene med sine små buttede fingre, mens han stoppede dem; eller de smagte i forening på varerne for at opdage, om de ikke havde en eller anden fejl, der kunne rettes. Hun kendte en hel del opskrifter på madvarer, fra hvis tilberedning han skilte sig meget heldigt. Ofte stod hun uventet bag ved ham og kiggede over hans skulder ned i gryderne, eller hun rakte ham en ske eller en tallerken. Ilden gjorde dem ganske rødkindede begge to. Når hun stod og så på ham, var han lutter iver for sit arbejde og lyttede opmærksomt til hendes gode råd. Om eftermiddagen, når der ikke var mange kunder i butikken, passiarede de roligt med hinanden i timevis. Hun sad ved sin pult og strikkede. Han satte sig på en huggeblok og slog med hælene mod den. Og de kom udmærket godt ud af det

sammen; de talte om alt, som oftest om køkkensager, om onkel Gradelle eller om deres naboer. Hun fortalte historier for ham som for et lille barn; hun kunne en hel del pæne små mirakelsagn fulde af lam og engle, og hun fortalte dem med blid stemme og stor alvor. Når der kom kunder i butikken, bad hun gerne ham ekspedere den for sig. Klokken elleve gik de ligesom den foregående dag sammen op ad trappen for at gå til ro. Og når de lukkede deres døre efter sig lød det sædvanlige rolige: "God at, Lisa." "God nat, Quenu."

En formiddag blev onkel Gradelle ramt af et anfald af apopleksi, netop som han stod og var i færd med at hakke noget kød. Han faldt lige forover med næsen i kødet. Lisa mistede ikke koldblodigheden. Hun sagde, at det ikke kunne gå an at lade ham ligge der midt i køkkenet; hun lod ham bære ind i hans soveværelse. Så aftalte hun med køkkenpersonalet, at det skulle hedde sig, at onkel Gradelle var død i sin seng; kunderne kunne ellers let få i sinde at søge andet steds hen. Ganske forbavset over ikke at kunne græde hjalp Quenu med at bære den døde ind på sengen. Senere græd han og Lisa sammen. Han og hans broder Florent var de eneste arvinger. Sladdersøstrene i kvarteret gjorde den gamle Gradelle til en rig mand; men det viste sig, at der ikke var en skilling at finde efter ham. Lisa gik uroligt omkring alle vegne. Quenu så hende gå og se sig om fra morgen til aften, som havde hun tabt noget. En dag tog hun sig for at gøre rent i hele huset. Om eftermiddagen, da hun havde været et par timers tid nede i kælderen, hvor hun selv afvaskede alle saltmadstønderne, kom hun op igen med noget i sit forklæde. Quenu stod og hakkede svinelever. Hun ventede, til han blev færdig, og stod imens og

passiarede med ham om ligegyldige ting. Men hendes øjne strålede med en usædvanlig glans, og med sit bedårende smil sagde hun til ham, at hun ville tale med ham. Hun gik foran op ad trappen, men med noget besvær, for det, hun bar i sit forklæde, var åbenbart tungt. Øverst oppe lænede hun sig et øjeblik pustende mod rækværket. Forbavset og uden at sige et ord fulgte Quenu med ind i hendes værelse. Det var første gang hun inviterede ham derind. Hun lukkede dørene, slap fligene af sit forklæde, som hun næppe kunne holde mere i sine fingre for træthed, og lod en masse guld og sølvmønter rulle ud på sin seng. På bunden af en saltmadstønde havde hun fundet onkel Gradelles skat. Der dannede sig en stor fordybning i dynen, da denne dynge væltede ud over den.

Lisas og Quenus glæde var rolig og fattet. De satte sig på kanten af sengen, Lisa ved hovedgærdet, Quenu ved fodenden, hver på sin side af pengestablen; og de talte pengene oven på tæppet for ikke at gøre for megen støj. Der var fyrre tusinde francs i guld, tre tusinde i sølv, og i en blikkasse lå der to og fyrre tusinde i sedler. De brugte over to timer til at opgøre alt dette. Quenus hænder rystede lidt. Det var Lisa, som gjorde det meste af arbejdet. De ordnede guldet i stabler på hovedpuden og lod sølvet ligge i fordybningen i dynen. Da de til sidst fik regnet ud, at det hele udgjorde den for dem uhyre sum af fem og firs tusinde francs, gave de sig til at passiare sammen. Ganske naturligt talte de om fremtiden, om deres bryllup, uden at der nogen sinde i forvejen havde været tale imellem dem om kærlighed. Pengene syntes at have løst deres tunger. De havde lænet sig tilbage med ryggen mod væggen, og mens de passiarende sad og rodede i pengene, mødtes deres hænder

midt imellem alle de mange fem-francs-mønter. Da mørket faldt på, sad de endnu i samme stilling. Da først rødmede Lisa ved at se ham sidde ved sin side der inde på sengen i hendes værelse.

De rejste sig op, forlegne som to forelskede, der har syndet for første gang. Sengen, der var bragt i uorden med alle pengene, syntes at anklage dem for at have nydt en forbudt glæde. Lisa gik hen og hentede sine ti tusinde francs. Quenu ville have, at hun skulle lægge dem til onkel Gradelles fem og firs tusinde; han blandede leende de to summer sammen og sagde, at de også skulle forenes ligesom deres ejermænd; og det blev aftalt, al Lisa skulle gemme skatten i sin kommode. Da hun havde gjort det og bragt sengen i orden igen, gik de roligt ned sammen. De var nu mand og kone.

Brylluppet fandt sted næste måned. Naboerne fandt partiet meget naturligt passende. Man havde hørt lidt fortælle om skatten, og Lisas retskaffenhed blev lovprist i høje toner; når alt kom til alt, kunne hun jo godt have ladet være med at sige noget til Quenu og beholdt alle pengene for sig selv; når hun havde fortalt ham om sit fund, så var det af pur retskaffenhed, eftersom jo ingen havde set hende. Hun fortjente nok, at Quenu giftede sig med hende. Den Quenu havde held med sig: han var ikke smuk, og han fandt en smuk kone, som gravede en skat op af jorden til ham. Beundringen gik så vidt, at man til sidst hviskede så småt i krogene, at det havde virkelig været dumt af Lisa at bære sig ad, som hun havde gjort det. Lisa smilede, når man på en forblommet måde lod hende det høre. Hun og hendes mand levede nu som før fredeligt, venskabeligt og lykkeligt sammen. Hun hjalp ham, trykkede en gang imellem

hans hånd eller bøjede sig hen over hans skulder for at kaste et blik på gryderne. Og som sædvanlig var det kun ilden i køkkenet, der kunne bringe blodet til at fare op i deres kinder.

Imidlertid var Lisa en forstandig kone, der hurtig begreb det tåbelige i at lade deres fem og halvfems tusinde francs ligge og sove i kommodeskuffen. Quenu ville helst have lagt dem ned på bunden af saltmadstønden igen og ventet, til han en gang selv havde samlet lige så meget; så ville han have trukket sig tilbage til Suresnes med sin kone, et sted, de holdt meget af begge to. Men hun havde andre planer. Rue Pirouette var hendes renlighedssans imod, hun længtes efter mere luft og lys. Den butik, i hvilken onkel Gradelle havde samlet sin skat, var gammeldags og mørk; og den unge kone drømte om at få en rummelig, høj, lys og moderne butik med spejlglas på væggene og ud til en bred gade; i øvrigt var det ikke af smålig lyst til at brede sig bag disken i et elegant udstyret lokale; men hun vidste, hvor fordelagtig en sådan forandring ville blive for dem. Quenu blev ganske forskrækket, første gang hun talte til ham om at flytte og anvende en del af deres penge til at indrette en ny butik for. Hun trak smilende på skuldrene.

En dag, da natten faldt på, og der var mørkt i butikken, hørte de to ægtefolk en samtale uden for deres dør mellem to koner, af hvilke den ene sagde:

"Nej, ikke for alt i verden vil jeg købe så meget som en pølse for fremtiden hos dem, kan De tro ... Der er død en i deres køkken."

Quenu var lige ved at græde af ærgrelse. Historien om, at en var død ude i deres køkken, bredte sig videre og videre. Til sidst blev han ganske rød i hovedet, når han så kunderne snuse alt

for nøje til hans varer. Det blev ham, som på ny optog sin kones plan om at flytte. Uden at sige noget til ham om det, havde hun set sig om efter en ny butik og fundet en, der var udmærket beliggende, ikke langt fra Rue Pirouette i Rue Rambuteau. Den vendte ud til Hallerne, hvad der mindst ville fordoble kundernes antal og gøre forretningen bekendt over hele Paris. Quenu lod sig overtale til de forfærdeligste udgifter; han satte over tredive tusinde francs i marmor, spejlglas og forgyldning. Lisa havde i timevis opsigt med arbejderne, der istandsatte butikken. Da hun endelig kunne installere sig bag disken, kom folk strømmende til og gjorde indkøb blot for at få butikken at se. Væggene var helt overtrukket med hvidt marmor; midt i loftet var der anbragt et stort firkantet spejl, ned fra hvis midte der hang en prægtig, firarmet lysekrone. Og i baggrunden af butikken var der ligeledes anbragt spejlglas, i hvilket forgrunden afspejlede sig, så at butikken kom til at se større ud, end den i virkeligheden var. Gulvet var belagt med firkantede skiftevis hvide og røde fliser. Hele kvarteret var stolt af sin storartede viktualiehandel, og ingen tænkte mere på køkkenet i Rue Pirouette, hvor onkel Gradelle var død. I hele den første måned blev nabokonerne stående uden for butiksvinduerne for at se på Lisa. Hun var sjælen i det hele, og hun hed aldrig andet end "den smukke Lisa".

Til højre for butikken lå spisestuen med en buffet, et bord og lyse egetræsstole. Tæppet på gulvet og tapetet på væggene var gule. Midt over bordet hang en smuk lampe. Fra spisestuen førte en dør ud til det store, firkantede køkken og bag ved dette lå der en lille flisebelagt gårdsplads, fuld af tønder, fade, krukker og lignende sager.

Forretningen gik udmærket. Quenu, som de store udgifter havde forfærdet, følte formelig respekt for sin kone, der, som han sagde, var "et kløgtigt hoved." Efter fem års forløb havde de omtrent firs tusinde francs stående ude til gode renter. Lisa forklarede, at de ikke var ærgerrige, og at de ikke brød sig om at skrabe store summer sammen i en fart; havde hun villet, kunne hun gerne have fået sin mand til at tjene langt mere, nemlig ved at få ham til at drive svinehandel i det store. De var unge endnu; de havde tiden for dem; de holdt desuden ikke af at overanstrenge sig, slide sig op, de ville arbejde jævnt væk og leve godt.

"Se, der er nu for eksempel min fætter," fortalte Lisa, når hun begyndte at blive meddelsom; "han bor her i Paris, men jeg kommer ikke hos ham; de to familier kan ikke komme ud af det sammen. Han har antaget navnet Saccard for at få visse historier skrevet i glemmebogen. Å, og denne fætter tjener, siger man, millioner. Men hvilket liv fører han så! Han farter omkring med jernbanerne fra morgen til aften. Hvor kan han spise sin mad i ro? Vi andre, vi ved da i det mindste, hvad det er vi spiser og giver os god tid. Man holder jo dog kun af pengene, fordi man ikke kan leve uden dem. Det er så naturligt, at man holder af at have det godt. Men hellere ville jeg lægge hænderne i skødet end gøre mig livet surere, end det er værd. For resten kunne jeg nok have lyst til at se min fætters millioner. Jeg tror ikke sådan uden videre på millioner. Jeg så ham forleden dag komme kørende i sin egen vogn; han var helt gul i ansigtet og så alt andet end fornøjet ud. En mand, der tjener gode penge, har hverken den mine eller den kulør ... Nå, lad det blive hans sag ...

Vi foretrækker at nøjes med en mindre fortjeneste og have nytte og glæde ud af den."

Det første år, de var gifte, fik de en lille pige, til stor fryd for dem begge to. Forretningen gik godt, netop som Lisa ønskede det. De levede fredeligt og lykkeligt sammen alle tre. Kun Quenu blev af og til lidt melankolsk, når han kom til at tænke på den stakkels Florent. Indtil 1856 fik han breve fra ham, med større og større mellemrum; til sidst hørte de helt op; gennem en avis erfarede han, at tre deporterede havde gjort forsøg på at undvige fra Djævleøen, men var druknet inden de nåede land. I politipræfekturet kunne man ikke give ham nøjagtige oplysninger; hans broder måtte være død. Imidlertid opgav han ikke ganske håbet; men månederne gik. Florent, der strejfede omkring i det hollandske Guyana, tog sig vel i agt for at skrive, da han stadig håbede at få lejlighed til at vende tilbage til Frankrig. Til sidst begræd Quenu ham som en død, som han ikke havde kunnet sige farvel. Lisa kendte ikke Florent. Hver gang hendes mand gav sin sorg luft, trøstede hun ham med blide ord; hun lod ham for hundrede gang fortælle historier fra sin ungdom, fortælle om det store værelse i Rue Royer-Collard, om de seks og tredive håndværk, han havde lært, om den kontrast der var mellem ham, når han gik i sit hvide forklæde og med sin hvide hue og den helt sortklædte Florent. Hun sad og hørte tålmodigt til.

Så var det, at Florent en septembermorgen kom dumpende ned, netop som Lisa stod og tog sig sit sædvanlige morgenbad i solen, og som Quenu endnu lidt søvndrukken var i færd med at tage fat på arbejdet. Florent faldt ned imellem dem som en bombe. Gavard mente, det var bedst at skjule "flygtningen", som

han kaldte ham. Lidt blegere og alvorligere end sædvanlig lod Lisa ham til sidst efter mange overvejelser gå op på femte sal, hvor hun overlod ham sin butiksjomfrus værelse. Quenu kom imidlertid op til ham med noget mad. Men Florent kunne næsten ingen ting spise; han led af svimmelhed og kvalme; han gik i seng og lå i fem dage; en begyndende hjernebetændelse blev imidlertid heldigt besejret. Da han endelig kom til sig selv igen, var Lisa den første, han så; hun sad ved hans hovedgærde og rørte om i en kop med en ske. Da han ville takke hende, sagde hun til ham, at han skulle ligge ganske stille, og at de kunne tale sammen senere. Efter endnu tre dages forløb var den syge oven senge. Så en formiddag kom Quenu op og hentede ham ned på første sal, hvor Lisa, sagde han, havde noget at tale med dem om.

Der beboede de en lille lejlighed på fire værelser. Først gik de igennem et umøbleret værelse, hvor der kun stod nogle stole, derefter kom der en lille dagligstue, hvor alle møblerne var omhyggeligt skjulte under hvide overbetræk, og hvor persiennerne altid var for vinduerne, at ikke salens stråler skulle gøre skade; derfra kom man ind i soveværelset, det eneste værelse i hele lejligheden, der benyttedes. Møblerne var af mahognitræ, og navnlig sengen var prægtig med sine fire madrasser, sine fire hovedpuder, sine bløde edderdunsdyner, ret en seng skabt til at sove i. Så var der et elegant toiletbord, et klædeskab og stole med overtræk til beskyttelse mod støv og slid. Til venstre var der en kamin, oven på hvilken der stod et taffelur med en vase på hver side, og på væggen oven over hang to store oliemalerier af Quenu og Lisa i ovale, forgyldte rammer. På gulvet lå et tæppe, foran sengen tillige et mindre

tæppe, et rent tålmodighedsarbejde, kunstfærdigt udført af den smukke Lisa på tider, da der ikke var noget at bestille i butikken. Men det mest iøjnefaldende mellem disse mange nye ting, var dog en stor, ældgammel sekretær, der stod op imod væggen til højre, og hvis høje alder en gennemgående reparation ikke havde formået at kaste et slør over. Lisa havde villet beholde dette møbel, som havde gjort tjeneste hos onkel Gradelle i fyrre år; hun sagde, at det ville bringe dem lykke. Det var solidt og sikkert som et fængsel og så tungt, at man ikke kunne rokke det ud af stedet.

Da Florent og Quenu kom ind, sad Lisa henne ved den opslåede sekretær og skrev en hel masse tal med stor, rund og tydelig skrift. Hun gav dem ved et tegn at forstå, at de ikke måtte forstyrre hende. De satte sig ned, og Florent betragtede overrasket værelset, de to portrætter, taffeluret og sengen.

"Se så," sagde Lisa, da hun var færdig med sine beregninger. "Hør nu en gang, hvad jeg vil sige ... Vi har et regnskab at aflægge for Dem, kære Florent."

Det var første gang, hun tiltalte ham således. Hun tog det beskrevne stykke papir og vedblev:

"Deres onkel Gradelle døde uden at efterlade sig testamente; De og Deres broder var de eneste to arvinger ... Nu er tiden kommet, da vi bør give Dem Deres part."

"Men jeg forlanger jo ingen ting," udbrød Florent, "jeg vil ingen ting have!"

Quenu havde åbenbart ikke anet, hvad hans kone ville tale med dem om. Han blev lidt bleg og så på hende med en fortrydelig mine. Ganske vist holdt han meget af sin broder;

men det var da ingen nytte til således tåbeligt at smide ham onklens arv lige i hovedet. De kunne jo have set tiden an.

"Jeg ved nok, kære Florent," vedblev Lisa, "at De ikke er kommet for at fordre det af os, som tilhører Dem. Men forretninger er forretninger; man står sig bedst ved at afgøre sådan noget lige straks ... Deres onkels formue beløb sig til fem og firs tusinde francs. Jeg har derfor skrevet Dem her for to og fyrre tusinde og fem hundrede francs. Se en gang."

Og hun viste ham summen på papiret.

"Det er uheldigvis ikke så let at vurdere butikken, inventariet, varerne og søgningen. Jeg har kun kunnet beregne det tilnærmelsesvis, men jeg tror at have talt alt rigeligt med ... Jeg har fået ud en sum på femten tusinde tre hundrede og ti francs, hvilket bliver syv tusinde, seks hundrede og femoghalvtreds francs til Deres part, og med det andet halvtreds tusinde et hundrede og femoghalvtreds francs ... De vil jo nok gå regnskabet igennem selv, ikke?"

Hun havde læst tallene højt med klar og tydelig stemme og rakte nu papiret hen imod ham.

"Men den gamles butik har aldrig i sine dage været femten tusinde francs værd!" udbrød Quenu. "Jeg ville en gang have givet ti tusinde for den!"

Det gik ham virkelig til sidst for vidt. Man driver da heller ikke sin retskaffenhed til den yderlighed. Talte måske Florent selv om den gamle butik i Rue Pirouette? Desuden ville han jo ingen ting have, det havde han sagt.

"Butikken var femten tusinde tre hundrede og ti francs værd," gentog Lisa roligt. "De kan nok tænke, kære Florent, at det ikke er til nogen nytte, at lade en notar blande sig i det. Det er os,

der har at foretage delingen, nu da De er stået op fra de døde igen ... Lige fra det øjeblik da De kom, har jeg tænkt på det, og mens De lå og havde feber, lavede jeg dette overslag, så godt jeg kunne ... De ser selv, at alt er nøjagtigt opført og medregnet. Jeg har set efter i vore gamle bøger, og jeg har taget min hukommelse til hjælp. Læs nu først, så skal jeg give Dem alle de oplysninger. De ønsker."

Florent kunne ikke lade være med at smile. Denne hos hende tilsyneladende ganske naturlige rettænkenhed rørte ham. Han lagde papiret på den unge kones skød, tog hendes hånd og sagde:

"Kære Lisa, det glæder mig at se, hvor godt De og min broder sidder i det; men jeg vil ikke have jeres penge. Arven tilkommer min broder og Dem, der har plejet onkel til det sidste ... Jeg trænger ikke til noget, jeg vil ikke lægge jeres forretning hindringer i vejen ved at skille jer af med en så stor sum penge."

Men hun blev hårdnakket ved med sit, mens Quenu uden at sige et ord sad og bed sig i tommelfingrene.

"Å, hvis onkel Gradelle hørte Dem," sagde Florent leende, "så ville han være i stand til at komme og tage pengene fra Dem igen ... Han holdt ikke videre af mig, onkel Gradelle."

"Nej, hvad det angår, det har du såmænd ret i, han kunne ikke lide dig," skyndte Quenu sig at sige.

Men Lisa gav ikke tabt. Hun sagde, at hun ikke i sin sekretær ville have penge, der ikke tilhørte hende, at hun aldrig ville kunne leve roligt med den tanke. Så tilbød Florent hende, stadig spøgende, at anbringe sine penge hos hende, i hendes viktualiehandel. For resten tog han gerne mod deres hjælp; han kunne sandsynligvis ikke få noget at bestille lige straks;

desuden var han ikke videre præsentabel, han måtte have en ny dragt.

"For pokker, du kan jo bo hos os," udbrød Quenu, "du kan spise hos os, og vi skal nok købe dig, hvad du trænger til. Det er en ren aftale ... Du kan da nok tænke, at vi ikke vil lade dig ligge på gaden om natten."

Han var helt rørt. Han skammede sig endog lidt, fordi han havde været bange for at give broderen en større sum penge på én gang. Han gav sig til at spøge og sagde til Florent, at han skulle nok sørge for at få ham fed. Denne rystede på hovedet. Imidlertid foldede Lisa sit regnskab sammen og lagde det i en skuffe i sekretæren.

"Det er ikke rigtigt af Dem," sagde hun ligesom for at gøre en ende på sagen. "Jeg har gjort, hvad jeg burde gøre. Nu kan De få det, som De vil have det ... Jeg kunne aldrig have levet i fred uden at fortælle Dem om arven. Det ville have pint min samvittighed."

De gav sig nu til at tale om andre ting. De måtte sørge for, at Florent ikke vakte politiets mistanke. Han fortalte dem at det var lykkedes ham at vende tilbage til Frankrig ved hjælp af nogle legitimationspapirer, der tilhørte en stakkels fyr, som var død i hans arme af de gule feber i Surinam. Ved et besynderligt træf hed han også Florent, men til fornavn. Florent Laquerrière havde ikke haft anden familie i Paris end en kusine, om hvis død han havde fået underretning ovre i Amerika; intet ville være lettere end at spille hans rolle. Lisa tilbød selv at være kusinen. Det blev aftalt, at de skulle fortælle en historie om en fætter, som var kommet hjem fra udlandet, hvor det var gået ham uheldigt, og som så Quenu Gradelles, som de hed i kvarteret,

havde taget sig af, indtil han selv fandt noget at bestille. Da alt var aftalt, ville Quenu have, at broderen skulle se hele lejligheden, og tvang ham til at beundre alt. Da de kom ind i det umøblerede værelse, hvor der kun stod stole, lukkede Lisa døren op ind til et lille værelse og sagde, at der skulle butiksjomfruen ligge, så kunne han beholde værelset oppe på femte sal.

Om aftenen var Florent blevet iført en helt ny dragt. Han havde hårdnakket holdt på at vælge en sort dragt, skønt Quenu, der ikke kunne lide denne farve, frarådede det. De holdt ham nu ikke længere skjult, og Lisa fortalte historien om fætteren til alle og enhver, der ville høre den. Han opholdt sig snart i køkkenet, snart i butikken. Ved bordet stoppede Quenu ham med mad og blev næsten vred, fordi han spiste så lidt og lod halvparten af alle de sager ligge, som de fyldte hans tallerken med. Lisa fandt sig i ham, selv når han, som om morgenen, var til ulejlighed; undertiden glemte hun ham helt, og når han da pludselig stod foran hende i sin sorte dragt, blev hun ganske forskrækket, men skyndte sig at smile venligt til ham for ikke at såre ham. Dette magre menneskes uegennytte havde forbavset hende; hun nærede en slags med frygt blandet respekt for ham. Florent følte sig omgivet af lutter kærlighed. Når sengetiden kom, gik han, lidt træt af den lange i ørkesløshed tilbragte dag, op oven på tillige med de to karle, der arbejdede for hans broder, og som lå i nogle kvistværelser ved siden af hans eget. Lærlingen, Leon, var ikke synderlig mere end femten år; det var en spinkel knægt, der stjal alle de køkkenlevninger, han kunne få fat på; han gemte dem under sin hovedpude og spiste dem om natten. Flere gange forekom det Florent, at Leon formelig havde aftenselskab inde hos sig klokken et om natten; han hørte

hviskende stemmer, lyden af tyggeredskaber, der arbejdede ivrigt, papir, der blev krammet sammen og dæmpet latter. Den anden, August Landois, var fra Troyes; han var fed, men en usund fedme, havde et stort hoved og var skaldet, skønt han ikke var mere end otte og tyve år. Allerede den første aften, han gik op sammen med Florent, fortalte han ham vidtløftigt sin historie. Da han kom til Paris, var det først i den hensigt at uddanne sig og så vende tilbage til Troyes, hvor hans kødelige kusine, Augustine Landois, ventede på ham. De havde haft samme gudfader og havde samme fornavn. Men så havde ærgerrigheden grebet ham, og han besluttede at etablere sig i Paris for sin mødrenearv, som han havde overgivet til en notar, før han forlod Champagne. Så langt var han kommet i sin historie, da de nåede op til femte sal, og han holdt nu Florent tilbage og begyndte i høje toner at rose madam Quenu. Hun var gået ind på at lade Augustine Landois få pladsen i stedet for en af hendes butiksjomfruer, der ikke havde artet sig vel. Han var nu udlært og hun gjorde gode fremskridt. Om et år eller halvandet ville de gifte sig; så ville de købe sig en viktualiehandel i et eller andet godt strøg i Paris. Det hastede slet ikke med brylluppet, for flæsket var ikke meget i pris det år. Endvidere fortalte han, at de havde ladet sig fotografere sammen. Så gik han med ind i Florents kvistkammer for at se fotografiet, som stod der endnu, da hun ikke havde villet tage det bort, fordi madam Quenus fætter skulle have et rigtig fint værelse. Med sit lys i hånden blev August stående og så sig omkring i den unge piges tidligere værelse, gik hen til sengen og spurgte Florent, om han lå godt i den. Hun, Augustine, lå nu neden under; der havde hun det bedre, for kvistkamrene var

kolde om vinteren. Endelig gik han og lod Florent ene med fotografiet og sengen. August var en bleg Quenu, Augustine en endnu ikke udviklet Lisa.

Florent, der kom godt ud af det med tyendet, blev forkælet af sin broder og tålt af Lisa, og kom til sidst til at kede sig ganske overordentligt. Han havde søgt informationstimer, men uden held. I øvrigt undgik han studenterkvarteret, da han var bange for at blive genkendt. Lisa sagde sagtmodigt til ham, at han gjorde bedst i at henvende sig på handelskontorer; han kunne føre korrespondancen og holde bøgerne. Hun vendte stadig tilbage til denne plan, og tilbød sluttelig selv at ville finde ham en plads. Det irriterede hende mere og mere således bestandig at have denne lediggænger omkring sig fra morgen til aften. I begyndelsen var det kun et ubestemt had til de mennesker, der lægger hænderne i skødet, men alligevel får føden, og uden at hun endnu tænkte på at bebrejde ham, at han spiste hendes brød. Hun plejede at sige til ham:

"Jeg kunne aldrig finde mig i at drive omkring på den vis hele dagen. De kan jo umuligt være sulten om aftenen ... Man må arbejde, anstrenge sig, kan De tro."

Gavard på sin side søgte også at finde en plads for Florent. Men han søgte på en ganske besynderlig og hemmelighedsfuld måde. Han ville absolut bringe Florent i en eller anden dramatisk situation, der kunne passe for en "flygtning". Gavard hørte til oppositionen. Han var kommet over de halvtreds og roste sig af allerede at have læst fire regeringer teksten. Charles den Tiende, præsterne, adelen, ved tanken om alt dette kram, som han havde smidt på porten, trak han endnu på skuldrene; Louis Philippe med sit bourgeoisi var en tosse, og han fortalte

historien om uldstrømperne, i hvilke borgerkongen gemte sine spareskillinger; hvad republikken af -48 angik, da var den en farce, han havde ladet sig narre; men han tilstod ikke mere, at han havde hilst den anden december med jubel, for nu betragtede han Napoleon den Tredje som sin personlige fjende, som en slyngel, der lukkede sig inde med Morny og de andre for at hengive sig til vilde orgier. Kom han ind på det kapitel var han uudtømmelig; så dæmpede han stemmen og fortalte, at hver aften bragte lukkede vogne damer til Tuilerierne og at han, Gavard, en nat ude på Place du Carrousel havde hørt larmen af orgierne indenfor. Gavards religion var at være så ubehagelig som muligt imod regeringen. Han spillede den en hel del puds, som han gik og lo af i hele måneder. For det første stemte han ved valgene for den kandidat, der ville blive ministrene den værste torn i øjet. Dernæst snød han sig fra sine skatter, når han kunne komme af sted med det, og glædede sig af hjertet, når han på en eller anden måde kunne narre politiet. For resten gjorde han sig til en for staten meget farlig person, talte, som om "banden i Tuilerierne" kendte ham og skælvede for ham, sagde, at halvparten af de skurke burde guillotineres og den anden halvpart deporteres. Sådanne skryderier, det var hele hans politik. Da derfor Florent kom hjem, pønsede Gavard straks på, hvordan han nu bedst kunne narre kejseren, ministrene, kort sagt alle embedsmændene lige ned til politibetjentene ude på gaden.

Det var Gavard en hemmelig glæde at træffe sammen med Florent. Han blinkede til ham med øjnene, talte dæmpet og forblommet, selv om de simpleste ting, og trykkede hans hånd på en frimureragtig måde. Endelig mødte der ham da noget

eventyrligt; han havde en bortrømt deporteret til kammerat; nu kunne han uden at lyve alt for stærkt tale om den fare, han udsatte sig for. Han følte rigtignok en smule frygt overfor denne undvegne bagnoslave, hvis magerhed tydede på mange og langvarige lidelser; men denne kildrende frygt gjorde ham større i hans egne øjne, overbeviste ham om, at det var forbavsende dristigt af ham at modtage en så farlig person som ven. Florent blev hans afgud; han svor kun ved Florent; og når argumenterne slap op for ham, og han rigtig en gang for alle ville knuse regeringen, så argumenterede han med Florent.

Gavard havde mistet sin kone nogle måneder efter statskuppet. Sin stegekælder vedblev han at beholde indtil 1856. Så kom det rygte i omløb, at han havde tjent store summer ved at gå i kompagni med sin nabo urtekræmmeren, der havde leverancen af grøntsager til armeen i Orienten. Efter at have solgt sin kælderforretning, levede han ganske rigtigt af sine renter i et års tid. Men han holdt ikke af at tale om oprindelsen til sin formue; det generede ham og forhindrede ham i rent ud at sige sin mening om Krim-krigen, som han anså for en vovelig ekspedition, "der kun var sat i gang for at støtte tronen og fylde visse folks lommer." Efter et års forløb kedede han sig grundigt i sin enkemands-lejlighed. Da han næsten dagligt besøgte Quenu-Gradelles, så flyttede han hen i nærheden af dem i Rue de la Cossonnerie. Der var det, han blev aldeles indtaget i Hallerne med al deres larm og travlhed. Han besluttede at leje et stade i fjerkræafdelingen, kun for at adsprede sig, for at få bugt med tiden. Fra det øjeblik af levede han i en evig sladder og vidste besked med de mindste skandaler i nabolaget. Nu havde han fundet sit element, nu var

han kommet på sin rette hylde. Florent besøgte ham undertiden i hans butik. Eftermiddagene var endnu meget varme; langs de smalle gange sad kvinder i færd med at plukke fjerkræ. Så snart Florent kom, blev han modtaget af en mængde venlige tilråb: "Her skal De se en god and, herre ... Kom hellere her hen ... Jeg har de dejligste fede kyllinger ... Herre, herre, køber De det par duer af mig?" Han arbejdede sig forlegen frem imellem dem, mens de vedblev at plukke og slås om ham. Dunene så ud som sne mellem deres hænder og svævede omkring i luften som fine hvide fnug. Endelig nåede han hen til Gavard, der stod og passiarede foran sin butik i skjorteærmer og med korslagte arme iført et langt blåt forklæde. Gavard stod i reglen omringet af en halv snes fruentimmer. Han var det eneste mandfolk i den afdeling af Hallerne. I begyndelsen havde han haft en pige til at passe butikken; men han kunne aldrig beholde en pige mere end otte dage ad gangen, og da det var gået på den vis i nogen tid, besluttede han selv at ville sælge sine varer, for de pokkers tøse bestilte ikke andet end at sladre fra morgen til aften. Men da han skulle have en til at passe på, når han selv var borte, så fik han den lille Marjolin, der løb omkring i Hallerne, til at påtage sig det hverv. Og Florent sad undertiden en hel time hos Gavard, forbavset over hans uudtømmelige fond af historier, over hans åbenbare velvære midt imellem alle disse skørter, over den ugenerthed, hvormed han faldt en i talen, skændtes på lang afstand med en anden, tog en kunde fra en tredje og kort sagt gjorde mere spektakel for sin person end alle sine naboersker tilsammen, skønt disse gjorde deres bedste for at overdøve ham.

Hans hele familie bestod i en svigerinde og en niece. Da hans kone døde, blev hun på det heftigste begrædt af sin ældste søster, madam Lecœur, der da havde været enke i et årstid, og som nu næsten hver aften kom hen for at trøste den ulykkelige mand. Hun nærede nemlig det håb på den måde at kunne vinde hans hjerte og komme til at indtage den afdødes plads. Men Gavard kunne ikke fordrage magre fruentimmer; han sagde, at han ikke kunne lide at mærke benene lige under huden; han kærtegnede aldrig andet end godt fede katte og hunde, hvis runde og velnærede rygge det var ham en personlig tilfredsstillelse at klappe. Krænket og opbragt over at se hans penge slippe sig ud af hænderne fattede madam Lecœur fra nu af et dødeligt had til ham. Hendes svoger blev en fjende, der aldrig kom ud af hendes tanker. Da hun så ham etablere sig i Hallerne et par skridt fra det sted, hvor hun solgte smør, ost og æg, beskyldte hun ham for at have gjort det bare for at ærgre og skade hende. Fra det øjeblik klagede hun sig endnu mere end før og blev så galdesyg, at hun virkelig til sidst mistede sine kunder og gjorde dårlige forretninger. Hun havde i lang tid haft en søsterdatter hos sig, som moderen, en bondekone, havde sendt hende uden senere at bekymre sig om den lille. Barnet voksede op i Hallerne. Da hendes familienavn var Sarriet, kaldte man hende snart ikte andet end Sarriette. Allerede da Sarriette var seksten år, var hun sådan en kvik lille pige, at herrerne kom og købte ost hos hende, bare for at få hende at se. Men hun ville ikke vide noget af de fine herrer at sige, hun var et folkets barn, og det blev en lastdrager, hun valgte, en ung knøs fra Menilmontant, der besørgede kommissioner for hendes tante. Da hun i en alder af tyve år etablerede sig som

frugthandlerske for nogle penge, som ingen ret vidste, hvorfra hun havde, bestilte hendes elsker, der hed Jules, ikke mere andet end at pynte sig, bar kun blå, skinnende rene bluser og en fløjlskasket, indfandt sig kun i Hallerne om eftermiddagen og med morgensko på. De boede sammen i Rue Vauvilliers oppe på tredje sal i et stort hus med beværtningslokale i stuen. Sarriettes utaknemmelighed gjorde madam Lecœur endnu mere bitter, og hun overvældede hende med de værste skældsord. Så blev Sarriette vred, hun og Jules lavede historier om tanten, og han kolporterede dem rundt i Hallerne. Gavard kunne godt lide Sarriette; han viste sig meget kærlig imod hende og klappede hende på kinden, når han mødte hende; for hun var fed og trivelig.

En eftermiddag, da Florent sad i viktualiehandelen, træt af forgæves at løbe omkring efter arbejde, kom Marjolin ind af døren. Den lange tykke knægt var Lisas protegé. Hun sagde, at han var en skikkelig fyr, lidt dum, havde hestekræfter og var en interessant person, da han hverken kendte fader eller moder. Det var hende, der havde fået ham anbragt hos Gavard.

Lisa var i butikken, fortvivlet over Florents snavsede støvler. To gange havde hun allerede drysset savspåner ud over gulvet. Hun smilede venligt til Marjolin.

"Gavard," begyndte det unge menneske, "har sendt mig herhen for at spørge Dem ..."

Han standsede, så sig omkring og vedblev med dæmpet stemme:

"Han har strengt pålagt mig at vente, til der ikke var nogen i butikken, og at sige disse ord, som han har ladet mig lære uden

ad: "Spørg dem, om der er nogen fare på færde, og om jeg kan komme hen og tale med dem om det, De ved nok"."

"Sig Gavard, at vi venter ham," svarede Lisa, der var vant til hans forblommede talemåder og fremgangsmåde.

Men Marjolin gik ikke; med en underdanig og kælen mine blev han stående og betragtede henrykt den smukke Lisa. Som rørt over denne tavse tilbedelse vedblev hun:

"Hvordan synes du om at være hos Gavard? Han er en rar mand, du gør bedst i at anstrenge dig for at gøre ham til pas."

"Ja, madam Lisa."

"Men du er ikke blevet fornuftig endnu, i går så jeg dig igen oppe på taget i Hallerne; og så kommer du også sammen med en hel del gadedrenge og snavse tøser. Nu er du jo voksen; du må dog virkelig også tænke på fremtiden."

"Ja, madam Lisa."

Hun måtte imidlertid ekspedere en dame, der var kommet ind i butikken og forlangte et pund kød til svinekoteletter. Med stor alvor greb Lisa et stykke kød, vejede det først i hånden og skar det så over med en hakkekniv. Marjolin fulgte med stor opmærksomhed alle hendes bevægelser.

Da damen var gået, og hun så ham stå der endnu, udbrød hun:

"Hvad for noget, er du ikke kommet videre?"

Og da han ville gå, holdt hun ham tilbage og sagde:

"Hør nu, lad mig en eneste gang igen træffe dig i selskab med Cadine ... Nægt det ikke. I morges stod I igen begge to og så på, at de slagtede får ... Jeg kan ikke forstå, at et pænt ungt menneske, som du er, kan finde behag i den skidentøs ... Nå, gå

så hen og sig Gavard, at han må komme straks, mens der ikke er nogen i butikken."

Ganske forvirret og modløs gik Marjolin sin vej uden at sige et ord.

Den smukke Lisa blev stående og så over imod Hallerne, og Florent betragtede hende i tavs forbavselse over at finde hende så smuk. Han havde aldrig før set rigtigt på hende, han forstod ikke at se på kvinderne. Da Gavard ikke kom gav hun sig til at ordne fadene på disken og aftørre de to nysølvsvægte; af og til kastede hun et blik over imod Hallerne. Den dag så hun ualmindelig frisk ud, hendes forklæde og linningerne at bånd var skinnende hvide og fremhævede stærkt hendes røde kinder. Hendes smukke figur afspejlede sig i væggenes og loftets spejlglas, så at Florent ret kunne beundre hende fra alle sider på en gang. Hun lignede en dronning som hun stod der omgivet af flæsk, skinker, pølser og andre madvarer.

Endelig kom Gavard. Med en hemmelighedsfuld mine gik han ud i køkkenet til Quenu. Da han havde taget plads der på et bord lige overfor Quenu, som sad og lænede sig op imod en side flæsk, fortalte han, at nu havde han fundet en plads til Florent, og at nu kunne de ordentlig tage regeringen ved næsen.

Men pludselig holdt han inde, da han nemlig fik øje på frøken Saget, som ude fra gaden havde set, at der var fremmede hos Quenu-Gradelles, og nu trådte ind i butikken. Den lille, gamle dame bar en falmet kjole, på hovedet havde hun en sort stråhat uden bånd, og på armen sin uadskillelige ledsager, en sort kurv; hun hilste herrerne med et nik og Lisa med et lidt spidst smil. Hun var en gammel bekendt; hun boede endnu stadig i huset henne i Rue Pirouette, hvor hun havde levet i fyrre år, uden tvivl

af en lille rente, som hun aldrig talte om til nogen. En dag havde hun nævnt byen Cherbourg og sagt, at hun var født der. Andet havde man aldrig fået at vide om hendes fortid. Hun talte kun om andre, fortalte hele deres levnedsløb, vidste besked om, hvor mange skørter de lod vaske om måneden, ja hendes lyst til at blande sig i andres affærer gik endog så vidt, at hun lurede ved dørene og lukkede fremmede breve op. Hendes tunge var frygtet lige fra Rue Saint-Denis til Rue Jacques Rousseau, og fra Rue Saint-Honoré til Rue Mauconseil. Hele den lange dag gik hun omkring med sin tomme kurv på armen under påskud af at ville gøre indkøb, købte aldrig noget, kolporterede bysladder og holdt sig *à jour* med de mindste historier, så hun til sidst blev et slags leksikon, hvor man kunne skaffe sig oplysning om hvem af kvarterets beboere, det skulle være. Quenu havde altid anklaget hende for at have skyld i rygtet om onkel Gradelles død ude i køkkenet; siden den dag havde han båret nag til hende; hun kunne alle mennesker "uden ad", sagde han. Men i de sidste fjorten dage havde hun brændt af nysgerrighed efter at få at vide, hvem Florent egentlig var; den nød var hende for hård at knække. Hun blev formelig syg, når hendes nysgerrighed så længe måtte forblive utilfredsstillet. Og dog turde hun sværge på, al hun havde set den lange, magre fyr et eller andet sted for længe siden.

Hun blev stående foran disken og så på det ene fad efter det andet.

"Man ved snart ikke mere, hvad man skal spise," sagde hun. "Hen ad eftermiddagen er jeg frygtelig opsat på middagsmaden, men når det så kommer til stykket, har jeg

alligevel ingen rigtig appetit ... Har De flere koteletter, madam Quenu?"

"Jo, jeg tror, der er en tilbage endnu, frøken Saget," svarede Lisa.

"Nej, jeg tror dog ikke, jeg synes om det stykke," sagde den gamle frøken og stak næsen helt ned i tallerkenen. "Det var kun sådan en idé, jeg fik, for koteletter om aftenen, De ligger mig for tungt i maven ... Jeg holder mere af noget, som jeg ikke selv behøver at varme op."

Hun havde vendt sig om til den anden side og så ind på Florent og på Gavard, der sad og trommede i bordet med fingrene; og hun smilede venligt ind til dem som for at sige, at de ikke skulle lade dem forstyrre i deres samtale af hende.

"Kunne De ikke have lyst til et stykke saltet fisk?" spurgte Lisa.

"Å jo, måske ..."

Og hun tog en gaffel og rodede om imellem de forskellige stykker; efter omhyggeligt at have vendt og drejet alt sagde hun:

"Nej, nej, jeg tror dog ikke ..."

"Så en oksetunge, eller måske lidt kalvekød?" spurgte Lisa tålmodigt.

Men frøken Saget rystede på hovedet. Hun blev stående endnu i nogen tid og vragede forskellige sager; og da hun mærkede, at der slet ikke var udsigt til at få noget at vide, så gik hun sin vej med de ord:

"Nej, ser De, jeg kunne nok have haft lyst til et stykke kotelet, men det, De har tilbage, bliver mig dog for fedt ... Lad det så hellere være til en anden gang."

Lisa vedblev at se efter hende, indtil hun så hende forsvinde ovre i frugthallen.

"Den gamle Satan!" brummede Gavard.

Og da de nu igen var ene, gav han sig til at fortælle, hvad det var for en plads, han havde fundet til Florent. Det var en hel historie. En af hans venner, Verlaque, inspektør ved fiskehallen, var blevet så syg, at han var nødt til at søge permission for længere tid. Den stakkels mand havde samme dag sagt til Gavard, at han gerne selv ville foreslå sin stedfortræder for atter at kunne få pladsen, når han kom sig igen.

"Men I må vide en ting," tilføjede Gavard, "Verlaque har såmænd ikke et halvt år igen. Så beholder Florent pladsen. Og det er ikke dårligt ... Og vi tager oven i købet politiet ved næsen! For pladsen besættes af politipræfekten. Hvad! Sik'en fornøjelse, når Florent går hen og hæver sin gage hos disse slavekarle, der gerne tog ham ved vingebenet, om de anede, hvem han var."

Han lo hjerteligt og fandt det hele frygtelig morsomt.

"Jeg vil ikke have den plads," sagde Florent kort og bestemt. "Jeg har lovet mig selv ikke at ville tage imod noget af kejserdømmet. Jeg vil hellere dø af sult end tage mod en plads, som sorterer under politiet. Det er umuligt, hører De, Gavard!"

Gavard hørte det og blev lidt forlegen. Quenu bøjede hovedet. Men Lisa vendte sig om og så skarpt på Florent. Hun ville lige til at åbne munden, da Sarriette kom ind ad døren. Der blev på ny en pause.

"Å, jeg havde nær glemt at købe noget flæsk," udbrød Sarriette og lo muntert. "Madam Quenu, er De så god at skære tolv skiver af til mig, men tynde, hvad? Det er til lærkesteg ... for Jules har

fået sådan en lyst til at smage lærker … God dag, onkel, hvordan har De det?"

Hun smilede fornøjet til dem alle sammen. Gavard havde grebet hendes hænder og hun vedblev:

"Jeg tør vædde på, at De netop talte om mig, da jeg kom ind ad døren. Hvad sagde De så om mig, onkel?"

Lisa kaldte på hende.

"Se her, er det tyndt nok?"

Hun skar omhyggeligt de tolv skiver af på et bræt, pakkede dem ind og sagde:

"Er der ellers ikke andet, De ønsker?"

"Å jo, lad gå; siden jeg nu en gang er begyndt at handle, lad mig så få et pund svinefedt … Jeg holder meget af brunede kartofler, og med for to sous kartofler og et bundt radiser kan jeg lave en hel frokost … Ja, et pund svinefedt, madam Quenu."

Lisa lagde et stykke hvidt papir på vægten, tog en krukke fedt ned fra hylden, vejede omhyggeligt et pund af, pakkede det ind og sagde:

"Det bliver fire og tyve sous; med de andre seks bliver det tredive sous i det hele … Ønsker De ikke andre ting?"

Sarriette svarede nej. Hun betalte og så hele tiden smilende hen på mændene. Før hun gik, truede hun ad Gavard og sagde:

"Nå, så De vil ikke sige mig, hvad De fortalte, da jeg kom? Jeg så Dem le, så det allerede helt ude på gaden … Å, lumske mandfolk! Jeg holder ikke en smule af Dem mere!"

Hun gik ud af butikken og løb af sted tværs over gaden.

"Det er frøken Saget, som har sendt os hende herover," sagde Lisa i en rolig tone.

Så sad de alle sammen tavse i nogen tid. Gavard var ganske forbavset over at høre Florent modtage hans forslag på den måde. Lisa tog først ordet og sagde i en venlig tone:

"Det er urigtigt af Dem, Florent, ikke at modtage pladsen som inspektør ved fiskehallen ... De ved selv, hvor vanskeligt det er at finde en beskæftigelse. I den stilling, De befinder Dem i, bør man ikke vise sig alt for kræsen."

"Jeg har sagt mine grunde," svarede han.

Hun trak på skuldrene.

"Å, det er vel ikke så alvorligt ment ... Jeg kan så godt forstå, at De ikke kan lide regeringen. Men derfor behøver De da ikke at afslå en sådan plads ... Og desuden er kejseren slet ikke så slem, kære. Jeg siger ikke noget, når De fortæller om, hvad De har gået igennem. Men tror De, han havde nogen anelse om, at De levede af muggent brød og råddent kød? Han kan ikke være alle vegne, den mand ... Som De ser, har han ikke hindret os i at gøre gode forretninger ... De er ikke retfærdig, nej, De er slet ikke retfærdig."

Gavard blev mere og mere utålmodig. Han kunne ikke tåle at høre alle disse lovtaler over kejseren.

"Å nej, vist ikke, madam Quenu," sagde han; "De går for vidt. Det er den kæltring ..."

"Å, De," afbrød Lisa ham, idet hun blev lidt ivrig, "De bliver ikke tilfreds, før De en gang bringer Dem selv i en eller anden forlegenhed og bliver sat fast. Lad os ikke tale om politik, for så kommer jeg altid i dårligt humør ... Det er jo Florent, vi skulle tale om, ikke sandt? Og min mening er, at han bør absolut tage imod pladsen. Er det ikke også din mening, Quenu?"

Quenu, som hidtil ikke havde ytret et ord, kom lidt i forlegenhed ved sin kones pludselige spørgsmål.

"Det er en god plads," sagde han uden at kompromittere sig.

Der indtrådte på ny en trykkende tavshed; endelig sagde Florent:

"Jeg beder jer, lad os ikke tale mere om det. Min beslutning står fast. Jeg vil se tiden an."

"Se tiden an!" udbrød Lisa, med hvis tålmodighed det nu var forbi.

Blodet fo'r hende op i kinderne. Det kostede hende stor overvindelse ikke at bruge hårde ord. I det samme kom der en kunde ind i butikken og afvendte hendes vrede. Det var madam Lecœur.

"Vil De være så god at give mig et halvt pund forskellige sager på denne tallerken til halvtreds sous pundet," sagde hun.

I begyndelsen lod hun, som så hun slet ikke sin svoger; så hilste hun på ham med et nik, uden at sige et ord; hun betragtede opmærksomt de tre mænd og mærkede godt, at de kun ventede på, at hun skulle gå. Hun følte, hun kom til ulejlighed, men det gjorde hende kun endnu mere skarp og kantet, som hun stod der med sine lange edderkoppearme og hænderne foldede under forklædet. Da hun hostede lidt, sagde Gavard, som tavsheden trykkede:

"Er De forkølet?"

Hun svarede tørt nej. Hendes ansigt var magert og farvet af en usund rødme, og hendes øjnes glans tydede på en eller anden leversyge. Hun vendte sig om mod disken og fulgte alle Lisas bevægelser med et mistænksomt blik, som var hun bange for at blive narret.

"Rullepølse skal De ikke give mig," sagde hun, "det holder jeg ikke af."

Lisa havde taget en kniv og skar forskellige ting af til hende. Hun pegede på en terrin og spurgte:

"Vil De have lidt spækket kalvekød imellem det andet"

Madam Lecœur betænkte sig længe, til sidst sagde hun ja.

"Men giver De mig ikke også lidt svineflæsk?" spurgte hun et øjeblik efter med sin arrige stemme.

Hun fik sit ønske opfyldt. Men hun blev mere og mere fordringsfuld og forlangte sager på sin tallerken, som ville forøge prisen til mindst tre francs pundet, uden at hun dog ville give mere end fra først af bestemt. Lisa begyndte at blive utålmodig og sagde, at så måtte hun virkelig også betale mere. Den anden vedblev at rode om i fade og terriner.

"Det bliver fem og tyve sous, ikke sandt?" sagde madam Lecœur endelig uden i nogen måde at forhaste sig.

Hun bemærkede meget godt Lisas harme og utålmodighed. Det var hende en ren nydelse at kunne drille hende. Langsomt tog hun sin portemonnæ frem og så hen på Gavard, der var nødt til at tie, så længe hun var der; hun lovede sig selv ikke at ville gå for det første, siden de vovede at have sådan noget hemmelighedskræmmeri overfor hende. Endelig stak Lisa hende pakken i hånden, og hun blev nødsaget til at gå. Uden at side et ord kastede hun endnu et blik rundt i butikken og gik.

Da de atter var blevet alene, udbrød Lisa:

"Det er igen frøken Saget, som har sendt os hende på halsen! Mon den gamle sladderhank vil sende alle folk i Hallerne her over for at skaffe sig at vide, hvad vi taler om! ... Og hvor er de ondskabsfulde, den slags fruentimmer! Men lad nu blot frøken

Saget sende mig en til her over, så skal I se hvordan jeg modtager hende. Var det end min egen søster, så skulle hun dog komme på hovedet ud af døren."

De tre mænd tav stille. Gavard var gået hen til disken, som han nu stod og lænede sig op ad. Da han havde grundet lidt, så han op og sagde:

"Jeg har nu betragtet det hele som en morsom komedie."

"Hvad for noget?" spurgte Lisa, som endnu tænkte på madam Lecœur.

"Inspektørpladsen ved fiskehallen."

Hun foldede hænderne, så endnu en gang hen på Florent, satte sig ned på den lange, polstrede butiksbænk og åbnede ikke mere munden. Gavard forklarede nu vidtløftigt, hvordan han havde tænkt sig det hele: Det blev til syvende og sidst regeringen, der lod sig tage ved næsen og rykkede ud med pengene. Han gentog med et vist velbehag:

"Kære ven, de slyngler har ladet Dem være nær ved at dø af sult, ikke sandt? Godt, så er det heller ikke mere end rimeligt, at De nu lever på deres bekostning … Den tanke slog mig straks."

Florent smilede og vedblev at sige nej. For at glæde sin kone prøvede Quenu på at opvarte med nogle gode råd. Men Lisa hørte åbenbart slet ikke efter. Hun sad og så opmærksomt over mod Hallerne. På en gang rejste hun sig op og udbrød:

"Å, denne gang er det normannerinden, de sender os. Godt! Så skal normannerinden også komme til at bøde for dem alle sammen."

En høj brunette lukkede butiksdøren op. Det var den smukke fiskehandlerske Louise Méhudin, også kaldet normannerinden. Hendes hud var hvid og skær, hun var næsten lige så kraftigt

bygget som Lisa, men hendes øjekast var dristigere og hendes bryst om muligt endnu fyldigere. Hun trådte ugenert ind i butikken, håret sat efter nyeste mode og en kniplingssløjfe foran på brystet, hvad der gjorde hende til en af dronningerne over Hallernes koketter. Hun lugtede lidt af saltet fisk og hendes fingre var ikke ganske fri for sildeskæl. Da de lo, Lisa og Louise Méhudin, havde boet i samme hus i Rue Pirouette, var de på en vis måde veninder, knyttet til hinanden ved den kappestrid, der fandt sted imellem dem, og som bragte dem til stadig at beskæftige sig med hinanden. Der i kvarteret sagde man den smukke normannerinde, ligesom man sagde den smukke Lisa. Det gjorde dem til rivaler og tvang dem til hver især at sørge for at bevare sit gode renomme. Lisa kunne fra sin butik se over til fiskehallen, hvor den smukke normannerinde sad omgivet af laks og flyndere. De holdt øje med hinanden. Den smukke Lisa snørede sit korset endnu fastere. Den smukke normannerinde satte nye ringe på sine fingre og nye sløjfer på sine skuldre. Når de mødtes, smilede de på det venskabeligste til hinanden, men øjet spejdede skarpt for at finde noget at udsætte på rivalen. De lod, som om de holdt grumme meget af hinanden, og som om de gerne ville vise hinanden tjenester.

"Sig mig, er det ikke i morgen aften, De laver pølser?" spurgte normannerinden smilende.

Lisa stod kold og ubevægelig. Når hun en sjælden gang blev vred, var hendes vrede uforsonlig. Hun svarede et kort ja.

"Ja, for ser De, jeg holder så meget af varme pølser, når De kommer lige fra gryden ... Jeg skal komme over og hente nogle."

Hun mærkede godt den dårlige modtagelse, hendes rival gav hende. Hun så hen på Florent, der syntes at interessere hende;

men da hun ikke ville gå uden at sige noget, uden at have det sidste ord, var hun så uforsigtig at tilføje:

"Jeg købte nogle pølser hos Dem i forgårs … Men de var ikke rigtig friske."

"Ikke rigtig friske!" gentog Lisa, bleg og med dirrende læber.

Hun ville måske endnu have bekæmpet sin vrede, for at normannerinden ikke skulle tro, at hun ærgrede sig over hendes kniplingssløjfe. Man nøjedes ikke med at udspionere hende, man fornærmede hende endog; det var for galt. Hun støttede hænderne mod disken, bøjede sig lidt forover og sagde med hæs stemme:

"Da De forrige uge solgte mig det par tunger, gik jeg måske så over til Dem og sagde, så alle hørte på det, at Deres fisk var rådden?"

"Rådden! … mine tunger rådne!" udbrød fiskehandlersken, purpurrød i ansigtet.

De stod et øjeblik tavse, halvt kvalte af sindsbevægelse.

"De er en uforskammet person," sagde den smukke normannerinde. "Hvis De tror, jeg sætter mine fødder her oftere, så tager De fejl."

"Gener Dem bare ikke," sagde den smukke Lisa. "Man kender heldigvis sine folk."

Fiskehandlersken gik sin vej efter først at have benyttet sig af et temmelig groft ord, der bragte Lisa til at dirre af harme. Det hele foregik så hurtigt, at de tre mænd ikke havde haft tid til at skride ind. Lisa genvandt snart sin ro. Hun optog på ny samtalen, uden at hentyde til det, der lige var passeret, da Augustine, butiksjomfruen, i det samme kom ind. Så tog hun Gavard til side og sagde til ham, at han ikke skulle give hr.

Verlaque noget svar endnu; hun påtog sig at omstemme sin svoger og bad om to dages frist. Quenu gik igen ud i køkkenet. Gavard gik og tog Florent med sig, og da de nåede over til Lebigre, hvor de ville ind for at drikke et glas, pegede han på tre fruentimmer, som stod ved enden af den lange gang mellem fiskehallen og fjerkræhallen.

"Nu går sladderen lystigt!" sagde han.

Det var ganske rigtig frøken Saget, madam Lecœur og Sarriette, som stod der ovre.

"Som jeg sagde Dem, madam Lecœur, Deres svoger er der i butikken fra morgen til aften ... De har jo selv set ham, ikke?"

"Jo, set ham med mine egne øjne. Han sad på et bord. Han lod, som han var hjemme."

"Jeg," afbrød Sarriette hende, "jeg har ikke hørt, hvad det var, de talte om ... Jeg synes ikke, der er nogen grund til at tage sig det så nær."

Frøken Saget trak på skuldrene.

"Å, De er endnu så ung og uerfaren, mit barn," sagde hun. "Kan De da ikke gætte, hvorfor Quenus gør sådan en stads af Gavard? ... Jeg tør vædde på, at han en gang efterlader den lille Pauline alt, hvad han ejer."

"Tror De virkelig!" udbrød madam Lecœur, bleg af harme.

Så fortsatte hun i en klagende tone, som var der tilstødt hende en stor ulykke:

"Jeg står ganske ene, jeg har ingen til at forsvare mig, og han kan gøre, hvad han vil ... De hører selv, hvordan hans niece tager ham i forsvar. Hun har glemt alt, hvad jeg har gjort for hende. Utak er verdens løn."

"Vist ikke, tante," sagde Sarriette, "det er tvært imod dig, som aldrig har sagt andet end ondt om mig."

De blev hurtigt forligt og kyssede hinanden. Niecen lovede ikke mere at være trættekær, og tanten svor ved alt, hvad der var helligt, at hun ville betragte Sarriette som sit eget barn. Derpå gav frøken Saget dem nogle råd med hensyn til den måde, hvorpå de bedst kunne forhindre Gavard i at øde sine penge. Det blev aftalt, at der skulle passes godt på Quenu-Gradelles.

"Jeg ved ikke, hvad det er, der går for sig ovre hos dem," sagde den gamle pige, "men det huer mig ikke ... Denne Florent, madam Quenus fætter, hvad mener I andre om ham?"

De stak alle tre hovederne sammen og dæmpede stemmen.

"De husker jo nok," sagde madam Lecœur, "at vi en morgen så ham snige sig omkring i Hallerne som en tyv, med hullede sko og støvede klæder ... Han huer heller ikke rigtig mig, den fyr."

"Han er nok mager, men han er ikke noget slet menneske," dristede Sarriette sig til sige.

Frøken Saget stod og grundede en stund, så sagde hun: "Jeg har nu i over fjorten dage spekuleret over den fyr ... Gavard kender ham ganske sikkert ... Og jeg har utvivlsomt også set ham et eller andet sted før, men det er mig umuligt nu at komme på det ..."

Hun stod endnu og søgte i sine erindringer, da normannerinden kom hen til dem som en stormvind. Hun kom lige fra viktualiehandelen.

"Hun er ikke videre høflig, det tykke asen!" udbrød hun, lykkelig over at kunne give sin vrede luft. "Tror De ikke, hun sagde til mig, at jeg solgte rådden fisk! Hvad bilder hun sig ind,

hun med sit fordærvede svineflæsk, som hun forgiver alle mennesker med!"

"Hvad sagde De da til hende?" spurgte den gamle frøken, henrykt over at høre, at de to havde været oppe at skændes.

"Jeg! Ingen verdens ting! ... Jeg kommer meget høfligt ind ad døren og underretter hende om, at jeg vil købe nogle pølser af hende i morgen aften, og så giver hun sig til at skælde mig ud ... Den hyklerske! Hun med sin ærbare mine! Hun skal komme til at betale mig det, dyrere end hun aner."

De andre tre vidste meget godt, at normannerinden ikke fortalte sandheden; men de tog ikke desto mindre hjerteligt parti for hende med en strøm af onde ord. De vendte sig om imod Rue Rambuteau og gav sig til at lave historier om griseriet i Quenus køkken; de fandt på den ene beskyldning værre end den anden. Havde Quenus solgt menneskekød kunne udbruddet af de fire fruentimmers vrede ikke have været mere truende. Normannerinden måtte fortælle sin historie om igen tre gange.

"Og fætteren, hvad sagde han?" spurgte frøken Saget.

"Fætteren!" svarede normannerinden bittert. "Nå, så De tror også på fætteren! ... En eller anden hemmelig elsker, det lange skrammel!"

De tre andre protesterede ivrigt. Lisas ærbarhed var en af kvarterets trosartikler.

"Å, som om man kunne stole på den slags tykke, fede, skinhellige fruentimmer! Med hendes dyd er det vist ikke meget bevendt ... Hun har en mand, som det var synd andet end at gøre til hanrej!"

Frøken Saget rystede på hovedet som for at sige, at hun ikke var langt fra at være af samme mening.

"Så meget mere," sagde hun, "som ingen ved, hvor fætteren er kommet dumpende ned fra, og som den historie, Quenus fortæller, ikke er videre trolig."

"Det er den tykkes elsker!" påstod fiskehandlersken igen. "En eller anden døgenigt, en eller anden svirebroder, som hun har samlet op på gaden. Det ser man straks."

"De magre mænd er vanskelige at blive kloge på," erklærede Sarriette med dyb overbevisning.

"Hun har klædt ham op fra ny af," bemærkede madam Lecœur. "Han koster hende sikkert en god skilling."

"Ja, De har måske ret" sagde den gamle frøken. "Det kunne være rart, at få det at vide ..."

Så blev de alle sammen enige om at holde øje med alt, hvad der passerede hos Quenu-Gradelles. Madam Lecœur forsikrede, at hun skulle nok åbne øjnene på sin svoger, så han kunne se, hvad det var for et hus, han kom i. Imidlertid var normannerinden blevet lidt roligere; hun var i grunden en skikkelig pige og gik nu sin vej, ked af at have sagt for meget. Da hun var gået, sagde madam Lecœur:

"Jeg er vis på, at normannerinden har været uforskammet, det plejer hun at være ... Hun gjorde bedst i ikke at tale for meget om fættere, der falder ned fra himlen, hun som har fundet et barn i sin egen butik."

De så på hinanden alle tre og gav sig til at le. Da madam Lecœur var gået, sagde Sarriette:

"Min tante skulle ikke tale så meget om den slags historier. Hun bliver kun mager af ærgrelse. Hun pryglede mig i sin tid,

når herrerne så på mig. Min tante, hun kan ganske sikkert lede længe nok, så finder hun dog aldrig noget barn, det magre skind!"

Frøken Saget gav sig til at le. Og da hun var blevet ene, tænkte hun ved sig selv at de tre "dumme" fruentimmer ikke en gang var en strikke om halsen værd. Desuden kunne Quenu-Gradelles let have set hende i det selskab, og hun ville gerne stå sig godt med den dem, de var rige og, når alt kom til alt, også agtede folk. Hun gik en omvej hen i Rue Turbigo til Taboureaus bageri, den smukkeste bagerbutik i hele kvarteret. Madam Taboureau, som var Lisas fortrolige veninde, ansås på alle områder for at være en autoritet. Når man sagde: "Madam Taboureau har sagt dit, madam Taboureau har sagt dat," så var sagen dermed afgjort, alle bøjede sig for hendes dom. Den gamle frøken gik ind i butikken og gav til påskud, at hun ønskede at vide, hvad tid ovnen var varm, da hun måske ville sende noget hen at stege; derpå udtømte hun sig i lovtaler over Lisa, roste hendes properhed og hendes udmærkede pølser. Tilfreds med dette moralske alibi og henrykt over at have pustet til ilden mellem normannerinden og Lisa uden selv at lægge sig ud med nogen, tog hun endelig vejen hjem til Rue Pirouette, idet hun hele tiden vendte og drejede madam Quenus fætters billede i sin hukommelse.

Samme dag efter middagsmåltidet gik Florent ud og spadserede i nogen tid frem og tilbage i en af Hallernes lange gange. En fin tåge havde lagt sig hen over de på denne tid tomme butikker og stader. For første gang følte Florent at være til besvær; han indså, på hvilken ubehøvlet måde han, den magre, var kommet dumpende ned mellem alle disse fede

mennesker; han tilstod rent ud for sig selv, at han var til ulejlighed for hele kvarteret, at han navnlig generede Quenus, i hvis hus han levede som en slags kompromitterende kontrabande. Disse betragtninger satte ham i dårligt humør, skønt han aldrig havde mærket til spor af bebrejdelser hos sin broder eller hos Lisa; men deres godhed pinte ham; han anklagede sig selv for at have vist mangel på takt og finfølelse ved således at installere sig hos dem. Erindringen om samtalen i butikken samme eftermiddag gjorde ham forstemt. Måske havde han dog handlet urigtigt i at afslå den inspektørplads, man tilbød ham. Denne tanke foruroligede ham.

Han var på vejen hjem, da han mødte Claude Lantier. Maleren gik i sin sædvanlige falmede overfrakke og var åbenbart i slet lune. Han rev ned på malerkunsten, sagde, at den ikke var værd at give sig af med, og svor, at han aldrig mere ville røre en pensel. Samme eftermiddag havde han med et spark sønderflænget et studiehoved, han havde lavet efter Cadine. Han blev ofte grebet af sådanne vredesanfald overfor sine egne ufuldkomne arbejder, der ikke svarede til hans kunstnerdrømme. Bagefter gav han sig da gerne til at drive omkring på gaderne, indtil mismodet gik over. Han sagde, at han plejede at være munter og tilfreds om morgenen, men skrækkelig ulykkelig og melankolsk om aftenen; hver dag var for ham en lang håbløs anstrengelse. Florent kunne knap genkende sin ledsager fra hin natlige vandring omkring i Hallerne. I øvrigt havde de allerede en gang truffet hinanden, nemlig i viktualiehandelen. Claude, som kendte den deporteredes historie, havde trykket hans hånd og sagt til ham,

at han var en brav mand. For resten kom han kun sjældent hos Quenus.

"Bor De endnu stadig hos min tante?" sagde Claude. "Jeg begriber ikke, hvor De kan holde ud at leve i det køkken. Der lugter forfærdeligt der inde. Når jeg har siddet der en time, så er jeg til mode, som om jeg har spist for tre dage. Det var forkert af mig at besøge Quenus i morges; det er det, som er skyld i, at min studie mislykkedes."

Da de havde gået nogle skridt i tavshed, vedblev han:

"Å, de skikkelige mennesker! Jeg har formelig ondt af dem, så velnærede og tilfredse er de. Jeg tænkte en gang på at male et par portrætter af dem, men jeg har aldrig rigtig kunnet tegne den slags runde figurer, hvor der ingen kanter er ... Min tante Lisa, hun kunne vist aldrig falde på at sparke til sine kasseroller; det var synd af mig at ødelægge Cadines hoved sådan! Når jeg nu tænker mig rigtigt om, så var det måske slet ikke så dårligt udført."

Så gav de sig til at passiare om tante Lisa. Claude fortalte, at hans moder ikke i lange tider havde besøgt viktualiehandlersken. Han lod forstå, at denne skammede sig over at have en søster, der var gift med en arbejder; desuden holdt hun ikke af folk, som var ulykkelige. Med hensyn til sig selv, da fortalte han, at en skikkelig mand, som hans tegninger af æsler og koner havde tiltalt ganske ualmindeligt, havde fundet på at sætte ham i en god skole, da han var otte år gammel; manden var senere død og havde testamenteret ham en rente på 1000 francs om året, så han akkurat kunne undgå at dø af sult.

"Men jeg ville alligevel hellere have været arbejder," vedblev han, "... snedker for eksempel. De fører et lykkeligt liv, snedkerne. Har de et bord at lave, så laver de det og går om aftenen i seng, glade over at lave fået bordet færdigt, absolut tilfredse ... Jeg derimod sover kun lidt om natten. Alle de pokkers billeder, som jeg ikke kan få færdige, de tumler omkring i mit hoved. Jeg kan aldrig få noget færdigt, aldrig, aldrig."

Hans stemme klang fortvivlet, som var han lige ved at græde. Så forsøgte han at le. Han gav sig til at bande og rase som en, der tvivler om sig selv og tænker på fuldstændig at opgive alt. Endelig standsede han foran en af nedgangene til kælderhvælvingerne under Hallerne, hvor der brænder gas dag og nat. Han pegede der ned og viste sin ledsager Marjolin og Cadine, som sad roligt ved siden af hinanden og spiste deres aftensmad. De to forstod at skaffe sig adgang til kældrene, også efter at Hallernes gitre var lukkede.

"Hvilket naturmenneske!" sagde Claude, idet han med en vis misundelse talte om Marjolin. "Tænke sig, at det dyr er lykkelig! ... Når de nu har spist deres kartofler, så lægger de sig begge to til ro i en af de store kurve med fjer. Det er i det mindste et liv, de fører! ... De gør min tro ret i at blive boende i viktualiehandelen; måske De kan blive lidt fed der."

Han tog pludselig afsked. Florent gik hjem og op på sit kvistværelse, utilfreds med sig selv. Næste dag sørgede han for ikke at tilbringe morgenen nede i forretningen; han gik en lang spadseretur langs kajerne. Ved frokostbordet begyndte imidlertid Lisa igen at tale til ham om inspektørpladsen; hun var blid og venlig som altid og talte om sagen som om noget,

der fortjente at overvejes nøje. Han sad med sin fulde tallerken foran sig og hørte til. Alt omkring ham, værelset, møblerne, maden på bordet, røbede den største properhed og betydeligt velvære. Da Lisa havde talt ud, gentog han atter sine grunde og afslog pladsen, stadig med en trykkende følelse af, at det ikke var rigtigt af ham at vise sig så stivsindet i sådanne omgivelser. Men Lisa lod ikke til at blive fornærmet; hun smilede tværtimod venligt til ham, men dette smil pinte ham endnu mere end hendes tilbagetrængte vrede dagen før. Ved middagsbordet blev der ikke talte om andet end om de store nedsaltninger, som hele husstanden snart skulle til at tage fat på.

Aftenerne begyndte nu at blive kolde. Så snart de havde spist til middag, gik de alle sammen ud i køkkenet. Der var meget varmt der. Desuden var det så stort og rummeligt, at flere personer godt kunne få plads ved det store, firkantede bord i midten uden at komme i vejen for nogen af de arbejdende. Væggene var beklædt med hvide og blå fajanceplader. Til venstre stod et stort komfur, hvor der var ildsteder til tre gryder på en gang. Alle køkkenredskaberne hang på deres plads i den skønneste orden; i en række nummererede skuffer under en hylde lå salt, peber og andre krydderier. Til højre stod hakkebordet og ved siden af, op til væggen, en uhyre huggeblok af egetræ; på blokken var der anbragt et par underlige køkkenmaskiner, opfundet af en eller anden kok med mekanisk talent. Og rundt omkring på væggene, på hylder og i rækker, stod der krukker, fade, tallerkener, kasseroller, tragte, rivebræt, osv. Trods den overordentlige properhed var det, som om fedtet svedte ud mellem væggenes fajanceplader og lagde sig over alt i køkkenet.

Quenu-Gradelles lavede det meste selv. Kun konserverede sager, sardiner, ost, spiselige snegle og lignende tog de hos renommerede huse. Så snart man nåede september, gjaldt det derfor om atter at få fyldt kælderen, der i sommerens løb var blevet tømt. Så måtte der arbejdes, efter at butikken var lukket om aftenen. Hjulpet af August og Leon tilberedte Quenu rullepølser, skinker, smeltede svinefedt og sorterede flæsket. Da var der en larm i køkkenet af gryder og hakkeknive, og køkkenlugten trængte sig op igennem hele huset.

Denne aften hen imod klokken elleve skulle Quenu, efter først at have sat to gryder med svinefedt over ilden, besørge pølsefabrikationen. August hjalp ham. Ved den ene ende af det firkantede bord sad Lisa og Augustine og gjorde noget linned i stand; overfor dem sad Florent med ansigtet vendt mod komfuret og smilede til den lille Pauline, der stod på hans fod og ville have, at han skulle kaste hende "højt op i luften". Bag ved dem stod Leon og hakkede pølsekød på den store egetræsblok.

August gik først ud i gården og hentede to store spande fulde af svineblod. Det var ham, som plejede at stikke dyrene med kniven. Han tog sig af blodet og indvoldene og overlod de andre at skrabe, rense og tilberede svinene. Quenu påstod, at der ikke var en slagter i Paris, der kunne stikke en gris, som August kunne det. Desuden forstod August sig udmærket på at bedømme blodets kvalitet; pølserne faldt godt ud, hver gang han sagde: "Pølsen bliver god denne gang."

"Nå, bliver pølsen så god?" spurgte Lisa.

Han satte sine to spande fra sig og svarede sindigt:

"Jeg tror det, madam, ja, jeg tror det ... For det første ser jeg det af den måde, blodet flyder på. Når jeg trækker kniven ud, og

blodet så løber småt, så er det ikke noget godt tegn, det tyder på, at der kun er lidt af det ..."

"Men," afbrød Quenu ham, "det kommer an på, hvordan kniven er blevet stukket ind!"

Et smil viste sig på Augusts blege ansigt.

"Nej, nej," svarede han, "jeg stikker altid kniven fire fingerbredder ind; det er målet ... Men ser De, det allerbedste tegn, det er, når blodet flyder ud i spanden, og jeg rører om i det med hånden. Det skal da have en god, passende varme uden at være alt for tykt."

Augustine havde sluppet nålen og sad og stirrede på August med den dybeste alvor og opmærksomhed. For resten hørte også Lisa, ja selv den lille Pauline til med stor interesse.

"Jeg rører og rører i blodet, ikke sandt?" vedblev August og gjorde for tydeligheds skyld nogle udmalende bevægelser i luften med sin højre hånd. "Når jeg nu trækker hånden til mig igen og ser på den, så skal den være helt overtrukket af blodet som med en rød handske, men sådan at den er lige rød over det hele ... Så kan man roligt sige: Pølsen bliver god denne gang."

Han blev stående et øjeblik med hånden strakt frem for sig. Quenu nikkede bifaldende så indtrådte der en pause. Leon vedblev at hakke. Pauline stod atter op på sin fætters fødder og sagde med sin muntre barnestemme:

"Å, fætter, fortæl mg så historien om manden, som blev spist af dyrene."

Uden tvivl var det den megen talen om blod, der havde bragt hende til at tænke på "manden, som blev spist af dyrene". Florent forstod hende ikke og spurgte, hvad det var for en mand. Lisa gav sig til at le.

"Hun vil høre historien om den stakkel, De ved nok ... den historie, De en aften fortalte Gavard. Hun må have hørt den."

Florent var blevet ganske alvorlig. Den lille gik hen og tog katten i sine arme, bar den hen på fætterens skød og sagde, at Mouton også ville høre historien. Men Mouton sprang op på bordet. Der blev den siddende med krum ryg og så på den lange, magre fyr, der lod til i de sidste fjorten dage at have været den en stadig kilde til dybe overvejelser. Imidlertid blev Pauline utålmodig, hun stampede i gulvet, hun ville høre historien. Da hun til sidst blev rent ustyrlig, sagde Lisa til Florent:

"Å, fortæl dog barnet, hvad hun beder om; så får vi da fred for hende."

Florent sad et øjeblik tavs med øjnene fæstet mod jorden. Derpå løftede han langsomt hovedet og så på de to kvinder, som sad og syede, og på Quenu og August, som lavede gryderne i stand til pølserne. Gassen brændte roligt, en mild varme udstrømmede fra komfuret, over hele køkkenet var der udbredt et vist hyggeligt velvære. Så tog han den lille Pauline på skødet, smilede melankolsk og begyndte:

"Der var en gang stakkels fattig mand. De sendte ham langt bort, meget langt bort, over den anden side verdenshavet ... Om bord på skibet, som førte ham bort, var der fire hundrede fanger, forbrydere, som de smed ham ned iblandt. Han måtte i fem uger leve mellem disse banditter, klædt i sejldugstøj ligesom dem, og måtte spise af samme fad som dem. Utøj pinte ham, og han var aldeles afkræftet af varme. Heden fra køkkenet og fra maskinen i skibet var så uudholdelig i det rum, hvor de fire hundrede fanger var stuvet sammen, at ti af dem døde af varme. Om dagen lod man halvtreds ad gangen komme op på

dækket og trække frisk luft; men da man var bange for dem, var to kanoner stadig rettet mod den del af dækket, hvor de spadserede omkring. Den stakkels mand var meget glad, hver gang hans tur kom. Han blev da for en kort tid fri for den skrækkelige varme. Men han kunne ikke spise noget, han var meget syg. Om natten, når han havde fået sine lænker på igen, og den stærke søgang kastede ham frem og tilbage mellem hans to sidemænd, så svigtede modet ham, og han græd, glad over at kunne græde uden at nogen så det ..."

Pauline sad og hørte til med store øjne, de to små hænder andægtigt foldede.

"Men," afbrød hun ham, "det er jo ikke historien om manden, som blev spist af dyrene ... Det er jo en anden historie, er det ikke?"

"Giv blot tid, så skal du se," svarede Florent sagtmodigt. "Jeg kommer også til historien om manden ... Men jeg fortæller hele historien, må du vide."

"Å, ja bliv så ved," sagde barnet glædestrålende.

Alligevel blev hun snart tankefuld og grundede åbenbart på noget, som hun ikke kunne finde ud af. Endelig tog hun mod til sig og spurgte:

"Men hvad havde han da gjort, den stakkels mand, siden de sådan sendte ham bort med det skib?"

Lisa og Augustine smilede. Barnets tænksomhed morede dem. Og uden at svare lige ud på spørgsmålet benyttede Lisa lejligheden til at præke lidt moral for barnet; hun overraskede hende meget ved at fortælle, at også de børn, som ikke var artige, blev bragt om bord på skibet.

"Så skal jeg altså ikke bryde mig om, at den stakkels mand lå og græd om natten?" spurgte Pauline, som nu fik mindre medlidenhed med ham.

Lisa tog atter fat på sit sytøj og svarede ikke. Quenu havde ikke hørt, hvad barnet sagde. Han havde lige skåret nogle løg i stykker over gryden. Det lugtede godt. Da Quenu stak sin store træske ned i gryden, sang denne endnu stærkere og fyldte hele køkkenet med en gennemtrængende lugt af løg. August stod og lavede flæskeskiver, som skulle i gryden. Og Leon var stadig beskæftiget med at hakke.

"Da skibet kom til sit bestemmelsessted," vedblev Florent, "blev manden ført til en ø, som hedder Djævleøen. Der levede han så sammen med en hel del kammerater, der ligesom han selv var blevet jaget bort fra deres fædreland. De var alle meget ulykkelige. Man tvang dem i begyndelsen til at arbejde som slaver. Den gendarm, som passede på dem, talte dem tre gange om dagen for at være sikker på, at der ikke manglede nogen. Senere gav man dem lov til at bestille, hvad de ville; men om natten blev de spærret inde i en stor træhytte, hvor de sov i hængekøjer, som var udspændt mellem to lange bjælker. Efter et års forløb gik de barfodede og deres klæder var så lasede, at man kunne se huden. De havde lavet sig nogle hytter for at skaffe sig ly mod solen, der brænder stærkt ovre i det land, men disse hytter kunne ikke skærme dem mod moskitoerne, der stak dem ubarmhjertigt, så de blev fulde af sår. Flere døde af det, de andre blev ganske gule og så magre og usle med deres lange skæg, at det var en ynk at se dem ..."

"August, kom så med flæskeskiverne," råbte Quenu.

Og da han fik tallerkenen, hældte han dens indhold ud i gryden og rørte om med den store træske, så en tæt damp steg i vejret.

"Hvad fik de at spise?" spurgte den lille Pauline med den største interesse.

"De fik ris med orme i og kød som lugtede råddent," svarede Florent. "De måtte pille ormene ud, inden de spiste risen. Og når kødet blev rigtig gennemstegt eller kogt, så lod det sig også nogenlunde spise; men suppen stank sådan, at den var absolut uspiselig."

"Jeg ville hellere have spist tørt brød," bemærkede barnet efter nogen overvejelse.

Da Leon nu var færdig med at hakke, bragte han pølsekødet hen på det firkantede bord. Mouton havde siddet og set på Florent, som var den meget forbavset over hans historie; nu måtte den flytte sig lidt, men gjorde det åbenbart grumme nødigt. Den tog atter plads og gav sig til at spinde med næsen lige ved pølsekødet. Det lod imidlertid til, at Lisa ikke kunne skjule sin forbavselse og væmmelse. Risen med ormene og kødet, som lugtede råddent, forekom hende at være noget aldeles utroligt griseri, og hun anså det for absolut vanærende nogen sinde at have spist den slags. Og hendes smukke, rolige ansigt røbede en vis hemmelig angst for dette menneske dér lige overfor hende, som havde spist en så uren føde.

"Nej, det var rigtignok langt fra noget paradis," vedblev han og så hen på den dampende gryde. "Hver dag nye plager, en stadig krænkelse og foragt for al menneskelig barmhjertighed. Fangerne levede som dyr med pisken bestandig svævende over hovedet på sig. De uslinge ville dræbe manden ... Sådan noget

glemmer man aldrig, nej, det er umuligt. Sådanne lidelser vil en gang råbe om hævn."

Han havde dæmpet stemmen. Henne på komfuret sang gryden muntert. Lisa blev ganske forskrækket ved at se det uforsonlige udtryk, Florents ansigt pludselig antog. Hun troede nu, at hans sædvanlige blide mine var lutter forstillelse.

Florents alvorlige tone havde bragt den lille Paulines glæde på sit højeste. Hun sad uroligt på fætterens skød, henrykt over historien.

"Og manden, manden?" udbrød hun utålmodigt.

Florent betragtede den lille Pauline, søgte atter at samle sine tanker og vedblev med sit melankolske smil:

"Manden var ikke tilfreds med at være der på øen. Han havde kun én tanke, den at slippe bort, nå over vandet til kysten, hvis hvide linje man kunne se i horisonten, når det var klart vejr. Men det var ikke så let at iværksætte. Først måtte han lave en tømmerflåde. Da fanger før var undveget, så havde man fældet alle træer på øen, for at ingen mere skulle kunne skaffe sig træ. Øen var så bar, så gold og udsat for solens brændende stråler, at opholdet på den derved blev endnu mere frygteligt. Så fik manden og to af hans kammerater det indfald at benytte sig af tømmeret i deres hytter. En aften sejlede de af sted på nogle bjælker, som de havde bundet sammen med tørre grene. Vinden førte dem over imod kysten. Dagen var ved at bryde frem, da deres tømmerflåde strandede på en sandbanke med en sådan voldsomhed, at tværbjælkerne reves fra hinanden og førtes bort af bølgerne. De tre stakler var nær aldrig kommet op af sandet; de sank ned i det lige til bæltestedet; en af dem forsvandt endog lige til hagen og blev hjulpet af de to andre. Endelig nåede de

hen til et klippeskær, hvor der knap var plads til at sidde. Da solen stod op, så de lige foran sig kysten, en hel række af grå klipper. To af de undvegne kunne svømme og besluttede at forsøge på at nå klipperne. De ville hellere udsætte sig for at drukne straks end for ar dø langsomt af sult, hvor de var. De lovede deres kammerat at komme tilbage og hente ham, når de var nået i land og havde fået fat i en båd."

"Å, nu kan jeg høre det," udbrød den lille Pauline og klappede i hænderne af glæde. "Det er alligevel historien om manden, som blev spist af dyrene!"

"Det lykkedes dem at nå kysten," vedblev Florent, "men den var øde; først efter fire dages forløb fandt de en båd ... Da de nåede ud til klippeskæret igen, fandt de deres kammerat liggende på ryggen, hænder og fødder fortærede, kødet gnavet af ansigtet, maven fuld af en hel vrimmel af krabber, der bragte huden over dem til at røre sig, som lå det halvt fortærede og endnu friske lig i dødskampens sidste trækninger."

Lisa og Augustine kunne ikke tilbageholde et udbrud af væmmelse. Leon, som stod og lavede tarmene i stand til pølsen, gjorde en grimasse. Quenu holdt op med sit arbejde og så på August, som historien åbenbart havde berørt ilde. Kun Pauline lo. Det var som om denne af krabber vrimlende mave lå der midt i køkkenet og blandede en ilde lugt ind i duften fra gryden på komfuret.

"Kom her med blodet!" sagde Quenu, som for resten ikke havde hørt efter hele tiden.

August kom med de to spande. Langsomt hældte han blodet ud i den store gryde, mens Quenu rørte om i den af alle kræfter.

Da spandene var tømt, gav Quenu sig i færd med at komme krydderier i gryden.

"De lod ham vel ligge der, ikke sandt?" spurgte Lisa. "De slap tilbage igen."

"Da de ville sejle tilbage," svarede Florent, "vendte vinden sig, og de blev drevet ud på havet. En bølge slog den ene åre fra dem, og vandet slog stadig over rælingen, så de var nødt til at øse det ud med hænderne. Sådan drev de om for vind og strøm, uden proviant, uden en mundfuld brød. Det varede i tre dage."

"Tre dage!" udbrød Lisa forbavset. "Tre dage uden noget at spise ...!"

"Ja, tre dage uden noget at spise. Da østenvinden endelig drev dem i land, var den ene af dem så udmattet, at han blev liggende på strandbredden uden at røre sig. Om aftenen døde han. Hans kammerat havde forgæves prøvet på at få ham til at spise nogle blade, han havde plukket af træerne."

Nu kunne Augustine ikke lade være med at le så småt; men straks skammede hun sig over det, og da hun ikke ville lave, de skulle tro, hun manglede medfølelse for andres ulykke, skyndte hun sig at fremstamme:

"Nej, nej, det er ikke ad det, jeg ler. Det er af Mouton ... Se en gang Mouton, madam."

Mouton havde stadig ligget med næsen lige op i pølsekødet, men fandt sig åbenbart generet af dette naboskab. Han rejste sig op, skrabede først i bordet med poten som for at skrabe noget hen over fadet med kødet, vendte så ryggen til dette og strakte sig på siden, så lang han var, med hovedet ned imellem forpoterne og øjnene halvt lukkede. Så gav alle sig til at rose Mouton. Han stjal aldrig, selv om man satte kødet lige hen

foran ham. Pauline fortalte lidt usammenhængende, hvordan han uden at bide hende slikkede hendes fingre og mund, når hun havde spist til middag.

Men Lisa ville vide, hvordan man kunne leve tre dage uden noget at spise. Det var umuligt.

"Nej," sagde hun, "jeg tror ikke det … Desuden er der aldrig nogen, som har været uden mad i tre dage. Når man siger, at en eller anden er død af sult, så er det bare en talemåde. Der er ingen, som dør af sult … Det skulle da være folk, som var forladt af alle andre, og som ingen medlidenhed fortjente …"

Hun var lige ved at sige: "Rene slyngler"; men hun holdt inde og så hen på Florent. Og det bitre, hånlige træk omkring hans læber og hans vrede blik viste hende tydeligt nok, at ingen ordentlige mennesker fastede på den måde. En mand, der var i stand til at leve tre dage uden noget at spise, betragtede hun som en afgjort farlig person. For som sagt, ordentlige mennesker sørgede dog for ikke at komme i en sådan situation.

Florent begyndte at befinde sig ilde tilpas i køkkenet. Lige overfor ham lyste ilden under den dampende kedel. Der var meget varmt. August stod og tørrede sveden af sin pande med ærmet, mens Quenu omhyggeligt vågede over grydens indhold. Luften omkring dem var som overmættet og gjorde dem alle lidt dvaske.

"Da manden havde begravet sin kammerat i sandet," vedblev Florent langsomt, "vandrede han videre alene, stadig lige frem. Det hollandske Guyana, han nu var i, er et skovrigt land, der gennemskæres af floder og sumpe. Manden vandrede i otte dage uden at træffe et menneskeligt væsen. Det var, som om døden lurede rundt omkring ham. Når hans mave pintes af

sult, vovede han mangen gang ikke at røre ved træernes smukke, skinnende frugter eller buskenes metalglinsende bær af frygt for den gift, de muligvis rummede i sig. I hele dage vandrede han af sted under et løvtag, der var så tæt at han aldrig så et glimt af himlen. Der herskede et uhyggeligt mørke, store fugle fløj hen over hans hoved med stygge skrig; aber tumlede alle vegne omkring ham og sendte en regn af blade ned over ham; men det var dog især slangerne, der gennemisnede hans blod med rædsel, når han pludselig så det tørre løv bevæge sig og små hoveder med spillende tunger komme til syne mellem træernes rødder. I fugtige, skyggefulde kroge vrimlede der af alle slags sorte, gule, violette og brogetfarvede øgler og krybdyr, som ilede af sted, så snart han skræmte dem op. Så standsede han og søgte at slippe ud af den bløde jord, som han sank dybt ned i. Undertiden kunne han blive stående i timevis uden at turde gå videre af frygt for en kæmpemæssig boaslange, han så hænge ned fra en gren, som den slyngede sin hale om, gyngende frem og tilbage som en gulplettet, tyk stang. Om natten sov han oppe i træerne, foruroliget af den mindste støj, bange for at se skældækkede slanger snige sig hen imod ham i mørket. Han var nær ved at kvæles under det endeløse, tætte løvtag; der var varmt der i skyggen som i en ovn, en fugtig hede, gennemtrængt af vellugtende træers og stinkende blomsters stærke duft. Og når han endelig efter at have gået og gået i timevis atter så et glimt af himlen, så stod han overfor brede floder der spærrede hæm vejen; han gik langs bredden, spejdede ængsteligt efter de grå krokodiller og svømmede endelig over, når han havde fundet et sted, der frembød mindre fare. Ovre på den anden side begyndte skovene igen.

Undertiden var der også uhyre sletter, dækkede med en yppig vegetation, der gav den udstrakte flade lighed med en sø. Da måtte manden gøre en lang omvej, han prøvede sig forsigtigt frem, for jordbunden under disse smilende sletter var forræderisk, den rige græsvækst dækkede over pestsvangre sumpe og dybe moradser. Stadig må man famle sig frem imellem de få faste punkter, der findes rundt om i at det bundløse dynd; ellers er man redningsløst fortabt. En aften sank manden i til højt op på livet. For hver anstrengelse han gjorde for at slippe op, var det, som sank han endnu dybere i. Så blev han siddende roligt i omtrent to timer. Da månen kom frem, var han så heldig at få fat i en gren, der hang over hans hoved. Den dag, han endelig nåede et beboet sted, var hans hænder og fødder blodige og opsvulmede. Han var så afkræftet og forhungret, at de mennesker, han traf på, blev bange for ham. Man gav ham noget at spise, men et halvt hundrede skridt på afstand fra huset, hvor ejeren stillede sig op i døren med et ladt gevær."

Florent tav og så frem for sig, som var hans tanker langt borte. Den lille Pauline var begyndt at blive søvnig og gjorde fortvivlede anstrengelser for at holde øjnene åbne. Quenu blev nu vred og sagde til Leon:

"Dit bæst, har du glemt at holde på en tarm … Hvad står du og ser på mig for! Det er ikke mig, men tarmen, du skal se på … Sådan skal det være … Så, rør dig nu ikke af pletten."

Med den højre hånd holdt Leon den ene ende af en tom tarm, ned i hvilken der var stukket en meget vid tragt som Quenu stadig stoppede fuld med indholdet af gryden, som nu var taget af ilden og stod dampende ved siden af dem; med den venstre

hånd rullede Leon pølsen op i en spiral, efterhånden som den blev fyldt.

Lisa og Augustine fulgte hele denne operation med stor interesse, især Lisa, der nu også gav sig til at skænde på Leon, fordi han, sagde hun, klemte tarmen for stærkt mellem fingre, hvorved der let kunne danne sig ujævnheder i den. Da pølserne var stoppet, lagde Quenu dem ned i en gryde kogende vand. Han følte en vis lettelse, nu stod der ikke andet tilbage end at lade dem koge der.

"Og manden, manden?" spurgte Pauline igen og slog øjnene op, forbavset over ikke mere at høre lyden af fætterens stemme.

Florent vuggede hende lidt frem og tilbage på sit skød og fortsatte sin fortælling.

"Manden nåede endelig en stor by. Der blev han i begyndelsen antaget for en undvegen galejslave og blev holdt fængslet i flere måneder ... Endelig slap man ham løs og han drev nu alle slags beskæftigelser, førte bøger, lærte børn at læse; han måtte endog en lang tid beskæftige sig med jordarbejder, leve som arbejdsmand ... Manden drømte bestandig om at vende tilbage til sit fædreland. Han havde akkurat fået de nødvendige penge sparet sammen, da han fik den gule feber. Man troede ham død og havde allerede delt hans klæder mellem sig og da han til sidst kom sig, ejede han ikke en gang en skjorte ... Han måtte begynde helt forfra. Manden var meget syg. Han var bange for at blive der længere ... Endelig lykkedes det ham at komme bort, manden kom hjem."

Stemmen var lidt efter lidt blevet svagere. Den døde hen i en sidste skælven af læberne. Den lille Pauline var faldet i søvn under slutningen af historien, hovedet lænet op mod fætterens

skulder. Han holdt om hende med sin arm og vuggede hende endnu sagte frem og tilbage. Og da ingen lod til mere at have sin opmærksomhed henvendt på ham, blev han siddende der med barnet på skødet uden at røre sig.

Quenu skulle nu til at tage pølserne op af gryden. Med en kort træstok tog han dem op og bar dem ud i gården, hvor de blev lagt på rad for at tørres. Leon hjalp ham. Pølserne dampede og gjorde køkkenluften endnu tykkere. Fra de to gryder, August smeltede svinefedt i, steg der ligeledes en tæt damp i vejret. Gasblussene skinnede som frem af en tæt tåge, væggene var klamme. Lisa og Augustine havde rejst sig op. Alle pustede, som havde de lige spist for meget.

Augustine tog den indslumrede Pauline i sine arme, Quenu, som holdt mest af selv at lukke for køkkenet, gav August og Leon lov til at gå og sagde, at han skulle nok selv bære pølserne ind igen. Læredrengen skyndte sig af sted, ildrød i ansigtet; han havde stukket omtrent en alen pølse op under sin skjorte, hvor den brændte ham ganske forfærdeligt. Da Quenu, Lisa og Florent var blevet alene, indtrådte der en længere tavshed. Lisa stod og smagte på et stykke varm pølse, som hun nippede forsigtigt af for ikke at brænde sig; og den sorte stump forsvandt mere og mere bag de rosenrøde læber.

"Normannerinden skulle ikke have været så grov før," sagde hun. "Pølsen er blevet god denne gang."

Det bankede på døren ud til entreen, og Gavard kom ind. Hver aften sad han henne hos Lebigres til klokken tolv. Han kom nu for at få et endeligt svar angående inspektørpladsen.

"De kan nok begribe," sagde han, "at Verlaque ikke godt kan vente længere, han er virkelig alt for syg … Florent må tage en

bestemmelse. Jeg har lovet at give et afgørende svar i morgen."

"Men Florent tager imod pladsen," svarede Lisa roligt og bed på ny af sin pølse.

Florent, der ligesom overvældet var blevet siddende i sin stol, søgte forgæves at rejse sig op og protestere.

"Nej, nej," vedblev Lisa, "den sag er afgjort ... De har lidt nok, kære Florent. Det var hjerteskærende, det De fortalte før. Det er på tide, at De bliver til noget. De tilhører en hæderlig familie, De har fået en god opdragelse, og det passer sig dog ikke for Dem at gå omkring som en tigger ... I Deres alder går det virkelig ikke an at være barnagtig ... De har gjort dumheder, nå, de kan vel glemmes og tilgives. Nu træder De igen ind i den samfundsklasse, De hører til, Nu kan De endelig igen leve som alle andre ordentlige mennesker."

Florent sad og hørte til med stor forundring, uden at sige et ord. Hun havde uden tvivl ret. Der sad hun så sund og rolig, hun ville sikkert kun hans eget vel. Det var ham, den magre, fejlen lå hos, det var ham, der stillede for store fordringer. Han vidste egentlig ikke, hvorfor han lige indtil nu havde vist sig så genstridig.

Hun blev ved at tale til ham som til en lille dreng, der har været uartig, og som man truer med politiet. Hun kom med grunde, hvoraf den ene var mere overbevisende end den anden. Endelig kom hun med sit sidste argument og sagde:

"Gør det for vor skyld, Florent. Vor stilling her i kvarteret nøder os til at tage visse hensyn ... Jeg er bange for, at folk skal snakke for meget om os. Når De tager imod denne plads, så er alt i orden, så bliver De til noget ordentligt, og vi kan endog være stolte af Dem."

Hun blev mere og mere indsmigrende. I den sildige nattetime, i dette varme, af velvære duftsvangre køkken smeltedes Florents viljestyrke langsomt. Han greb sig selv i det ønske, at kunne tilbringe flere aftener som denne, omgivet af dampende pølser og gryder, med den lille tykke Pauline på skødet. Men det var navnlig Mouton, som omstemte ham. Mouton lå der foran ham og sov så fredeligt med den ene pote på næsen og halen lagt hen over kroppen som en dyne; den sov de retfærdiges søvn ... og Florent svarede med blikket fæstet på den:

"Ja, det er ganske vist alt for tåbeligt i længden ... Jeg tager mod pladsen. Sig kun det, Gavard, jeg tager mod pladsen."

Lisa spiste nu resten af sin pølse og tørrede omhyggeligt fingrene af i den nederste ende af sit forklæde. Hun gjorde lyset i stand til sin svoger, mens Gavard og Quenu ønskede ham til lykke med hans beslutning. Nu blev han da endelig til noget; det duede ikke at have alt for halsbrækkende politiske meninger. Og hun stod med det tændte lys i hånden og så på Florent med en inderlig tilfreds mine udbredt over sit smukke, rolige ansigt.

3

Tre dage senere var alle formaliteter foretaget, præfekturet antog med lukkede øjne Florent som Verlaques stedfortræder. Gavard havde absolut villet følge med hen til præfekturet. Udenfor på fortovet satte han albuerne i siden og lo og blinkede til Florent under alle slags grimasser, uden dog at sige et ord. De politibetjente, han mødte, forekom ham åbenbart uhyre dumme og latterlige; for hver gang han gik forbi en af dem, satte han hovedet ned imellem skuldrene med en grimasse som en, der anstrenger sig af alle kræfter for ikke at le folk lige op i ansigtet.

Allerede næste dag begyndte Verlaque at sætte den nye inspektør ind i forretningerne. Han måtte de første morgener ledsage ham rundt i den brogede verden, han for fremtiden skulle våge over. Stakkels Verlaque, som Gavard kaldte ham, var en lille bleg mand, der hostede stærkt, og som godt indsvøbt i tørklæder spankede omkring i fiskehallen på sine tynde, magre ben.

Den første morgen indfandt Florent sig klokken syv og blev straks ganske fortumlet i hovedet. Sælgekonerne færdedes allerede omkring de ni udsalgsstader, mens kommiserne kom med deres registre, og fiskeeksportørernes agenter sad og lænede sig op imod boderne med store lædertasker i en rem over skulderen. Alle vegne var man i færd med at aflæsse og udpakke fisken. Langs hele fortovet myldrede der af fustager, kasser, kurve og muslingesække, ud igennem hvilke havvandet flød. Folk fo'r travle omkring mellem hinanden, skrævede over

hindringerne og slæbte af med deres varer. Den lange række kurve med fisk bragte Florent til at tænke på, at det så ud, som om en hel stime fisk var løbet på grund der på fortovet, og nu lå gispende og sprællende med matglinsende skæl.

Den tætte skov af alger på havets hemmelighedsfulde dybder havde udleveret alt hulter til bulter til fiskerens garn: Kabliau, kullere, rødspætter, flyndere og skrubber; fremdeles havål, tykke, blå glinsende, snogeagtige dyr med små, fine, sorte øjne og en slimet hud; brede rokker med bleghvid, rødkantet bug og brogetfarvet ryg, og sæler med store, runde hoveder. Så kom de smukkere fisk, sølvskinnende laks, muller med store, grove skæl, sletter med hvid bug og plettet ryg, glatte, sortglinsende tunfisk, grå tunger med fine skæl, sild med blodige gæller, skinnende guldfisk, brunstribede makreller, røde knurfisk med hvid bug; endelig var der rødlinger, hvidlinger og smelt, pakket i kasser og kurve hver for sig. Hist og her lå dynger af endnu levende krebs og hummer.

Florent hørte næppe nok på Verlaques lange forklaringer. Solens stråler faldt ind gennem glastaget i den lange, overdækkede gang og bragte fiskeskællene til at funkle i alle mulige farver, så de fik lighed med gyldne, fint forarbejdede smykker.

Et frisk pust, en luftning fra havet, som Florent kendte, slog ham i møde fra alle disse saltvandsdyr. Han mindedes kysterne i Guyana, mindedes overrejsen over verdenshavet. Det forekom ham at hele fiskehallen var en bugt, hvorfra havet havde trukket sig tilbage, og hvor alt nu lugtede af saltvand.

Verlaque hostede; han kunne ikke tåle den megen fugtighed og trak sit uldne halstørklæde længere op over munden.

Lad os nu gå hen til ferskvandsfisken, sagde han.

Helt henne ved frugtpavillonen stod der foran ferskvandsfiskehallen to kæmpemæssige runde kar, der var delt i flere rum. Kobberhaner i form af svanehalse kastede fine vandstråler i vejret. I hvert rum vrimlede der af krebs, eller af karper, ål osv. Verlaque fik atter et heftigt hosteanfald. Lugten var her mindre gennemtrængende og mindede om stillestående vand.

Den morgen ankom der en usædvanlig mængde krebs fra Tyskland i kasser og kurve. Ligeledes var der fuldt op af hollandsk og engelsk fisk. Man var i færd med at udpakke smukke, rødbrune, metalglinsende rhinkarper, grå gedder med store gab, mørkerøde suder; så kom der kurve med grundlinger, aborrer og foreller. Ud i de store kar hældte man hele sække karper og kurve med ål, der først blev stående i overfladen og derpå langsomt søgte ned mod bunden.

Imidlertid havde Verlaque ført Florent tilbage den afdeling, hvor der solgtes saltvandsfisk. Han gav ham en hel del oplysninger, mens de spadserede omkring sammen. En mængde mennesker trængte sig omkring det sted, hvor udråberne udbød fisken til salg. Inden for en lille tilgitret pult sad en offentlig embedsmand og noterede priserne, og nedenfor ham igen sad to koner og førte bøgerne for kommissionæren, der lod fisken sælge.

"Der er en dobbelt kontrol her," forklarede Verlaque. "Seine-præfekturets og politipræfekturets. Dette sidste holder kontrol med kommissionærer og fiskeeksportører, og byens administration forlanger på sin side også ret til at kontrollere forretninger, den oppebærer indtægter af."

Han blev ved at fortælle om de to præfekturers indbyrdes kævlerier, uden at Florent hørte synderligt efter. På en gang vaktes hans opmærksomhed ved, at udråberen satte en del prægtige store pighvar til salg.

"Tredive francs er budt! ... Tredive francs, kun tredive francs ...!"

Han gentog dette tal i alle mulige tonarter, gennemløb en hel skala fuld af pludselige overgange. Han var pukkelrygget, håret strittede ud til alle sider og han bar et stort blåt forklæde, der gik helt op til halsen. Han slog ud med armene, rullede med øjnene og skreg sit

"Enogtredive! Toogtredive! Treogtredive og halvtreds! ... Treogtredive og halvtreds!"

Han pustede lidt, vendte kurven og skød den længere frem på bordet, mens sælgekonerne følte på fisken med fingrene. Så tog han fat igen med fornyet voldsomhed, brølede det ene nye tal frem efter det andet, opfangede de bydendes mindste tegn, en løftet finger, en trækning af øjenbrynene, en blinken med øjnene eller en tilspidsen af læberne; og alt med en sådan hurtighed og fart, at Florent stod ganske forbavset og så på den pukkelryggede, der med en salmebrægende stemme sang:

"To og fyrre! To og fyrre! ... Toogfyrre francs for de slethvarrer! Ingen bedre!"

Det var den smukke normannerinde, som havde gjort det sidste bud; Florent genkendte hende mellem de mange bredskuldrede, trivelige fiskehandlersker med deres store hvide forklæder; hun bar en stor chignon og havde foran på brystet sin kniplingssløjfe; hun tog sig nydeligt ud midt imellem de mange grove, plumpe ansigter. Hun kendte også madam

Quenus fætter igen og blev så overrasket ved at se ham der, at hun straks gav sig til at hviske med sine naboersker.

Larmen af de mange stemmer blev til sidst så stærk, at Verlaque opgav sine forklaringer. Ude på gaden gik handelsmænd og råbte så højt med fisk, at man skulle tro, de skreg ordene ud gennem en råber. Især var der en, der hylede: "Muslinger, muslinger!" med en røst, der rungede hen under Hallernes tage. Ved auktionsstederne slæbtes den ene kurv tunger, makrel, laks og ål frem efter den anden. Den pukkelryggede fægtede med armene og brugte lungerne som et par blæsebælge; stemmen blev dog efterhånden mere og mere hæs, til sidst næsten uforståelig; den gamle, kontrollerende embedsmand sad indpakket i sin lodne krave, så kun næsen var synlig.

"Den Logre er en prægtig karl," sagde Verlaque nu beundrende. "Han er den bedste udråber i Hallerne … Han kunne såmænd gierne få et par støvlesåler til at gå i stedet for et par rødspætter."

Han og Florent vendte atter tilbage til ferskvandsfiskene; her gik handelen mere trevent, og Verlaque sagde, at det stadig gik tilbage med flodfiskeriet i Frankrig. En udråber med en temmelig forslagen mine udbød ål og krebs til salg med ensformig stemme og uden at røre sig. Rundt om de store kar gik fiskehandlerne med små net på korte skafter og øste fiskene op i hele bunker.

Imidlertid blev trængslen ved udsalgsstederne større og større. Verlaque udførte sin instruktørrolle med stor samvittighedsfuldhed, puffede sig frem med albuerne og trak Florent med sig midt ind i trængslen. De større forhandlere, i

reglen fruentimmer, sad roligt og ventede, til de smukkeste varer blev råbt op, og belæssede så lastdragernes skuldre med tunfisk, pighvar og laks. Gadesælgekonerne delte de sildekurve imellem sig, som de købte i fællesskab. Så var der også skikkelige borgere fra et eller andet fjerntliggende kvarter; de var kommet allerede klokken fire om morgenen for at skaffe sig rigtig frisk fisk og endte nu med at blive hængende ved et stort parti fisk til fyrre eller halvtreds francs, og som de i dagens løb ikke kan komme af med igen på anden måde end ved at forære størsteparten til venner og bekendte. Af og til når en sælgekone, som pladsen blev for lille, løftede næverne, brugte munden og ryddede op omkring sig, veg alle pludselig tilbage, og trængslen blev Florent helt uudholdelig. Han erklærede, at han havde set nok og havde forstået alt.

Netop som de var i færd med at bane sig vej for at slippe ud, kom de forbi den smukke normannerinde. Hun stillede sig hen foran dem og sagde med sin dronningemine:

"Er det virkelig afgjort, hr. Verlaque, at De forlader os?"

"Ja," svarede den lille mand. "Jeg vil foreløbig slå mig til ro ude på landet ved Clamart. Det lader til, at jeg ikke kan tåle fiskelugten ... Her kan De se den herre, som overtager forretningerne efter mig."

Han vendte sig om og pegede på Florent. Det gav et sæt i den smukke normannerinde. Og da Florent gik, troede han at høre hende hviske til sine naboersker: "Nåda! Så skal vi ordentlig more os!"

Sælgekonerne var alle vegne i færd med at ordne deres varer. Rundt omkring flød vandet ud af hanerne med en larm som af en regnbyge, løb over randen af fiskekummerne og samlede sig

i rendestenen til en hel lille strøm. En fugtig luft slog Florent ind i ansigtet, som en støvregn, og en gennemtrængende lugt af saltvand mindede ham hele tiden om havet.

Dette første morgenbesøg gjorde ham noget vaklende. Han fortrød sin eftergivenhed overfor Lisa. Så snart han hin aften var sluppet ud af det søvndyssende, af madlugt opfyldte køkken, anklagede han sig så bittert for lavhed, at han formelig fik tårer i øjnene ved det. Men han turde ikke tage sit ord tilbage, han var lidt bange for Lisa, han så en let krusning ved hendes læber, hendes smukke ansigts tavse bebrejdelse. Han troede, at det ikke gik an at gøre hende imod. Gavard gav ham heldigvis en god idé, som trøstede ham noget. Han tog ham hen til en side, samme aften Verlaque havde vist ham omkring i fiskehallen, og forklarede med mange omsvøb, at "den stakkels djævel" var at beklage. Efter at han fremdeles havde anstillet nogle betragtninger over den Satans regering, der sled sine embedsmænd op uden en gang at sikre dem en rolig alderdom, kom han endelig frem med, hvad der lå ham på hjertet: han mente, at det ville være en god gerning at afstå lidt af gagen til den gamle inspektør. Florent gik med glæde ind på dette. Det var ikke andet end ret og billigt, han var jo kun midlertidigt Verlaques stedfortræder; desuden trængte han, Florent, ikke til noget, da han jo havde kost og logi hos sin broder. Gavard tilføjede, at af de hundrede og halvtreds francs om måneden anså han de halvtreds for en passende afståelse; så dæmpede han stemmen og bemærkede, at det ikke ville komme til at vare længe, for staklen var så brystsvag, som et menneske kunne være. Det blev aftalt, at Florent skulle tale med Verlaques kone for ikke at såre ham selv med sit tilbud. Denne gode gerning

trøstede Florent en smule, nu opofrede han sig på en måde for en anden ved at tage imod pladsen og han kom således til at blive i den rolle, der var tilfaldet ham hele livet igennem. Han lod dog først Gavard love højtideligt at han ikke ville omtale denne ordning for noget som helst menneske. Da fjerkræhandleren også nærede en vis frygt for Lisa, så bevarede han hemmeligheden, hvad der var al ære værd.

Nu var alle lykkelige i viktualiehandelen. Den smukke Lisa viste sig meget venlig imod sin svoger; hun sørgede for, at han gik tidlig til ro, så at han ikke kom for sent op om morgenen; hun holdt hans frokost godt varm til ham; hun skammede sig ikke mere ved at stå og tale med ham ude på fortovet, nu da han bar en kasket med guldtresse. Henrykt over det gode forhold mellem Lisa og Florent havde Quenu aldrig før sat sig så vel tilfreds til bords om aftenen som nu. Middagsmåltidet trak ofte ud til klokken ni, i hvilken tid Augustine da passede butikken. Det var en eneste lang fordøjelsesproces, afbrudt af små historier om naboer og bekendte og af Lisas fyndigt fremsatte politiske meninger. Florent måtte fortælle, hvordan det var gået med handelen ovre i hallen. Til sidst fik han smag for sit regelmæssige liv. Så snart han satte foden ind i den propre spisestue, følte han sig gennemstrømmet af et vist velvære. Den smukke Lisas hensynsfulde omsorg svøbte ham ligesom ind i en varm dyne, under hvilken han strakte lemmerne med velbehag. De levede alle i absolut god forståelse og med gensidig agtelse for hinanden.

Men Gavard syntes, det gik for søvnigt til hos Quenu-Gradelles. Han kunne nok tilgive Lisa hendes overbærenhed overfor kejseren, fordi man, som han sagde, aldrig skal tale om

politik med fruentimmer, og fordi den smukke viktualiehandlerske når alt kom til alt var en brav kone, der drev sin forretning godt. Men han foretrak nu en gang at tilbringe sine aftener henne hos Lebigre, hvor han kunne være sikker på at træffe en lille kreds af venner, der delte hans meninger. Da Florent blev udnævnt til inspektør, søgte han at trække ham med sig over til Lebigres og opfordrede ham til at leve et ungkarleliv, nu da han havde en selvstændig plads.

Lebigre havde en meget smuk, moderne udstyret forretning. Den lå på det højre hjørne af Rue Pirouette ud til Rue Rambuteau, prydet til begge sider med fire små graner i grønmalede kasser, og den dannede et værdigt sidestykke til Quenu-Gradelles store viktualiehandel. Gennem de store, blankt polerede vinduer kunne man se ned i skænkestuen, der var smagfuldt dekoreret med guirlander af vinranker og drueklasser, malet på en lysegrøn baggrund. Gulvet bestod af firkantede, hvide og sorte fliser. I baggrunden var der en lem ned til kælderen lige under en med rødt klæde draperet vindeltrappe, der førte op til billardstuen på første sal. Men frem for alt disken til højre var rigt udstyret. Pladen bestod af hvidt og rødt marmor; til den ene side stod nogle porcelænstekedler, i hvilke vin og toddy varmedes over gasblus; ved den anden ende af disken var der anbragt en lille springvandskumme af marmor, hvor vandet stadig plaskede, og hvor glas og flasker blev afskyllede eller fyldte; til begge sider stod alle mulige slags glas i den skønneste orden: Små snapseglas, tykke bægre til øl, absintglas, glas med og uden fod. Til venstre stod der fremdeles en nysølvsbøsse til drikkepenge, og til højre en skål, ligeledes af nysølv, bestemt til teskeer.

Som regel tronede Lebigre selv bag disken, siddende på en rødpolstret bænk. Der kunne han holde øje med alle flaskerne på hylderne bag ved i to store etagerer, en på hver side af et stort spejl, midt for hvilket Lebigres plads var. For at give sin udskænkningsforretning lighed med en café havde Lebigre op til væggen lige overfor disken anbragt to små ferniserede jernborde og fire stole. Ned fra loftet hang en femarmet lysekrone med matte kupler. Til venstre hang på væggen et forgyldt ur, og neden under dette igen en slags lykkespil med en viser, som skulle svinges rundt, og tal. I baggrunden var der, skilt fra butikken ved en bræddevæg, et mindre separatværelse med to marmorerede borde og et vindue ud til Rue Pirouette. Det var der, Gavard og hans politiske meningsfæller samledes hver aften, når de havde spist til middag. Der betragtede de sig som hjemme, og de havde vænnet værten til at reservere denne plads for dem. Når den sidst ankomne havde lukket døren i den tynde bræddeskillevæg, vidste de sig så godt dækkede, at de højst ugenert skældte deres poliske modstandere ud. Ikke én gæst, som ikke hørte til den lille klike, ville have vovet sig indenfor.

Den første dag gav Gavard Florent nogle oplysninger om Lebigre. Det var en skikkelig mand, som undertiden kom ind og drak kaffe sammen med dem. Overfor ham generede de sig ikke, da han nemlig en dag havde sagt, at han havde kæmpet med i -48. Han talte kun lidt og lod ikke til at stikke meget dybt. Før de trådte ind i det lille værelse, gik hver af dem hen og rakte ham i tavshed hånden, hen over glas og flasker. Som oftest sad der da ved siden ham på den rødpolstrede bænk en lille blond pige, som passede disken, mens opvarteren med det hvide

forklæde passede de mange borde og billardet. Hun hed Rosa og var meget blid og føjelig. Gavard blinkede med øjnene og fortalte Florent, at hun drev sin føjelighed overfor værten temmelig vidt. For resten lod det lille sluttede selskab sig opvarte af Rosa, der kom og gik stille og roligt midt under de heftigste politiske diskussioner.

Den dag, da fjerkræhandleren præsenterede Florent for sine venner, traf de, da de trådte ind i det lille værelse, kun én gæst, en mand på omtrent halvtreds år med tankefulde, blide ansigtstræk, en gammel hat og en kastanjebrun overfrakke. Han sad med hagen støttet mod en stok med et stort elfenbenshåndtag, et fuldt glas foran sig og munden fuldstændig forsvundet bag det store, tætte skæg, så det så ud, som måtte han være stum og uden læber.

"Hvordan går det, Robine?" spurgte Gavard.

Tavs rakte Robine ham hånden uden at svare, kun hans øjne syntes at byde Gavard velkommen; så støttede han atter hagen mod stokken og så op på Florent hen over sit glas. Denne havde ladet Gavard love dyrt og helligt, at han ville lade være med at fortælle hans historie, da han derved let kunne kompromittere ham; Florent kunne ganske godt lide at se manden med det store skæg vise nogen mistænksomhed overfor fremmede. Men han tog fejl. Robine talte overhovedet aldrig. Han kom altid først, præcis klokken otte, og satte sig altid på den samme plads uden at slippe sin stok eller tage sin hat eller overfrakke af; ingen havde nogen sinde set Robine uden hat på hovedet. Der sad han og hørte på de andre lige til klokken tolv, brugte fire timer til at tømme sit glas og så skiftevis på dem, der førte ordet, som hørte han med øjnene. Da Florent senere spurgte

Gavard ud om Robine, gjorde Gavard stort væsen af denne; det var en dygtig mand; uden egentlig at kunne sige hvilke beviser han havde derfor, gjorde han ham til en af regeringens farligste modstandere. I Rue Saint-Denis beboede han en lejlighed, hvori ingen nogen sinde havde sat sine ben. Ja, han, Gavard, havde rigtignok været der en eneste gang. Hen over de bonede gulve var der lagt voksdug, der hvor man skulle gå, møblerne var indhyllet i betræk, og så var der et stort taffelur af alabast. Madam Robine, som han troede at have set et glimt af gennem en dør, måtte være en gammel, fin dame med lange engelske hængekrøller, uden han dog turde påstå noget bestemt om hende. Ingen vidste, hvorfor de havde bosat sig i et så støjende forretningskvarter; manden bestilte ikke det fjerneste; man vidste ikke, hvor han tilbragte dagen, man vidste ikke, hvad han levede af, men hver aften indfandt han sig troligt hos Lebigres og fulgte med stor interesse de politiske debatter.

"Nå, har De så læst trontalen?" spurgte Gavard og tog en avis fra bordet.

Robine trak på skuldrene. På en gang knagede døren i bræddevæggen, og en pukkelrygget mand trådte ind. Florent genkendte straks i ham den pukkelryggede udråber fra Hallerne; men nu var han vasket, pænt klædt på og havde om halsen et stort rødt tørklæde, hvoraf en ende hang ud over hans pukkel som fligen af en venetiansk kappe.

"Å, se der har vi Logre," sagde Gavard. "Han kan sige os sin mening om trontalen, han."

Men Logre var i dårligt humør. Han havde nær revet knagen ned, da han hængte sin hat og sit tørklæde fra sig. Han satte sig heftig ned på en stol, slog i bordet, skød avisen fra sig og sagde:

"Læser jeg måske deres forbandede avisløgne."

Så gav han sin vrede luft.

"Har man nogen sinde før set folk blive holdt for ar på den måde! I to timer har jeg stået og ventet på mine penge. Vi var en halv snes stykker i kontoret. Jo vist! Vær så artig at vente ... Langt om længe kom hr. Manoury kørende, naturligvis henne fra et eller andet fruentimmer. Disse embedsmænd, de rapser og de morer sig ... Og så har han oven i købet givet mig det hele i småskillinger, det asen!"

Ved en let bevægelse af øjenlågene tilkendegav Robine, at han ganske var af Logres mening. Pludselig fandt den pukkelryggede en, han kunne lade sin vrede gå ud over.

"Rosa, Rosa!" råbte han ud af døren.

Og da den unge pige kom løbende ganske forskrækket, sagde han:

"Nå, har De måske ikke set mig komme ind! ... De ser mig godt komme, men alligevel får jeg ikke min kaffe her ind!"

Gavard bestilte ligeledes kaffe til sig og Florent. Rosa skyndte sig at bringe det forlangte. Logre undersøgte omhyggeligt glas, sukker og cognac, lod til at blive lidt roligere og sagde efter et øjebliks forløb:

"Mon Charvet ikke snart skulle have fået nok af det ... Han står ude på fortovet og venter på Clémence."

Men Charvet og Clémence kom ind, før han endnu havde fået talt ud. Charvet var en lang, knoglet, omhyggeligt barberet fyr med en mager næse og smalle læber; han boede i Rue Vavin bag Luxembourg og var privatlærer. I politisk henseende var han hebertist. Hans hår var langt og endte bagtil i opadbøjede krøller, og når han med en lærd og stolt mine lod ordene

strømme skarpt og hurtigt over sine læber, slog han i reglen sine modstandere af marken. Gavard var uden at ville tilstå det bange for ham; når Charvet ikke var til stede, erklærede han, at denne virkelig gik alt for vidt. Robine billigede på sin tavse måde alt. Kun Logre holdt undertiden stand mod Charvet, når talen faldt på embedsmændenes lønninger. Men Charvet var og blev dog den lille klubs despot, da han besad den største lærdom og den største autoritet. I over ti år havde han og Clémence levet sammen som ægtefolk efter en slags stiltiende vedtaget kontrakt, der strengt overholdtes fra begge sider. Florent betragtede nysgerrigt den unge kone og erindrede til sidst, hvor han havde set hende; hun var ingen anden end den brunette, velskabte dame, han havde set sidde og føre bøger ovre i hallen.

Rosa fulgte i hælene på de to nyankomne; uden at sige et ord, satte hun et glas øl frem for Charvet og en bakke med alt tilbehør til en grog frem for Clémence, der sindigt gav sig i færd med at komme sukker i det varme vand og afmåle den rom, som skulle hældes i, når sukkeret var smeltet. Så præsenterede Gavard Florent for hele selskabet, især for Charvet. Han forestillede de to for hinanden som folk, der stod lige i dannelse og ville kunne have fornøjelse af at tale sammen. Men han havde formodentlig allerede gjort sig skyldig i en eller anden indiskretion, for alle hilste de på hinanden med et slags frimureragtigt håndtryk. Charvet var meget venlig. For resten undgik man at komme med hentydninger.

"Har Manoury betalt Dem i sølv?" spurgte Logre Clémence.

Hun svarede ja og fremtog nogle ruller en-francs og to-francsmønter. Charvet fulgte opmærksomt med, mens hun

talte pengene og stak dem i lommen.

"Vi må have vort regnskab opgjort," hviskede han.

"Ja, i aften," svarede hun ligeledes hviskende. "For resten kommer det til at gå lige op; jeg har spist frokost sammen med dig fire gange, ikke sandt? Men jeg lånte dig fem francs forrige uge."

Florent vendte hovedet til den anden side for ikke at genere dem. Da Clémence havde talt den sidste rulle og stukket pengene i lommen, smagte hun på sin grog, lænede sig op til bræddevæggen og hørte roligt på mændenes politiseren. Gavard tog avisen og gav sig til at oplæse trontalen med en stemme, som han søgte at gøre komisk. Så tog Charvet fat; det var noget for ham; ikke en linje af hele denne officielle fraseflom fik lov at gå ham forbi. Én sætning morede ham især: "Vi nærer det faste håb, mine herrer, at vi, støttet af Deres ophøjede forstand og af hele landets tillid, vil kunne forøge det almindelige velvære dag for dag." Logre deklamerede denne frase, og han efterlignede meget heldigt kejserens stemme.

"Det er et rart velvære," sagde Charvet. "Rundt omkring dør folk af sult."

"Handelen går slet," forsikrede Gavard.

"Og hvad er det så for en dejlig støtte han har i de herrers "ophøjede forstand"?" sagde Clémence, som nok holdt af at give sit ord med i laget.

Selv Robine lod et lille tilløb til latter høre. Samtalen begyndte at blive varm; den faldt på de lovgivende forsamlinger, der fik det glatte lag. Logres vrede lod ikke til at have lagt sig. Han slog ud med armene og tordnede ordene frem med det samme raseri, som når han ovre i Hallerne råbte en kurv fisk

op. Charvet derimod blev mere koldblodig, efterhånden som tobaksrøgen fyldte det lille værelse; han talte tørt og skarpt, mens Robine sagte gyngede hovedet frem og tilbage, uden at hagen forlod stokkens elfenbenshåndtag. En ytring af Gavard ledte samtalen hen på kvinderne.

"Kvinden er mandens lige," erklærede Charvet fyndigt. "Ægteskabet er en association ... Halvt om alt, ikke fandt, Clémence?"

"Naturligvis!" svarede hun og så op i loftet.

Men nu fik selskabet en ny forøgelse; frugthandlerne Lacaille og Alexander, Claude Lantiers stærke ven, trådte ind. Disse to mænd havde længe siddet i den anden ende af værelset hver aften; men ved politikkens hjælp var deres stole stadig blevet flyttet nærmere og nærmere, og til sidst optoges de i det lille sluttede selskab. Charvet, i hvis øjne de repræsenterede folket, arbejderklassen, fyldte dem med sine doktriner, mens Gavard med ædel fordomsfrihed klinkede med dem. Alexander var altid i jævnt godt humør og så uhyre godmodig ud, hvad store, stærke mænd ofte gør. Lacaille var allerede begyndt at blive gråhåret, hans ryg var krummet af den daglige vandren gennem gaderne, og han skævede af og til hen efter Robines gode sko og tykke overfrakke med misundelige blikke. De bestilte hver en snaps, og samtalen fortsattes med endnu større iver, nu da selskabet var fuldtalligt.

Gennem den åbne dør fik Florent øje på frøken Saget, som stod ved disken. Hun tog en flaske frem og så på Rosa, der fyldte den med likør og en mindre tilsætning af brændevin. Så stak frøken Saget flasken ind under sit forklæde og gav sig til at passiare med Rosa. Den gamle, spinkle sortklædte dame så ud

som et stort insekt midt i det stærkt oplyste lokale. Da Florent så hende udspørge Rosa, tvivlede han ikke om, at hun havde fået øje på ham. Lige siden han var blevet ansat i Hallerne, havde han truffet hende hvert øjeblik, som oftest i selskab med madam Lecœur og Sarriette, og alle tre betragtede de ham i smug og lod til at være meget forbavsede over at se ham som inspektør i fiskehallen. Rosa var formodentlig ikke videre meddelsom, for frøken Saget gik hen imod Lebigre, der sad og spillede piquet med en af sine gæster. Derved kom hun bræddevæggen nærmere; men nu fik Gavard øje på hende. Han kunne ikke fordrage hende.

"Luk dog den dør, Florent," sagde han. "Man kan heller aldrig have det i fred for sig selv."

Da gæsterne gik klokken tolv, vekslede Lacaille dæmpet nogle ord med Lebigre. Uden at nogen så det, stak denne ham fire fem-francs mønter i hånden og hviskede:

"Så bliver det to og tyve francs at betale i morgen. Den, som låner pengene ud vil ikke gøre det for mindre … Glem heller ikke, at De skylder tre dages vognleje. Det hele må betales."

Lebigre bød sine gæster god nat. Han længtes efter sengen, sagde han og gabede, mens Rosa så på ham med sin underdanige mine. Han befalede hende at gå ind i det lille værelse og slukke gassen.

Ude på fortovet tog man afsked med hinanden. Florent kom igen de følgende aftener og vænnede sig efterhånden til Robines tavshed, Logres vredesudbrud og Charvets skarpe, hadefulde ytringer. Når han kom hjem fra Lebigres, plejede han ikke at gå i seng straks. Han holdt af sit lille kvistkammer, der endnu bar tydelige spor af sin tidligere beboer, Augustine. På

kaminpladen lå hårnåle, æsker med knapper og sytråd, krukker med pomade. I bordskuffen lå tråd, synåle, en salmebog og en meget medtaget drømmebog; på et søm i væggen hang en forglemt hvid sommerkjole, og henne på servanten lå en væltet flakon. Den smalle jernseng, de to halmstole, toiletsagerne, drømmebogen, kort sagt hele værelset tydede på den forrige beboers barnlighed og kejtede koketteri.

Florent holdt meget af at læne sig op til vinduet, når han kom hjem om aftenen. Udenfor var der en fordybning ind i taget, og der havde Augustine anbragt et lille granattræ i en kasse. Da nætterne begyndte at blive kolde, tog Florent hver aften træet ind i værelset og satte det hen ved fodenden af sengen. Han blev da gerne stående i nogle minutter og indåndede den friske luft, som steg op til ham fra Seinefloden hen over husene i Rue Rivoli. Nedenfor kunne han skimte Hallernes udstrakte tage. De så ud som rolige søer, og nu og da funklede en glasrude med samme glans som en bølge, på hvilken månen kaster sine stråler. Han stod som ved bredden af et hav, hvis brusen lød dæmpet op til ham, og hver aften drømte han sig på en ny kyst. Han var på en gang sørgmodig og lykkelig ved at lade tankerne gå tilbage til de otte lange, sørgelige år, han havde tilbragt uden for Frankrig. Så blev det til sidst for koldt, han lukkede vinduet og gik i seng.

De første uger, Florent tilbragte i fiskehallen, var alt andet end behagelige. Méhudins søgte at opbringe alle imod ham. Den smukke normannerinde ville hævne sig på den smukke Lisa, og fætteren kom som et meget belejligt offer for hendes hævn.

Familien Méhudin skrev sig fra Rouen. Louises moder fortalte undertiden, hvordan hun var kommet vandrende til Paris med en kurv ål på nakken. Siden havde hun stadig levet i fiskehallen. Hun giftede sig med en ved kontrollen ansat embedsmand, der døde og lod hende ene med to små piger. Det var hende, som i sin tid ved sin statelige figur og sin friske farve havde tilnavnet "den smukke normannerinde", hvilket nu var gået i arv til hendes ældste datter. Nu var stemmen rusten og huden rynket, om hun end bar sine femogtres år godt. Hun var kraftig og fed, og på grund af sin svære hals bar hun altid hovedet bøjet noget bag over. Hun havde aldrig villet opgive sin tids mode; hun bar en stribet kjole, et gult tørklæde om halsen og det for sælgekonerne klassiske hovedklæde bundet ned over hagen, talte med høj røst, ledsagede ordene med korte, fyndige bevægelser, satte hænderne i siden og kunne sin stands katekismus udenad som ingen anden. Hun talte om den tidligere torveplads, som hun savnede, talte om de rettigheder, damerne i hallen havde i gamle dage, indblandede småhistorier om bataljer med politiet, om hoffets besøg i Hallerne i Charles den Tiendes og Louis-Philippes dage, damerne i silkekjoler og med store buketter i hånden. Mor Méhudin, som man kaldte hende, havde længe været bannerfører ved den hellige jomfrus broderskab i Saint-Leu. Ved processionerne i kirken var hun klædt i en tylls kjole med fløjlsbesætning og holdt med sine tykke fingre den prægtige silkefane højt i vejret, hvorpå Guds moder var broderet.

Efter hvad sladdersøstrene i kvarteret fortalte, havde mor Méhudin samlet sig en stor formue. Det var ikke synderligt at se på hende, når netop undtages, at hun ved højtidelige

lejligheder smykkede hals og arme med massive guldsager. Hendes to døtre kunne ikke komme ud af det sammen, da de blev voksne. Den yngste, Claire, en blond, lad pige, beklagede sig over Louises brutalitet og sagde, at hun ikke ville være sin søsters tjenestepige. Da det ikke kunne andet end ende med slagsmål, så skilte moderen dem ad, idet hun lod Louise passe saltvandsfisken, hvorimod Claire, der ikke kunne tåle lugten af sild og flynder, blev sat til at passe udsalget af ferskvandsfisk. Og skønt moderen havde svoret på, at hun ville trække sig tilbage fra forretningerne, så gik hun dog stadig fra den ene til den anden, tog del i arbejdet og fortrædigede dem bestandig ved sin evindelige kommanderen.

Claire var en tilsyneladende sagtmodig, men i virkeligheden lunefuld og trættekær person. Trods sit drømmende ydre besad hun en uafhængig karakter, der drev hende til at leve for sig selv og afslå andres hjælp og tilbud. Der hvor hun havde sit stade, kunne hun undertiden fremkalde pludselige omvæltninger i priserne ved at skrue prisen på sine egne varer op eller ned, uden at man kunne forklare sig grunden. Hun var ikke koket; når Louise pyntede sig, betragtede Claire hende med et foragtende blik. Man fortalte, at en ung mand, søn af en rig handlende i kvarteret, var rejst udenlands af lutter fortvivlelse over ikke at kunne røre den skønnes hjerte.

Louise, den smukke normannerinde, havde vist sig mere øm. Hendes bryllup med en mand, som havde ansættelse i kornhallen, var fastsat, da den stakkels fyr fik benene knust ved at en stor sæk mel faldt ned over ham. Ikke desto mindre nedkom hun syv måneder senere med et barn. Méhudins omgivelser betragtede den smukke normannerinde som enke.

Den gamle fiskehandlerske sagde undertiden: "Den gang min svigersøn levede ..."

Méhudin vare en magt i fiskehallen. Da Verlaque satte Florent ind i forretningerne, rådede han ham til at tage visse hensyn overfor enkelte sælgekoner, hvis han da ellers ikke ville gøre sig livet der rent uudholdeligt; han drev endog sin forekommenhed så vidt, at han lærte Florent bestillingens mange småhemmeligheder, lærte ham, når det var nødvendigt at vise sig overbærende, når han måtte hykle en vis strenghed, og når han kunne tillade sig at tage imod foræringer. En inspektør er på en gang politibetjent og dommer, må både holde orden rundt omkring og afgøre trætter mellem køber og sælger. Men hver gang Florent skulle optræde med myndighed gik han gerne lidt for vidt og så havde han desuden at kæmpe mod den under hans mangeårige lidelser ophobede bitterhed.

Den smukke normannerindes taktik gik ud på at drage ham med ind i en eller anden trætte. Hun havde svoret på, at han ikke skulle beholde sin plads i fjorten dage.

En morgen mødte hun madam Lecœur og sagde til hende:

"Så den tykke Lisa tror virkelig, vi bryder os om at få hendes kasserede elskere her over! ... Vi har heldigvis en bedre smag end hende. Han er skrækkelig grim, hendes kavaler!"

Når Florent langsomt begyndte sin inspektionstur rundt i hallen, så han meget godt, hvordan den smukke normannerinde fulgte bagefter ham med en hånlig latter. Hendes stade var i anden række til venstre, nær ved staderne med ferskvandsfisk og lige overfor Rue Rambuteau. Hun tabte ikke et øjeblik sit offer af syne og søgte på bedste måde at gøre ham latterlig. Når han så kom gående langsomt hen forbi

hende, lod hun, som om hun ikke kunne lægge bånd på sin munterhed længere; hun smed omkring med sine fisk og lod vandet fra hanen strømme over alle bredder. Florent forblev rolig.

Men en morgen brød krigen løs. Da Florent den dag kom hen til den smukke normannerindes stade, mærkede han straks en utålelig stank. Foran hende lå der en stor, smuk laks, nogle pighvar, havål, tunger og rødlinger, alle friske og med blødende gæller. Men midt imellem alle disse fisk lå der en stor rød, forplettet rokke, som trods sin friske farve var rådden.

"De må kaste den rokke bort," sagde Florent og gik hen til hende.

Den smukke normannerinde gav sig til at le. Han så op på hende. For at beskytte sig mod fugtigheden var hun stået op på en kasse, og hun forekom ham usædvanlig høj og svær, men tillige smuk. Han havde aldrig før set hende bære så mange smykker; hun bar lange ørenringe, om halsen havde hun en guldkæde, foran i brystet en broche og ringe på fingrene.

Da hun vedblev at se ned på ham uden at svare, sagde han: "Har De hørt det? De må skaffe den rokke af vejen."

Men han havde ikke lagt mærke til mor Méhudin, som sad på en stol henne i en krog. Hun rejste sig nu, støttede hænderne mod marmorpladen, hvor disken lå, og sagde i en uforskammet tone:

"Så! Hvorfor skulle hun kaste den væk, må jeg spørge ... De er vist ikke den mand, der vil betale hende den."

Nu forstod Florent meningen. De andre sælgekoner gav sig til at le. Han mærkede godt, at oprøret lå i luften og kun ventede på et ord for at bryde løs. Så tog han selv rokken og

smed den hen i affaldskarret. Mor Méhudin satte allerede næverne i siden; men den smukke normannerinde, som ikke havde sagt et ord, gav sig til at le ondskabsfuldt, og under et almindeligt udbrud af harme gik Florent sin vej med en streng mine og lod, som om han intet hørte.

Hver dag blev der fundet på noget nyt. Når inspektøren gik sin runde, måtte han have øjnene godt med sig som i et fjendtligt land. Der blev stænket vand på ham, affaldet blev kastet lige hen foran ham, så han var nær ved at falde i det, og lastdragerne rendte ham deres kurve lige ind i ryggen. Ja en morgen, da to koner var kommet op at skændes, og han ilede til for at forhindre håndgribeligheder, måtte han bukke sig ned i en fart for at undgå en hel regn af småfisk, som nu fløj hen over hovedet på ham; der blev lét voldsomt, og han var overbevist om, at de to stridbare fruentimmer stod i ledtog med Méhudins. Hans forrige virksomhed som lærer i pogeskoler havde væbnet ham med en englelig tålmodighed; han forstod at bevare en forretningsmæssig ro og koldblodighed, når vreden kogte inden i ham, og hans hjerte blødte af ydmygelse. Men drengene i Rue de l'Estrapade havde dog aldrig drevet det så vidt som disse fruentimmer, hvis største fryd det var at se ham gå i en eller anden fælde. Deres røde ansigter, deres skarpe stemmer og udfordrende holdning gjorde det tydeligt nok, hvem den strøm af ord gjaldt, som vældede over deres læber. Gavard ville have følt sig som hjemme midt imellem alle disse bredhoftede, skørteklædte skabninger og ville have brugt både mund og næver om kap med den mundrappeste af dem. Florent, som altid havde været frygtsom overfor damer, følte sig derimod ilde til mode i disse omgivelser; han var bange for

deres hæse eller skingrende stemmer og svære, kampberedte nøgne arme.

Men imellem alle disse furier, fandt han dog en veninde. Claire erklærede rent ud, at den nye inspektør var en brav mand. Når han kom forbi hende, smilede hun venligt til ham. Hun sad skødesløst påklædt med det blonde hår ned over hals og tindinger. Eller hun stod med hænderne stukket ned i karrene og rodede omkring mellem sine fisk, mens vandet sprang ud af hanerne.

En morgen var hun især meget venlig. Hun kaldte på inspektøren for at vise ham en stor ål, der havde vakt almindelig forbavselse i hele hallen. Hun havde været så forsigtig at lægge et låg over karret, tog det nu til side og viste ham ålen, der lå ubevægelig nede på bunden.

"Bi lidt," sagde hun, "så skal De se."

Hun stak sin nøgne arm ned i vandet, en lidt mager arm med silkeblød hud og fremtrædende blå årer. Da ålen mærkede hendes hånd, bugtede og krummede den sig af alle kræfter; hun morede sig med at pirre til den, hver gang den atter havde lagt sig til ro.

"Det var da en mægtig ål," sagde Florent beundrende. "Jeg har sjældent set så smuk en fisk."

Så fortalte hun ham, at hun i begyndelsen havde været lidt bange for ålene. Men nu vidste hun, hvordan man skulle klemme om dem med hånden for at hindre dem i at glide ud af den. Hun tog en mindre ål op og viste ham, kastede den ud, tog en anden og rodede om i denne dynge af sorte snoge med sine tynde fingre.

Så gav hun sig til at passiare med ham om handelen, som ikke ret ville gå. De handlende på gaderne omkring Hallerne gjorde disse stor skade. Det friske vand rislede ned af hendes nøgne arm, som hun ikke havde gjort sig den ulejlighed at aftørre.

"Å, De må endelig også se mine karper," udbrød hun pludselig.

Hun gik hen til et andet kar og greb med begge hænder fat i en stor karpe, som slog om sig med halen. Så tog hun en mindre, som hun kunne holde i en hånd; hver gang fisken gabede og snappede efter vejret, stak hun sin tommelfinger ind i munden på den.

"Den bider ikke," sagde hun med sin blide latter; "den er ikke ondskabsfuld ... Krebsene, dem er jeg heller ikke bange for."

Hun kastede karpen og gik hen til el kar, hvor der vrimlede af krebs; en af dem slog sin klo om hendes finger og hun trak den op og rystede den frem og tilbage. Formodentlig må den have klemt for hårdt, for hun blev rød i hovedet og skyndte sig at knuse dens klo, uden at hun dog et eneste øjeblik hørte op med at smile.

"En gedde turde jeg såmænd aldrig stole på," skyndte hun sig at sige, "den ville bide fingeren over, som var den skåret med en kniv."

Og hun viste ham nogle store gedder, som lå på rad på en hylde ved siden af nogle sudere og grundlinger. Hendes hænder var blevet ganske fedtede, og smilende tørrede hun dem af i sit hvide forklæde.

Claires venlighed og sympati var imidlertid kun en tarvelig trøst for Florent. Hver gang han standsede for at tale med

hende, blev nemlig de spøgefulde bemærkninger, der regnede ned over ham, endnu mere grovkornede. Den unge pige trak på skuldrene og sagde, at han ikke skulle bryde sig om det; at hendes moder var en gammel Satan, og at hendes søster ikke var en smule bedre. Al den uretfærdighed, der vistes inspektøren, oprørte hende. Imidlertid fortsattes krigen hver dag med større og større bitterhed. Florent tænkte allerede på at opgive sin plads; han ville ikke være blevet i den i fire og tyve timer til, hvis han ikke havde været bange for, at Lisa skulle anse ham for en pjalt. Hvad ville hun sige, og hvad ville hun tænke? Hun måtte nødvendigvis vide fuld besked om striden mellem fiskehandlerskerne og inspektøren, en strid, hele kvarteret fulgte med den største interesse og ledsagede med endeløse kommentarer.

Om aftenen, når de havde spist til middag, sagde Lisa undertiden:

"Å, det skulle bare være mig, der skulle tale dem til fornuft! Alle sammen fruentimmer, jeg ikke ville røre ved med enden af mine fingre, gemene kællinger! Normannerinden er det infameste fruentimmer, jeg kender ... Men jeg skulle ordentlig ringe for hendes øren! Det gælder bare om at vise sig striks, hører De, Florent! De bærer Dem galt ad. Slå en gang et ordentligt slag, så skal De se, hvor det vil hjælpe på dem alle sammen."

Endelig indtrådte der en vending i kampen til fordel for Florent. Madam Taboureaus, bagerkonens barnepige kom en morgen over i hallen. Den smukke normannerinde, som havde holdt øje med hende i nogen tid, søgte ved gode tilbud at kapre hende fra de andre.

"Kom De hen til mig, vi blive nok enige om tingene ... Ønsker De et par tunger, eller skal det være en smuk pighvar?"

Og da hun kom nærmere og med den ligegyldige mine, som kunderne altid påtager sig for at slippe billigere, snuste til en stor karpe, så lagde den smukke normannerinde karpen på et stykke papir, rakte hende den og sagde:

"Løft en gang på den kammerat."

Pigen vejede fisken i hånden, undersøgte dens gæller, rystede på hovedet og sagde langt om længe:

"Og hvor meget?"

"Femten francs," svarede normannerinden.

Så lagde den anden hurtigt fisken tilbage på marmorpladen og gjorde mine til at ville gå. Men den smukke normannerinde greb hende i armen og sagde:

"Lad os høre, hvad De da vil give!"

"Nej, det nytter ikke at byde, det er alt for dyrt."

"Byd alligevel."

"Vil De have otte francs?"

Mor Méhudin vågnede nu op og lod en ildevarslende latter høre. Troede hun, de stjal deres varer? Otte francs for en karpe af den størrelse! Så kunne man lige så gerne forære den bort. Den smukke normannerinde vendte med en krænket mine hovedet til den anden side. Pigen gik, men kom to gange tilbage igen, bød ni francs og gik til sidst op til ti. Da hun endelig ville gå for ramme alvor, råbte fiskehandlersken efter hende.

"Å, lad gå, kom så med pengene."

Pigen gik hen og gav sig til at passiare i al venskabelighed med mor Méhudin. Madam Taboureau stillede så store fordringer! Hun havde fremmede til middag; nogle slægtninge

fra Blois, en notar og hans kone. Madam Taboureau var af fin familie; skønt hun kun var bagerkone, havde hun dog fået en god opdragelse.

"De renser nok fisken til mig, ikke sandt?" sagde hun og afbrød samtalen med mor Méhudin.

Den smukke normannerinde rev med et rask tag indvoldene ud af fisken og kastede dem hen i affaldskarret; så tørrede hun noget sand af gællerne med enden af sit forklæde, lagde selv fisken ned i pigens kurv og sagde:

"Se få; De skal få se, De bliver nok rigtig tilfreds med den handel."

Men et kvarters tid efter kom pigen løbende tilbage, ganske rød i hovedet; hun havde grædt og hele hendes lille legeme rystede af harme. Hun kastede karpen hen på marmorpladen, vendte bugen på den i vejret og pegede på en stor flænge, som gik helt igennem kødet, lige ind til benene. En strøm af bitre ord vældede frem over hendes læber, og gråden stod hende åbenbart endnu i halsen.

"Madam Taboureau vil hverken eje eller ha'e den. Hun siger, hun kan ikke være bekendt at sætte den på bordet. Og så har hun ladet det gå ud over mig, har sagt, at jeg var en god tosse at lade mig tage sådan ved næsen ... De ser nok, at den er helt fordærvet der. Det faldt mig ikke ind at vende den om, jeg stolede på Deres ærlighed ... Giv mig mine ti francs tilbage."

"Man må selv se efter, hvad det er man køber," svarede den smukke normannerinde roligt.

Men da pigen nu blev endnu mere højrøstet, så rejste mor Méhudin sig og sagde:

"Kan vi snart få fred, hvad? Vi tager ikke sådan uden videre en fisk tilbage, når den først har været i andres hænder. Hvem kan vide, om De ikke selv har bragt den i den tilstand, den nu er i."

"Jeg! Jeg!"

Og pigen gav sig til at græde.

"Å, I er to tyvekvinder, ja, to tyvekvinder! Det er madam Taboureaus egne ord."

Nu gik det først løs for alvor. Moder og datter skældte og smældte og truede ad hende med knyttede næver. Pigen blev ganske forfærdet og hulkede endnu stærkere.

"Din madam Taboureau er såmænd ikke en gang så frisk som fisken, det gamle dyr hun er!"

"Sådan fisk for ti francs! Og så klager De oven i købet!"

"Og dine fine ørenringe, min lille, hvor har du fået råd til at skaffe dig dem?"

"Å, hun spadserer naturligvis henne på hjørnet af Rue de Mondétour hver aften!"

Da trætten var på sit højeste, kom Florent, som der hurtigt var gået bud efter. Hele hallen var i oprør. Konerne, som ellers aldrig kunne komme ud af det sammen, er altid enige om at holde sammen overfor kunderne. De skreg op, stampede i jorden og ophidsede på alle tænkelige måder Méhudins, omtrent som når man hidser et par hunde til at bide; det så ud, som om den stakkels forfærdede lille pige skulle drukne i dette hav af rasende fruentimmer, der overvældede hende med en syndflod af skældsord.

Da Florent var blevet sat ind i sagens sammenhæng, sagde han i en streng tone:

"Giv hende de ti francs tilbage."

Men mor Méhudin kunne ikke mere tales til fornuft.

"Så det tror du, min snut ... Ja, nu skal du så at se, hvordan jeg betaler hende de ti francs tilbage!"

Og hun greb fisken og slyngede den lige ind i ansigtet på pigen, så dennes næse sprang op at bløde; med et klask faldt fisken ned på jorden. Men denne råhed gjorde det fuldstændig af med Florents koldblodighed. Den smukke normannerinde blev formelig bange for ham, da han råbte:

"Jeg berøver Dem for otte dage retten til at handle! Deres bevilling skal blive taget helt fra Dem, hører De!"

Og da konerne bag ved ham begyndte at hyle og skrige op, vendte han sig om og så på dem med en så truende mine, at de straks tav stille og påtog sig den uskyldigste mine af verden. Da Méhudins havde tilbageleveret de ti francs, tvang han dem til straks at høre op med handelen. Den gamle kogte af raseri. Datteren stod tavs men ligbleg i ansigtet. Den smukke normannerinde jaget bort fra sit stade! Med sin blide, rolige stemme sagde Claire, at det var godt nok til hende, hvilken ytring nær havde bragt de to søstre i hårene på hinanden, da de om aftenen kom hjem i Rue Pirouette. Da Méhudins otte dage derefter atter indtog deres plads, lod de klogeligt som ingen ting og gemte vreden til en bedre lejlighed. For resten var der nu kommet ro og orden i hele hallen. Men fra den dag af rugede den smukke normannerinde på skumle hævnplaner. Hun følte godt, at det var den smukke Lisa, som havde ført slaget mod hende; dagen efter den store batalje havde hun truffet hende, og Lisa havde knejset sådan med nakken, at normannerinden havde svoret i sit stille sind, at hun nok skulle få sin

triumferende mine betalt. Rundt omkring i Hallernes kroge holdtes der endeløse rådslagninger med frøken Saget, madam Lecœur og Sarriette; men de drev det aldrig videre end til at fortælle historier om Lisas kæresteri med fætteren og om de hår, man kunne finde i Quenus pølser; det skaffede hende ingen lindring; hun pønsede af alle kræfter på et middel, der kunne gøre hende det muligt at ramme sin rivalinde rigtig hårdt.

Hendes lille dreng voksede imidlertid op i Hallerne. Allerede da han var tre år gammel, sad han på nogle klude midt imellem de mange fisk. Han sov broderligt ind ved siden af store tunfisk og vågnede op omgivet af makrel og hvidlinger. Han lugtede i den grad af fisk, at man skulle tro, han lige var blevet pakket ud af en sildetønde. Hans yndlingsleg bestod en lang tid i at bygge mure og huse af sild, når hans moder vendte ryggen til ham; han legede også "krig" oppe på marmorpladen, lagde fiskene i rækker overfor hinanden og lod dem slås med hinanden, mens han spillede trompet eller tromme med munden og sluttelig lagde dem alle sammen i en stor bunke og sagde, at nu var de slået ihjel. Senere løb han omkring henne hos tante Claire. Da han blev syv år, var han hele hallens kæledægge og kælenavnet var Muche. Muche lød det her, Muche der, alle råbte de efter ham. Man kunne finde ham alle vegne, i trængslen omkring auktionsstaderne eller gemt inde mellem kurve og affaldstønder. Han boltrede sig lystigt over alt som en fisk i vandet. Og han holdt af vandet som en lille fisk; det morede ham at vade gennem alle de pytter, han traf på, og at lade sig overstænke af vandet fra hanerne. Når han kunne se sit snit til det, drejede han selv ved dem og betragtede henrykt den stærke stråle, der stod frem af dem. Om aftenen måtte hans moder i

reglen hente ham henne ved springvandet ved nedgangen til kældrene; våd var han, hænderne ganske blå, og sko, ja, selv lommer halvfulde af vand.

Da Muche blev syv år, var han en lille trivelig, tykkindet knægt. Han havde kastanjebrunt, krøllet hår, smukke, blide øjne og en mund med rene linjer, men rå, grovkornede ord og vendinger, som man ikke skulle vente at høre hos en syvårs dreng. Han var vokset op i Hallerne og kunne allerede sælgekonernes katekismus ganske godt, satte de små næver i siden og efterabede mor Méhudin, når hun var vred. Så kom det ene skældsord over hans barnelæber efter det andet, og de smudsige ord kontrasterede underligt med den blide, spæde stemme. Og fruentimmerne omkring ham lo, så tårerne stod dem i øjnene. Det opmuntrede ham til at blive ved, og han sagde ikke to ord uden at ledsage dem med en ed. Men han var alligevel sød i sin uvidenhed om sine egne ord; han fremsagde smilende hele remsen af plumpheder, omtrent som han ville have fremsagt sine bønner.

Så kom vinteren; Muche var noget kuldskær, det år. Allerede da den første kulde indfandt sig, begyndte han at vise den nye inspektør og hans kontor stor interesse. Florents kontor lå til venstre, hen imod Rue Rambuteau. Det var møbleret med et bord, en pult, en lænestol, to stole og en kakkelovn. Det var denne kakkelovn, der i begyndelsen navnlig var genstand for Muches kærlighed. Florent holdt overordentlig meget af børn. Når han få den lille fyr med de våde fødder stå og kigge ind til sig, lod han ham straks komme indenfor. Den første samtale med Muche satte ham i den største forbavselse. Drengen satte sig hen foran kakkelovnen og sagde med fuldkommen ro:

"Jeg vil bare se at få lidt varme i kroppen, kan du nok forstå ... Det var da også Satan til kulde."

Så lo han muntert, barnligt og tilføjede:

"Den har bidt ordentlig i tante Claires næse i dag ... Hør, er det sandt, hvad de siger, at du går og varmer hende, når ingen ser på det?"

Florent så forbavset på knægten, men fattede straks stor interesse for ham. Den smukke normannerinde sagde ingen ting, men lod drengen gøre, hvad han lystede. Florent tog hendes tavshed for en slags tilladelse til at tage mod hans besøg, og han fattede lidt efter lidt den plan at sørge for hans opdragelse. Det forekom ham, som om det var hans egen broder Quenu, der var blevet lille igen, og som om de atter begge to sad i det store værelse i Rue Royer-Collard. Hans største glæde, hans hemmelige ønske, det var at kunne leve bestandig sammen med et lille væsen, der aldrig blev større, som han altid kunne undervise og belære, og i hvis barnlige uskyldighed han kunne elske menneskene. Allerede tredjedagen efter at bekendtskabet var gjort, bragte han en ABC-bog med sig, da han kom om morgenen. Og Muche viste sig til hans store glæde meget lærenem. Han lærte sine bogstaver med en parisisk gadedrengs hurtige opfattelsesevne. Billederne i ABC-bogen morede ham kosteligt. Desuden indtog han solide måltider i det lille kontor, hvis kakkelovn var og blev hans gode ven. I begyndelsen nøjedes han med at stege kartofler og kastanjer ved den; men den kost blev ham i længden for smal. Så stjal han nogle grundlinger fra tante Claire, stak dem en for en på en tynd jernstang, holdt dem over ilden, til de var stegt, og spiste dem så med inderligt velbehag

og uden brød til. En dag havde han endog fået fingre i en karpe, men det ville ikke rigtig gå med den; den kunne ikke blive stegt ordentligt og fyldte hele kontoret med en gennemtrængende lugt, så de måtte lukke både døren og vinduet op. Når køkkenlugten blev for stærk, smed Florent fiskene ud på gaden. Men som oftest lo og morede han sig over Muche. Efter to måneders forløb læste Muche temmelig flydende, og hans skrivebøger var meget propert behandlede.

Om aftenen proppede knægten sin moder med historier om sin gode ven Florent. Den gode ven Florent havde slået sådan ud med armene og sagt, at menneskene ville blive meget bedre, hvis de alle sammen havde lært at læse. Den gode ven Florent havde tegnet træer, mænd, koner og hytter for ham og fortalt dit og dat. Drengen fortalte det alt sammen igen til moderen, så at den smukke normannerinde på en måde kom til at eje den mands fortrolighed, som hun lagde hævnplaner imod. En dag spærrede hun Muche inde hjemme, for at han ikke skulle løbe hen hos inspektøren; men han græd så ynkeligt, at hun allerede næste dag gav ham sin frihed igen. Trods sin imponerende holdning og bestemte mine var hun let at røre. Når drengen kom og fortalte hende, at han havde haft det så rart varmt, når han kom tilbage med tørre klæder, så følte hun sig halvt imod sin vilje taknemmelig, følte sig glad ved at vide sin dreng inde i en varm stue og med fødderne op til ilden. En dag blev hun formelig rørt, da han læste højt for hende af en stump fedtet avis, der var svøbt om en fisk. Lidt efter lidt påtrængte den tanke sig hende, at Florent måske dog ikke var noget slet menneske; hun fik respekt for hans lærdom og dannelse, samtidig med at hendes nysgerrighed efter at se ham nærmere

ved og erfare noget om hans tidligere liv voksede. Så på en gang fandt hun på en udvej; hun søgte at få sig selv til at tro, at hun nu kunne opnå hævn blot ved at vise sig elskværdig overfor fætteren og derved sætte splid mellem ham og den tykke Lisa. Hvor det ville blive morsomt!

"Taler din gode ven Florent aldrig om mig?" spurgte hun Muche en morgen, da hun var i færd med at klæde ham på.

"Nej, han gør ikke," svarede drengen. "Vi morer os bare."

"Nå, men så sig til ham fra mig, at jeg ikke mere er vred på ham, og at jeg takker ham, fordi han lærer dig at læse."

Fra den dag gik drengen bud imellem dem. Han gik fra sin moder til inspektøren, og fra inspektøren til sin moder, belæsset med venlige ord, med spørgsmål og svar, som han remsede op uden nogen sinde at tænke over indholdet; han kunne gerne have overbragt den løjerligste besked. Men den smukke normannerinde ville ikke vise sig alt for tilbageholden; en dag besøgte hun selv Florent og satte sig ned og så til, mens Muche arbejdede på at fremstille alle alfabetets bogstaver i sin skrivebog. Hun viste sig meget blid og angergiven. Florent var endnu mere forlegen end hende. De talte kun om drengen. Da Florent ytrede, at han ikke godt kunne fortsætte undervisningen i kontoret, foreslog hun ham at komme hos dem om aftenen. Så gav hun sig at tale om betalingen. Men han blev rød i ansigtet og erklærede, at skulle der være tale om det, så ville han slet ikke komme hjem hos dem. Hun lovede da sig selv, at betale ham med foræringer, med smukke fisk.

Freden var sluttet. Den smukke normannerinde tog endog Florent under sin beskyttelse. For resten endte det med, at alle fiskehandlerskerne syntes bedre om ham end om Verlaque og

det trods hans "slemme øjne". Kun mor Méhudin trak på skuldrene; hun vedblev at bære nag til den "lange magre", som hun foragtende kaldte ham. Da Florent en morgen smilende standsede foran Claire, slap den unge pige den ål, hun holdt i hånden og vendte ham rasende ryggen, ildrød i ansigtet. Han blev så forbavset, at han senere fortalte det til normannerinden.

"Å, bryd Dem aldrig om det," svarede denne. "Det er en grille ... Hun er aldrig af andres mening. Det er blot for at drille mig, at hun har båret sig sådan ad."

Hun triumferede, hun bredte sig endnu mere koket og endnu mere pyntet end nogen sinde bag sine fisk. Når hun mødte den smukke Lisa, gengældte hun dennes foragtende blik, ja hun lo hende endog lige op i ansigtet. Den tanke, at hun ville gøre Lisa fortvivlet ved at kapre fætteren fra hende, bragte hjertet til at hoppe i hende af glæde. Hun fandt nu også på at pynte Muche med en lille skotsk trøje og en fløjlshue. Muche havde hidtil altid gået i en laset bluse. Men nu traf det sig netop således, at Muche på dette tidspunkt blev grebet af en uovervindelig tilbøjelighed for springvand og vandhaner. Isen var smeltet, vejret var mildt. Den skotske trøje fik sig et bad, og han lod vandet løbe fra albuen og ud over hånden, hvad han kaldte at "lege tagrende". Moderen kom til og traf ham i selskab med to andre drenge, alle tre i færd med at betragte to små fisk, han havde stjålet fra tante Claire og derpå sat ud at svømme i den fløjels hue, som til den ende var blevet fyldt med vand lige til randen.

Florent levede omtrent otte måneder i Hallerne som grebet af en stadig trang til søvn. Efter syv års lidelser var han dumpet ind i et så roligt og regelmæssigt liv, at han næppe mere følte

sin egen eksistens. Han gav sig viljeløs livet i vold, stadig overrasket ved hver morgen på ny at finde sig selv siddende på den samme stol i det lille kontor. Det lille, nøgne, kahytagtige rum tiltalte ham. Der tyede han ind, der sad han og drømte, fjernt fra verden og dog midt ude i de larmende haller; det var, som sejlede han i et skrøbeligt fartøj ude på det vilde hav. Men lidt efter lidt forsvandt hans ro; han blev misfornøjet, anklagede sig selv uden ret at vide hvorfor, oprørtes over den tomhed, som det forekom ham mere og mere dannede sig i hans hoved og bryst. Han begyndte at væmmes ved den gennemtrængende lugt af rådden fisk og saltvand, han stadig var omgivet af.

Den ene dag lignede den anden. Han færdedes stadig i den samme larm, den samme lugt. Helst satte han sig straks ind i sit lille kontor og blev siddende der til klokken tolv; men hvert kvarter blev han forstyrret og måtte dømme folk imellem, skille trætter, som han altid søgte at afgøre så retfærdigt som muligt. Somme tider kunne det vare i timevis, inden det lykkedes ham at få de oprørte lidenskaber bragt til ro. Nu og da plejede han at vandre langsomt rundt imellem fiskehandlerskerne; så standsede han og så på de mange kunder, som kom og gik, fine behandskede herrer, som selv købte deres hummer, pakkede den ind i en avis og stak den i overfrakkelommen, koner fra nabolaget, som altid kom barhovedede og til bestemt tid, elegante damer, fulgt af deres kokkepige, tjenestepiger, som købte ind på egen hånd osv. Han endte altid sin inspektionstur henne ved de stader, hvor der solgtes nedsaltet fisk, røget sild og sardiner fra Nantes. Om eftermiddagen var Hallerne roligere. Så lukkede han sig igen inde på sit kontor, bragte sine bøger i orden og nød sine bedste timer. Når han atter forlod

kontoret, og gik igennem hallen, var der roligt og stille over alt. Larmen og råbene var forstummet. Sælgekonerne sad fredeligt bag deres tomme borde og strikkede; kun en enkelt forsinket kunde var at se. Så faldt tusmørket på, kasser blev ryddet til side, den tiloversblevne fisk gemt, og alle forlod hallen. Efter at have overværet gitrenes lukning gik Florent hjem med klæder, hår og skæg gennemtrængt af fiskelugten.

De første måneder generede denne lugt ham ikke videre. Vinteren var hård; vandet frøs rundt omkring i Hallerne. Om morgenen måtte man holde små fyrfade hen under hanerne for at få vandet tøet op. Fiskene lå med krummede haler, stivfrosne. Lige til februar blev dette vinterens ligklæde liggende over fiskehallen. Så kom marts måned med tø, tåge og regn og varmen kom med juni måned; luften inde under Hallernes tage blev tung og mættet med lugten af fisk; der lagde sig som en damp af råddent saltvand overalt, og ikke en vind rørte sig.

Florent led nu ved daglig at skulle færdes mellem disse dynger af fisk. Når han lukkede sig inde i sit kontor, var det, som om fiskelugten trængte ind til ham gennem den dårligt sluttende dør. Når himlen var overtrukken, herskede der et trist halvmørke inde hos ham. Ofte blev han grebet af en slags nervøs uro, fik lyst til at spadsere og gik ned i kældrene ad den brede trappe midt i hallen. Der i den indelukkede luft og i det af gasblussene skabte halvlys kunne han atter fylde lungerne med friskhed, der var han fri for den utålelige fiskelugt. Så standsede han foran et stort kar, hvor de levende fisk opbevares, og lyttede til den stadige rislen af vandet, som strømmede ned i karret ved alle fire hjørner. Dette underjordiske kildevæld

bragte atter ro over ham. Om aftenen, når solen gik ned, kunne det også more ham at se dens stråler skyde sig ind gennem de kæmpemæssige haller, der lignede en uhyre maskine, hvor solen fyrede under kedlen.

Han led også ved at leve mellem så mange plumpe mennesker, hvis ord og væsen var ham højligt imod. Imidlertid var han alt for skikkelig til nogen sinde at komme med et dadlende ord til nogen. Kun fruentimmerne generede ham. Madam François, som han havde truffet igen, var den eneste, i hvis selskab han befandt sig vel. Hun havde lagt en sådan glæde for dagen over at vide ham i en god stilling, hjulpet ud af sin forlegenhed, som hun sagde, at han var blevet ganske rørt over det. Lisa, normannerinden og alle de andre gjorde ham forlegen med deres latter. Hende kunne han derimod have fortalt alt. Hun lo ikke for at gøre nar ad ham; hun lo som en, der fryder sig over en andens glæde. Desuden var hun en modig, stræbsom kvinde, der sled hårdt i det både vinter og sommer. Selv på dage når regnen øsede ned, så Florent hende komme kørende med sin vogn ude fra Nanterre; Baltazar var da gerne helt overstænket af snavs og hun beklagede den stakkels hest, glemte sig selv og tørrede den omhyggeligt af med gamle forklæder.

"Det stakkels dyr kan ingen ting tåle," sagde hun. "Å, du gode, gamle Baltazar! Da vi kom over Neuilly-broen, troede jeg, at vi var kørt lige ud i Seinen, sådan regnede det."

Baltazar blev sat hen i stalden, hun blev ude i regnen for at sælge sine grøntsager. Kål, gulerødder og roer lå midt i en skidengrå strøm. Grøntkonerne svøbte sig i deres kapper og bandede kommunalbestyrelsen, som havde erklæret, at regnen

ikke skadede grøntsagerne, og at der ikke var nogen grund til at sørge for at skaffe konerne tag over hovedet.

Når det regnede om morgenen, var Florent ganske ulykkelig ved tanken om madam François. Så løb han hen for at passiare lidt med hende. Men han traf hende aldrig i dårligt humør. Hun rystede vandet af sig som en puddel, sagde, at hun havde været ude i meget værre vejr, at hun ikke var af sukker, så han behøvede ikke at være bange for, at hun skulle smelte straks. Han nødte hende til i nogle minutter at søge ly et eller andet sted; flere gange tog han hende endog med over i Lebigres vinstue, hvor de da drak varm vin. Når hun sad og så på ham med sit rolige, venlige smil, følte han sig ganske lykkelig; det var, som bragte hun en sund og frisk luftning med sig ude fra landet ind til ham, der var vant til Hallernes trykkende atmosfære.

"De skulle tage ud til Nanterre," sagde hun undertiden til ham. "Så skal De se min køkkenhave; jeg har kantet alle bedene med timian ... Der er en anderledes lugt end her inde i jeres forpestede Paris."

Og hun gik sin vej, drivende våd. Florent følte sig altid oplivet, når han havde talt med hende. Han prøvede også på at forjage sin nervøse uro med arbejde. Et vist hang til altid at gå metodisk til værks, drev ham undertiden til at anvende sine timer efter en forud omhyggelig lagt plan, hvorfra ingen afvigelse var tilladt. To aftener om ugen lukkede han sig inde på sit værelse for at skrive på et stort værk om Cayenne. Hans lille kammer syntes ham udmærket egnet til arbejde. Han tændte op, så efter, om granattræet ved fodenden af sengen trængte til vand greb pennen og arbejdede indtil midnat. Salmebogen og

drømmebogen skød han helt op i bunden af skuffen, der lidt efter lidt fyldtes med løse blade og alle slags papirer. Værket om Cayenne gjorde ikke store fremskridt, men afbrødes af storartede planer og udkast til andre arbejder. Han udarbejdede således en plan til en fuldstændig reform af Hallernes administrationssystem, en forandring i de afgifter og skatter, der påhvilede sælgerne, en ny fordelingsmetode ved udleveringen af levnedsmidler til fattige, kort sagt en noget usammenhængende, men human lov, som tilsigtede ret for alle. Der sad han bøjet over bordet beskæftiget med alvorligt arbejde i det lille, tavse værelse, hvor der kun hørtes lyden af pennen, som fo'r hen over papiret.

Bestandig vendte Florents tanker tilbage til politikken. Den havde voldt ham alt for store lidelser til, at den ikke skulle vedblive at være hans livs kæreste beskæftigelse. Han kunne være blevet en fredelig lærer, kunne have levet tilfreds i en lille provinsby uden at bekymre sig om verdens larm. Men man havde behandlet ham som en ulv, landflygtigheden havde bragt ham over i de kæmpendes rækker. Hans nervøse sygelighed var kun en opvågnen af den døs, hvori han stadig havde vandret i Cayenne ved synet af de mange ufortjente lidelser, rugende over ubestemte hævnplaner. De kæmpemæssige Haller med deres vældige masser af fødemidler havde fremskyndet krisen. De forekom ham som et uhyre, fordøjende, selvtilfreds dyr, som et overmættet Paris, der støttede og opretholdt kejserdømmet. De omgav ham med tykke maver, kødrige, kraftige arme og halse, en fortsat række af argumenter imod hans martyrmagerhed, hans mismodige, gullige ansigt. Det var gennemsnits-hæderlighedens trinde bug, han rendte imod alle vegne, der

bredte sig i solskin og velvære, der fandt, at alt var, som det skulle være, at skikkelige, fredelige folk aldrig før havde haft så god lejlighed til at blive godt fede. Da knyttede han krampagtigt hænderne, parat til kamp, mere opbragt nu ved tanken om sin mangeårige landflygtighed, end han havde været det, da han atter satte foden på Frankrigs jordbund. Hadet vågnede atter op i ham. Ofte lod han pennen synke og henfaldt i dybe tanker. Den hendøende flamme i kaminen kastede sit skær hen over hans ansigt, lampen begyndte at gå ud, og en lille spurv, han havde fundet forkommen af kulde ovre i hallen og taget med hjem, stak hovedet under sin vinge og sov ind.

Når August kom op klokken elleve og så, der var lys bag døren, bankede han gerne på, før han gik til sengs. Florent lukkede ham ind, men med nogen utålmodighed. Så tog August plads foran ilden, sagde kun lidt og omtalte aldrig grunden til sit besøg. Hele tiden sad han og så på fotografiet, som forestillede Augustine og ham, hånd i hånd, og i deres bedste pynt. Florent antog til sidst, at det voldte ham en vis tilfredsstillelse at sidde inde i det lille værelse, hvor den unge pige havde boet. En aften spurgte han ham smilende, om han havde gættet rigtigt.

"Måske, det kan gerne være," svarede August overrasket over den opdagelse, han selv gjorde. "Jeg har aldrig tænkt over det. Jeg har besøgt Dem uden at vide ... Å, det skulle jeg fortælle Augustine, hvor hun så ville le!"

Når han fik munden på gled, kom han evig og altid til at tale om den viktualiehandel, han og Augustine ville åbne i Plaisance. Han lod til at være så fuldstændig sikker på selv at kunne bestemme sin fremtidsbane, at Florent til sidst kom til at

føle en slags vredeblandet respekt for ham. Hvor dum fyren end lod til at være, så var han dog åbenbart stærk og sej; han gik lige frem imod målet, men jævnt og sindigt, tilfreds med sig selv og alt andet. De aftener August fortalte Florent om sine fremtidsplaner, kunne denne ikke arbejde mere, når han igen var blevet ene; han gik misfornøjet i seng og genvandt først sin sindsligevægt, når den tanke faldt ham ind: "Den August er dog i grunden et komplet dyr!"

Hver måned tog han en gang ud til Clamart for at besøge Verlaque. Det var en hel fornøjelsestur for ham. Den stakkels mand gik endnu og slæbte af, til stor forbavselse for Gavard, som havde spået, at han ikke ville kunne holde det gående i mere end et halvt år. Ved hvert nyt besøg af Florent sagde den syge til ham, at han befandt sig bedre, at han længtes efter på ny at overtage sin virksomhed. Men tiden gik, og han fik tilbagefald. Florent tog plads ved siden af hans seng, passiarede med ham om fiskehallen og søgte at oplive ham lidt. På bordet ved siden af sengen lagde han de halvtreds francs, som han overlod den titulære inspektør; og skønt det var en aftale, blev denne hver gang vred og ville ikke vide af pengene at sige. Så talte de om andre ting, og pengene blev liggende på bordet. Når Florent tog afsked, fulgte madam Verlaque ham ud. Hun var en lille blid, klynkende kone. Hun talte aldrig om andet end om de mange udgifter i anledning af mandens sygdom, om kraftsuppen, hønsekødet, vinen, apotekeren og lægen. Denne samtale generede Florent meget. I begyndelsen forstod han ikke rigtig meningen. Men da den stakkels kone hver gang græd og fortalte, at de tidligere havde levet så lykkeligt med mandens 1800 francs i gage, så tilbød han så taktfuldt som muligt at

hjælpe med lidt penge uden mandens vidende. Men hun afslog tilbuddet og forsikrede, at de halvtreds francs, han allerede gav dem om måneden, var hjælp nok. Men i løbet af måneden skrev hun flere gange til ham, som hun kaldte deres regningsmand; hun skrev en lille, fin, gnidret hånd og fyldte akkurat tre sider med pæne fraser for sluttelig at fremkomme med en bøn om ti francs; enden blev da også, at stedfortræderens 150 francs helt og holdent medgik til Verlaques husholdning. Manden anede uden tvivl ikke noget om sin kones brevskriveri. Denne gode gerning var Florents største glæde, og han holdt den hemmelig som en forbudt nydelse.

"Den satans Verlaque tager Dem ved næsen," sagde Gavard undertiden til ham. "Nu da De forsørger ham, gør han sig gode dage."

Til sidst svarede Florent ham en dag:

"Det er en aftale, for fremtiden overlader jeg ham kun 25 francs."

For resten led Florent ingen nød. Quenus gav ham stadig kost og logi. De få francs, han fik til overs, var nok til betalingen af det, han nød om aftenen i Lebigres vinstue. Lidt efter lidt var hans liv blevet regelmæssigt som et urværk: han arbejdede hjemme på sit værelse, underviste den lille Muche to gange om ugen fra otte til ni og tilbragte resten af sin fritid i selskab med Gavard og hans venner i det lille separatværelse.

Hos Méhudins viste han sig venlig og lidt kejtet. Det gammeldags hus behagede ham. I stueetagen lugtede der af alle varerne i butikken; han skyndte sig op ad den fedtede, slidte, forfaldne trappe. Méhudins beboede hele første sal. Den gamle moder havde aldrig villet flytte, selv ikke da velstanden

indfandt sig, og trods sine to døtres bønner og forestillinger; de ville så gerne bo i et nyt hus ud til en bred gade. Men den gamle var stivsindet og sagde, at der havde hun levet, og der ville hun dø. For resten lod hun sig nøje med et lille mørkt værelse og overlod alle de andre til Claire og normannerinden. Med den myndighed, som det at være den ældste giver, havde denne sidste tilegnet sig det værelse, som vendte ud til gaden; det var det største og smukkeste værelse. Claire var blevet så opbragt over det, at hun vægrede sig ved at bo i det tilstødende værelse, hvis vindue vendte ud til gården; hun foretrak at sove i en slags tagkammer ovre på den anden side af trappeafsatsen og lod ikke en gang væggene hvidte. Hun havde sin egen nøgle, var sin egen herre og kunne ved den mindste foranledning lukke sig inde hos sig selv.

Når Florent kom, var familien i reglen lige blevet færdig med at spise til middag. Muche sprang ham straks i møde. Et øjeblik blev han siddende og passiarede med drengen. Når voksdugen på bordet var blevet tørret af, begyndte undervisningen henne ved det ene hjørne. Den smukke normannerinde tog altid venligt imod ham. Hun sad og strikkede eller syede og flyttede sin stol hen, så hun arbejdede ved den samme lampe som ham; ofte lagde hun hænderne i skødet og hørte til med stor forbavselse. Hun fik stor ærefrygt for Florents lærdom og den englelige tålmodighed, hvormed han stadig gentog de samme gode råd og formaninger; han var blid som en kvinde, når han talte med den lille dreng. Hun fandt ham slet ikke grim. Ja, til sidst blev hun formelig skinsyg på den smukke Lisa. Hun rykkede stolen nærmere og så på Florent med et generende smil.

"Men moder dog, du puster jo til mig, så jeg slet ikke kan skrive!" udbrød Muche vredt. "Se bare den blækklat! Flyt dig!"

Så begyndte hun så småt at tale ondt om den smukke Lisa. Hun påstod, at hun skjulte sin virkelige alder, at hun snørede sit korset, så hun var nær ved at kvæles; ganske vist var hun udmærket sminket og snøret, når hun kom ind i butikken om morgenen, og håret sad glimrende, men når hun kom af klæderne, var hun vist skrækkelig at se på. Og normannerinden løftede armene i vejret for at vise, at hun ikke gik med korset; og hun brystede sig og søgte smilende at stille sin prægtige figur i det bedste lys. Undervisningen var afbrudt; Muche fulgte med stor interesse sin moders fagter, Florent hørte til, ja lo endog ved tanken om, hvad kvinderne i grunden var for nogle underlige skabninger. Den smukke normannerindes og den smukke Lisas rivaliseren morede ham.

Imidlertid skrev Muche siden ned. Florent, som havde en smuk håndskrift, lavede forskrifter på smalle papirstrimler, som oftest meget lange ord; han yndede fortrinsvis ord som: "Tyrannisk, frihedsdræbende, antikonstitutionel"; eller han lod drengen efterskrive sådanne fraser som: "Frihedens dag vil komme ... Den uskyldiges lidelse er den skyldiges domfældelse ... Når tidens fylde kommer, da kommer straffen over den skyldige." Når han skrev forskrifter, fulgte han simpelt hen sin egen tankeretning, glemte Muche, den smukke normannerinde, alle omgivelserne. Muche kunne gerne have afskrevet hele Rousseaus *Contrat Social*. Han malede samvittighedsfuldt det ene "tyrannisk" og "antikonstitutionel" efter det andet, side op og side ned.

Lige indtil læreren gik, spankede mor Méhudin knurrende rundt i stuen. Hun vedblev at bære nag til ham. Efter hendes anskuelser var der ingen mening i at lade den lille arbejde sådan om aftenen, på en tid da børn havde bedst af at sove. Hun ville ganske sikkert have smidt "den lange magre" på døren for længe siden, hvis ikke den smukke normannerinde en dag efter en stormende debat havde erklæret hende rent ud, at hun straks flyttede, hvis hun ikke måtte have lov til at tage imod besøg af hvem hun lystede. For resten blussede striden op på ny hver aften.

"Det nytter ikke, hvad du siger," påstod den gamle, "han har mig et par grimme øjne, den fyr ... Og desuden stoler jeg aldrig rigtig på de magre. En mager mand er i stand til alt. Jeg har endnu aldrig truffet en eneste, som der har været noget ved ... Og han er så flad som et bræt ... Og grim som en ulykke! Trods mine femogtres år ville jeg dog betakke mig for sådan et stykke mandfolk!"

Det sagde hun, fordi hun godt mærkede hvilken vending sagerne tog. Så gav hun sig til at rose Lebigre, der altid viste sig meget galant overfor den smukke normannerinde; for det første spekulerede han i den gamles penge, og for det andet tænkte han som så, at normannerinden ville kunne tage sig prægtig ud bag disken i hans vinstue. Den gamle var uudtømmelig i sine lovtaler over ham; han var da i det mindste intet skelet; det var en mand, man ikke behøvede at skamme sig over ... Men normannerinden trak på skuldrene og svarede skarpt:

"Jeg bryder mig kun lidt om alle hans gode egenskaber; jeg gør, hvad jeg lyster."

Og når moderens hentydninger til forholdet mellem Florent og hendes datter blev alt for yderligtgående, så råbte denne vredt:

"Nå, og hvad så! Kommer det dig ved? For resten er det ikke sandt, hvad du siger. Og selv om så var, så behøver jeg vel ikke at spørge dig om forlov? Lad mig passe mig selv, og pas du også dig selv."

Så gik hun ind på sit værelse og smældede døren i efter sig. Hun havde tiltaget sig en absolut magt, som hun undertiden misbrugte. Når den gamle om natten troede at høre støj inde hos datteren, stod hun ud af sin seng og gik hen ved døren for at lytte efter, om ikke Florent var inde hos hende. Men endnu en anden ubehagelighed mødte der stadig Florent hos Méhudins. Hver dag han kom, rejste Claire sig op uden at sige et ord, tog en lysestage og gik ind hos sig selv ovre på den anden side af trappeafsatsen. Man hørte hende dreje nøglen om i låsen. En aften, da hendes søster inviterede Florent til middag, lavede hun selv sin mad til ude på trappen og spiste inde på sit værelse. Undertiden viste hun sig ikke i en hel uge. Mor Méhudin, som gerne ville lette sit hjerte for hende, gjorde hende formelig rasende ved at tale om Florent. Så skreg den gamle op om, at hun ville være gået sin vej for længe siden, hvis ikke hun havde været bange for, at hendes to døtre skulle gøre en ulykke på hinanden.

Da Florent en aften gik, stod Claires dør vidt åben. Hun selv stod indenfor, ildrød i ansigtet, og så på ham. Den unge piges fjendtlige sindelag overfor ham gjorde ham ondt, men hans frygtsomhed var skyld i, at det ikke kom til nogen forklaring mellem dem. Den aften ville han ganske sikkert være trådt ind

hos hende, hvis han ikke havde fået øje på frøken Saget, som stod oven over og lænede sig ud over rækværket. Han gik videre, men var næppe kommet ti trappetrin ned, før Claires dør smældede i, så det rystede i hele huset. Det var ved denne lejlighed, at frøken Saget kom til den overbevisning, at madam Quenus fætter stod i kærlighedsforhold til begge mor Méhudins døtre.

Florent tænkte ikke synderligt på de to smukke piger. Han behandlede sædvanligvis kvinderne som en mand der ikke er vant til at gøre lykke hos dem. Han kom til virkelig at holde meget af normannerinden; hun havde, når alt kom til alt et godt hjerte. Men videre gik han aldrig. Når hun om aftenen flyttede sin stol tæt hen ved hans som for at se, hvad Muche skrev, følte han sig endog lidt ilde til mode. Hun forekom ham alt for kolossal, alt for tung; han trak sine spidse albuer og magre skuldre til sig, som grebet af frygt for at komme i berøring med hendes svulmende, yppige former. Han bøjede hovedet, gjorde sig så lille som muligt, generet af hendes varme, stærke åndedrag. Florent led ved hendes side; han attråede hende ikke; hun var ham en alt for moden skønhed.

Men frøken Saget svor ved alle sine guder, at han var hendes elsker. Hun var blevet uenig med den smukke normannerinde om en fisk til ti sous. Lige siden havde hun vist sig ualmindelig venlig overfor den smukke Lisa. Hun håbede på denne måde hurtigere at komme til bunds i, hvad hun kaldte "mikmakket hos Quenus". Den gamle frøken var fortvivlet over ikke at kunne opdage noget nyt om Florent; hun passede på ham som en ung skinsyg pige passer på sin elsker. Hun sneg sig efter ham, fulgte ham over alt, ude af sig selv over ikke at kunne få sin

nysgerrighed tilfredsstillet. Siden han var begyndt at komme hos Méhudins, stod hun stadig på vagt ude på trappegangen. Hun forstod meget godt, at den smukke Lisa var opbragt over Florents hyppige besøg hos "de fruentimmer". Hver formiddag gik hun derfor hen i viktualiehandelen og fortalte løst og fast, om hvad der var passeret i Rue Pirouette. Hun købte aldrig noget og gentog med sin spæde stemme:

"Han besøgte dem også i går, han er der tidlig og silde ... Jeg hørte, normannerinden sagde "kære" til ham ude på trappen."

For resten løj hun så småt for at trække besøget ud så længe som muligt. Morgenen efter den dag, da hun havde troet at se Florent komme ud af Claires værelse, ilede hun straks hen til den smukke Lisa og fortalte hende historien så vidtløftigt, at det tog en god halv time, inden hun blev færdig. Det var dog virkelig en skandale; fætteren gik fra den ene søster til den anden.

"Jeg har selv set det," sagde hun. "Når han har fået nok af normannerinden, lister han sig på tåspidserne ind til den lille blonde. Da han i går gik fra hende, ville han sandsynligvis have været ind til den anden igen, men så fik han øje på mig og gik sin vej. Hele natten hører jeg de to døre gå op og i, det får aldrig ende ... Og den gamle Méhudin, som ligger i det lille kammer midt imellem sine to døtres værelser!"

Lisa trak foragtende på skuldrene, hun talte lidet og opmuntrede kun ved sin tavshed frøken Sagets sladder. Men hun hørte godt efter. Når historierne blev alt for slemme, udbrød hun:

"Nej, det er umuligt ... Hvor kan der gives sådanne fruentimmer!"

Så svarede frøken Saget, at alle fruentimmer var ikke pæne og ærbare, som hun var det. Hun viste sig derimod meget overbærende, når talen faldt på fætteren. Mændene løber nu en gang efter ethvert skørt, de får øje på; desuden var han ikke gift – måske. Den slags forblommede spørgsmål kom hun ofte med. Men Lisa nøjedes med at svare med et skuldertræk. Og langt om længe gik den gamle frøken.

Striden mellem den smukke Lisa og den smukke normannerinde blev heftigere og heftigere. Den smukke normannerinde var overbevist om, at hun havde kapret en elsker fra sin fjende, og den smukke Lisa var rasende over, at Florent således kompromitterede hende og hendes hus ved at besøge en familie som Méhudins. Hver viste sin karakter i den måde, de tog sagen på: den ene rolig, foragtende, med miner som en kone, der for ikke at tilsmudse sig løfter kjolen i vejret; den anden fræk, støjende munter som en duellant, der søger at yppe kiv. Når den smukke normannerinde så den smukke Lisa stå på tærsklen til viktualiehandelen, gjorde hun gerne en omvej for at komme til at passere tæt forbi hende; da krydsedes deres blikke som et par klinger. Og når den smukke Lisa kom over i fiskehallen, så gjorde hun en grimasse for at udtrykke sin afsky, hver gang hun kom i nærheden af den smukke normannerindes stade; hun købte da gerne en hel del fisk af normannerindens naboerske, da hun mærkede, at det ærgrede det lange "gemene fruentimmer", der så altid hørte op med at le. Efter de to rivalers gensidige ord at dømme, solgte de aldrig andet end rådden fisk og fordærvet kød. Men kampen førtes navnlig fra de to hovedlejre: den smukke normannerinde stod posteret bag sine fisk, den smukke Lisa bag sin disk, og lynende

øjekast og grove ord fo'r da som kanonkugler tværs over Rue Rambuteau. Begge tronede de majestætisk i deres hvide forklæder og klædelige toiletter. Allerede tidligt om morgenen begyndte kampen.

"Se, se! Tyksakken er allerede oppe!" råbte den smukke normannerinde. "Hun snører sig sammen som sine egne pølser ... Nå, hun har nok fået sin lørdagskrave på, og så går hun med sin møbelbetrækskjole endnu!"

Samtidig sagde den smukke Lisa til sin butiksjomfru ovre på den anden side af gaden:

"Se blot, Augustine, hvor frækt hun står og gebærder sig der ovre! Man kan se på hende, hvilket skamløst liv hun fører ... Har De set hendes ørenringe! Hvor ægte guldsmykker dog tager sig ynkeligt ud på en pige som hende."

"De koster hende vist ikke meget," svarede Augustine.

Når en af dem havde fået et nyt smykke, da var det en hel sejr over modparten, som det naturligvis ærgrede i høj grad. Hele formiddagen kunne de gå harmfnysende omkring ved tanken om, at handelen gik bedre hos "det vanskabte fruentimmer lige overfor". Ved frokosttid begyndte de at udspionere hinanden; den ene vidste nøje besked om, hvad den anden spiste. Om eftermiddagen, når den ene sad bag sine delikatessevarer, den anden bag sine fisk, gjorde de sig den allerstørste umage for at se så smukke ud som muligt. For det var på den tid, at dagens skæbne afgjordes. Den smukke normannerinde sad gerne og broderede på nogle meget fine sager, hvad der i høj grad ærgrede den smukke Lisa.

"Hun gjorde bedre i at stoppe sin drengs strømper," sagde hun. "Tænke sig frøkenen broderer, hun med sine røde hænder,

som formelig stinker af fisk!"

Lisa plejede derimod at strikke.

"Hun strikker altid på den samme strømpe," bemærkede den anden; "hun sover over arbejdet, hun spiser bestemt for meget ... Det skulle ikke undre mig, om hendes hanrej af en mand var ked af hende, det dvaske dyr!"

Indtil aften sad de således og holdt uforsonligt øje med hinanden; ikke den mindste smule undgik deres opmærksomhed, selv når andre erklærede slet ingen ting at kunne se i den afstand. Frøken Saget var fuld af forbavselse over madam Quenus gode øjne, en dag da denne opdagede en lille rift på normannerindens venstre kind. Med sådanne øjne, sagde hun, måtte man kunne se tværs igennem døre og vægge. Når det så blev mørkt, var kampen ofte uafgjort; undertiden lå den ene overvundet på valpladsen, men næste dag tog hun så i almindelighed revanche. I nabolaget holdt man formelig væddemål for eller imod den smukke Lisa, for eller imod den smukke normannerinde.

Det gik endog så vidt, at de forbød deres børn at tale sammen. Pauline og Muche havde hidtil været gode venner. Pauline fin og opstadset som en pæn lille frøken, Muche lappet og laset med munden fuld af eder, men uhyre dygtig til at lege hest. En dag Muche nok så troskyldig kom over for at hente hende, tog den smukke Lisa ham uden videre ved kraven og satte ham på døren som en uartig dreng.

"Man må tage sig i agt for børn med en dårlig opdragelse," sagde hun. "Jeg er aldrig rolig, når den knægt er sammen med Pauline; han har så slette eksempler for øje fra morgen til aften."

Drengen var syv år. Frøken Saget, som netop var til stede, sagde:

"Ja, De har ret. Han kommer sammen med alle kvarterets gadedrenge ... Forleden fandt de ham nede i en kælder sammen med kulhandlerens lille pige."

Da Muche grædende kom over og fortalte den smukke normannerinde, hvordan det var gået ham, blev hun rasende. I begyndelsen ville hun straks gå over og knuse alt hos Quenu-Gradelles. Men da hun havde sundet sig lidt, nøjedes hun med at banke Muche.

"Hvis du en eneste gang til vover at sætte dine ben der ovre, så skal du få med mig at bestille!"

Men den det egentlig gik ud over, det var Florent. I grunden var det ene ham, som havde bragt dem på krigsfod, de sloges kun om ham. Fra det øjeblik han kom, gik alt værre og værre; han bragte forstyrrelse, hvor der hidtil havde hersket den skønneste fred. Den smukke normannerinde kunne gerne have kradset øjnene ud af hovedet på ham, når han blev for længe ovre hos Quenus; det var hadet til Lisa, der gjorde hende det så magtpåliggende at trække Florent til sig. Den smukke Lisa bevarede en vis dommermine overfor sin svoger, hvis slette opførsel og besøg hos de to frøkener Méhudin dannede et almindeligt samtaleemne i hele kvarteret. Hun var frygtelig ophidset; men hun bestræbte sig for at skjule sin ejendommelige skinsyge, der trods hendes foragt for Florent og ligegyldighed for hans person dog pinte hendes hver gang han forlod viktualiehandelen og gik over i Rue Pirouette for, som hun troede, der at nyde forbudte glæder.

Ved middagsbordet hos Quenus herskede der nu en mindre hjertelig stemning. Florent befandt sig ikke rigtig til pas i de propre, pyntelige omgivelser. Han turde næppe spise af frygt for at spilde på dugen eller tilsmudse sin serviet. Imidlertid var han for uerfaren til at se klart i sagen. Han roste altid Lisas venlighed. Og hun var virkelig også meget venlig imod ham. Med et smil og ligesom spøgende sagde hun undertiden til ham:

"Det er besynderligt, De spiser ikke så lidt nu, men De bliver alligevel ved at være lige mager ... Det ses slet ikke på Dem."

Quenu gav sig til at le og påstod, at de gerne kunne lade hele viktualiehandelen gå igennem hans broders mave, uden at det ville kunne ses på den. Men Lisas stadig tilbagevendende hentydninger til hans magerhed skrev sig fra det samme had og den samme mistænksomhed overfor magre personer, som mor Méhudin mere åbent vedkendte sig; der lå også i Lisas ord en skjult hentydning til det ryggesløse liv, hun mente, Florent førte. For resten talte hun aldrig til ham om den smukke normannerinde. Da Quenu en aften kom med en spøgende bemærkning om denne, blev hans kone på en gang så isnende kold, at den skikkelige mand lovede sig selv at passe bedre på sin tunge en anden gang. Efter bordet blev de siddende i nogen tid inde i spisestuen. Florent, som havde lagt mærke til, at hans svigerinde tog ham det ilde op, når han gik sin vej straks, søgte at indlede en samtale. Hun sad tæt ved siden af ham, rolig og kold. Hans magre krop frygtede endnu mere berøringen med den smukke Lisas faste, fyldige legeme end med den smukke normannerindes mere varmblodige yndigheder. Gavard havde en gang sagt til ham, at madam Quenu var ganske vist en smuk

kone, men han holdt alligevel mere af dem, som var mindre "bepansrede".

Lisa undgik at tale til Quenu om Florent. Han viste sig bestandig tålmodig og from. Desuden anså hun det for urigtigt at forstyrre det gode forhold mellem de to brødre uden nogen alvorlig grund. Hun var, som hun selv sagde, meget godmodig, men det kunne dog til sidst gå hende for vidt. Hun viste sig overbærende, fortrak ikke en mine, var høflig, hyklede ligegyldighed, undgik omhyggeligt at lade Florent forstå at de gav ham kost og logis uden at se noget til hans penge; ikke at hun ville have taget imod nogen som helst betaling, det var hun alt for stolt til; men han kunne dog i det mindste gerne have spist sin frokost ude. En dag sagde hun til Quenu:

"Aldrig kan man nu få lov til at være ene. Når vi nu har noget at tale sammen om, så må vi opsætte det, til vi er kommet i seng om aftenen."

Og en aften da de var gået til ro, sagde hun til ham:

"Han tjener to hundrede og halvtreds francs om måneden, din broder, ikke sandt ... Det er besynderligt, at han ikke kan lægge noget til side til at købe sig linned for. Nu har jeg igen været nødt til at give ham tre af dine gamle skjorter."

"Å, hvad gør det," svarede Quenu, "han stiller ikke store fordringer, min broder ... Lad ham blot beholde sine penge."

"Ja, lad ham det," svarede Lisa, "det er ikke for pengenes skyld, jeg siger det ... Lad ham bruge dem fornuftigt eller ufornuftigt, det må blive hans sag."

Hun var overbevist om at han ødede sine penge hos Méhudins. Kun en eneste gang forlod hendes kloge, beregnende ro hende. Den smukke normannerinde havde

foræret Florent en stor, smuk laks. Han turde ikke sige nej til denne gave, vidste ikke, hvad han skulle gøre med den, og tog den så med hjem til den smukke Lisa.

"De kan gøre den i stand for os," sagde han troskyldigt.

Hun så skarpt på ham og sagde med dirrende stemme:

"Tror De, vi trænger til mad her i huset? Gud være lovet, vi behøver ikke at tigge af andre! ... Tag den med Dem, når De går."

"Men De kunne da i det mindste gerne koge den for mig," sagde Florent, forbavset over hendes vrede, "så kan jeg spise den alene."

Nu kunne hun ikke styre sig længere.

"Mit hus er intet værtshus! Sig til de personer, som har foræret Dem den, at de selv kan koge den, om de lyster. Jeg har rigtignok ikke lyst til at komme sådan noget råddent stads i mine gryder ... Tag den væk, hører De!"

Hun kunne i sin vrede gerne have kastet den ud på gaden. Florent tog den med hen hos Lebigres, hvor Rosa fik ordre til at tilberede den, og den aften blev laksen så spist inde i det lille separatværelse. Gavard trakterede med østers. Florent kom hyppigere og hyppigere hos Lebigres og var der nu næsten hver aften. Omgivelserne der var ret noget for hans febersyge, politiske drømmerier. Hans eget lille, rolige kvistværelse gjorde ham det ofte rent umuligt at arbejde, han måtte vederkvæge sine øren med Charvets yderliggående teorier og Logres ubændige autoritetshad. De første aftener havde han følt sig generet af denne larmende strøm af ord; han gennemskuede flosklernes tomhed, men han følte nu en gang trang til at berolige, døve sine egne urolige tanker ved at lade alle disse

buldrende ord summe sig om ørene. Vindunsten og tobaksrøgen i det lille værelse hensatte ham i et slags behagelig døs, under hvilken han vuggede sig i dristige fantasier og uden vanskelighed kunne få de andres dumheder til at glide ned. Han kom til sidst til formelig at holde af de ansigter, som omgav ham der, at længes efter dem, dvæle ved dem med vanens ydelse. Robines fredsommelige, skæggede ansigt, Clémences alvorlige profil, Charvets blege, skarpe træk, Logres pukkel, og Gavard og Alexander og Lacaille kom med hver dag til at spille en større rolle i hans liv. Det var ligesom en rent sanselig nydelse for ham. Når han om aftenen kom hen hos Lebigres og lagde hånden på dørgrebet, forekom det ham, som om dette var levende, varmede hans fingre, drejede om af sig selv; han kunne ikke have følt større sindsbevægelse ved at gribe om en kvindes lille fine hånd.

Og der forefaldt rigtignok meget alvorlige ting inde i det lille værelse. En aften, da Logre havde raset ualmindelig stærkt, slog han i bordet og erklærede, at hvis de var mænd, så smed de straks regeringen på porten. Og han tilføjede, at de måtte se at blive enige snarest muligt, om de ellers ville møde kampberedte, når det skulle gå løs. Så blev hovederne stukket sammen, stemmerne dæmpet, og det besluttedes at danne en lille forening, som skulle være belavet på det værste. Fra den dag var Gavard overbevist om, at han var medlem af et hemmeligt selskab, og at han konspirerede mod kejseren. Det lille selskab udvidedes ikke, men Logre lovede at sætte det i forbindelse med andre lignende som han kendte. Når de først havde omspændt hele Paris med et net af "sammensvorne", da skulle Tuilerierne komme til at springe i luften. Og der blev holdt endeløse taler

og diskussioner i flere måneder; man drøftede spørgsmål om organisationen, om målet og midlerne, om den fremtidige regeringsform. Så snart Rosa var kommet med toddyen til Clémence, øllet til Charvet og Robine, kaffen til Logre, Gavard og Florent og snapsene til Lacaille og Alexander, blev døren omhyggeligt lukket og mødet åbnedes.

Naturligvis hørtes Charvet og Florent med størst interesse. Gavard havde ikke kunnet holde tæt, men havde efterhånden fået fortalt hele historien om deportationen til Cayenne, hvad der kastede en martyrglorie over Florent. Hans ord blev til rene trossætninger. En aften blev Gavard vred over at høre sin fraværende ven angrebet og sagde

"Sig ikke noget ondt om Florent, han har været i Cayenne!"

Men Charvet misundte ham dette fortrin.

"Cayenne, Cayenne," hviskede han mellem tænderne, "man har det vel ikke så helt dårligt der ovre, når det kommer til stykket!"

Og han forsøgte at bevise, at forvisning er intet, at den største lidelse består i at skulle blive tilbage i det underkuede land og med knebel for munden være vidne til despotiets triumf. Når han ikke var blevet arresteret den 2. december, så var det for resten ikke hans skyld. Han lod endog forstå, at de, der lod sig fange, var nogle gode tosser. Denne galdeblandede skinsyge gjorde ham til Florents systematiske modstander. Diskussionerne endte altid mellem de lo. Og de kunne blive ved at tale i timevis under de andres andagtsfulde tavshed, uden at nogen sinde den ene ville erklære sig for slået af marken af den anden.

Et af de mest yndede temaer var landets reorganisation efter sejrens dag.

"Vi står altså som sejrherrer, ikke sandt ...?" begyndte Gavard.

Og når det først var slået fast en gang for alle, så kom hver med sine meninger og sine gode råd. Der var to lejre. Charvet, som bekendte sig til hebertismen, havde Logre og Robine på sin side. Florent, som altid drømte om at gøre menneskene bedre, erklærede sig for socialist og støttede sig til Alexander og Lacaille. Hvad Gavard angik, da havde han intet imod yderliggående ideer; og da de andre undertiden ærgrede ham ved spydige hentydninger til hans mange penge, så erklærede han sig for kommunist.

"Der bør gøres rent bord," sagde Charvet i sin korte, fyndige tone. "Stammen er rådden, hug den om."

"Ja, rigtigt!" afbrød Logre ham og rejste sig op for at gøre sig mere imponerende. "Alt skal jævnes med jorden, det siger jeg ... Bag efter kan man altid se, hvad der er at gøre."

Et billigende smil sås bag Robines skæg. Han frydede sig ret i sin tavshed, når de fremsatte forslag blev rigtig revolutionære. Hans øjne hvilede venligt på de tilstedeværende, når ordet guillotine hørtes; han lukkede dem halvt i, som så han denne ting foran sig, og som om hans hjerte rørtes derved; så kløede han sig på hagen med håndtaget af stokken og lod en tilfreds brummen høre.

"Men hvis I fælder træet, så må der sørges for en ny udsæd," sagde Florent med en melankolsk klang i stemmen. "Jeg tror tvært imod, at træet bør bevares, for at man kan indpode det nye liv på det ... Den politiske revolution har fundet sted; nu må der tænkes på arbejderklassen; vor virksomhed bør

udelukkende være social. Og lad dem vove at nægte folket, hvad det forlanger! Folket er træt, det kræver sin part."

Disse ord begejstrede Alexander. Han bekræftede med sit ærlige, tilfredse ansigt, at det var sandt, at folket virkelig var træt.

"Ja, og vi vil have vor part," tilføjede Lacaille med en mere truende mine. "Alle revolutionerne har kun gavnet bourgeoisiet. Vi har haft nok af den slags revolutioner. Ved den næste kommer turen til os ..."

Men nu begyndte uenigheden. Gavard tilbød at dele. Logre ville ikke dele og svor på at det ikke var pengene, det kom an på. Men Charvets stemme dominerede larmen og snart fortsatte han helt alene:

"De enkelte samfundsklassers egoisme er en af tyranniets stærkeste piller. Folket bør ikke være egoistisk. Hjælper det os, så skal det så sin andel ... Hvorfor skulle jeg kæmpe for arbejderen, når arbejderen vægrer sig ved at kæmpe for mig? ... For resten er det ikke det, sagen drejer sig om ... Der behøves ti års revolutionært diktatur for at vænne et land som Frankrig til at bruge friheden på rette måde".

"Så meget mere som arbejderen endnu ikke er moden og bør ledes af andre," sagde Clémence i en bestemt tone.

Hun tog kun sjældent ordet. Som den høje, alvorlige pige sad der mellem alle disse mænd, havde hun en egen professoragtig måde at høre efter på. Hun lænede sig tilbage mod bræddevæggen, nippede nu og da til sin grog og så på talerne med rynkede øjenbryn og vidt udspilede næsebor, en tavs billigelse eller misbilligelse, som viste, at hun forstod den, og at hun havde sin egen vel grundede mening selv om de mest

indviklede spørgsmål. Af og til rullede hun sig en cigaret, pustede røgen imod loftet og blev mere opmærksom. Det var, som om debatten førtes for hende, og som om hun sluttelig skulle afsige dommen. Hun troede at bevare værdigheden bedst ved at beholde sine meninger for sig selv og ikke lade sig forlede til hidsighed som mændene. Først når diskussionen var nået sit kulminationspunkt, udslyngede hun en frase, et kort og fyndigt ord, "ramte sømmet på hovedet", som Gavard sagde. I grunden følte hun sig mændene langt overlegen. Hun havde kun respekt for den tavse Robine og lod sine store sorte øjne hvile beundrende på ham.

Florent lagde ligesom de andre ikke synderlig mærke til Clémence. Hun var en mand i deres øjne. De gav hende kraftige håndslag, når hun kom. En aften var Florent vidne til regnskabsopgørelsen mellem Charvet og Clémence. Denne sidste havde lige hævet sin løn, og han ville nu låne ti francs af hende. Men hun sagde nej; de måtte først have deres gamle mellemværende afgjort. De levede sammen som ægtefolk, men hver betalte altid sit; på den måde kom de ikke til at skylde hinanden noget, sagde de, blev ikke slaver af hinanden. Husleje, kost, vask, udgifter til fornøjelser – alt blev ført omhyggeligt til bogs. Denne aften opgjorde Clémence mellemværendet og beviste Charvet, at han skyldte hende fem francs. Så gav hun ham de forlangte ti francs og sagde:

"Husk nu, at du skylder mig femten ... Du kan betale mig dem til den femte, når du får penge for den lille Lebudiers undervisning."

Når de kaldte på Rosa for at betale fortæringen, tog hver sine penge frem. Charvet sagde leende, at Clémence var en

aristokrat, fordi hun drak toddy, at hun ville ydmyge ham, lade ham føle, at hun tjente mere end ham, hvad ganske rigtigt var tilfældet; men bag latteren skjulte sig ærgrelse over at være den lille på det område; trods hans teori om kønnenes lighed pinte det ham, at hun havde større indtægter end ham.

Om diskussionerne end aldrig førte til noget, så holdt de dog hele tiden det lille selskab i ånde. Der lød en forfærdelig støj ud fra værelset, og ruderne dirrede som trommeskind. Undertiden blev larmen få stærk, at selv den blide Rosa tabte tålmodigheden.

"De slås nok derinde," sagde gæsterne inde i skænkestuen.

"Å, det har ingen fare," svarede Lebigre roligt. "Det er bare nogle herrer, som passiarer."

Lebigre, der ellers plejede at vise sig meget streng overfor urolige gæster, lod det lille politiserende selskab skrige op efter behag og kom aldrig med bebrejdelser. Han kunne sidde i timevis på bænken bag disken i skjorteærmer, hovedet lænet tilbage mod spejlet, øjnene følgende Rosa, som trak flasker op eller gik omkring og tørrede bordene af. Når han var i godt humør, og hun stod foran ham og skyllede glas, plejede han at knibe hende i læggene, uden at nogen kunne se det, hvilket kærtegn hun smilende fandt sig i; selv om han kneb hårdt, røbede hun ham dog ikke ved at fare op. Imidlertid lyttede Lebigre også efter larmen inde fra separatværelset; når de blev højrøstede derinde gik han hen og satte sig op imod bræddevæggen, eller han lukkede døren op og gik indenfor et øjeblik. Til alt, hvad der blev sagt, nikkede han da billigende. Gavard ytrede, at var der end ikke synderligt stof til en taler i

Lebigre, så kunne de dog stole sikkert på ham, når det en gang "revnede" for regeringen.

En formiddag udbrød der strid ovre i hallen mellem en fiskehandlerske og Rosa, der af vanvare var kommet til at vælte en kurv sild og i den anledning blev skældt ud for "politi-karklud", "spion-kæreste" og lignende. Da Florent havde fået trætten bilagt, blev han opvartet med en lang historie om Lebigre: Han stod i politiets tjeneste; alle mennesker vidste det; frøken Saget sagde, at hun en gang havde set ham gå hen for at aflægge rapport på politistationen; desuden var han en ågerkarl, som lånte småfolk penge mod blodige renter og lejede trækvogne ud mod en skandaløs betaling. Florent blev meget forbavset. Samme aften fortalte han med dæmpet stemme alt, hvad han havde hørt til de andre. Men de trak på skuldrene og lo ad hans tåbelige mistanke.

"Stakkels Florent!" sagde Charvet spydigt; "han bilder sig ind, at fordi han har været i Cayenne, så er politiet stadig i hælene på ham."

Gavard gav sit æresord på, at Lebigre var "så tro som guld".

Men det var navnlig Logre, som blev vred. Han fo'r op og erklærede, at han ikke ville være med mere, når man sådan uden videre skulle have lov til at beskylde hinanden for at stå i politiets sold; så ville han hellere blive hjemme og slet ikke give sig af med politik. Var der ingen, som havde lyst til at sige, at han, Logre, hørte med til politiet! Han, som havde været med i -48 og i -52, som to gange havde været nær ved at blive deporteret! Og han så sig om med et blik, som ville han med djævels vold og magt hamre den overbevisning ind i dem alle sammen, at han ikke havde noget at skaffe med politiet. De

andre gebærdede sig, som ville de sige: hvem kunne falde på at tro sådan noget. Men Lacaille bøjede hovedet, da han hørte Lebigre blive beskyldt for at drive åger.

Denne begivenhed druknede snart i diskussionernes ordstrøm. Fra det øjeblik Logre havde foreslået dannelsen af et hemmeligt selskab, trykkede Lebigre det lille værelses stamgæster endnu mere kraftigt i hænderne end han hidtil plejede. Og dog var der kun ringe profit ved sådanne gæster: de krævede aldrig ind to gange. De nippede mådeholdent til glassene og drak den sidste dråbe ud, når de skulle til at gå. Ude på gaden blev de stående et øjeblik, mens Rosa satte skodder for vinduerne. Så trykkede de hinanden i hånden og gik hver til sit, tyggende drøv på deres egne argumenter, ærgerlige over ikke at kunne banke deres overbevisning ind i de andres pander. Robines runde ryg forsvandt i retning af Rue Rambuteau, mens Charvet og Clémence gik ad Luxembourg-kanten, side om side, holdende trit som to soldater, endnu diskuterende et eller andet politisk eller filosofisk spørgsmål, men aldrig arm i arm.

Komplottet modnedes langsomt. I begyndelsen af sommeren var der bestandig kun spørgsmål om at "vove et afgørende slag". Florent, som fra først af betragtede det hele med mistillid, endte med at tro på muligheden af en revolutionær bevægelse. Han tog sagen alvorlig, udarbejdede og nedskrev planer. De andre nøjedes med at bruge munden. Lidt efter lidt vandt den fikse idé, med hans hjerne beskæftigede sig med hver aften, således overhånd hos ham, at han til sidst tog sin broder Quenu med hen hos Lebigres, naturligvis uden at tænke på noget ondt med det. Han betragtede ham endnu stadig som sin elev, som

det var hans pligt at bringe på den rette vej. Quenu var absolut begynder på politikkens område. Men efter fem-seks afteners forløb havde han fundet sig til rette i de nye omgivelser. Han viste sig meget lærenem og lyttede altid med stor ærbødighed til sin broders ord, når Lisa ikke var til stede. Men hvad der især tiltalte ham, det var det nye, uvante i omgivelserne, det at kunne slippe hjemme fra viktualiehandelen og sidde i et værelse, hvor der blev råbt så højt. Derfor skyndte han sig også at blive færdig med arbejdet hjemme og komme af sted så han ikke gik glip af et eneste ord af diskussionen, der morede ham, uden at han dog var i stand til at følge med hele tiden. Den smukke Lisa mærkede meget godt, hvor travlt han havde med at blive færdig. Men hun sagde endnu intet. Når Florent kom og hentede ham, gik hun ud i døren, hvor hun blev stående bleg og alvorlig og så dem gå ind hos Lebigres.

Frøken Saget kunne en aften oppe fra sit gavlkammer kende Quenus skygge på de matte vinduesruder i det lille værelse, som vendte ud til Rue Pirouette. Hun havde en udmærket observationspost der lige overfor. Hun kendte til sidst hvert enkelt skygge på armenes bevægelser og hovedets form. Hun kunne sige med bestemthed: "Der har vi den lange fætter; der kommer Gavard, den gamle gnier; det er den pukkelryggede, og der Clémence, den humlestang." Når skyggerne blev ivrige og bevægede sig uordentligt omkring mellem hinanden, følte hun en uimodståelig lyst til at gå ned hos Lebigres. Hun købte i reglen solbærlikør om aftenen, sagde hun, fordi hun altid følte sig så underlig om morgenen, når hun ikke straks nød lidt af likøren. Fik hun ovre fra sin observationspost øje på Quenus svære krop og tykke hoved, så ilede hun straks over hos Lebigres

og lod Rosa skylle hendes lille flaske af for derved at vinde tid. En aften da hun lige skulle til at forlade vinstuen, hørte hun viktualiehandleren sige med sin halvt barnlige stemme:

"Nej, vi har ganske rigtigt ingen brug for de fyre ... De skulle fejes ud af landet, alle de fine deputerede og ministre og hele deres slæng!"

Næste morgen klokken otte mødte frøken Saget ovre i viktualiehandelen. Der traf hun madam Lecœur og Sarriette i færd med at købe varme pølser til deres frokost. Da den gamle frøken var blevet uenig med den smukke normannerinde ved købet af en fisk og havde fået dem på sit parti, så havde de straks begge to forsonet sig med den smukke Lisa. Nu var normannerinden ikke mere værd end en af hendes egne rådne fisk; nu gik det ud over Méhudins frække piger, som kun spekulerede på at narre mandfolkene af med deres penge. Sagen var, at frøken Saget havde ladet madam Lecœur forstå, at Florent undertiden overlod Gavard den ene af de to søstre, og at de så alle fire drak og svirede henne hos Baratte, naturligvis for Gavards penge. Den tanke, at Gavard således ødede sine penge, gjorde madam Lecœur endnu mere galdegul i ansigtet, end hun var i forvejen.

Denne formiddag var det madam Quenu, som den gamle frøken ville ramme. Hun vendte sig om imod hende og sagde med sin blideste stemme:

"Jeg så Deres mand i går aftes. Nå, det kan nok være, de morer sig der inde i det lille værelse! Hvilket spektakel de holder!"

Lisa så ud på gaden, men hørte meget opmærksomt til; sandsynligvis ville hun ikke lade sit ansigt se. Frøken Saget

gjorde en lille pause i håb om at blive spurgt. Så tilføjede hun og dæmpede stemmen:

"De har et fruentimmer inde hos dem ... Å, naturligvis er det ikke Quenu, der har taget hende med, det siger jeg ikke, jeg ved jo ikke ..."

"Det er Clémence," afbrød Sarriette hende; "et langt, magert pigebarn, som lever sammen med en skolelærerpjalt ... Jeg kender dem godt begge to."

"Kender dem? Å, ja såmænd!" sagde den gamle frøken, der vidste udmærket besked om Charvet og Clémence, men som kun var ude på at forurolige den smukke Lisa.

Denne stod ubevægelig og så over imod Hallerne, som om noget der ovre interesserede hende stærkt. Frøken Saget besluttede nu at anvende grovere skyts og sagde til madam Lecœur:

"De gjorde vel i at råde Deres svoger til lidt mere forsigtighed. De råber de gyseligste ting højt der inde. Mændene er rent gale med deres politik. Hvis nogen hørte det, så kunne det blive dem en slem historie."

"Gavard gør, hvad han lyster," sukkede madam Lecœur. "Det manglede blot, at de skulle arrestere ham ... Hvilken skam og sorg for familien!"

Men hendes øjne strålede af glæde ved denne tanke. Sarriette lo og sagde:

"Jules, han kan have krammet på dem, der taler ondt om kejserdømmet ... De skulle smides i Seinen alle sammen, fordi der, som han har forklaret mig, ikke er en eneste af dem, som duer til noget."

"Ulykken er for resten ikke så stor, om en person som mig får deres uforsigtige ytringer at høre," vedblev frøken Saget. "De ved nok, at jeg hellere ville lade tungen skære af end ... Sådan sagde Quenu i går aftes ..."

Hun holdt inde et øjeblik. Lisa rørte sig lidt.

"Quenu sagde, at ministrene, de deputerede og hele slænget burde skydes."

Denne gang vendte Lisa sig om, kridhvid i ansigtet, hænderne knyttede under forklædet.

"Har Quenu sagt det" spurgte hun skarpt.

"Ja, og en hel del mere, som jeg ikke længere kan huske. Men det var mig, som hørte det, så bryd Dem aldrig om det, madam Quenu. De kender mig og ved, at jeg er tavs som graven. Jeg er erfaren nok til at vide, hvad der kan bringe en mand fra hus og hjem og på længere rejser, end han skøtter om ... Det bliver mellem os."

Lisa var atter blevet rolig. For ingen pris ville hun, at nogen skulle tro, der herskede uenighed mellem hende og hendes mand. Derfor smilte hun tvungent og sagde med et skuldertræk:

"Barnagtig snak, som ikke er til andet end til at le af."

Da de tre fruentimmer kom ud på gaden, blev de enige om at Lisa havde sat et løjerligt ansigt op. Alt det med fætteren, Méhudins, Gavard og Quenus historier, som ingen troede et ord af, det ville nok tage en ende med forskrækkelse. Madam Lecœur spurgte, hvad der blev gjort ved folk, som arresteredes "for politik". Frøken Saget vidste kun, at man fra det øjeblik af hverken hørte eller så noget til dem mere, aldrig mere; Sarriette

henkastede derfor den formodning, at de måske blev smidt i Seinen, som Jules ville have det.

Ved frokost og middagsbordet kom Lisa ikke med den mindste hentydning. Om aftenen, da Florent og Quenu gik hen hos Lebigres, var der intet usædvanligt at se på hende. Men netop den aften blev spørgsmålet om den fremtidige regeringsform debatteret, og klokken blev et, før selskabet brød op. Quenu kom hjem med en urolig samvittighed. Han åbnede og lukkede dørene forsigtigt, gik på tåspidserne og med armene strakt frem foran sig for ikke at støde mod møblerne. Alt var stille. Han blev meget forbavset ved at se, at Lisa havde ladet lyset stå og brænde inde i soveværelset. Da han trak støvlerne af, slog taffeluret halv to så højt og klart, at han forskrækket vendte sig om og så med en truende mine hen på den forgyldte Gutenberg, der stod oven på uret med en bog i hånden og så ud, som ville han også gøre spektakel. Henne i sengen lå Lisa med ryggen vendt imod Quenu; han vidste meget vel, at hun ikke sov, at hun lå lysvågen med øjnene fæstet på væggen lige overfor. Hendes brede, blege, halvt blottede ryg syntes at se hen på ham med tilbagetrængt vrede, med en streng dommermine, der gjorde Quenu ganske ulykkelig. Han pustede lyset ud, krøb forsigtigt ind under dynen og lå ganske stille helt ude på kanten af sengen for ikke at komme til at røre ved sin kone. Hun sov endnu ikke, det ville han have svoret på. Til sidst bukkede han selv under for søvnen, ulykkelig over ikke at høre et ord fra hende og uden at turde sige hende god nat, ganske modløs overfor denne uforsonlige kødmasse, som han holdt sig i ærbødig afstand fra.

Han sov længe den morgen. Da han endelig vågnede liggende midt i sengen, så han Lisa sidde foran sekretæren, i færd med at ordne nogle papirer; hun var stået op, uden at han havde mærket noget til det. Han tog mod til sig og spurgte ud fra dynerne:

"Hvorfor har du ikke vækket mig ... Hvad bestiller du der?"

"Jeg rydder op i dine skuffer," svarede hun med sin sædvanlige, rolige stemme.

Han følte sig allerede betydelig lettet. Men hun vedblev:

"Man ved aldrig, hvad der kan ske; skulle politiet komme ..."

"Hvad for noget, politiet?"

"Ja, hvorfor ikke? Nu, da du giver dig af med politik."

Han satte sig op i sengen, forbavset og bragt ud af fatning ved dette pludselige angreb.

"Giver mig af med politik, giver mig af med politik," gentog han; "hvad kommer det politiet ved, jeg kompromitterer mig ikke."

"Nej," svarede Lisa med et skuldertræk, "du taler bare om at skyde alle mennesker."

"Jeg! Gør jeg!"

"Og du råber det højt henne på en vinstue ... Frøken Saget har hørt det. Hele kvarteret ved nu, at du hører til de røde."

Han lod sig falde bagover i sengen. Han var endnu ikke blevet rigtig vågen. Lisas ord lød for hans øren, som hørte han allerede politiet taktfaste trin uden for døren. Han så hen på hende og forbavsedes over den ro, hun udviste i et så dramatisk øjeblik.

"Du ved, jeg lader dig have din frie vilje," sagde hun lidt efter og vedblev at ordne papirerne. "Jeg vil ikke bære bukserne, som

man siger ... Du er herre, du kan udsætte dig selv, vor kredit, vort hjem for fare ... Jeg har kun at varetage Paulines interesser."

Han ville protestere, men hun påbød ham tavshed med en håndbevægelse og vedblev:

"Nej, sig ikke noget, jeg vil hverken trættes med dig eller høre undskyldninger ... Ja, havde du spurgt mig til råds, så kunne vi have drøftet det sammen. Man tager fejl, når man tror, at vi fruentimmer ikke forstår os på politik ... Skal jeg sige dig, hvad min politik er?"

Hun havde rejst sig op og gav sig til at støve vindueskarmen og toiletbordet af.

"Min politik, det er ærlige folks politik ... Jeg er regeringen taknemmelig, når min forretning går godt, når jeg kan spise min mad i ro, når jeg kan sove uden at blive vækket af geværskud ... Hvordan gik det ikke i -48? Onkel Gradelle, en retskaffen mand, viste mig sine bøger fra den tid. Han tabte over seks tusinde francs ... Nu da vi har kejserdømmet, går alting godt, handel og vandel trives. Du kan ikke nægte det ... Nå, hvad er det så du vil? Hvad er det, du venter at opnå, når du først får skudt dem alle sammen?"

Hun stillede sig op foran ham med korslagte arme; Quenu forsvandt næsten under dynen. Han prøvede på at forklare, hvad det var, hans nye omgangsvenner ville; men han kunne ikke hitte rede i Charvets og Florents politiske og sociale systemer; han talte om miskendte principper, om demokratiets opkomst, om samfundets genfødelse, og blandede det hele sammen til en vælling af vrøvl, så Lisa trak på skuldrene uden at forstå et ord af det. Til sidst greb han til den udvej at lade det gå

ud over kejserdømmet: det var ryggesløshedens, de slibrige affærers, det bevæbnede tyveris regering.

"Ser du," sagde han, idet han kom i tanker om en af Logres fraser, "vi er et bytte for en bande eventyrere, der plyndrer, røver, myrder ... Målet er fuldt!"

Lisa trak på skuldrene.

"Er det alt, hvad du har at sige?" spurgte hun med sin sædvanlige koldblodighed. "Hvad angår det så mig, alt det du der fortæller? Og mon det så i det hele taget er rigtigt ... Råder jeg dig måske til at være en uærlig mand? Opfordrer jeg dig til ikke at betale dine regninger, til at narre kunderne og stable uredeligt tjente penge op på kistebunden? ... Du gør mig til sidst vred! Vi er ærlige mennesker, vi, som ikke snyder eller myrder nogen. Det er nok. Hvad de andre gør, det kommer ikke mig ved; lad dem være nogle slyngler om de lyster!"

Hun løftede stolt hovedet og vendte ham igen ryggen.

"Og for at tjene dem, som ingen ting har, skulle man blande sig ind i sligt ... Nej, så vil jeg dog rigtignok hellere benytte mig af øjeblikket og støtte den regering, som sørger for, at forretningerne kunne gå godt. Begår den stygge handlinger, så vil jeg ikke vide noget om det. Jeg ved, at det gør jeg ikke, jeg er ikke bange for, at folk her i kvarteret skal pege fingre ad mig. Det er alt for dumt at slås med vindmøller ... Du husker nok, at Gavard sagde, sidste gang der var valg, at den kejserligsindede kandidat var en mand, som havde gjort fallit og var indviklet i en hel del mislige historier. Det var måske sandt, jeg benægter det ikke. Alligevel har du gjort meget klogt i at stemme på ham, fordi det nemlig ikke var det, som det drejede sig om, fordi du ikke skulle låne ham penge eller gøre forretninger med ham,

men simpelthen vise regeringen, at du var fornøjet med at se din forretning trives."

Imidlertid mindedes Quenu nu en af Charvets fraser, der gik ud på, at "disse fede, tykmavede borgere og handlende, som støttede en regering, der også var nær ved at forsluge sig, de burde allerførst smides i kloakken. Takket være dem og deres ømhed for deres maver, lå despotismen nu som en mare på nationen." Quenu blev ikke helt færdig, før Lisa oprørtes og afbrød ham.

"Vås! Min samvittighed bebrejder mig intet. Jeg skylder ingen noget, jeg har aldrig rodet mig ind i svindel, jeg køber og sælger gode varer, jeg holder priser med de andre ... Det du der siger, kan du opvarte min fætter Saccard med. Han lader, som om han ikke en gang ved, at jeg lever her i Paris; men jeg er lige så stolt som ham, jeg bryder mig ikke en døjt om hans millioner. Folk siger, at Saccard er en samvittighedsløs spekulant. Det undrer mig ikke, han har altid været sådan. Han holder af at vælte sig i penge, og så smider han dem ud igennem alle vinduer som en tosse ... At man læser af hans slags teksten, det kan jeg forstå. Jeg har ingen agtelse for Saccard, hvis du vil vide det ... Men vi, vi som lever fredeligt, som bruger femten år om at samle os velstand, som ikke giver os af med politik, og hvis eneste bekymring er vor datters opdragelse og vor forretnings trivsel, vi er retskafne mennesker ... Sig du så kun, hvad du vil!"

Hun gik hen og satte sig på sengekanten. Quenus tro var rokket.

"Hør nu en gang," vedblev hun i en dybere tone, "du vil vel ikke have, kan jeg tænke, at de skal komme og plyndre din butik, tømme dine kældre og stjæle dine penge? Hvis de

mennesker henne hos Lebigres sejrede, tror du så, at du kom til at ligge så varmt og godt næste dag, som du ligger nu og tror du, at du så hver morgen fredeligt kunne begive dig ned i køkkenet og tage fat på dit arbejde? Nej, vel? Har jeg ikke ret ... Men hvorfor taler du da om at styrte negeringen, som beskytter dig og sætter dig i stand til at lægge penge op? Du har en kone, du har en datter, dem bør du først tage hensyn til. Det ville være synd, om du satte deres lykke på spil. Kun folk uden tag over hovedet og som intet har at tabe, men alt at vinde, kun de længes efter at høre geværerne knalde i Paris' gader. Har du måske lyst til at lade dem flå dig? Tro du mig, bliv hellere hjemme, du store nar, sov godt, spis godt, tjen penge, sørg for at have en rolig samvittighed, sig til dig selv, at hvis kejserdømmet gør gale streger, så lad Frankrig klare den sag alene. Frankrig har ikke brug for dig!"

Og hun gav sig til at le; Quenu var fuldstændig overbevist og omvendt. Hun havde dog, når alt kom til alt ret; og hun var en smuk kone, som hun sad der på sengekanten, frisk og sund i sit blændende hvide linned. Mens Lisa talte, lå han og så på deres portrætter, som hang henne over kaminen; sikkert var de brave folk, de så så skikkelige ud, der i de forgyldte rammer, begge to sortklædte og med veltilfredse miner. Også værelset syntes ham at tale om ejermændenes pletfri samvittigheder og grundhæderlighed; tæpperne, gardinerne og porcelænssagerne talte om ægteparrets stræbsomhed og sans for hygge. Og Quenu krøb endnu længere ned under den edderduns dyne, hvor der var en behagelig varme som i et badekar. Det forekom ham, at han havde været på nippet til at skille sig af med det hele henne hos Lebigres, med sin dejlige seng, sit hyggelige

værelse, sin viktualiehandel, som han nu tænkte på med rørelse og anger. Og fra Lisa, fra møblerne, fra alle de velstandens bagateller, der omgav ham, udstrømmede der et vist velvære, som hensatte ham i en såre behagelig rigmandsdøs.

"Tossehoved," sagde hans kone til ham, da hun mærkede, at han gav tabt, "der var du slået ind på en rar vej. Men du var blevet nødt til først at skride hen over vore lig, over Paulines og mit ... Nu vil du vel aldrig mere opkaste dig til regeringens dommer, vel? Alle regeringer er desuden lige gode. Man støtter den ene, man støtter den anden, det kan ikke være anderledes. Det hele, det kommer an på, når man bliver gammel, er at kunne leve fredeligt af sine renter i bevidstheden om at have tjent dem på en ærlig måde."

Quenu nikkede billigende. Han begyndte på at retfærdiggøre sig.

"Det er Gavard ..." nåede han akkurat at få sagt.

Men hun afbrød ham i en streng tone.

"Nej, det er ikke Gavard ... Jeg ved nok, hvem det er. Den person burde have tænkt nøje over sin egen stilling og sikkerhed, før han gav sig af med at kompromittere andres."

"Er det Florent, du mener?" spurgte Quenu frygtsomt efter et øjebliks pause.

Hun svarede ikke straks. Hun rejste sig op og gik atter en sekretæren, som kostede det hende stor anstrengelse at betvinge sin vrede. Så sagde hun skarpt:

"Ja, det er Florent ... Du ved, hvor tålmodig jeg er. Ikke for alt i verden ville jeg stille mig imellem dig og din broder. Familiebåndet er helligt. Men målet bliver til sidst fuldt. Lige

siden din broder kom, går alting værre og værre ... For resten vil jeg tie, det bliver vist det bedste."

Der indtrådte en ny pause. Og da hendes mand blev liggende ubevægelig henne i sengen og så op i loftet med en forlegen mine uden at sige noget, så vedblev hun med fornyet heftighed:

"Og så lader han til slet ikke at forstå alt det, vi gør for ham. Vi har givet ham Augustines værelse, og den stakkels pige ligger uden at beklage sig i et hummer, hvor hun knap kan trække vejret. Vi føder ham fra morgen til aften, vi sørger for hans tøj ... Og hvad så? Tager han ikke imod det, som var det den naturligste sag af verden! Han tjener penge, og man ved ikke en gang, hvor de bliver af eller rettere talt, man ved det kun alt for godt."

"Men så er der arven," vovede Quenu at sige; det pinte ham at høre broderen blive anklaget.

Lisa stod som forstenet. Hendes vrede lagde sig.

"Du har ret, der er arven ... regnskabet ligger i skuffen. Han ville ikke tage imod pengene, du hørte på det, du erindrer det vel nok? Det beviser, at han er en fyr uden hjerne og uden omløb i hovedet. Havde han haft den mindste smule forstand, så kunne han allerede have udrettet en hel del med de penge ... Jeg kunne ikke lide at beholde dem, de trykkede mig ... Jeg har allerede to gange talt til ham om dem; men han vil ikke vide noget af det at sige. Du skulle se at få ham til at tage dem, skulle du ... Vil du ikke nok prøve på at tale med ham om det?"

Quenu svarede med en brummen, og Lisa trængte ikke videre ind på ham ... nu da hun havde sørget for at stille sig selv i redelighedens lys.

"Nej, han er ikke som andre mennesker," begyndte hun igen. "Man kan aldrig være rolig, når man har ham i huset. Jeg siger det kun, fordi vi netop nu er kommet til at tale om ham ... Jeg blander mig ikke ind i hans levevis, men den bringer os i folkemunde. Lad ham få kosten her, lad ham bo her, lad ham genere os, det kan jeg alt sammen finde mig i. Men hvad jeg ikke kan finde mig i, det er, at han roder os ind i politikken. Hvis han endnu en gang gør dig forstyrret i hovedet, hvis han kompromitterer os den mindste smule, så gør jeg kort proces med ham, det vil jeg lade dig vide en gang for alle, hører du?"

Florents dom var fældet. Det kostede hende anstrengelse at tilbagetrænge den længe opsamlede strøm af bitterhed, hun havde på hjertet. Han stødte an mod alle hendes instinkter, gjorde hende virkelig ganske ulykkelig. Hun kunne dog ikke lade være med at sige halvhøjt hen for sig:

"En mand, som har ført et sådant liv, som ikke en gang har kunnet skabe sig et hjem! ... Jeg kan så godt begribe, at han længes efter at høre geværerne knalde. Lad ham kun udsætte sig for kuglerne, om det kan more ham; men retskafne mennesker skal han lade i fred i deres families skød ... Jeg kan ikke fordrage ham! Han stinker af fisk om aftenen ved bordet. Det betager mig rent appetitten. Ham generer det ikke, han spiser væk og lige meget hjælper det på ham! Han kan ikke en gang blive fed, den stymper, så bundfordærvet er han ..."

Hun var gået hen til vinduet. Der fik hun øje på Florent, som gik tværs over Rue Rambuteau hen imod fiskehallen. Lisa så efter svogeren med de spidse skuldre og den krumme ryg, og det blik, hun ledsagede ham med, var alt andet end velvilligt og røbede den faste beslutning at ville sejre over ham.

Da hun vendte sig om, var Quenu stået op. Der stod han i bar skjorte, med fødderne på det bløde tæppe, endnu ganske varm af dynen; han var lidt bleg og lod til at være ked af det dårlige forhold, der herskede mellem hans broder og hans kone. Men Lisa smilede venligt. Han blev ligefrem rørt, da hun rakte ham hans sokker.

4

Marjolin blev fundet sovende på torvet midt i en bunke hvidkål med et stort blad over sit friske barneansigt. Det opklaredes aldrig, hvem der havde henlagt ham der. Han var allerede en lille to-tre års knægt, trivelig og munter, men så lidt fremmelig, at han næppe kunne fremstamme nogle få ord, men kun forstod at le. Da en grønthandlerske opdagede ham under kålen, gav hun sin overraskelse luft i et højt skrig, der hidkaldte alle nabokonerne; han lå rullet ind i et stykke af et sengetæppe og strakte armene frem. Han kunne ikke sige, hvem der var hans moder. Han så med store undrende øjne på konen, som havde taget ham på armen. Hele dagen taltes der ikke om andet på torvet end om ham. Han spiste kager, lo til alle konerne og fandt sig prægtigt i de nye omgivelser. Konen, som havde fundet ham, beholdt ham en tid, så tog hendes naboerske sig af ham, og en måned senere gik han over i en tredjes hænder. Når man spurgte ham: "Hvor er din moder?" så pegede han smilende på alle konerne omkring sig. Han blev Hallernes barn, fulgte snart den enes, snart den anden skørter, fandt altid en beskeden soveplads ved fodenden af en seng, spiste suppe snart her snart der, havde altid klæder på kroppen og kobberskillinger på bunden af sine hullede lommer. En smuk blond pige, som solgte lægeurter, havde givet ham navnet Marjolin, uden at nogen vidste hvorfor.

Marjolin gik i sit fjerde år, da mor Chantemesse en dag fandt en lille pige på forlovet i Rue Saint-Denis, henne i en krog af torvepladsen. Den lille kunne vel være to år, men hun pludrede

allerede op som en skade og radbrækkede på en meget elskværdig måde ordene med sin barnemund; men mor Chantemesse mente dog at kunne forstå så meget deraf, at hun hed Cadine, og at hendes moder aftenen i forvejen havde sat hende ind i en port og sagt, at hun skulle vente der; barnet var så faldet i søvn. Hun græd ikke, hun fortalte, at de bankede hende. Så fulgte hun med mor Chantemesse, helt fornøjet over den store plads med de mange mennesker og grøntsager. Mor Chantemesse var en skikkelig, lidt vranten kone på hen ved de tres; hun elskede børn, selv havde hun mistet tre drenge, da de endnu lå i vuggen. Hun fik medlidenhed med den lille Cadine og adopterede hende.

Men en aften da mor Chantemesse var på vejen hjem, med Cadine ved sin højre hånd, kom Marjolin uden videre hen og tog hende i den venstre.

"Nåda, dreng," sagde den gamle og standsede, "pladsen er lovet bort for i nat, som du ser ... Du ligger altså ikke mere hos den lange Therese! Du er en rigtig pigejæger, at løbe sådan fra den ene til den anden."

Han så leende på hende uden at slippe hendes hånd. Hun kunne ikke modstå det smukke friske barneansigt og sagde:

"Nå, så kom med, knægt ... I to kan ligge sammen."

Og med et barn ved hver hånd gik hun hen i Rue du Lard, hvor hun boede. Marjolin var meget tilfreds med opholdet hos mor Chantemesse. Når børnene gjorde for megen støj, daskede hun lidt til dem, fornøjet over at kunne skænde på dem, vaske snavset af dem, putte dem ned under den samme dyne. Hun havde lavet en lille seng til dem af overdelen af en gammel trækvogn. Det var en stor og noget hård vugge, og den lugtede

endnu af de grøntsager, hun i så lang tid havde plejet at opbevare i den under våde klude for at holde dem friske. Da Marjolin var fire år, sov han og Cadine der med armene slynget om hinanden.

De voksede op sammen, de sås altid gå hånd i hånd. Om natten kunne mor Chantemesse høre, hvor de lå og hviskede til hinanden. Cadine kunne blive ved i timevis med at fortælle historier, som Marjolin hørte på i stum forbavselse. Hun holdt nok af at gøre ham bange og lavede ofte selv sine historier; således fortalte hun ham en nat, at hun havde set en hvid mand med en stor ildrød tunge stå ved enden af deres seng og se på dem. Marjolin svedte af angst og spurgte hende nærmere ud; så gjorde hun nar af ham og kaldte ham en dumrian. Til andre tider lå de og sparkede til hinanden under dynen; Cadine trak benene op under sig og lo af alle kræfter, når Marjolin ikke ramte hende, men stødte sine fødder hårdt imod væggen. Så måtte mor Chantemesse op at holde styr på dem, og snart sov de atter ind med hovederne på den samme pude. Sengen var således længe en slags legeplads for dem; de tog deres legetøj med hen i den, de spiste stjålne gulerødder i den; hver morgen fandt deres plejemoder til sin forbavselse de mærkværdigste ting i den, flintesten, blade, æblerester, dukker lavet af gamle klude. Om morgenen når det var koldt, lod hun dem blive liggende, nænnede ikke at vække dem: Cadines mørke hår og Marjolins blonde krøller gik ud i et, og de små ansigter lå så tæt sammen, at det så ud, som om børnene varmede sig ved hinandens åndedrag.

Dette værelse i Rue du Lard var et stort forfaldent kvistkammer med kun ét vindue, hvis ruder var fulde af snavs.

Børnene legede skjul der oppe, gemte sig i det store klædeskab og under mor Chantemesses kolossale seng. Så var der desuden to eller tre borde, som de krøb ind under på alle fire. Det halvmørke værelse var som gjort til at lege i, og rundt om i krogene fandt de grøntsager. Selve Rue du Lard var en smal, kun lidet befærdet gade, som med en buegang førte ud til Rue de la Lingerie. Tæt ved denne var den lave gadedør, hvor igennem man kom til en gammel vindeltrappe, som førte op til etagerne. Hele huset var som et stort stykke legetøj for Cadine og Marjolin; om morgenen morede de sig en tid lang med at fylde sten i tagrenden oppe fra kvistkammeret, og stor var glæden, når de hørte enkelte af stenene rasle gennem nedløbsrenden. Men de slog af vanvare et par ruder itu og stoppede til sidst renden så fuld af sten, at mor Chantemesse af den grund nær var blevet sagt op, og hun havde dog boet der i huset i treogfyrre år.

Cadine og Marjolin fandt nu på at more sig med at kravle op på de vogne, som holdt udenfor på gaden, eller de gik hen i Rue de la Poterie, hvis store magasiner ydede en fortrinlig legeplads. Når de blev trætte, gik de hen for at opsøge mor Chantemesse. Smilende og arm i arm gik de tværs over gaderne midt imellem de mange vogne, uden frygt for at blive kørt over. De var hjemme i og fortrolige med alle disse gader. I regnvejr spadserede de begge to alvorlige under en kæmpemæssig laset paraply, som havde gjort tjeneste i mange år som tag over mor Chantemesses trækvogn i dårligt vejr; de satte den op henne i en krog og kaldte den for deres "hus". I godt vejr løb de omkring hele dagen, så de knap kunne røre sig om aftenen for træthed; de tog fodbad henne ved springvandet, lavede små dæmninger

og sluser i rendestenene, gemte sig under grøntdyngerne, hvor de da sad og passiarede ligesom om aftenen i sengen. Når man kom forbi en dynge salat, kunne man ofte høre en dæmpet latter lyde ud fra den. Tog man så salaten til side, fandt man dem begge to liggende derunder med spillende, urolige øjne som et par fugle, hvis rede er blevet opdaget. Nu kunne Cadine ikke mere undvære Marjolin og Marjolin græd, når han ikke kunne finde Cadine. Når de kom fra hinanden, hvilede de ikke før de havde søgt bag alle Hallernes skørter, kasser og kåldynger.

Marjolin gik i sit ottende og Cadine i sit sjette år, da mor Chantemesse begyndte at skamme dem ud for deres dovenskab. Hun lovede dem hver en sous om dagen, hvis de ville hjælpe hende med at pille løg og kartofler og skrabe gulerødder. De første dage viste børnene stor iver. De satte sig hver på sin side af udsalget med en kniv i hånden og var meget lærenemme. På bordet, som tjente mor Chantemesse til butik, lå kartofler, turnips, gulerødder og hvidløg, alt sammen pænt ordnet og lavet i stand til straks at puttes i gryden. Purløg, pastinak, selleri og roer lå i små bundter, omviklet med sejlgarn, lige til at lægge i kogende vand, og de forskellige slags kål var hakket. Cadine viste sig meget flinkere end Marjolin, skønt hun var den yngste; hun viste stort talent for at skrælle kartofler, og hun bandt grøntsagerne så smukt i bundter, at det kom til at ligne buketter; med bare tre gulerødder og tre turnips kunne hun lave et lille bundt, som kom til at se meget mere indholdsrigt ud, end det i virkeligheden var. De forbispadserende standsede leende, når hun råbte med sin spæde barnestemme:

"Madam, madam, kom De hen hos mig ... Kun to sous for det store bundt!"

Hun havde ligefrem sine kunder, hendes varer var godt kendt. Mor Chantemesse sad imellem de to børn og lo indvendigt ved at se dem udvise så stor alvor under arbejdet. Hun gav dem ærligt og redeligt deres sou om dagen. Men til sidst blev de trætte af det, de voksede til og drømte om en større fortjeneste. Marjolin var ikke noget fremmeligt barn, hvad der ærgrede Cadine. Der var ikke mere omløb i hans hoved end i et kålhoved, sagde hun. Og ganske rigtigt, hvor mange indtægtskilder hun end fandt på for ham, så tjente han dog ingen penge, han kunne ikke en gang gå byærinder. Hun var derimod meget kløgtig. Da hun var otte år, meldte hun sig til tjeneste hos en af de sælgekoner, som sidder rundt omkring Hallerne og sælger appelsiner, og som har en hel skare småpiger til mellemhandlere; Cadine løb efter folk på gaden med sine appelsiner i hånden og lod sig ikke afvise, før alt håb var ude; når hun havde udsolgt, vendte hun tilbage til sælgekonen for at forsyne sig med nye varer; hun tjente to sous på dusinet, hvad der i gode tider gav hende en daglig indtægt af fem eller seks sous. Næste år løb hun om og solgte fruentimmerstads, som der var større fortjeneste ved; men da den slags handel var forbudt, gjaldt det om at være på sin post og have øjnene med sig; hun sporede en politibetjent i hundrede skridts afstand, straks forsvandt varerne under hendes forklæde, og hun gav sig med den uskyldigste mine af verden til at gnave på et æble. Senere solgte hun kager. I løbet af to måneder havde hun sammensparet sig fire francs, købte en lille bærekurv og gav sig til at handle med fuglefrø.

Det var en langt større forretning, hun nu drev. Om morgenen tidlig stod hun op og indkøbte sit forråd af hampefrø og kiddike; så tog hun vejen til Quartier Latin. Marjolin fulgte med. Hun ville ikke en gang tillade ham at bære kurven på ryggen; hun sagde, at han ikke duede til andet end til at råbe ud; og i en slæbende tone råbte han:

"Fuglefrø-ø-ø! Fuglefrø her!"

Så tog hun melodien op efter ham og sang:

"Frø til de små fugle!"

Hver gik på sit fortov og så op imod vinduerne. På den tid bar Marjolin en stor rød vest, som nåede ham lige ned til knæene; den havde tilhørt salig far Chantemesse, en forhenværende droskekusk; Cadine bar en blå og hvidternet kjole, lavet af et af mor Chantemesses gamle overstykker. Alle kanariefuglene oppe i kvistkamrene i Quartier Latin kendte dem. Når de to børn kom gående og gentog deres omkvæd, lød livlig kvidren ud fra alle burene.

Cadine solgte også karse. "To sous bundtet! To sous!" Og Marjolin gik ind i butikkerne for at falbyde varen. Centralhallerne var på den tid lige blevet opført; Cadine betragtede henrykt blomstergangen, som løber langs igennem frugthallen. Udsalgene til begge sider lignede blomsterbede, og ud fra dem strømmede en berusende vellugt. Nede ved den ene ende solgtes kunstige blomster og ligkranse. Det morede Cadine at spadsere rundt mellem de mange blomster, og Marjolin sagde, at hendes hår lugtede så fint. Hun forsikrede, at hun aldrig brugte pomade, men at hendes hår kom til at dufte således, blot hun gik ned ad den lange blomstergang. Til sidst blev hendes kærlighed til denne så stærk, at hun tog

tjeneste hos en af sælgekonerne. Nu fandt Marjolin, at hun duftede fra hoved til fod. Hun levede omgivet af roser, liljer, violer og konvaller. Han tog spøgende fat i hendes skørt og sagde: "Det dufter af konvaller." Så tog han hende omkring livet og sagde: "Det dufter af liljer." Og ærmerne og håndleddene: "Det dufter af violer." Og nakke, hals, kinder og læber: "Det dufter af roser." Cadine lo, kaldte ham en god tosse og sagde til ham, at han skulle holde op med sine narrestreger. Hun var virkelig som en frisk buket.

Nu måtte den lille Cadine op klokken fire om morgenen for at hjælpe konen, hun tjente hos, med at gøre indkøb. Så købte de hele favnfulde blomster hos forstadsgartnerne, og mos, bregner og vintergrønt til at omgive buketterne med. Cadine betragtede undrende de smykker, som de store, rige gartneres døtre bar, når de spadserede ude i haven. På den hellige Marias, den hellige Peders og den hellige Josefs dage begyndte salget klokken to om morgenen; der blev da ofte solgt for over hundrede tusinde francs afplukkede blomster i hele hallen og mange af sælgerne kunne tjene indtil to hundrede francs i løbet af nogle timer. På disse dage druknede den lille Cadine mellem de mange blomster, gåseurter, resedaer og stedmoderblomster, og hele dagen var hun beskæftiget med at binde buketter. I løbet af nogle uger havde hun opnået stor færdighed i dette og viste megen smag. Hendes buketter behagede dog ikke alle; nogle fandt dem alt for naivt sammensat. Den røde farve dominerede i dem alle. Om morgenen, når hun kneb Marjolin i armen eller skændte på ham, så han kom til at græde, bar hun buketter med skrigende røde farver og en gennemtrængende

duft, og til andre tider, når hun var i en blidere stemning, antog også buketterne et blidere præg og duftede mildere.

Cadine nærede størst ærefrygt for de hvide syrener, af hvilke otte-ti grene om vinteren kostede femten til tyve francs, og for kamelierne, der var endnu dyrere og blev forsendt i kasser, liggende på et lag mos og dækket med et lag vat. Hun tog på dem, som var det kostbare smykker, uden at trække vejret, af frygt for at beskadige dem med sin ånde. Hun ordnede dem med den yderste forsigtighed og talte om dem med dyb alvor. Hun fortalte Marjolin, at en smuk, hvid kamelia uden fejl var noget ganske ualmindelig sjældent. Da hun en dag lod ham beundre en sådan, udbrød han:

"Ja, den er meget nydelig, men jeg holder dog nok så meget af dit lille ansigt, det er smukkere end din kamelia ... De små blå årer der ligner årerne i blomsten."

Han klappede hende på kinden. Så stak han næsen frem og sagde: "I dag dufter du af orangeblomster."

Cadine kunne ikke finde sig i at være i en tjenende stilling. Hun etablerede sig derfor til sidst selv for egen regning. Da hun kun var tretten år gammel, og der endnu ikke kunne være tale om at drive handel i det store fra et eget stade i blomstergangen, så hang hun en slags langagtig kurv om halsen i en snor og gav sig til at sælge violbuketter til en sous stykket. Hele dagen vandrede hun omkring i og uden for Hallerne med sine buketter stukket i mos, så det hele kom til at ligne et lille bed. Denne omflakken var hendes glæde, nu var hun fri for at sidde stille på et sted hele dagen og binde buketter. Med en utrolig fingerfærdighed bandt hun under sin vandring violerne sammen, seks eller otte ad gangen med et

blad imellem og omvundet med en tråd, som hun bed over med tænderne. Det så ud, som om de små violbuketter af sig selv skød op af mosset. Mens hun arbejdede på denne måde, gik hun langs fortovene uden at se på de flittige fingre, og holdt øje med de spadserende og med butikkerne. Så hvilede hun sig en gang imellem i en port og satte sit lille blomsterbed ned ved siden af sig. Også violbuketterne kom til at bære præget af hendes øjeblikkelige stemning; nogle var fredelige og smilende, andre uordentligt og vildt sammensat. Marjolin fulgte hende troligt i hælene. Han sagde til hende, at hun duftede så stærkt af violer, at han kunne mærke det i ti skridts afstand.

"Bliv nu ved violerne," sagde han. "Lav ikke mere forandringer. Du dufter alt for godt nu."

Og hun blev ved violerne. Hun skiftede ikke mere beskæftigelse. Imidlertid voksede de to børn til; ofte glemte hun sine violer og gav sig til at løbe omkring i kvarteret. Mange var de udflugter, de foretog til Hallerne. Dem kendte de ud og ind, oppe og nede; de klavrede omkring under tagene og legede skjul i kælderhvælvingerne. De kendte hver krog i Hallerne, de elskede de store Haller, og disse gengældte deres kærlighed. De var fortrolige med den kæmpemæssige bygning, de var ikke bange for uhyret, for de var jo dets gamle bekendte. Og Hallerne syntes at smile til de to små krabater, poesien og idyllen i den kæmpemæssige bug.

Cadine og Marjolin sov ikke mere sammen hos mor Chantemesse i den gamle trækvogn, der var omdannet til seng. Den gamle, som stadig kunne høre dem passiare sammen om natten, redte en seng til Marjolin på gulvet foran klædeskabet; men næste morgen fandt hun atter ham og Cadine liggende

arm i arm under det samme tæppe. Så lod hun ham ligge inde hos en nabokone. Børnene blev meget ulykkelige over dette. Om dagen når mor Chantemesse var ude, lagde de sig fuldt påklædte ned på gulvet, arm i arm, som i sengen; og det morede dem grumme meget. Senere hen gemte de sig i værelsets mørke kroge, eller i Hallerne bag de mange opstablede kasser. De var frie og kendte ikke til skam, var som spurvene, der parrer sig på tagene.

Nede i kælderen under fjerkræhallen fandt de lejlighed til atter at sove sammen. Det var en gammel vane, hvis indflydelse de ikke kunne frigøre sig for. De gennemtrængtes af en sådan følelse af velvære og varme ved at hvile arm i arm, at de ikke kunne modstå lysten til det. Nede i kælderen stod store kurve med fjer, som ydede et prægtigt leje. Så snart mørket faldt på, gik de derned og lå hele natten varmt og godt i det bløde leje med dunene op over hovedet. De plejede at slæbe deres kurv langt bort fra gasblussene hen i en mørk krog; der lå de da helt alene, holdt vågne ved de pludselige hanegal, som lød ud i mørket. Og de lo og kyssede hinanden, gennemtrængt af en følelse, som de ikke forstod at give udtryk, som de ikke kendte. Marjolin var en dumrian. Cadine pryglede ham ofte i vrede uden ret at vide hvorfor. Hun havde ved sin løben om på gaderne set, hørt og forstået mere end ham, og kyssene blev snart varmere og lidenskabeligere, når de om aftenen lagde sig til hvile i de bløde fjer. Men de vedblev at kysses som i en leg. Høns og haner rundt omkring dem kendte ikke mere til selvbebrejdelse og skamfølelse end Marjolin og Cadine.

Fra nu af levede de i de store haller som et par unge, sorgløse dyr, der fulgte instinktets bud, omgivet af disse hobe af

fødemidler, op imellem hvilke de var skudt som to planter. I en alder af seksten år var Cadine en kåd, lækkersulten, sanselig og mørkøjet pige, ret et naturbarn. Marjolin var nu atten år, velnæret og sorgløs, hans forstand var uudviklet, lå brak, han levede et blot og bart følelsesliv. Hun gik ofte hjemmefra om aftenen for at tilbringe natten sammen med ham nede i fjerkrækælderen; hun lo nok så ugenert mor Chantemesse op i øjnene, når den gamle næste dag løb rundt i værelset efter hende med en fejekost; Cadine besvarede dristigt alle den gamles spørgsmål og sagde, at hun bare havde tilbragt natten med at kigge stjerner. Marjolin drev omkring og tog sig ingen ting for; de nætter Cadine lod ham ene, tilbragte han sovende på sække eller kasser i den første den bedste krog af Hallerne. Til sidst opholdt de sig altid i Hallerne. Det var deres fuglebur, deres stald, deres krybbe, hvor de sov, kyssedes og levede på et kæmpemæssigt leje af kød, smør og grøntsager.

Men ved de store kurve med fjer hang de med en særegen forkærlighed. Når hjertets følelser blev ømme og mørket faldt på, vendte de tilbage til disse kurve. Fjerene var ikke adskilt fra hinanden. Der lå lange, sorte kalkunfjer og hvide, glatte gåsefjer, som kildrede dem i ørene, når de vendte sig på det bløde leje; der var andedun, som de sank helt ned i, og brogede hønsefjer, der fløj op over hovedet på dem ved hver bevægelse de gjorde. Om vinteren hvilede de i purpurrøde fasanfjer, i askegrå lærkefjer, i silkebløde, plettede fjer af agerhøns, vagtler og kramsfugle. Fjerene var endnu varme, som da de sad på fuglene. Der var varmt som i en rede i den store kurv, hvor Marjolin og Cadine lå. Fjerene forekom dem som den brede ryg af en fugl, der fløj bort med dem, mens de lå der med armene

slynget om hinanden. Om morgenen lå Cadine helt skjult nede på bunden af kurven som under et lag sne, så Marjolin måtte ligefrem lede efter hende. Hun rejste sig op i en sky af fjer og nogle af dem blev hængende i hendes hår, når hun gik.

Et andet skjulested fandt de i hallen, hvor der solgtes smør, æg og ost. En mængde store, tomme kurve ophobedes der hver morgen. Imellem disse lavede de sig et skjul. Når de da havde fået sig indrettet et lille kammer derinde, lukkede de indgangen til med en kurv. Så var de som hjemme i deres eget hus. Der kunne de kysses ugenert. Det morede dem, at kun tynde vidjefletninger skilte dem fra menneskemængden udenfor, hvis larm de kunne høre. Ofte lo de halvhøjt, når folk standsede et par skridt fra dem uden at ane, hvad der skjulte sig bag kurvene; de lavede sig små kighuller, og i kirsebærtiden slyngede Cadine stenene i hovedet på alle de gamle koner, der kom forbi, hvad der morede dem så meget mere, som de gamle aldrig kunne begribe, hvorfra denne hagl af kirsebærsten kom. Også nede i kældrene løb de omkring, kendte hver eneste mørk krog og forstod at komme igennem gitrene, selv om de var aldrig så godt lukket. En af deres største fornøjelser bestod i at trænge ind på den underjordiske jernbanelinje, som løber hen under Hallerne og skiller disses enkelte kældre fra hinanden. Adgangen til banen var spærret af en række egeplanker; men Cadine og Marjolin havde opdaget, at en af disse var mindre solid og kunne trykkes lidt til side, så at de nu blev i stand til at komme indenfor, så ofte de lystede. Der var de skilt fra verden, og ovenfra lød den store bys larmen dumpt ned til dem. Der var mørkt dernede, hist og her brændte et enligt gasblus. De gik omkring som i et slot, der tilhørte dem, sikre på ikke at blive

forstyrret, lykkelige ved den kun af den overjordiske summen forstyrrede stilhed og ved det mørke, der omgav dem og bragte en vis poesi over deres barnligt-kåde kærlighedsforståelse. Gennem egetræsbjælkerne til begge sider trængte lugten fra de tilstødende kældere ind til dem, lugten af løg, saltet fisk, ost og fjerkræ. Det var en bestandig, ligesom nærende madlugt, de indåndede, når de kyssende lå der nede i deres underjordiske bolig. Til andre tider, når nætterne var smukke, krøb de omkring på Hallernes tage, steg op ad de stejle trapper i de små tårne ved hjørnerne af Hallerne. Der oppe var der udstrakte spadseregange, pladser, marker, et helt lille landskab, som ikke havde anden ejermand end de to. De foretog lange rejser op ad det ene og ned ad det andet tag. Undertiden vovede de sig endnu højere til vejrs, op på den anden, højereliggende række af tage; Cadine klavrede dristigt op ad jernstigerne, og hendes skørter bølgede i vinden som en fane. Oven over sig havde de kun stjernerne. En dump larm lød op til dem, omtrent som den rullende lyd af et fjernt uvejr, man lytter til om natten. Der oppe var luften frisk, morgenvinden fejede Hallernes madlugtende ånde bort. Når dagen groede, sad de tæt ved tagrenden og kyssedes som et par duer eller spurve. Deres kinder var friske, røde; Cadine lo fornøjet, og Marjolin bøjede sig frem for at se ud over de endnu mørke gader, hænderne klemte om tagrenden som en fugleklo. Når de, smilende ømt til hinanden som et par forelskede, der forlader et skjul, steg ned fra tagene, sagde de leende, at nu kom de lige ude fra landet.

Det var i den afdeling af Hallerne, hvor der solgtes kallun, at de gjorde Claude Lantiers bekendtskab. Med børns lyst til at se blod, se dyr blive slagtet, gik de hver dag derhen. Rundt

omkring hallen var rendestenene ganske røde; det morede de to at lave dæmninger af blade i dem og danne hele småsøer af blod. De fulgte med stor interesse aflæsningen af slagternes vogne; navnlig de store kurve, fulde af endnu blodige, sortsnudede kalvehoveder morede dem. Og de fulgte med ned i kældrene, hvor deres fødder klæbede fast i blodpølene på flisegulvene. Det var dem en sand fornøjelse at se tungerne og hjernerne blive taget ud af kalvehovederne. Alle vegne stank der af blod.

Hen imod aften mellem fire og fem kunne Cadine og Marjolin være visse på at træffe Claude et eller andet sted i denne afdeling af Hallerne. Der gik han omkring mellem slagtere og lastdragere, uden at bryde sig om puf eller den råben og skrigen, der skingrede i hans øren, henrykt over alt, hvad han så. Han gav ofte sin begejstring luft for Cadine og Marjolin, og de lange rækker af ophængte okselunger lod til at volde ham større glæde end alle de græske gudinders nøgne yndigheder ville have gjort.

Maleren blev de to pariserbørns bedste ven. Han elskede sådanne naturbørn. Han drømte i lang tid om at lave et kolossalt maleri, som skulle forestille det unge elskende par midt i centralhallerne, omgivet af løg, fisk og kød, liggende på et leje af fødevarer og vekslende idylliske kys. I et sådant billede så han et smukt udslag af positivismen i kunsten, af den moderne, eksperimentale og materialistiske kunst; hans billede ville blive et slag i ansigtet på de gamle, forældede skoler. Men i hele to år havde han gjort udkast på udkast uden nogen sinde at kunne træffe det rette. Han ødelagde over et dusin lærreder. Han var vred på sig selv, men vedblev at omgås sine to modeller

af en slags håbløs kærlighed til sit stadig forfejlede maleri. Når han traf dem om eftermiddagen, drev de alle tre omkring i Hallerne, han med hænderne i lommen og ivrigt studerende alt, hvad han så.

De tre kendte hver krog i Hallerne, kunne have fundet vej med lukkede øjne, blot ved at lade sig lede af lugten. Det morede dem at gå hen gennem den store rotunde i kornhallen, et slags uhyre, tungt stenbur med en masse opstablede sække, og hvor lyden af deres skridt gav ekko under hvælvingerne. Derfra tog de i reglen deres udgangspunkt og spadserede nu rundt i alle de op til Hallerne stødende gader, hvis butikker de morede sig med at betragte. Hele kvarteret var for dem som et dækket bord, af hvis retter de nok kunne have lyst til at nyde.

Når Cadine spadserede ene omkring med sine violbuketter, vendte hun stadig tilbage til visse bestemte butiksvinduer, som hun særligt yndede. Navnlig havde hun kastet sin kærlighed på Taboureaus bagerbutik med de mange dejlige kager. Den lyse butik med sine store spejle og sine marmorborde bedårede hende, og hun gik i reglen ind og købte sig en kage til to sous. En anden butik var der, som bragte hendes tænder til at løbe i vand, og det var et postejudsalg; hun så så længe på postejerne, at fristelsen til sidst blev for stærk, og enden blev at hun købte sig en hver dag.

Cadine kunne også til sine tider være koket. Hun kastede længselsfulde blikke ind ad modehandlernes og guldsmedenes vinduer, og hun lovede sig selv ved lejlighed at købe en iøjnefaldende kjole og et par ørenringe. En formiddag traf Claude hende hensunken i dybe tanker foran en damefrisørs vinduer. Hun stod og så på de mange chignoner, krøller og

fletninger. I midten stod en omdrejende, elegant friseret damebuste, hvis bevægelser Cadine fulgte med dyb interesse. Claude blev opbragt over at se Cadine stå og se på "sådan noget elendigt juks", og sagde, at damen der inde var grim og dårligt malet. Men den lille lod sig ikke overbevise; hun fandt damen overordentlig smuk. Maleren ville trække Cadine bort med sig og kløede sig ærgerlig i sin store sorte paryk, men hun strittede imod, pegede på en uhyre lang, tyk og rødlig hestehårsfletning og sagde, at den ville hun grumme gerne have.

Imidlertid havde Cadine og Marjolin stiftet bekendtskab med Leon, Quenu-Gradelles lærling, en dag da han skulle bære nogle varer hen i nabolaget. De så ham tage låget af kurven henne i en mørk krog i Rue Mondétour og tage en postej op af den med fingrene. De fik straks store tanker om ham. Cadine fattede den plan at skaffe sig sin lyst til postejer tilfredsstillet ved hans hjælp; da hun næste gang mødte Leon, viste hun sig yderst venlig imod ham og lod sig byde en postej. Men det blev en skuffelse; hun havde ventet, den skulle smage bedre. Hun kunne imidlertid godt lide drengen; han så så pudsig ud i sin hvide dragt, lignede en ung, skælmsk konfirmandinde. Hun inviterede ham til en flot frokost, som hun ville give henne bag kurvene i smørafdelingen. Der gemte de sig så alle tre, hun, Marjolin og Leon, mellem de fire vægge af vidjefletninger. Bordet blev dækket oven på en stor kurv, der var vendt på hovedet. Der serveredes med pærer, nødder, ost, rejer, brunede kartofler og radiser. Osten var en foræring fra en sælgekone i Rue de la Cossonnerie. En mand i Rue de la Grande-Truanderie havde solgt hende for to sous brunede kartofler på kredit. Resten, pærer, nødder, rejer og radiser, var stjålet rundt

omkring i Hallerne. Det blev et prægtigt frokostgilde. Leon ville ikke stå tilbage og gengældte frokosten med en aftensmad, som indtoges oppe på hans kammer klokken et om natten. Han opvartede med kold pølse, gåselever, fisk og syltede agurker. Quenu-Gradelles viktualiehandel havde leveret det hele. Og nu fulgte invitation på invitation, frokostgilde på aftenselskab. Tre gange om ugen holdtes der små hyggelige sammenkomster enten inde mellem kurvene eller oppe på kvistkammeret, hvorfra Florent, når han lå vågen om natten, kunne høre en dæmpet larm af tyggeredskaber og latter lige til hen imod daggry.

Cadine og Marjolin var nu fuldkommen lykkelige. Han spillede kavaler og inviterede hende hen snart i den ene snart i den anden krog af Hallerne for at traktere hende med de lækre sager, han havde fået fingre i. En dag stjal han en røget sild, som de nød i fryd og gammen oppe på taget over fiskehallen, tæt henne ved tagrenden. Der var ikke en mørk krog i Hallerne, uden at den måtte tjene til skjul for det spisende og elskende par. Kvarteret med sine mange gadeudsalg, fulde af kager, frugter og andre lækkerier, var ikke mere et lukket paradis udenfor hvilket de strejfede omkring med tomme maver og lystne blikke. Når de strøg tæt forbi de udstillede varer, gjorde de lange fingre og stjal i en fart en blomme, en håndfuld kirsebær eller lignende. Også Hallerne forsynede dem; de havde øjnene med sig og opsamlede rask alt, hvad der faldt ned af borde eller ud af kurve, og i nødsfald sørgede de selv for ved et vel anbragt puf at få noget til at falde ned. Trods dette rapseri løb regningen svært op henne i stegekælderen i Rue de la Grande-Truanderie. Denne butik var forsynet med kogte

muslinger, stegt fisk og lignende sager. Somme uger beløb Cadines regning sig til tyve sous; denne gæld trykkede hende, hun måtte sælge en urimelig masse violbuketter for at få den betalt, for hun kunne slet ikke regne med Marjolin. Desuden var hun nødt til at gengælde Leon hans små opmærksomheder; hun følte sig endog ganske skamfuld over aldrig at kunne have en ret kød på bordet, når han var deres gæst. Han endte med til sidst at servere hele, store pølser. Han plejede at stikke det hele ind på brystet under skjorten, når han gik fra køkkenet om aftenen. Han trakterede både med pølse og leverpostej; brød måtte de undvære, og der blev ikke drukket noget. En nat så Marjolin, at Leon kyssede Cadine. Han lo ad det. Han kunne med lethed have banket den lille Leon af, men han var ikke skinsyg på Cadine, han behandlede hende som en gammel, pålidelig veninde, man af erfaring ved, man kan stole på.

Claude deltog ikke i disse gilder. En dag greb han Cadine i at stjæle en rødbede; han tog hende i ørene og skammede hende ud. Det fuldstændiggjorde hende, denne tyvagtighed, sagde han. Og imod sin vilje følte han en slags beundring for de to naturbørn, der uden spor af skrupler kyssedes og stjal, levede af de smuler, der faldt fra Hallernes bord.

Marjolin trådte i tjeneste hos Gavard, tilfreds med ikke at have andet at bestille end at høre på sin husbonds endeløse historier. Cadine løb stadig omkring med blomster og fandt sig tålmodigt i mor Chantemesses skænden. Begge to vedblev de at være lige naturlige, lige syndefulde, men også lige ufordærvede; de kendte ikke til skam, men fulgte deres instinkt. De var to planter, skudt op af Hallernes fede jordbund. Da hun var seksten og han atten år, besad de endnu børns hele naturlighed,

og skamrødmen farvede aldrig deres kinder. Imidlertid begyndte Cadine at hengive sig til urolige drømmerier, når hun gik omkring med sine violbuketter. Og også Marjolin følte en slags uforklarlig mangel på velbefindende. Han sneg sig undertiden bort fra den lille blomsterpige, blev borte fra måltiderne, og gik hen til viktualiehandelen for at kigge på madam Quenu ind igennem ruderne. Hun var så smuk, så fyldig og sund, at det formelig gjorde ham godt at se på hende. Han blev til mode, som havde han spist eller drukket noget godt. Når han gik, tørstede han efter at gense hende. I begyndelsen så han på hende med samme ærefrygt hvormed han plejede at se på urtekræmmerens eller bagerens vel forsynede vinduer. Men snart drømte han om at slynge sin arm omkring hendes liv og berøre hendes fyldige arme med sine hænder.

I den sidste tid så Marjolin den smukke Lisa hver morgen. Hun kom nemlig forbi Gavards butik og plejede at standse et øjeblik for at passiare lidt med fjerkræhandleren. Hun besørgede selv sine indkøb, sagde hun, fordi så blev hun da ikke snydt for de penge. Men sandheden var, at hun ville prøve på at få Gavards tunge på gled; ovre i viktualiehandelen var han forsigtig og tilbageholden; i sin egen butik snakkede han op og fortalte løst og fast. Hun havde tænkt, at hun gennem ham nok skulle få nøje besked om alt, hvad der passerede henne hos Lebigres; for hun stolede ikke synderlig på frøken Saget, hendes hemmelige politi. Men den snakkesalige Gavard fortalte hende en mængde ting, som satte hende i stor uro. To dage efter den forklaring, der havde fundet sted mellem hende og Quenu, vendte hun meget bleg hjem fra Hallerne. Hun betydede ved et

tegn sin mand, at han skulle følge med ind i spisestuen. Efter at have lukket dørene sagde hun:

"Vil din broder da absolut bringe os på skafottet! ... Hvorfor har du skjult for mig, hvad du vidste?"

Quenu svor på, at han vidste ingen ting. Han forsikrede højtideligt, at han ikke senere havde været hos Lebigres, og at han aldrig oftere ville sætte sine ben der. Hun vedblev med et skuldertræk:

"Det gør du vel i, med mindre du har lyst til at sætte dit hoved på spil ... Florent har et eller andet for, det mærker jeg godt. Jeg har hørt nok til at kunne sige mig selv, hvad ende det vil tage med ham ... Om ikke lang tid har igen slavelænken om fødderne, hører du?"

Efter et øjebliks tavshed vedblev hun roligere:

"Å, den stakkel! ... Han kunne have haft det som blommen i et æg, kunne være blevet en retskaffen, hæderlig mand igen, han havde kun gode eksempler for øje. Men det ligger ham i blodet, han brækker nok halsen med sin politik ... Jeg vil have en ende på det, Quenu, hører du? Jeg havde advaret dig."

Hun betonede de sidste ord stærkt. Quenu bøjede hovedet og ventede på at høre sin dom.

"For det første skal han ikke længere have kosten her hos os," sagde hun. "Det er nok, at han ligger her. Han tjener penge, lad han selv sørge for føden."

Han gjorde mine til at afbryde hende og protestere, men hun vedblev heftigt:

"Nå, så vælg imellem ham og os. Jeg sværger dig til, at jeg går min vej med min datter, hvis han skal blive her længere. Vil du, at jeg skal sige dig min mening? Godt: Han er et menneske, som

er i stand til alt, og han er kommet her for at bringe forstyrrelse ind i vort hus. Men jeg skal nok bringe orden og fred ind i det igen, det kan du stole på ... Du har vel forstået mig: enten ham eller mig!"

Hun lod sin mand sidde ene tilbage og gik ud af butikken, hvor hun med et elskværdigt smil solgte et halvt pund leverpostej til en kunde. Gavard havde i en samtale med hende om politik ladet sig forlede til i sin iver at sige, at hun skulle snart få at se, hvordan de skulle jævne det hele med jorden, og at der kun behøvedes to resolutte, modige mænd som hendes svoger og ham selv for at få sat ild på hele butikken. Denne sammensværgelse, som Gavard på en forblommet måde hentydede til, var det, der havde gjort hende bange. Hun så i tankerne sit hus omringet af en skare politibetjente, så sig selv, Quenu og Pauline kneblet og alle tre kastet ned i et fangehul.

Ved middagsbordet samme aften viste hun en isnende kulde; hun bød ham ingen ting og sagde flere gange:

"Det er mærkværdigt, så meget brød vi har måttet bruge ved bordet i den sidste tid."

Florent forstod til sidst meningen. Han mærkede, at hun behandlede ham som en påtrængende slægtning, hun helst ville være af med. I de sidste par måneder havde Lisa ladet ham gå med Quenus gamle, slidte benklæder og frakker; og da han var lige så mager, som hans broder var svær, hang laserne ned omkring ham på den mærkværdigste måde. Hun forsynede ham også med lutter gammelt linned, med lappede og atter lappede lommetørklæder, lagener, der kun kunne bruges til viskestykker, slidte hullede skjorter, der var alt for korte til ham. Desuden inddrog hun alle de mange små-opmærksomheder,

hun i begyndelsen havde vist ham. Hele huset trak på skuldrene ligesom den smukke Lisa, når han kom; August og Augustine vendte ham ryggen, og den lille Pauline gjorde på sin barnlige, ligefremme måde nar ad pletterne på hans klæder og hullerne i hans linned. I de sidste dage pinte det ham navnlig at sidde til bords. Han turde næppe spise, da han godt mærkede, at moder og barn holdt øje med hver eneste bid han tog. Quenu sad og så ned i sin tallerken. Hvad der navnlig voldte Florent kvaler, det var, at han ikke vidste, hvordan han skulle bære sig ad med gøre en ende på denne tilstand. I en hel uge havde han gået og grundet på, hvordan han skulle få sagt, at han for fremtiden ville spise ude; men han turde ikke tale rent ud.

Den følsomme, karaktersvage Florent levede i sådanne illusioner, at han endog var bange for at støde sin broder og svigerinde for hovedet ved at sige, at han ikke mere ville spise hos dem. Han havde brugt over to måneder for at komme rigtig til klarhed over Lisas fjendtlige sindelag; endnu frygtede han for, at han dog alligevel tog fejl; han fandt hende alt for opmærksom imod ham. Hans uegennyttighed gjorde endog, at han slet ikke mærkede noget til manglerne ved sin påklædning; han tog absolut intet hensyn til sin egen person, og hans uegennyttighed blev derved snarest at betragte som en fejl. Ikke en gang da han følte sig blive puffet ud af huset lidt efter lidt, tænkte han et eneste øjeblik på arven efter den gamle Gradelle, på den afvikling af mellemværendet, som hans svigerinde foreslået ham. For resten havde han fastsat sit fremtidige budget: Af de penge, madam Verlaque lod ham beholde af hans gage, og tredive francs for nogle undervisningstimer, den smukke normannerinde havde skaffet ham, beregnede han de

atten sous til sin frokost og seks og tyve sous til middagsmaden. Det var mere end tilstrækkeligt. Endelig tog han da en formiddag mands mod og hjerte til sig; han erklærede, at det på grund af de nye timer, han havde fået, var ham umuligt at komme hjem til spisetiderne. Han blev rød i hovedet ved denne løgn og begyndte at gøre undskyldninger:

"De må endelig ikke være vred på mig for det. Min elev har ikke fri på nogen anden tid ... Men det gør intet, så spiser jeg ude; jeg skal nok komme og sige god nat i løbet af aftenen."

Den smukke Lisa stod kold og rolig, hvad der gjorde ham endnu mere forvirret. Hun havde ikke selv villet give ham afsked på gråt papir; for ikke at give det udseende af, at hun gjorde ham uret, havde hun foretrukket at vente, til han selv fortrak med det gode. Hun undgik nu enhver venlig tilnærmelse, der kunne have holdt ham tilbage. Men Quenu blev lidt rørt og udbrød:

"Ja, har du endelig mere lyst til at spise ude, så gør du kun det ... Du ved da i det mindste, at vi ikke slår hånden af dig! Kom og spis til middag hos os om søndagen."

Florent skyndte sig bort. Hans hjerte var tungt. Da han var gået, vovede den smukke Lisa ikke at bebrejde sin mand den svaghed, han havde vist ved at invitere broderen til middag om søndagen. Hun stod jo nu som sejrherre, hun trak atter vejret frit, luften i hendes stuer var renset. I øvrigt vedblev hun stadig at være på sin post. Efter en uges forløb vågnede hendes bekymringer med fornyet styrke. Hun så kun Florent en gang imellem om aftenen, og hun indbildte sig, at han foretog sig de skrækkeligste ting der oppe på Augustines værelse, at han lavede en helvedesmaskine, eller at han oppe fra sit vindue gav

signaler til de andre sammensvorne for i et nu at kunne rejse barrikader rundt om i alle gader. Gavard så uhyre hemmelighedsfuld ud; han svarede aldrig med andet end en hovedrysten og lod Marjolin passe butikken hele dage i træk. Den smukke Lisa besluttede at skaffe sig ren besked om, hvad der var i gære. Hun vidste at Florent havde fået en kort permission, og at han og Claude Lantier ville tage ud for at besøge madam François i Nanterre. Da han skulle rejse tidligt om morgenen og først komme tilbage igen sent om aftenen, så tænkte hun på at invitere Gavard til middag; maden og vinen ville sikkert bringe hans tunge på gled. Men hele formiddagen gik hun omkring uden at kunne træffe vildthandleren. Om eftermiddagen vendte hun igen tilbage til Hallerne.

Marjolin var ene i butikken. Han sad og halvsov der i timevis, med benene lagt op på en stol og hovedet lænet op imod væggen. Foran ham hang rådyr med hovedet nedad, forbenene brækket og bundet op om halsen, store harer og plettede agerhøns og prægtige fasaner med lange, brogede haler. De mange fjer mindede ham om Cadine, om nætterne tilbragt der nede i de bløde kurve.

Den smukke Lisa traf Marjolin siddende midt imellem alt fjerkræet. Eftermiddagen var varm, og en trykkende hed luft strømmede ind til dem udefra. Da han fik øje på hende rejste han sig hurtigt op, rød i hovedet. Han var altid kejtet og forlegen overfor hende. Og da hun spurgte ham, om Gavard var hjemme, stammede han:

"Nej, jeg tror det ikke; han var her lige før, men han er gået igen."

Hun så smilende på ham; hun kunne godt lide ham. Hun lod den ene hånd hænge ned ved sin side og mærkede pludselig noget varmt berøre den. Hun gav et lille skrig og trak hånden til sig. Nogle kaniner, som hun ikke havde lagt mærke il, snusede til hendes skørter, og en af dem var sprunget op på en kasse og havde slikket hendes hånd.

"Å," udbrød hun leende, "det er kaninerne, som kæler for mig."

Hun bøjede sig ned og ville klappe en hvid kanin, men den smuttede hurtigt bort. Så spurgte hun:

"Kommer Gavard snart hjem igen?"

Marjolin svarede, at det vidste han ikke. Hans hænder rystede lidt. Med tøvende stemme vedblev han:

"Måske er han nede i kældrene under Hallerne ... Jeg tror, han sagde, at han ville gå derned."

"Så vil jeg vente på ham," svarede Lisa. "Vi kunne jo lade ham vide, at jeg er her ... Eller jeg kunne jo selv gå ned til han. Ja, det indfald var ikke så galt. Nu har jeg i fem år gået og lovet mig selv ved lejlighed at gøre en lille udflugt ned i hvælvingerne under Hallerne ... Du kan jo vise mig vej, ikke sandt? Du mon forklare mig alting."

Han var blevet rød i hovedet. Han skyndte sig at gå i forvejen ud af butikken og sagde:

"Som De vil, madam Lisa; det kan jeg meget godt."

Men da de kom til nedgangen blev den smukke Lisa stående på det nederste trin og så ind under de mørke hvælvinger med de mange piller og søjler. Hvad der holdt hende fra straks at gå videre, det var ikke blot mørket, men også den varme, gennemtrængende lugt, som slog dem i møde.

"Her lugter grimt," sagde hun. "Det må ikke være sundt at færdes her nede."

"Da befinder jeg mig ellers meget vel her," svarede Marjolin forbavset. "Lugten er ikke så slem, når man først bliver vant til den. Desuden er her så dejlig varmt om vinteren."

Hun fulgte bag efter ham og sagde, at den gennemtrængende lugt af fjerkræ kunne hun ikke lide, og at hun sikkert ikke ville kunne spise kyllingesteg i de første mange måneder. Imidlertid gik de hen under den ene hvælving efter den anden; hist og her brændte et enligt gasblus som i en by, hvor alle er gået til hvile. Marjolin gjorde Lisa opmærksom på, at lejernes navne stod på en plade foran på hvert aflukke.

"Gavards er langt derhenne," sagde det unge menneske og vedblev at gå videre.

Han drejede til venstre, og de kom til et mørkt, smalt rum. Gavard var der ikke.

"Det kan være det samme," sagde Marjolin. "Jeg skal alligevel vise Dem vore dyr. Jeg har nøglen hos mig."

Den smukke Lisa gik bagefter ham i det tætte mørke. Da mærkede hun ham pludselig tæt op ad sig; hun troede, at han i mørket var løbet lige imod hende, og trak sig lidt tilbage; ... hun gav sig til at le og sagde:

"Ja, hvis du tror, jeg kan se noget inde i sådan et hul, så tager du rigtignok fejl!"

Han svarede ikke lige straks; så fremstammede han, at der altid stod et lys inde i aflukket. Men han stod og famlede og kunne ikke finde nøglehullet. Hun ville hjælpe ham og mærkede hans varme ånde mod sin hals. Da han endelig fik døren lukket

op og lyset tændt, lagde hun mærke til, at han stod og rystede, og hun udbrød:

"Store tosse! Hvor er det muligt, at nogen kan komme i en sådan bevægelse, blot fordi en dør ikke vil lade sig lukke op! Trods dine store, klodsede fingre er du en pige."

Hun gik længere frem. Gavard havde lejet to rum, som han havde omdannet til ét ved at tage skillevæggen bort. Gæs, ænder og kalkuner gjorde et forfærdeligt spektakel for neden; og på væggene hang der tre rækker store kasser med høns og kaniner. Gitteret ved indgangen var fuldt af støv og edderkoppespind; der lugtede slemt, men Lisa ville af hensyn til Marjolin ikke lade sig mærke med noget. Hun stak fingre ind mellem tremmerne foran kasserne og beklagede de stakkels høns og kyllinger, der var stuvet sammen, så de knap kunne røre sig. Hun kærtegnede en and, som krøb sammen i en krog, det ene ben var brækket; Marjolin fortalte, at den skulle slagtes samme aften, da de var bange for, at den ellers skulle dø i løbet af natten.

"Men hvordan bærer man sig ad med at give dem noget at æde?" spurgte hun.

Så forklarede han hende, at fjerkræ ikke vil æde i mørke. Man er nødt til at tænde lyset og vente, til dyrene er færdige.

"Det er morsomt at se på," vedblev han; "allerbedst som de æder, holder jeg hånden for lyset og på en gang standser de alle sammen og bliver så stille, som om solen var gået ned ... Og det er strengt forbudt at gå sin vej og lade lyset blive stående og brænde. Forleden dag havde mor Palette nær sat ild på det hele; en høne sprang op og væltede lyset ned i halmen."

De gik nu ud igen. Lisa tørrede fødderne af og løftede lidt op i kjolen for ikke at tilsmudse den. Han pustede lyset ud og låsede døren af. Hun var ikke fri for at være lidt bange ved at gå alene der i mørket ved siden af ham; hun gik i forvejen; da han nåede hen til hende, sagde hun:

"Det morer mig at have set alt det. Der findes nede under Hallerne ting, som man ingen anelse har om. Tak skal du have. Jeg vil nu se at komme op i en fart; de kan vist ikke vide der hjemme, hvor jeg bliver af. Kommer Gavard, så sig til ham, at jeg må tale med ham straks."

"Men han er sikkert henne på slagtepladsen," sagde Marjolin. "Har De lyst, så kan vi gå derhen."

Hun svarede ikke; hun mærkede hans varme ånde mod sit ansigt, og blodet fo'r hende op i kinderne. Hun følte sig lidt ilde til mode ved at høre Marjolins trin bag ved sig. Hun standsede og lod ham gå foran. Der var stadig mørkt og tavst rundt om dem. Lisa lagde mærke til, at han valgte den længste vej. Pludselig stod de ved den underjordiske jernbanelinje; han tilbød at skaffe hende ind på den anden side af egeplankerne, men hun sagde, at det var ikke umagen værd, hun så godt nok, hvor hun stod. På tilbagevejen herfra traf de mor Palette, som var i færd med at lukke op for en stor, firkantet kurv, hvorfra der lød en stærk larm af vingeslag. Da hun havde fået båndene omkring låget løst, fløj dette pludselig i vejret, og kurvens indhold, nogle store gæs, tog skrigende flugten. Lisa kunne ikke bare sig for at le ad den gamle kone, der jamrede sig og bandede, mens hun holdt fast på to gæs, det var lykkedes hende at gribe. Marjolin havde givet sig på jagt efter en tredje. Man hørte ham løbe langt inde i mørket, og lidt efter kom han

bærende med dyret. Mor Palette, en gammel gusten og rynket kone, tog gåsen i sine arme og holdt den ind til sig i samme stilling som den antikke Leda med svanen.

"Nå, da var det godt, du var her og kunne hjælpe mig," sagde hun; "forleden dag måtte jeg slås med en; jeg havde min kniv hos mig, og så skar jeg halsen over på dyret!"

Marjolin var ganske forpustet. Da de nåede hen til slagtepladsen, hvor der brændte flere gasblus, så Lisa, at hans øjne lyste med en usædvanlig stærk glans. Han plejede ellers altid at slå øjnene ned som en ung pige overfor hende. Hun sandt, at han var køn, som han stod der med sine brede skuldre, sin friske ansigtsfarve og sit blonde, krøllede hår. Hun så venligt på ham, som en kvinde ser på et ungt menneske, hvem hun endnu uden fare kan vise sin beundring for, og atter slog han øjnene ned.

"Der ser du, Gavard er her ikke," sagde hun. "Du er skyld i, at jeg har spildt min gode tid."

Så gav han sig til at fortælle op om, hvordan det gik til ved slagtningen og plukningen af fjerkræet. Han lod hende føle på de store dynger af fjer, som lå rundt om og fortalte, at prisen kunne løbe op til ni sous pundet, og at dyrene plukkedes straks efter slagtningen, da fjerene så var nemmest at få revet af. Han syntes uudtømmelig, og da stoffet endelig slap op, førte han hende helt hen i baggrunden og viste hende ventilationsapparatet, hvorigennem den kvalme kælderlugt fødtes op til jordens overflabe.

Marjolin tav og trak vejret dybt; hans næsebor bevægede sig uroligt, hans blik veg ikke mere fra Lisa, al frygt havde forladt ham.

"Det var smukt af dig at vise mig alt det," sagde den smukke Lisa, "når du kommer over i viktualiehandelen, skal jeg forære dig noget."

Hun tog ham under hagen, som hun så ofte gjorde, uden at lægge mærke til, at han ikke længere var noget barn. Hun var i en underlig blid, bevæget stemning. Måske lod hun sin hånd dvæle noget længere end sædvanligt ved den fine, bløde hage. Ved dette kærtegn gav han efter for instinktet; han styrtede sig hen over hende med dyrisk heftighed, ville slynge sin arm omkring hende, som han var vant til overfor Cadine; ved dette pludselige angreb faldt hun bag over i en af de store kurve med dun; men i et nu var hun på benene igen, knyttede hånden og slog Marjolin lige imellem begge øjnene. Slaget var så voldsomt, at han gik bag over og stødte hovedet hårdt imod den skarpe kant af en sten i muren. Et langt, gennemtrængende hanegal hørtes ud fra mørket.

Den smukke Lisa stod kold og rolig med sammenknebne læber.

Over sit hoved hørte hun Hallernes dumpe larm. Der nede var alt stille. Og hun tænkte på, at hun kunne være glad for sine to kraftige arme. Hun rystede fjer og dun af sine skørter, og uden at se til Marjolin gik hun sin vej. Det klare dagslys, som slog hende i møde ved enden af trappen, voldte hende en vis lindring.

Rolig, lidt bleg måske, vendte hun hjem til viktualiehandelen.

"Du har været længe borte," sagde Quenu.

"Jeg har ikke truffet Gavard, jeg har søgt ham overalt," svarede hun roligt. "Så spiser vi maden uden ham."

Hun gav sig i færd med at skære noget kød af til sin veninde, madam Taboureaus pige. Hun kom til at tænke på Marjolin, men bebrejdede sig intet. Hun havde handlet som en retskaffen kone. For sådan en drengs skyld ville hun ikke sætte sin fred på spil; hun havde det alt for godt med sin mand og sin datter. Hun så hen på Quenu. Hans hud var grov, hans hage ru, mens den andens hud var blød og fin som fløjl. Hun ville ikke mere tage Marjolin under hagen, siden han nærede så urimelige tanker. Det var en lille, tilladelig fornøjelse, hun der gik glip af, tænkte hun med et suk og beklagede, at børn alt for hurtigt bliver voksne.

Hendes kinder var farvet af en livlig rødme. Quenu fandt, at det klædte hende; han havde taget plads ved siden af hende og sagde:

"Du skulle gå ud at spadsere noget oftere. Det har du godt af ... Har du lyst, så kunne vi gå i teatret en aften, i Gaieté-teatret, og se det nye stykke, som madam Taboureaus har set, og som er så smukt ..."

Lisa smilede og sagde, at de kunne jo se tiden an. Så forsvandt hun på ny. Quenu tænkte, at det var dumt af hende at løbe sådan efter Gavard. Han havde ikke set, at hun var gået op ad trappen. Nøglen til Florents værelse hang på et søm i køkkenet; den havde hun taget og var nu gået oven på i håb om få noget at vide på denne måde, da hun nu en gang ikke kunne få fat på Gavard. Hun ledte i Florents seng, i kaminen, kort sagt alle vegne. Uden for det åbne vindue stod granattræet og nød godt af den dalende sols stråler. Til Lisas forbavselse så der ganske ud i værelset, som om det endnu beboedes af hendes butiksjomfru, som om denne endnu havde ligget i det sidste

nat. Hun havde ventet at finde mistænkelige kasser med store, solide låse for. Henne på væggen hang endnu Augustines sommerkjole. Endelig satte hun sig hen ved bordet; der lå et stykke beskrevet papir; hun traf ordet revolution to gange. Hun blev bange og åbnede skuffen; den var fuld af papirer. Men så vågnede hendes samvittighed, og hun søgte at udgrunde indholdet af det skrevne uden at røre ved det. På en gang gav fuglen i buret sig til at kvidre og hurtigt lukkede hun skuffen til. Hun havde været nær ved at begå en styg handling.

Mens hun stod henne ved vinduet og tænkte på, om hun ikke gjorde bedst i at spørge fader Roustan til råds, vaktes hendes opmærksomhed af et opløb nede ved Hallerne omkring en bærebør. Det var begyndt at blive mørkt; men hun kunne tydeligt se Cadine, som stod og græd, omgivet af en hel del andre fruentimmer, mens Florent og Claude med støvede fødder talte ivrigt sammen lidt længere henne. Forbavset over, at de allerede var kommet tilbage fra deres udflugt, skyndte hun sig ned. Næppe havde hun sat foden i butikken, før frøken Saget trådte ind og sagde:

"Det er den stakkels Marjolin, som de har fundet nede i kældrene under Hallerne; han er slået halvt fordærvet … Går De med hen at se til ham, madam Quenu?"

De gik begge to tværs over gaden. Det unge menneske lå bleg og med lukkede øjne, håret klæbet fast til panden af blod. Folk sagde, at der ingen fare var på færde, og at det var knægtens egen skyld; man antog, at han, hvad han plejede, havde villet springe hen over en kurv, og at han da var faldet med panden imod væggen. Frøken Saget hviskede, idet hun pegede hen på den grædende Cadine:

"Det er naturligvis tøsen der, som har puffet ham omkuld. De to er jo altid på spil sammen."

Den friske luft kaldte Marjolin tilbage til bevidstheden. Han slog øjnene op og så sig forbavset omkring; da han fik øje på Lisa, som bøjede sig ned over ham, smilede han blidt og ydmygt op til hende.

Det lod ikke til, han kunne huske, hvad der var passeret. Lisa følte sig beroliget og sagde, at de straks skulle føre ham til hospitalet; hun ville selv se til ham der. Marjolin var atter faldet tilbage på bærebøren. Da de bar ham bort, fulgte Cadine bagefter, og hendes hede tårer faldt ned i violbuketterne, som hun havde foran sig.

Da Lisa skulle til at gå, så hun Claude trykke Florents hånd og hørte ham sige:

"Å, den stakkels knægt! Han har spoleret hele dagen for mig. ... Og vi har dog ellers moret os så udmærket!"

Claude og Florent var vendt fornøjede og udasede hjem fra deres udflugt. Allerede tidligt på morgenen havde madam François fået solgt sine grøntsager, og de gik da alle tre hen i Rue Montorgueil, i "Den forgyldte Passer", for at hente vognen. Det var straks som en forsmag på landet, midt inde i Paris, den gamle gæstgivergård med sin store gårdsplads, hvor der lugtede af frisk halm og af gødning; en hel skare høns gik omkring og skrabede op i den bløde jord; trapper førte op til de gammeldags gallerier, som løb langs nabohusene; og i en vognstald henne i baggrunden stod Baltazar forspændt og ventede, mens den tyggede på havren i muleposen, som var bundet den op om hovedet. Snart travede den ned ad Rue Montorgueil, fornøjet over at kunne komme så hurtigt hjem til

Nanterre igen. Men det gik dog ikke så hurtigt. Madam François måtte først have læs henne ved Hallerne; to gange om ugen hentede hun nemlig en vognladning kålblade og andet affald, som var udskilt af de store dynger snavs, der blev fejet sammen rundt om i Hallerne. Det gav en god gødning. Snart var vognen fuldt læsset, Claude og Florent lagde sig ovenpå bladdyngen, madam François greb tømmen og Baltazar satte sig i gang og hang lidt med hovedet, da den mærkede, hvor meget der den dag var at slæbe på.

Denne tur havde længe været aftalt; grønthandlersken lo fornøjet; hun holdt meget af de to mænd, hun lovede dem en omelet, som de ikke skulle kunne finde mage til i hele Paris. De lå bag i og frydede sig ved tanken om den lange fridag, de havde for sig.

"I ligger vel godt?" spurgte madam François og drejede ned ad Rue du Pont-Neuf.

Claude forsikrede, at der var "blødt som i en brudeseng". De lå begge to på ryggen med hænderne under hovedet og så op imod den blege himmel, hvor stjernerne en for en udsluktes. Mens de rullede gennem Rue de Rivoli, sagde ingen af dem noget, de ventede, til de sidste huse af byen var forsvundet, og morede sig med at høre på, hvordan den gode kone sad og småsnakkede med Baltazar.

"Tag det kun lidt sindigt, gamle ... Det har ingen jav, vi når nok hjem alligevel ..."

Da de nåede Champs-Élysées, og maleren kun så træer til begge sider, gav han sig til at tale højt med sig selv. De passerede forbi Rue du Roule, han fik et glimt af Saint-Eustache-kirken at se og gav sig så til at tale om kunsten.

"Ser De, Florent, det ene afløser det andet; det er ganske pudsigt at se denne stenkirke ved siden af Hallerne ... Giv tid og jernet vil komme til at afløse stenen. Hallerne med deres utallige jernsøjler, deres jerntag, over for denne stenkirke, det er den moderne kunst, det er realismen, naturalismen, hvad De nu vil kalde det, som er skudt i vejret lige over for den gamle kunst ... Mener De ikke også?"

Og da Florent ikke svarede, vedblev han:

"Den kirke er for resten en arkitektonisk bastard; det er middelalderen i sin dødskamp, den samlende renæssance ... Har De lagt mærke til, hvad det er for kirker, man bygger os nu om stunder? De ligner, hvad det skal være: biblioteker, observatorier, dueslag, kaserner; men sikkert er det, at ingen tror på, at den gode Gud bor inde i dem. Den gode Guds bygmestre er døde for længe siden, det klogeste ville være, om man lod være med at bygge disse grimme stenkolosser, som man ikke ikke har nogen at huse i ... Siden århundredets begyndelse har man kun rejst én eneste original bygning, en bygning, som ikke er en kopi af noget andet, som af sig selv er skudt frem af tidens jordbund, og det er Centralhallerne i Paris, hører De, Florent! Et værk, som endda kun er en frygtsom, famlende åbenbaring fra det tyvende århundrede ... Det er derfor, at Saint-Eustache-kirken må bukke under, som den ligger der, øde og tom, forladt af den troende flok, mens Hallerne, summende, svulmende af liv, breder sig ved dens side ... Der har De de tanker, der vækkes hos mig ved synet af de to så forskellige bygninger."

"Å, det må jeg sige, De er godt skåret for tungebåndet," udbrød madam François leende. "Se en gang, hvor Baltazar

spidser øren, bare for at høre efter ... Hopla, Baltazar!"

Vognen rullede langsomt videre. I denne tidlige morgenstund lå avenuen endnu øde, med sine mange stole på begge fortovene, sine græsplæner, buskadser og træer. Nu og da mødte de en herre og en dame til hest, på vej ud til Boulogneskoven. Florent havde lavet sig en hovedpude af en bunke kålblade og lå og så op mod himlen, der langsomt farvedes af et rødligt skær. Af og til lukkede han øjnene og lod den friske morgenvind stryge hen over ansigtet; han frydede sig over at fjerne sig fra Hallerne, at rulle ud i den frie natur; han følte ingen trang til at sige noget og hørte ikke en gang efter, hvad der blev sagt omkring ham.

"Så er der dem," vedblev Claude efter nogen tids tavshed, "hvis slagord er: Videnskaben har ikke noget med kunsten at bestille, industrien dræber poesien; og så giver alle tosserne sig til at begræde blomsterne, som om nogen tænkte på at gøre blomsterne fortræd ... Det er dog virkelig for galt. Jeg kunne have lyst til at svare disse grædekoner ved et eller andet udfordrende arbejde. Det ville more mig, at høre de skikkelige skrog opløfte deres ramaskrig ... Skal jeg fortælle Dem, hvad for et af mine arbejder, der tiltaler mig mest, og hvis erindring er mig kærest? Det er en hel historie ... Sidste juleaften, da jeg besøgte min tante Lisa, var lærlingen, August, det fæ, De kender ham nok, i færd med at opstille varerne i vinduet. Men det var til at fortvivle over, at se den flove, vandede måde, han sammensatte og komponerede det hele på. Jeg bad ham skrubbe af og sagde, at nu skulle jeg vise ham, hvordan man laver et smukt billede. Jeg satte naturligvis alle de kraftigste farver sammen, så alt trådte skarpt og tydeligt frem, de sorte

pølser, de røde tunger og de grønne blade og bregner til at pynte op med. Og det var farver, som jeg aldrig har kunnet få frem på paletten. Det var et ægte, sandt kunstværk, jeg udførte der, dét var at male! ... Da så tante Lisa kom ud fra køkkenet havde hun ikke spor af sans for det smukke i mit arbejde, men jog mig ud af butikken. Den slags mennesker vil aldrig komme til at forstå, hvilken virkning en rød klat gør ved siden af en grå ... Lige meget, det var mit mesterstykke. Jeg har aldrig lavet noget bedre."

Han tav smilende og frydede sig ved erindringen. Vognen var nået Triumfbuen. Florent rejste sig halvt op og indåndede duften af det første grønne, de traf på her uden for byens fæstningsmur. Han vendte sig om for at se ud over landet og blive fri for synet af Paris. Da de nåede op til det højeste af Rue de Longchamp, viste madam François ham det sted, hvor hun havde samlet ham op. Det bragte ham til at synke hen i drømmerier. Og han betragtede hende, som hun sad der, sund og tilfreds, med tømmen i hænderne. Hun var smukkere end Lisa og så elskværdigere ud. Hver gang hun smækkede med tungen, spidsede Baltazar øren og tog tilløb til en raskere gangart.

Da de nåede Nanterre, drejede vognen til venstre ind i en smal gyde, ved enden af hvilken den standsede. De var kommet til verdens ende, som madam François sagde. Kålbladene skulle nu læsses af. Claude og Florent ville ikke have, at drengen, som var beskæftiget med at plante salat ude i haven, skulle forstyrres i sit arbejde. De bevæbnede sig hver med en fork og gav sig i færd med at læsse vognens indhold ud på møddingen. Det morede dem. Claude nærede meget venskabelige følelser

for møddingen. Affaldet af grøntsagerne, skarnet fra Hallerne, levningerne fra dette kæmpemæssige bord blev ikke spildt, men vendte tilbage der til, hvor det var skudt i vejret, og kom nu til at gøde nye generationer af kål, roer og gulerødder. Levningerne skød atter op af jorden i form af prægtige frugter og vendte atter tilbage til Hallerne. Paris bragte alt til at rådne, gengav alt til jorden, som ingen sinde trættes af at frembringe nyt liv.

"Se der," sagde Claude, "den kålstok kender jeg. Nu har jeg mindst ti gange set den skyde i vejret igen i krogen der henne ved abrikostræet."

Denne ytring fik Florent til at smile. Men han blev atter alvorlig og gav sig til at spadsere langsomt omkring i køkkenhaven, mens Claude lavede en skitse af stalden og madam François gav sig i lag med frokosten. Køkkenhaven bestod af et langagtigt stykke jord, der var delt ved en smal gang ud ad midten. Terrænet skrånede jævnt opad, og fra det højst liggende parti af haven kunne man se fortet Mont-Valeriens lave kaserner. Levende hegn skilte den fra de tilstødende haver og afskar udsigten med en tæt grøn mur, så at Mont-Valerien næsten var det eneste, der var at se inde fra madam François' lille jordlod. Fred og ro syntes at strømme ind over haven udefra. Insekterne summede i den varme majsol. De mange bede lå som duge på den sorte jord, og ikke en ukrudtsplante var at se. Hele haven lignede to parallelt løbende gulvtæpper med regelmæssigt tegnede mønstre, som omhyggeligt blev børstet af hver morgen. En kant af timian dannede grå frynser på begge sider af midtergangen.

Florent spadserede frem og tilbage og indåndede timianduften. Han frydede sig ved den dybe fred, der herskede omkring ham, og ved den properhed, jorden alle vegne var behandlet med. Nu havde han i et helt år kun set grøntsager, der lå klemt og stødt i kærrer og kurve; det morede ham at se dem stå der i deres hjemstavns jordsmon, førlige på alle lemmerne. Kålen bredte sig af velvære, gulerødderne så så fornøjede ud, og salaten stod i række med en skødesløs dagdriverholdning. Hallerne, som han havde forladt om morgenen, forekom ham nu som et uhyre benhus, et dødningekammer, hvor der kun sås skeletter. Og han sagtnede sin gang og hvilede sig ud i madam François' have som efter en lang march gennem øredøvende larm og afskyelig stank. Han levede atter op der i den friske luft. Claude havde ret, i Hallerne lå alt i en bestandig dødskamp. Jorden, det var livet og sundheden.

"Omeletten er færdig," råbte madam François.

Da alle tre var blevet bænket i køkkenet, hvis dør stod åben ud til solskinnet, holdt de et muntert måltid. Madam François betragtede forbavset Florent og gentog ved hver anden mundfuld:

"De er ikke mere den samme, De er ti år yngre. Det er det jammerlige Paris, som ellers plejer at gøre Dem så melankolsk. Nu derimod lyser Deres øjne som et par solstråler ... Der ser De, de store byer er der ikke noget godt ved, De skulle tage ud og bo her."

Claude gav sig til at le og sagde, at Paris var mageløs. Han forsvarede selv dens rendestene, samtidig med at han dog også udtrykte sin beundring for landet. Om eftermiddagen blev

madam François og Florent alene henne i en krog af haven, hvor der stod nogle frugttræer. De sad ned på jorden og talte fornuftigt med hinanden. Hun gav ham på den venskabeligste og naturligste måde en hel del gode råd. Hun stillede ham en mængde spørgsmål om hans levevis, om hvad han havde i sinde at blive en gang med tiden; på en ærlig og ligefrem måde tilbød hun sig selv, om han en dag skulle behøve hende for at skabe sin lykke. Han følte sig dybt rørt. Aldrig før havde en kvinde talt til ham på denne måde. Hun stod for hans øjne som en frisk og kraftig plante, der var skudt i vejret på samme måde som urterne i haven, hvorimod Lisa, normannerinden og de mange andre smukke kvinder i Hallerne forekom ham som en slags kunstige blomster, udstillet til pynt. Her ude følte han sig genfødt i den friske, sunde landluft og gennemstrømmet af absolut velvære.

Hen imod klokken fem tog de afsked med madam François. De ville spadsere hjem. Hun fulgte dem hen til enden af gyden beholdt ved afskeden et øjeblik Florents hånd i sin og sagde blidt:

"Hvis en eller anden sorg skulle ramme Dem, så kom ud til mig."

I et kvarters tid gik Florent uden at sige et ord; han var allerede blevet i dårligt humør og tænkte ved sig selv, at han nu fjernede sig fra sundheden og livet. Vejen var støvet. De holdt begge to meget af lange udflugter til fods, og små støvskyer rejste sig bag ved dem, ved hvert skridt de tog. Solen stod lavt og kastede deres skygger tværs over vejen, helt over på den anden side af grøften.

Claude tog lange skridt, svingede stærkt med armene og morede sig over de to skygger. På en gang sagde han:

"Kender De "Slaget mellem de fede og de magre"?"

Florent svarede overrasket nej. Claude gav sig da til al tale med stor begejstring om en således betitlet række kobberstik, som han skildrede et par stykker af. Han så i dem en fremstilling af hele det menneskelige drama og endte med at dele menneskene i magre og i fede, i to fjendtlige lejre, af hvilke den ene sluger den anden, bliver endnu tykkere og fordøjer i mag.

"Kain hørte ganske sikkert til de fede, Abel til de magre," sagde han. "Lige siden det første mord, har det altid været slughalsene, som har suget blodet ud af dem, der må nøjes med lidt ... Det er et evigt frådseri, lige fra den svageste til den stærkeste, idet enhver sluger den af sine naboer, han kan magte, for så bagefter selv at blive slugt ... Der ser De, min gode, tag Dem i agt for de fede."

Han tav et øjeblik og fulgte med øjnene deres to skygger, som solen langsomt gjorde længere og længere. Så sagde han:

"Vi høre til de magre, vi to, naturligvis ... Med så tynde maver, som vi har, kan man da ikke tage meget af solskinnet bort for de andre!"

Florent betragtede leende de to skygger. Men Claude blev ivrig og udbrød:

"Det er ikke noget at le ad. Det piner mig at skulle være en af de magre. Hørte jeg til de fede, så kunne jeg male roligt, kunne have et smukt atelier, kunne sælge mine malerier i dyre domme. I stedet for er jeg blevet en af de magre. Det er sikkert nok, at jeg, når jeg en gang dør, ikke er andet end det bare skind

og ben, så flad og tynd, at de gerne kunne begrave mig mellem bladene i en bog ... Og De da! De er et *non plus ultra* af magerhed, De er kongen over alle magre! Kan De huske den gang, De skændtes med alle fiskerkællingerne; det var et mageløst syn at se alle disse tykmavede, sværbrystede furier storme løs mod Deres fladbrystede person; og De handlede aldeles instinktmæssigt, De gjorde jagt på den magre, ligesom katten gør jagt på musen ... I princippet nærer en fed altid afsky for en mager og føler altid trang til at skille sig af med ham enten ved at æde ham eller ved et spark. I Deres sted ville jeg derfor tage mine forholdsregler i tide. Quenus hører til de fede, Méhudins hører til de fede, kort sagt, De har ikke andet end lutter fede omkring Dem. Jeg ville i Deres sted føle mig i høj grad foruroliget."

"Og Gavard, og frøken Saget, og Deres ven Marjolin?" spurgte Florent, stadig smilende.

"Å, kan det more Dem, så skal jeg gerne klassificere Dem alle vore bekendtskaber," svarede Claude. "Deres hoveder har jeg for længe siden tegnet af og hængt billederne op i mit atelier med angivelse af den rubrik, til hvilken originalerne hører. Det er et helt kapitel af naturhistorien ... Gavard er en af de fede, men med tilbøjelighed til at gå over i den anden gruppe, noget der ikke er så sjældent ... Frøken Saget og madam Lecœur er begge to magre, men hører til en meget farlig afart. De er *$?1* magre, der er i stand til at gøre, hvad det skal være, for at blive fede! ... Min ven Marjolin, den lille Cadine og Sarriette er tre fede, endnu ganske uskyldige og uden anden hunger end ungdommens elskværdige attrå. Der er det at lægge mærke til, at så længe en fed ikke er blevet gammel, er det en grumme

elskværdig skabning ... Lebigre hører til de fede, ikke sandt? Hvad Deres politiserende venner angår, så hører de i reglen alle sammen til de magre, Charvet, Clémence, Logre, Lacaille. Kun Alexander og Robine har sat mig i nogen forlegenhed."

På denne måde blev maleren ved lige fra Pont de Neuilly til Triumfbuen. Han udkastede meget karakteristiske portrætter af forskellige personer: Logre var en mager, som havde sin bug midt imellem begge skuldrene; den smukke Lisa havde sin fedme i maven, den smukke normannerinde sin i brystet; frøken Saget havde ganske sikkert en gang i sin tid ladet en lejlighed til at blive fed slippe sig ud af hænderne, for hun afskyede de fede, samtidig med at hun foragtede de magre; Gavard kompromitterede sit fedt, han ville sikkert en gang ende lige så flad som en væggelus.

"Og madam François?" spurgte Florent.

Claude blev lidt forlegen ved dette spørgsmål, og svarede stammende:

"Madam François, madam François ... Ja, jeg ved virkelig ikke, jeg har aldrig tænkt på at klassificere hende ... Hun er en brav kone, madam François, det er det hele, jeg kan sige om hende. Hun hører hverken til de fede eller til de magre, naturligvis!"

De gav sig begge til at le. Triumfbuen lå nu foran dem. Claude vedblev at være munter og spøgefuld. Men Florent lo ikke mere. Paris opslugte ham atter, det Paris, der nu skræmte ham tilbage efter at have kostet ham så mange længselstårer i Cayenne. Da han nåede Hallerne, faldt mørket på, og en kvælende lugt slog ham i møde. Han bøjede sørgmodigt hovedet og mindedes den lange dag, han havde tilbragt ude i den friske, sunde, blomsterduftende natur.

5

Næste dag hen imod klokken fire tog Lisa vejen til Saint-Eustache-kirken. Hun havde for den korte spadsereturs skyld gjort et meget omhyggeligt toilette, var helt klædt i sort og bar et ternet sjal. Den smukke normannerinde, som ovre fra Hallerne fulgte hende med øjnene, lige til hun nåede kirkedøren, ærgrede sig over at se hende så pyntet.

"Se til den tykke," sagde hun ondskabsfuldt, "hun er begyndt at blive hellig. Hendes skriftemål gad jeg nok høre!"

Hun tog fejl. Lisa var ikke hellig. Hun plejede ikke at besøge kirken, men sagde gerne, at det var nok, når hun prøvede at være hæderlig og retskaffen i alle ting. Dog kunne hun ikke lide, at nogen talte ilde om religionen i hendes nærværelse; ofte bragte hun Gavard til tavshed, når han kom med sine historier om præster og nonner. Sligt fandt hun det i høj grad upassende at fortælle. Hver burde have lov til at tro, hvad han lystede, og man burde respektere anderledes tænkende. Desuden var præsterne i reglen brave folk. Hun selv kendte fader Roustan ved Saint-Eustache-kirken som en værdig og brav mand, hvis venskab hun kunne stole på. Og hun gav sig til at forklare det absolut nødvendige i at have en religion til brug for den store hob; hun betragtede religionen som et slags politi, der hjalp med til at opretholde ordenen, og uden hvilken ingen som helst regering var mulig. Når Gavard kom ind på det kapitel og gik lidt vel yderligt ved at sige, at præsterne burde smides ud og deres butikker lukkes, så trak hun på skulderen og svarede:

"Jo, det ville blive en køn verden, vi så kom til at leve i! ... Inden en måned var gået, ville man myrde og skænde rundt om i gaderne, og man ville snart blive nødt til at opfinde en anden gud. Sådan gik det i -93 ... De ved jo nok, at jeg ikke har meget at bestille med præsterne; men jeg siger, at de ikke kan undværes, fordi de nu en gang ikke kan undværes."

Når den smukke Lisa gik i kirke, viste hun sig derfor også meget andægtig. Hun havde købt en smuk salmebog, som hun aldrig åbnede, men som hun benyttede ved begravelser og bryllupper. Hun knælede ned og rejste sig op igen på de rigtige steder, og gjorde sig al mulig flid for at anlægge en til lejligheden passende holdning. Det var for hende en slags officiel holdning, som alle hæderlige mennesker burde anlægge overfor religionen.

Denne dag betrådte den smukke Lisa altså atter Saint-Eustache-kirken; hun dyppede fingrene i vievandet og gjorde korrekt korsets tegn. Langsomt nærmede hun sig derpå den hellige Agnes' kapel, foran hvilket to kvinder knælede med ansigtet i deres hænder, mens en tredjes blå kjole sås stikke lidt ud af skriftestolen. Lisa lod til at blive ærgerlig; hun henvendte sig til en kirkebetjent, som kom gående forbi med slæbende trin og en sort kalot på hovedet.

"Det er da vel fader Roustans skriftedag i dag?" spurgte hun.

Han svarede, at hvis hun blot ville tage en stol og vente, så kom turen straks til hende. Hun takkede uden at sige, at hun slet ikke var kommet for at skrifte. Hun besluttede at vente og gav sig til at spadsere rundt i kirken. Hovedalteret fandt hun alt for simpelt, hun holdt ikke af denne kolde storslåethed, men foretrak sidekapellernes forgyldninger og brogede stads.

Vinduerne ud til Rue du Jour var støvede og lyset faldt dæmpet ind gennem dem, mens den dalende sols stråler ovre på den anden side, ud til Hallerne, kastede et livligt skær over de farvede ruder, der derved kom til at minde hende om likørflaskerne foran spejlet i Lebigres vinstue. Kirken var tom og dyb stilhed herskede overalt. Kun enkelte kvindeskikkelser sås, og hvisken lød ud fra de lukkede skriftestole. Da hun igen kom forbi den hellige Agnes' kapel, så hun, at den blå kjole endnu stadig knælede foran fader Roustan.

"Jeg skulle blive færdig med mit skriftemål på ti sekunder, om jeg ville," tænkte hun i stolt bevidsthed om sin egen dyd.

Hun gik helt op i kirkens baggrund. Bag hovedalteret, skygget af en dobbelt række piller, ligger den hellige jomfrus kapel, indsvøbt i mørke og tavshed. På væggene hænger billeder af helgener, de stærke røde og violette farver skinner frem af halvmørket, som en mystisk kærligheds flamme, der brænder i tavs andagt. Det er som en dunkel, hemmelighedsfuld krog af paradiset; to vokslys skinner som stjerner, og fire lamper, som næppe kan skimtes oppe under hvælvingen, henleder tanken på de store guldrøgelseskar, som englene svinger ved jomfru Marias leje. Bestandig ses kvinder knæle ned der imellem pillerne, hensunkne i denne mørkets og den højtidelige stilheds vellyst.

Lisa stod og så sig meget roligt omkring. Hun var ingenlunde nervøs. Hun fandt, at det hele ville have taget sig bedre ud, hvis der var blevet tændt nogle flere lys. Det forekom hende endog, at der var noget upassende, næsten usømmeligt ved dette sovekammermørke. Hallernes fjerne summen lød svagt ind gennem ruderne.

Da hun stod i begreb med at forlade kapellet, så hun Claire Méhudin komme ind. Hun lod et vokslys tænde til Guds moders ære, så gik hun hen og knælede ned bag en pille, bleg som døden. Der brast hun ud i en stærk gråd og gav sig til at bede. Den smukke Lisa stod ganske forbavset, thi fromheden plejede just ikke at trykke Méhudins, især Claire havde for skik at tale om præsterne og religionen på en måde, så hårene måtte rejse sig på ens hoved. Da Lisa atter vendte tilbage til den hellige Agnes' kapel, tænkte hun ved sig selv:

"Men hvad mon der går af hende der inde? Hun har sikkert forgivet en eller anden mand, det skarn."

Endelig forlod fader Roustan skriftestolen. Han var en smuk mand på omtrent fyrre år, med et smilende og godmodigt ansigt. Da han fik øje på madam Quenu, gik han hen og trykkede hendes hænder, kaldte hende "min kære kone", tog hende med ind i sakristiet og sagde, at nu stod han helt og holdent til hendes tjeneste. Noget efter gav de sig til at spadsere frem og tilbage langs sidekapellerne ud imod Rue du Jour. De talte dæmpet sammen. Solen dalede langsomt, og kirken blev mørkere og mørkere.

Imidlertid forklarede Lisa fader Roustan sine bekymringer. Imellem dem var der aldrig tale om religiøse sager. Hun skriftede ikke, hun spurgte ham simpelt hen til råds i vanskelige tilfælde, da hun kendte ham som en forstandig og pålidelig mand, som hun, som hun plejede at sige, foretrak frem for visse folk, der vel var praktiske, men som smagte lovlig meget af tugthuset. Han viste sig uhyre forekommende; han gennembladede loven for hende, han viste hende, hvorledes hun bedst skulle anbringe sine penge, fjernede med megen takt

alle moralske vanskeligheder, anbefalede hende folk, hun kunne købe sine varer hos, havde altid et svar til rede på hendes mange forskellige spørgsmål, alt sammen på en såre naturlig måde, uden at blande Gud ind i det, og uden at drage nogen fordel af det, hverken for sig selv eller for religionen. En tak og et smil var ham nok. Han lod til at være glad ved at kunne tjene den smukke madam Quenu, om hvem hans husholderske ofte talte til ham med stor respekt som om en person, der stod meget højt i anseelse i hele kvarteret. Denne gang var det en meget kilden sag, det drejede sig om. Det gjaldt for hende om at få at vide, hvilken opførsel hendes samvittighed kunne tillade hende at vise overfor svogeren, om hun havde ret til at udspionere ham, til at hindre ham i at kompromittere hendes mand, hendes datter og hende selv, og om hvor vidt hun i så fald kunne gå. Hun spurgte ikke lige ud, men ad omveje, så at præsten kunne drøfte sagen uden at komme ind på personerne. Han kom med en hel del hinanden modsigende argumenter. I hovedsagen mente han, at man altid havde ret til at hindre det onde og til at anvende alle de midler, der var nødvendige, for at det gode kunne sejre.

"Det er min mening, min kære kone," endte han. "Spørgsmålet om midlerne er altid meget alvorligt. Midlerne er den store snare, hvori så mange falder ... Men jeg kender Deres samvittighedsfuldhed. Overvej enhver af Deres handlinger nøje, og hvis en indre stemme ikke protesterer imod det, så handl De kun dristigt ... Retskafne naturer har den vidunderlige nådegave, at deres retskaffenhed giver sig tilkende i alt, hvad de rører ved."

Så skiftede han tone og sagde:

"Vil De være så god at hilse hr. Quenu fra mig. Når jeg en gang kommer forbi, skal jeg se indenfor til den lille Pauline ... Farvel, min kære kone, jeg står altid til Deres tjeneste."

Han gik tilbage til sakristiet. Lisa fik lyst til at se efter, om Claire endnu lå og bad; men Claire var vendt hjem til sine karper og ål; inde i den hellige jomfrus mørke kapel sås kun en del væltede stole.

Da den smukke Lisa på ny gik hen over pladsen foran kirken, blev hun straks opdaget af normannerinden, der hele tiden havde holdt øje med kirkedøren.

"Ih, Gud forbarme sig!" udbrød normannerinden, "hun har været der inde i over en time. Jeg gad vide, hvor mange præster der har været om at skille hende af med den bunke synder, hun bar på."

Næste formiddag gik Lisa lige op på Florents værelse. Hun installerede sig der i ro og mag, vis på ikke at blive forstyrret og desuden fast bestemt på at lyve, sige, at hun havde i sinde at efterse hans linned, hvis han pludselig skulle komme og overraske hende. Hun havde set ham travlt beskæftiget ovre i Hallen. Hun satte sig hen foran det lille bord, trak skuffen ud, satte den på sit skød, tømte den forsigtigt og sørgede omhyggeligt for at lægge papirerne tilbage på deres tidligere plads. Først fandt hun nogle kapitler af arbejdet over Cayenne, dernæst alle slags projekter og udkast, tilsigtende reformer ved Hallernes og andre offentlige anstalters administration. Disse fintskrevne sider, som hun bestræbte sig for at læse, kedede hende skrækkeligt; hun ville lige til at stikke skuffen i bordet igen, overbevist om at Florent andet steds skjulte beviserne for sine skumle planer, og hun tænkte allerede på at undersøge

madrassen, da hun fandt en konvolut med normannerindens portræt. Normannerinden var fotograferet stående op med højre hånd støttet mod en søjle; hun smilede frækt og bar alle sine smykker og en ganske ny silkekjole. Lisa glemte sin svoger, og hvad hun var kommet for. Hun hensank i dybe betragtninger; hun havde aldrig før haft lejlighed til at studere sin rivalinde på så nært hold. Hun så på håret, næsen, munden, hun holdt fotografiet ud fra sig og tæt ind til sig. Med sammenknebne læber læste hun bag på billedet brevet med store, grimme bogstaver: "Fra Louise til hendes ven Florent." Det forargede hende, det var en slags kærlighedstilståelse. Hun fik lyst til at tage fotografiet og gemme det som et våben mod sin fjende. Hun stak det langsomt i konvolutten og tænkte, at det ville være slet handlet, om hun tog det og at hun jo desuden altid kunne finde det igen senere.

Efter atter i nogen tid at have bladet omkring i papirerne fandt hun på at se efter helt oppe i bunden af skuffen, hvor Florent havde lagt Augustines sytråd og nåle; og der imellem salmebogen og drømmebogen, opdagede hun, hvad hun søgte, nemlig nogle meget kompromitterende noter, kun gemt i et papirsomslag. En aften havde Logre fremsat tanken om at styrte kejserdømmet ved et oprør, ved et pludselig leveret hovedslag, og denne tanke var langsomt modnet hos Florent. Den stod snart for ham som en pligt, som en mission. Nu havde han endelig fundet sit livs mål, det der var grunden til, at han var undveget fra Cayenne og vendt tilbage til Paris. Da han troede at burde hævne sin egen magerhed på denne by, der svømmede i fedt, mens rettens forsvarere var nær ved at dø af sult i deres landflygtighed, så drømte han om at gøre sig til de

undertryktes hævner, om at rejse sig og forlade Hallerne for at knuse hele den frådsende og drikkende herskeryngel. Denne fikse idé havde let ved at slå rod i hans bløde sind. Alt antog unaturligt store former i hans hjerne, de besynderligste historier lavedes i den: Snart indbildte han sig, at det var Hallerne, som søgte at sløve ham og hindre ham i at handle, snart at det var Lisa; og han undgik hende i et par dage, som var hun et opløsende middel, der ville have smeltet hans viljestyrke, så snart han havde nærmet sig hende. Disse kriser af barnagtig frygt eller vrede over verdens uretfærdighed endte altid med, at han kom i en underlig vemodig stemning, længtes efter nogen, han kunne holde rigtigt af, en sjælstilstand, han omhyggelig skjulte med et barns skamfuldhed. Om aftenen følte han sig især ulykkelig og forladt, og han blev derfor så længe som muligt hos Lebigres eller hos Méhudins og når han kom hjem, gik han ikke lige straks i seng, men satte sig til at skrive på sine famøse oprørsplaner. Han delte Paris i tyve kredse, en for hvert arrondissement, hver med sin chef, en slags general, der befalede over tyve løjtnanter, der igen kommanderede hver sit kompagni. En gang om ugen skulle cheferne holde rådslagning, hver gang i et nyt lokale; for yderligere sikkerheds skyld skulle de sammensvorne kun kende deres egen løjtnant, og denne skulle igen kun kende sin egen afdelings chef; også var der på forskellig måde sørget for at lede politiet på vildspor. Hvad angår alle disse kræfters pludselige træden i aktivitet, da var det ordnet på en meget simpel og ligefrem måde. Man skulle vente, til kadrene var udfyldte; derefter skulle man benytte sig af den første politiske bevægelse, der opstod. Da man sandsynligvis til den tid kun ville kunne være i besiddelse af nogle få

jagtgeværer, så skulle man allerførst gøre sig til herre over de forskellige vagtposter, afvæbne politiet og linjetropperne, idet man så vidt muligt søgte at undgå kamp, men derimod opfordrede dem til at gøre fælles sag med folket. Derefter skulle man gå lige løs på de lovgivende forsamlinger og derfra begive sig til Hotel de Ville. Denne plan, til hvilken Florent hver aften vendte tilbage med samme kærlighed som en forfatter til udkastet til et drama, var endnu kun skrevet på små papirslapper, hvis mange udstregninger røbede forfatterens famlen og satte læseren i stand til at følge gangen i hele dette på en gang barnlige og sindrige åndsfoster. Da Lisa havde gennemlæst noterne, uden just at forstå alt, blev hun siddende skrækslagen på sin stol uden mere at turde røre ved papirerne, halvvejs bange for at se dem eksplodere mellem hænderne på sig som en helvedesmaskine.

Et sidste lille blad forskrækkede hende endnu mere end alle de andre. Florent havde på dette aftegnet de distinktioner, som cheferne og løjtnanterne skulle bære; ved siden af var der gjort udkast til kompagniernes faner; farven var forskellig for de forskellige arrondissementer og stod skrevet til ved siden af tegningen. Cheferne skulle bære røde skærf, løjtnanterne røde armdistinktioner. Alt det stod for Lisa som mytteriets øjeblikkelige realisation; hun så i tankerne disse mennesker med deres røde kendetegn marchere forbi hendes butik, sende kugler ind i spejle og marmorplader og stjæle hendes pølser og andre madvarer. Hendes svogers skændige planer var et attentat mod hende selv, mod hendes lykke. Hun lukkede skuffen, så sig om i værelset og tænkte på, at det var hende, der gav dette menneske husly, at han lå i hendes lagener, at han

brugte hendes møbler. Og navnlig oprørte den tanke hende at han skjulte sin afskyelige helvedesmaskine i det stakkels lille, hvide, uskyldige bord, som hun havde brugt i onkel Gradelles hus før sit bryllup.

Hun blev stående og tænkte på, hvad hun nu skulle gøre. For det første var det til ingen nytte at sige noget som helst til Quenu. Et øjeblik faldt det hende ind at afkræve Florent en forklaring, men hun var bange for, at han så alligevel ville udføre sine skumle planer et andet sted og derved kompromittere sin broder og dennes familie. Da hun var blevet lidt roligere, besluttede hun at holde godt øje med ham. Ved det første tegn på fare ville hun handle. Nu havde hun det da i det mindste i sin magt at sende ham tilbage til galejerne igen.

Da hun kom ned i butikken, traf hun Augustine i stor uro. Den lille Pauline var forsvundet for en god halv time siden. På Lisas spørgsmål kunne hun kun svare:

"Jeg ved det ikke, madam ... Hun stod lige før ude på fortovet med en lille dreng, jeg så dem selv; men så skar jeg et stykke skinke af til en herre, og så var de begge to borte."

"Jeg tør vædde på, at det er Muche," udbrød Lisa. "Å! Den skarns dreng!"

Det var ganske rigtigt Muche. Pauline indviede netop den dag en ny blåstribet kjole og havde villet vise ham den. Hun stod uden for butikken, og hendes lille ansigt udviste al den alvor, som en seksårs artig pige, der er bange for at tilsmudse sig, er i stand til at lægge i det. Hendes korte, stivede skørter struttede ud til siderne som på en danserinde, og hendes hvide strømper og lakerede støvler lod sig se; hun bar et forklæde, som gik helt op til skuldrene, og de små barnearme var nøgne; i

ørene havde hun ringe, om halsen et bånd med et guldkors og i det omhyggeligt friserede hår et blåt bånd; hun besad sin moders trivelighed og blidhed, parret med et pariserbarns ynde.

Ovre fra Hallerne havde Muche fået øje på hende. Han morede sig netop med at lade døde småfisk svømme ned ad rendestenen og travede selv med ved siden af inde på fortovet. Men ved synet af den smukke og pyntede Pauline fo'r han straks tværs over gaden, barhovedet, lappet og laset. Hans moder havde strengt forbudt ham at lege med "den tykke tøs, som forældrene stoppede med mad, så hun var nær ved at revne." Et øjeblik stod han beundrende foran Pauline, så ville han røre ved den smukke blåstribede kjole. Men Pauline, der vel følte sig smigret, trak sig dog forsigtigt tilbage og sagde i en fornærmet tone:

"Lad være ... Jeg må ikke for moder."

Den lille Muche, der ikke sådan lod sig forknytte, gav sig til at le og sagde:

"Å, du er en rar en! ... Hvad bryder du dig om din moder ... Skal vi lege sammen?"

Han nærede rimeligvis den skumle plan at grise Pauline til. Men hun gik klogelig et par skridt tilbage, da han ville tage hende i hånden. Så begyndte han at blive indsmigrende. Som en verdensmand, der ved, hvad der passer sig, hev han op i sine benklæder og sagde:

"Du er køn, så fin du er ... Er det din moders, det lille kors?"

Pauline brystede sig og sagde, at det var hendes eget. Han lokkede hende lidt efter lidt med helt hen til hjørnet af Rue Pirouette; han tog i hendes skørter og beundrede deres stivhed,

og det smigrede den lille pige. Straks hun var kommet ud på fortovet i al sin stads, havde det ærgret hende, at der ikke var nogen, som kunne beundre hende. Men trods Muches komplimenter var hun ikke til at bevæge til at gå andre steder end på fortovet.

"Din tossede tøs!" udbrød han og blev atter grov. "Sikk'en skabagtig fin frøken!"!

Hun blev ganske bange for ham. Han begreb straks sin dumhed, skiftede atter tone, stak hurtigt hånden ned i lommen og sagde:

"Jeg har en skilling."

Synet af skillingen beroligede Pauline. Han holdt den frem foran hende og gav sig til at gå, hun bagefter med øjnene fæstede på skillingen. Den lille Muche havde åbenbart held med sig.

"Hvad holder du mest af?" spurgte han.

Hun svarede ikke med det samme; hun vidste ikke, hvad hun skulle svare, der var så meget, hun holdt af. Han remsede en hel mængde slikkerier op for hende. Valget var vanskeligt. Hun stod ganske alvorlig. Endelig bestemte hun sig for et kræmmerhus brystsukker. Så tog han hende i hånden og trak af med hende til en urtekræmmer, der stod særlig vel anskreven hos ham. Muche opførte sig som en galant kavaler; han lod hende vælge den slags brystsukker, hun holdt mest af, betalte sin sous og var så skikkelig ikke at tage kræmmerhuset fra hende, da de igen var kommet ud på gaden, noget der ellers godt kunne ligne ham. Hun hældte indholdet ud i de to små lommer, hun havde foran i sit forklæde, og begyndte at spise de lækre sager. Snart sås to mørke pletter på den udvendige side af

de to lommer. Muche grinte lumsk; han tog hende omkring livet med sine snavsede fingre, fik hende med ned ad Rue Pierre-Lescot og sagde:

"Vil du så lege, hvad ... Det smager godt, det du har i dine lommer. Der kan du selv se, jeg ville slet ikke gøre dig fortræd, dit fæ!"

Og han gjorde selv et greb ned i en af lommerne. De nåede Place des Innocents med dens træplantninger og græsplæner. Det var åbenbart derhen, Muche hele tiden havde haft i sinde at føre sin erobring. Han viste hende omkring, som var hele pladsen hans ejendom. Pauline havde aldrig før været så langt borte på egen hånd, og havde hun ikke været så optaget af at spise brystsukker, ville hun sikkert have givet sig til at græde som en bortført frøken. Børnene gik rundt om springvandet med de nøgne nymfer og morede sig med at se vandet plaske ned i de seks bassiner. Muche, som imidlertid havde fået hendes kjole krøllet rigtig godt bagtil, sagde nu med sin skumle latter: "Skal vi lege slås med sand, hvad du?"

Pauline lod sig forlokke. De smed sand og grus i hovedet på hinanden og lukkede øjnene. Sandet trængte ind under tøjet foran på hendes bryst og løb ned ad kroppen, lige ned i hendes strømper og støvler. Muche frydede sig ved at se det hvide forklæde blive ganske gult. Men han fandt sandsynligvis, at det endnu var alt for pænt.

"Skal vi plante træer, hvad du?" spurgte han pludselig. "Du skal se, sådan nogen pæne haver jeg kan lave."

"Rigtige haver!" udbrød Pauline beundrende.

Da ingen betjent var at se i nærheden, lod han hende grave huller i et af bedene. Hun lå på knæ midt i den bløde jord, lagde

sig en gang imellem helt ned på maven og stak sine kønne, nøgne arme ned i jorden lige til albuerne. Han opsøgte nogle træstumper og brækkede nogle grene af; det blev så plantet i hullerne som træer. Men han fandt aldrig hullerne dybe nok og kommanderede med hende som med en doven tjenestepige. Da hun rejste sig op, var hun griset til fra hovedet og lige ned til fødderne. Hun havde jord i håret og så så morsom ud med sine to kulsvierarme, at Muche henrykt klappede i hænderne og råbte:

"Nu skal vi bare vande den ... for du kan nok begribe, at ellers gror det ikke."

Dette påfund satte kronen på Muches værk. De gik hen til den nærmeste rendesten, kom vandet i den hule hånd og løb tilbage for at vande træerne. Undervejs spildte Pauline, der var alt for klodset til at kunne følge med Muche, vandet ned ad sin kjole, så at hun efter den sjette rejse så ud, som om hun havde væltet sig i en rendesten. Jo mere snavset hun blev, desto kønnere fandt Muche hende. De satte sig begge to ned ved siden af den lille have, de havde lavet, og han fortalte hende, at nu groede deres træer allerede. Han tog hende i hånden og kaldte hende "sin lille kone".

"Du fortryder da ikke, at du er gået med?" spurgte han. "Det er noget andet end at stå og kede sig henne på fortovet. Du skulle bare vide, alle de lege jeg kan. Du skal komme igen, hører du det. Man skal bare lade være med at tale om sådan noget til sin moder. Siger du noget, så trækker jeg dig i håret, når jeg får fat i dig en anden dag."

Pauline lovede at holde tæt. Som en sidste opmærksomhed fyldte han begge hendes lommer med jord. Så begyndte han at

drille hende. Hun havde ikke mere brystsukker, hun legede ikke mere, hun begyndte at blive urolig. Da han fandt på at knibe hende i armene, gav hun sig til at græde og sagde, at hun ville hjem. Det fornøjede i høj grad Muche; han truede med ikke at følge hende hjem. Den lille pige blev nu først rigtig ulykkelig og udstødte fortvivlede sukke som den skønne, der i et ubekendt gæstgiversted er overladt til sin forførers nåde og barmhjertighed. Han havde sikkert til sidst banket hende for at få hende til at tie stille, da frøken Sagets skarpe stemme pludselig lød tæt ved dem:

"Men, Herren forbarme sig, er det ikke Pauline! ... Vil du lade hende være, din gadedreng!"

Den gamle pige tog Pauline ved hånden og korsede sig over den forfærdelige tilstand, hvori hun befandt sig. Muche lod ikke til at blive forknyt; han fulgte bag efter dem, lo over sit djævelske værk og påstod højrøstet, at det var hende selv, der havde villet lege med ham og at han slet ikke havde griset hende til. Imidlertid græd Pauline endnu stærkere, da hun fik frøken Saget til beskytter. Denne var allerede kommet et stykke på vej med hende, da hun pludselig lod til at besinde sig. Hun gik hen og satte sig på en bænk og søgte at få den lille pige til at tie stille.

"Nå, nå, græd nu ikke mere, ellers kommer politibetjenten og tager dig ... Jeg skal nok følge dig hjem. Du kender mig jo nok, ikke sandt? Jeg er din moders gode veninde, ved du nok ... Å, lad os så se, om du kan smile."

Men gråden stod hende i halsen, hun ville hjem. Så lod frøken Saget hende roligt græde og ventede tålmodigt, til hun holdt op. Det stakkels barns kjole og strømper var ganske våde,

og hver gang hun ville tørre tårerne bort med sine snavsede hænder, grisede hun også ansigtet til. Da Pauline var blevet lidt roligere, sagde den gamle med sin sødeste stemme:

"Din moder er da ikke slem ved dig, vel? Hun holder jo af dig, ikke sandt?"

"Ja," svarede Pauline, stadig grædefærdig.

"Og din fader, han er vel heller ikke slem ved dig; banker han dig ikke, skændes han ikke somme tider med din moder? ... Hvad taler de om, når de går i seng om aftenen?"

"Det ved jeg ikke; jeg ligger i min egen varme seng."

"Taler de ikke om din fætter Florent?"

"Det ved jeg ikke."

Frøken Saget lagde sit ansigt i alvorlige folder og gjorde mine til at ville gå.

"Å, du lyver jo, din stygge pige ... Du ved nok, man må ikke lyve ... Hvis du lyver, så går jeg min vej, og så kniber Muche dig igen i armene."

Muche, som drev rundt om bænken i en passende afstand, kom nu til og sagde i en uforsagt tone:

"Å, hun der ved ingen ting ... Men jeg hørte forleden dag, at min moder sagde til min gode ven Florent, at han gerne måtte kysse hende, om han havde lyst."

Pauline, som var blevet bange for, at den gamle frøken skulle gå, gav sig igen til at græde.

"Ti stille, så ti dog stille, din snavsede tøs!" sagde den gamle og ruskede i hende. "Jeg skal nok blive hos dig, hører du? Og jeg skal købe dig noget sukkergodt! ... Du holder vist ikke meget af din fætter Florent, gør du vel?"

"Nej, moder siger, at han er så slem."

"Gør hun? Der kan du se, din moder har sagt noget, som du kan huske."

"En aften lå jeg henne i min seng med Mouton hos mig … Og så sagde hun til fader: "Din broder er bare løbet væk fra slaveriet for at så os i det alle sammen"."

Frøken Saget gav et lille skrig fra sig. Hun rejste sig øjeblikkelig op og stod nu og rystede over hele legemet. Der gik pludselig et lys op for hende. Hun tog Pauline ved hånden og travede af med hende uden at sige et ord, læberne knebet sammen af et indvendigt smil, de små øjne strålende af glæde. Muche, som fulgte bagefter og frydede sig ved at se den lille Pauline så dejlig snavset, forsvandt klogeligt, da de nåede hjørnet af Rue Pirouette. Lisa befandt sig i den dødeligste uro. Da hun så sin datter omskabt til en karklud, blev hun så angrebet af sindsbevægelse, at hun drejede hende rundt uden at tænke på at banke hende. Den gamle frøken sagde med sin ondskabsfulde stemme:

"Det er den lille Muche, som er skyld i det … Jeg tog hende naturligvis straks ved hånden og fulgte hende hjem … Jeg traf dem sammen henne under et træ på Place des Innocents. Jeg ved ikke, hvad de bestilte … I Deres sted ville jeg altid være på min post. Den pokkers dreng er i stand til alt."

Lisa kunne ikke få et ord over sine læber. Hun vidste ikke, hvor hun skulle tage fat på sin datter, i den grad væmmedes hun ved hendes snavsede støvler, overstænkede strømper, forrevne, krøllede skørter og sorte hænder og ansigt. Det blå bånd, ørenringene og guldkorset forsvandt under et lag af snavs. Men hvad der allermest oprørte hende, det var de to jordfyldte lommer. Uden at bekymre sig en smule om de hvide og røde

butiksfliser bøjede hun sig ned og tømte jorden ud på dem. Så tog hun Pauline i armen og sagde kun de to ord:

"Kom, skarnbøtte!"

Frøken Saget, der følte sig i høj grad opbygget ved hele denne scene, gik nu hurtigt tværs over gaden. Hendes små fødder berørte næppe brostenene; glæden førte hende af sted, gav hende vinger. Endelig vidste hun det! I et helt år havde hun brændt af utålmodighed efter at vide, hvem Florent var, og nu var gåden på en gang løst. Det var en uventet, uhåbet tilfredsstillelse, der ligefrem kurerede hende for en sygdom; for hun følte godt, at det menneske ville have ladet hende dø en langsom og kvalfuld død, hvis han var blevet ved at pine hendes nysgerrighed som hidtil. Nu var der ikke mere nogen lakune i hendes viden; hun kunne gerne have fortalt en historie om hver eneste af kvarterets beboere. Hjertet hoppede i hende af glæde, da hun trådte ind i frugthallen.

"Å, kom herhen, frøken Saget," råbte Sarriette hen til hende fra sit stade. "Hvad er det, der er så morsomt ... Har De vundet den store gevinst i lotteriet?"

"Nej! ... Men De skulle bare vide! ..."

Sarriette var en nydelig frugtsælgerske. Det krusede hår faldt hende ned i panden hendes smukke arme og hals var blottede, huden frisk. Hun stod i reglen og spiste af sine ribs, og munden så derfor næsten altid ud, som om den var sminket. Af overgivenhed havde hun hængt et par store kirsebær i ørene i stedet for ringe.

Rundt om hende i det lille smalle udsalg lå de forskelligste frugter opdyngede: Ferskener, abrikoser, kirsebær, æbler, pærer og blommer i alle mulige afarter. I mindre kurve lå jordbær,

hindbær, ribs, nødder og store, dejlige drueklaser. Sarriette levede som i en frugthave. Og når hun en varm julidag sad der med halvt blottet bryst, da var det, som om hendes friskhed og yppighed meddelte sig til frugterne omkring hende. Ved siden af hende havde en gammel fordrukken sælgekone sin plads, men hun solgte kun visne æbler, pærer, der mindede om hængende, slappe bryster, abrikoser, der var gullige som en gammel kones gustne kinder. Hos Sarriette var alt derimod lutter friskhed; det var, som havde hun kysset kirsebærrene med sin røde mund, meddelt ferskener og blommer sin egen huds silkeblødhed, ladet lidt af sit varme, røde blod flyde over i ribsene.

Sarriette så godt, at frøken Saget havde en stor nyhed på hjerte, og hun søgte at få hende til at komme frem med den; men den gamle trippede utålmodigt med fødderne og sagde:

"Nej, nej, jeg har ikke tid … Jeg løber hen til madam Lecœur. Å, De skulle bare vide, hvad jeg ved! … Kom med, hvis de har lyst."

Sarriette kunne ikke modstå fristelsen. Jules var netop til stede. Han sad pyntet og fin og gyngede frem og tilbage på sin stol.

"Du passer nok butikken et øjeblik, ikke sandt?" sagde hun til ham. "Jeg kommer straks igen."

Men han rejste sig op og råbte, da hun allerede var halvvejs forsvundet:

"Nej, hør ved du hvad, Lisette! Det holder jeg ikke ud … Jeg vil ikke vente en hel time som forleden dag."

Så stak han hænderne i lommen og gik langsomt sin vej. Butikken måtte passe sig selv. Sarriette skyndte sig at indhente

den gamle frøken. Ovre i smørhallen fik de at vide, at madam Lecœur var nede i kælderen. Sarriette gik ned for at hente hende, mens den gamle tog plads midt i butikken.

Nede i den mørke kælder stod madam Lecœur i færd med at slå smør op. Hun svedte og sukkede af anstrengelse.

"Frøken Saget er her og vil tale med dig, tante," sagde Sarriette.

Madam Lecœur holdt inde med arbejdet, hænderne fulde af smør.

"Jeg er straks færdig, lad hende vente så længe," svarede hun.

"Hun har noget meget vigtigt at fortælle dig."

"Om et minut så kommer jeg."

Og hun stak atter sine magre arme ned i smørret. Sarriette stod og tænkte på, at hun nødig ville spise det smør, hendes tante havde stået og rodet i.

"Din smørfarve er alt for lys," sagde hun. "Nå, er du så snart færdig. Frøken Saget er måske allerede gået ... Hun har vist hørt noget meget vigtigt om Gavard."

Det hjalp. Madam Lecœur holdt straks op med sit arbejde. Hun tørrede ikke en gang sine arme af, men fulgte sin niece i hælene op ad trappen og sagde:

"Tror du virkelig, hun skulle være gået?"

Men hun blev beroliget, da hun så frøken Saget sidde midt i butikken. Hun skulle nok vogte sig for at gå. De tre fruentimmer tog plads tæt op ad hinanden. I fulde to minutter lod frøken Saget ikke et ord komme over sine læber; da hun således ret havde ægget de andres nysgerrighed, begyndte hun med sin skarpe stemme:

"De ved nok, denne Florent ... Nå, nu kan jeg fortælle, hvor han er kommet fra."

Atter gjorde hun en længere pause.

"Han er kommet lige fra slaveriet," sagde hun endelig med en stemme, hun søgte at gøre så imponerende som muligt.

Frøken Saget så sig om med en triumferende mine og frydede sig over den forbavselse, der stod malet i de andres ansigter.

"Ja," gentog hun med en grimasse, der skulle udtrykke afsky, "han kommer fra slaveriet ... Nå, det må jeg rigtignok sige, Quenu-Gradelles har ingen grund til at knejse så svært med nakken."

Madam Lecœur og Sarriette gav deres overraskelse luft i tvivlende udbrud. Det var ikke muligt. Hvad havde han da gjort? Hvor kunne noget menneske ane, at madam Quenu, hvis ærbarhed alle priste, at hun skulle kunne vælge sig en forhenværende galejslave til elsker!

"Å, I er slet ikke med endnu," udbrød den gamle frøken i en utålmodig tone. "Hør nu bare ... Ser I, jeg vidste jo nok, at jeg før havde set det lange skrammel et eller andet steds ..."

Og hun fortalte dem Florents historie. Nu kunne hun huske, at rygtet en gang for mange år siden havde fortalte at en nevø af den gamle Gradelle var blevet deporteret til Cayenne, fordi han havde slået seks soldater ihjel på en barrikade; hun havde selv set ham en gang henne i Rue Pirouette. Og det var ganske rigtigt ham, det var den falske fætter. Så gav hun sig til at jamre og beklage sig over, at hendes hukommelse mere og mere tabte sig, at det gik ned ad bakke med hende, og at hun snart slet ikke kunne huske noget. Hun begræd denne sin hukommelses død

som en lærd, der ser sine ved et årelangt arbejde opsamlede noter spredes for vinden.

"Seks soldater!" udbrød Sarriette beundrende. "Det må være en kraftkarl, det menneske."

"Å, han har såmænd ganske andre ting på sin samvittighed," sagde frøken Saget. "Jeg vil ikke råde nogen til at træffe ham ved nattetider."

"Hvilket uhyre!" stønnede madam Lecœur opfyldt af forfærdelse. "Men han er jo altså den tykke Lisas svoger, og så ... så kan han da ikke have været hendes ..."

De så alle tre på hinanden, overraskede ved denne nye måde at se sagen på. Det ærgrede dem, at de måtte opgive deres tidligere mistanke. Den gamle frøken trak på skuldrene og sagde:

"Hvad skulle det kunne gøre, ... skønt sandt at sige, så ville det rigtignok være lovlig galt ... Men man skal såmænd intet forsværge her i denne verden."

"Desuden er han ikke længere hendes kæreste," bemærkede Sarriette. "De siger jo, at han kommer hos Méhudins."

"Ja, jeg har såmænd set ham der med disse mine egne øjne, og det lige så tydeligt, som jeg nu ser Dem," forsikrede frøken Saget, der var bange for, at de andre to skulle tvivle om det. "Han render altid i skørterne på de to Méhudins ... For resten kan det jo være os ligegyldigt. Lad ham kæresterere med hvem han lyster, ikke sandt? Vi er ærbare fruentimmer, vi ... Det er en stor slyngel!"

"Det er han," bekræftede de to andre. "En udspekuleret gavtyv!"

Og hvilke ulykker kunne Florent ikke bringe over Quenu-Gradelles? Han var åbenbart fuld af skumle planer; den slags mennesker forbedrer sig aldrig, mente de tre damer. Han havde naturligvis taget inspektørpladsen for at få lejlighed til at drive sine skarnsstreger i Hallerne. De erklærede, at det bedste, man nu kunne gøre, var at lade sætte en ny lås for sine aflukker nede i kældrene; Sarriette kunne endog erindre, at der forrige uge var blevet stjålet en kurv ferskener fra hende. Men frøken Saget forfærdede dem ved at belære dem om, at "de røde" ikke gav sig af med den slags småting; de brød sig kun lidt om en kurv ferskener; nej, de slog sig sammen i bunker på to til tre hundrede for så i forening ret af hjertens lyst at myrde og plyndre. Sådan noget, det kaldtes for politik, sagde hun med en vel underrettet persons hele overlegenhed. Madam Lecœur blev syg af skræk; hun så i tankerne Florent og hans medskyldige skjule sig i kældrene en mørk at, sætte ild på Hallerne og under forvirringen plyndre og stjæle rundt omkring i Paris.

"Ih, der falder mig noget ind!" udbrød frøken Saget pludselig. "Den gamle Gradelles arv! ... Å, Quenus er vist næppe blevet glade ved at skulle punge ud med halvparten til den bandit."

Den tanke glædede hende overordentligt. Sladderen faldt nu på Quenus, og hun fortalte hele historien om skatten i saltmadstønden, fortalte den indtil de mindste enkeltheder. Hun vidste endog, at skatten beløb sig til fem og firs tusinde francs, og det skønt hverken Lisa eller hendes mand kunne mindes nogen sinde at have betroet dette tal til nogen levende sjæl. Quenus havde sikkert ikke givet den "lange magre" en eneste skilling, mente hun, han gik alt for dårligt klædt. Måske kendte han ikke en gang historien om saltmadstønden. Så stak

de hovederne endnu tættere sammen og blev enige om, at det vel var bedst at holde gode miner med den smukke Lisa, men at de alligevel skulle se at få hende til at "dele med den røde" ... for at han ikke længere skulle være nødt til at leve af den stakkels Gavards penge.

Da Gavard blev nævnt, indtrådte der en lille pause. De så alle tre på hinanden, og gensidig forståelse lyste ud af deres blikke.

"Jeg har nylig talt med madam Léonce," sagde frøken Saget med et betegnende øjekast.

De to andres nysgerrighed blev straks vakt. Madam Léonce var Gavards portnerkone. Han boede i et gammelt hus i Rue Cossonnerie, og madam Léonce førte hans husholdning, gemte nøglerne til hans skuffer og lavede havresuppe til ham, når han var forkølet. Hun var en alvorlig kone på lidt over de halvtreds, talte langsomt og kunne aldrig få snakket af. Frøken Saget, som hver fredag aften drak kaffe henne hos hende, stod i et meget venskabeligt forhold til hende. De kunne passiare sammen om Gavard i timevis; de holdt meget af ham; de ville kun hans lykke.

"Ja, jeg har nylig talt med madam Léonce," gentog den gamle pige. "Vi drak kaffe sammen i går ... Hun var meget bekymret for Gavard. Han plejer nok ikke at komme hjem før klokken et om natten. I søndags gav hun ham en skål bouillon op, fordi han så så medtaget ud."

"Hun ved nok, hvad hun gør, kan I tro," sagde madam Lecœur, som portnerkonens små opmærksomheder overfor Gavard foruroligede.

Frøken Saget mente at burde forsvare sin veninde.

"Nej, De tager rigtignok fejl ... Madam Léonce er hævet over sligt. Hun er en brav kone ... Å, havde hun villet fylde sine lommer med Gavards penge, så havde hun kunnet gøre det for længe siden blot ved at bukke sig ned efter dem. Det lader til, at han lader alting ligge og flyde omkring ... Det er netop det, jeg vil tale med Dem om. Men ikke et ord til andre, vel? Jeg betror Dem det kun som en hemmelighed."

De lovede dyrt og helligt at ville være tavse som graven, strakte hovederne endnu længere frem, og frøkenen fortsatte i en højtidelig tone:

"De må altså vide, at Gavard har været ganske besynderlig den sidste tid ... Han har købt våben, en stor pistol af dem til at dreje rundt, De ved nok. Madam Léonce siger, at den pistol altid ligger på kaminen eller på bordet, og at hun ikke mere tør støve af i værelset, men skynder sig ud, så snart hun kan ... Og det er endda ikke alt. Hans penge ..."

"Hans penge!" gentog madam Lecœur med feberrødme på sine kinder.

"Ja, han har ingen aktier mere, han har solgt dem alle sammen og har nu en hel dynge guld liggende henne i skabet ..."

"En dynge guld!" udbrød Sarriette henrykt.

"Ja, en stor dynge guld. Der er så meget, at hele bunden i skabet er skjult af det. Madam Léonce fortalte mig, at han en morgen lukkede skabet op, da hun var inde hos ham, og at guldet formelig skar hende i øjnene."

Der indtrådte på ny en pause. De tre fruentimmer blinkede med øjnene, som om de lige havde set gulddyngen. Sarriette fik først mælet igen, gav sig til at le og sagde:

"Onkel skulle bare give mig noget af sin skat, så skulle Jules og jeg ordentlig more os ... Så ville vi lade mad bringe op fra restaurationen og spise på sengen."

Madam Lecœur sad som forstenet og kunne ikke forjage synet af gulddyngen, hun havde hørt om. Misundelse og havesyge pinte hende. Endelig løftede hun sine magre hænder mod himlen og sagde i en fortvivlet tone:

"Jeg kan ikke tåle at tænke på det; det er forfærdeligt!"

"Hvis et eller andet tilstødte ham, så blev det alt sammen Deres," sagde frøken Saget. "Og i Deres sted ville jeg rigtignok varetage mine interesser, så godt jeg kunne ... Den pistol varsler ikke godt, det kan De nok forstå. Gavard er kommet i slet selskab. De skal få at se, det tager en ende med forskrækkelse."

Så begyndte de igen at hudflette Florent. De drøftede, hvor alle disse dumme historier ville føre ham og Gavard hen, om de ikke i tide tog sig i agt. Og de svor alle tre på ikke at åbne munden og røbe, hvad de vidste, ikke fordi Florent, den tugthuskandidat, fortjente den mindste skånsel, men fordi det for enhver pris måtte undgås at styrte den stakkels Gavard i ulykke. De havde rejst sig op, og da frøken Saget belavede sig på at gå, sagde madam Lecœur:

"Hvis der nu alligevel skulle tilstøde ham noget, tror De så, man kan stole på madam Léonce? ... Det er måske hende, som har nøglen til skabet."

"Det er ikke godt at svare på," sagde den gamle frøken. "Jeg tror, hun er en hæderlig kone; men svare for det kan jeg rigtignok ikke; der gives omstændigheder ... Å, jeg har i alt fald advaret jer begge to; det bliver jeres sag."

"Tak skal De have," sagde madam Lecœur. "Bliver jeg nogen sinde rig, så skal jeg nok huske Dem."

Den gamle frøken blev stående. Hun tog et stykke ost, undersøgte det nøje og lagde det på disken. Så spurgte hun hvad det kostede.

"Når det er mig?" tilføjede hun med et smil.

"De skal ikke give noget for det," svarede madam Lecœur. "Jeg forærer Dem det."

Og hun gentog:

"Å, var jeg blot rig!"

Frøken Saget mente, at det blev hun nok en gang med tiden. Osten var allerede forsvundet i den lille kurv. Madam Lecœur gik igen ned i kælderen og den gamle frøken ledsagede Sarriette hen til hendes butik. Der passiarede de en stund sammen om Jules.

"Her lugter langt bedre hos Dem end henne hos Deres tante," sagde frøken Saget. "Jeg havde ligefrem hjerteondt for et øjeblik siden. Gud skal vide, hvordan hun kan holde ud at leve i den luft! ... Her er rigtignok ganske anderledes behageligt. Hvor De ser frisk og sund ud, kære."

Sarriette gav sig til at le. Hun kunne nok lide at blive smigret. En dame kom ind og købte nogle gule blommer af hende. Da hun var gået, sagde den gamle frøken:

"Jeg kunne i grunden også have lyst til nogle af disse blommer; men kun ganske lidt ... De kan nok tænke, en enlig dame ..."

"Tag De kun et par håndfulde," udbrød Sarriette. "Det kan da ikke gøre mig fattig ... Hvis De skulle se Jules, så sig til ham, at

han skal komme straks. Han sidder vist og ryger cigar henne på den første bænk til højre."

Frøken Saget havde hældt blommerne i sin kurv og foregav, at hun nu ville lige hjem. Men hun gjorde en omvej og begav sig hen i en anden kant af Hallerne, idet hun tænkte på, at ost og blommer dog var en alt for tarvelig middag. Når det ikke lykkedes hende på sin eftermiddagsrunde at få sin lille kurv fyldt hos sælgekonerne, som hun overvældede med smiger og historier, så plejede hun at nøjes med at købe levninger fra den foregående dag. Hun vendte nu tilbage til smørhallen. Der bag østersudsalgene fandtes ud til Rue Berger stader, hvor der solgtes kogte og stegte kødvarer. Hver morgen indfinder små, lukkede vogne sig ved de store pariserkøkkener, hos de større restauratører, gesandtskaber og ministerboliger, og læsses der med levninger fra der foregående dag. Det hele køres hen til Hallerne. Der sorteres sagerne nede i kælderen, og allerede klokken ni udstilles asietter med bøf, vildt, fisk og forskellig slags dessert. Og straks trænger en mængde forsultne stakler sig om disse butikker, hvorfra de riges levninger sælges for en billig penge. Frøken Saget gik hen til en kone, der roste sig af kun at sælge levninger fra selve det kejserlige køkken. En dag havde hun endog solgt hende et stykke kalvesteg, som hun påstod havde ligget på kejserens egen tallerken. Og den gamle frøken havde ligefrem følt sig stolt ved at spise dette stykke kalvesteg. For resten var det yderst sjældent, at hun købte noget. Hun brugte den taktik, at hidse folk op imod sig, så snart hun havde fået deres historie at vide; så besøgte hun andre, udfrittede dem, erklærede krig og sluttede fred, snart med en og snart med en anden, indtil hun havde gjort turen

rundt i Hallerne og lært alle butikkerne og deres ejere at kende. Man skulle have troet, hun gjorde store indkøb, så ofte så man hende i Hallerne, men i virkeligheden levede hun af foræringer og af de køkkenlevninger, som hun i nødsfald bekvemmede sig til at købe.

Frøken Saget stak denne gang næsen ned i en tallerken med et stykke kold karbonade til tre sous. Ved at prutte fik hun det for to sous. Karbonaden forsvandt i kurven. Andre købere kom til, og andre næser nærmede sig asietterne, der ikke så videre appetitlige ud, og hvis lugt ikke altid var den bedste.

"Kom hen til mig i morgen," sagde konen til den gamle frøken. "Jeg skal lægge noget rigtig lækkert af til Dem ... Der skal være stor middag i Tuilerierne i eftermiddag."

Frøken Saget lovede at komme og ville lige til at gå, da hun fik øje på Gavard, som stod bag ved hende og havde set hende købslå. Hun blev rød, kneb sine magre skuldre endnu mere sammen og gik sin vej, idet hun lod, som om hun ikke havde set ham. Han fulgte et stykke bagefter hende, trak på skuldrene og brummede, at hendes galdefulde ondskab ikke mere forbavsede ham, nu han vidste, at hun "ødelagde sig selv ved at spise de forgiftede sager, de stegte i Tuileriernes køkken".

Næste dag fik rygtet travlt i Hallerne. Madam Lecœur og Sarriette sendte den betroede hemmelighed stykkevis ud i verden. Frøken Saget viste derimod en meget klog opførsel ved denne lejlighed: hun tav og lod de to andre kolportere historien om Florent. I begyndelsen var det en fortælling i brudstykker, der hviskedes i krogene; men snart samlede de enkelte stykker sig til et hele, og der dannede sig en legende, som Florent spillede en bussemands rolle i. Han havde dræbt ti soldater på

barrikaden i Rue Greneta; han var kommet hjem til Frankrig på et sørøverskib, hvis besætning havde mange menneskeliv på samvittigheden; lige fra den gang han blev ansat i Hallerne, havde man set ham rode omkring ved midnatstid i selskab med mistænkelige personer, hvis fører han naturligvis var. Og her havde enhver sælgekones fantasi frit spillerum, man drømte om de mest dramatiske situationer, om en bande røvere midt i Paris, om et hemmeligt selskab, der havde sit hovedsæde i Hallerne. Man beklagede Quenu-Gradelles, samtidig med at man bebrejdede dem deres optræden i arvesagen. Denne arv var især et yndet tema. Den almindelige mening var, at Florent var kommet tilbage for at få sin part af skatten udleveret. Men da man ikke kunne forklare sig, at delingen endnu ikke skulle have fundet sted, så hed det sig, at han kun ventede på en gunstig lejlighed til at stikke hele stadsen i sin lomme. En skøn morgen ville man sikkert finde Quenu-Gradelles myrdede. Man fortalte, at de to brødre og den smukke Lisa allerede skændtes på det frygteligste hver aften.

Da disse historier kom den smukke normannerinde for øre, trak hun på skuldrene og lo.

"Å, I kender ham ikke," sagde hun. "Han er så blid som et lam, det skikkeligste menneske af verden."

Lebigre, som vovede et afgørende skridt, havde hun lige givet en kurv. I de to sidste måneder havde han hver søndag foræret Méhudins en flaske likør. Rosa var altid den, der blev betroet at overbringe flasken. Hver gang havde hun tillige en eller anden kærlig hilsen med til normannerinden, og hun gentog troligt Lebigres ord uden i mindste måde at synes ked af denne temmelig besynderlige kommission. Imidlertid fik Lebigre som

sagt afslag; men for at vise, at han ikke var vred over det, og at han ikke havde opgivet håbet, sendte han næste søndag Rosa hen med to flasker champagne og en stor buket. Rosa leverede alt i den smukke normannerindes egne hænder og afhaspede ud i én køre sin udenad lærte devise:

"Hr. Lebigre beder Dem om at drikke dette på hans sundhed, der har lidt en hel del på grund af det, De nok ved. Han håber, at De en gang vil helbrede ham ved at blive lige så smuk og kærlig imod ham som disse blomster."

Normannerinden morede sig over pigens enfoldige, tilfredse mine. Hun kyssede hende og talte med hende om hendes husbond, der, som man sagde, var meget fordringsfuld. Hun spurgte, om hun holdt meget af ham, om han gik med seler, om han snorkede, når han sov. Så lod hun hende tage champagnen og buketten med sig hjem igen.

"Sig til Lebigre, at han ikke oftere skal sende Dem hen til mig ... De er alt for tålmodig, min lille ven. Det oprører mig at se Dem vise ham så megen lydighed. De skal ikke lade ham kommandere sådan med Dem."

"Men han vil absolut have, at jeg skal gå her over," svarede Rosa, idet hun gik. "De skulle alligevel ikke gøre ham imod ... Han er en rigtig køn mand."

Florents blide karakter havde fuldstændig vundet normannerinden for ham. Hun vedblev at overvære Muches undervisning og sad og drømte om at gifte sig med denne mand, der var så god imod børn; så ville hun vedblive at sælge fisk, mens han avancerede op til et af de vigtigste embeder i Hallernes administration. Men hendes fremtidsdrømme tilintetgjordes af den ærbødighed, Florent stadig viste hende;

han nøjedes med at hilse på hende og holdt sig i afstand, når hun helst ville have moret sig og lét sammen med ham, ladet sig kærtegne, kort sagt elske således som hun forstod at elske. Det var netop denne stadige modstand fra hans side, der bragte hende på den tanke at ægte ham. Sligt faldt derimod aldrig Florent ind. Måske ville han have givet efter, om han ikke havde følt sig så stærk knyttet til den lille Muche; den tanke at have en elskerinde i det hus, hvor både dennes moder og søster boede, afskrækkede ham.

Normannerinden blev meget overrasket ved at lære hans historie at kende. Han havde aldrig før åbnet sin mund om det. Hun bebrejdede ham det. Hans eventyrlige liv gjorde ham endnu større i hendes øjne. Nu måtte han om aftenen fortælle hende alt, hvad han havde oplevet. Hun rystede af angst for at politiet til sidst skulle opdage ham; men han beroligede hende og sagde, at det var en alt for gammel historie, som politiet sikkert havde glemt for længe siden. En aften fortalte han hende om den unge kvinde fra hvis gennemborede bryst blodet var flydt ud over hans hænder. Han tænkte endnu ofte på hende; hendes billede havde stået for ham under hans fangenskab; han var vendt hjem til Frankrig opfyldt af tanken om pludselig en dag at stå ansigt til ansigt med hende, og det skønt han mindedes, hvor ligtungt hendes legeme havde hvilet på ham. Måske hun dog senere havde rejst sig op. Af og til var det hændt, at det pludselig havde givet et sæt i ham ved synet af en kvinde, der lignede hende. Han var flere gange ilet bagefter en rød hætte, som havde lignet hendes. Når han lukkede øjnene kunne han se hende komme ham i møde; men hun lod sit sjal glide til side, viste ham de to blodrøde pletter på sit bryst, stod

foran ham bleg som voks med brustne øjne og smerteligt sammenknebne læber. Det pinte ham længe, at han ikke kendte hendes navn. Når tanken om en kvinde opstod hos ham, så svævede hun altid forbi hans indre syn som et billede på det bedste og reneste, der fandtes. Ofte drømte han om, at hun havde søgt ham der på boulevarden, hvor hun var blevet dræbt, at hun ville have tilbudt ham et liv fuldt af glæde, om han havde mødt hende nogle øjeblikke før. Og han ville ikke eje nogen anden kvinde, der eksisterede ikke mere nogen anden for ham. Når han talte om hende, dirrede hans stemme, så at normannerinden med en forelsket kvindes instinkt forstod ham og følte sig skinsyg.

"De skulle såmænd nødig ønske at få hende at se oftere," sagde normannerinden en dag. "Hun ser vist alt andet end godt ud, der hvor hun er nu."

Florent blegnede ved tanken om det stygge billede, normannerinden fremkaldte for ham. Hans kærlighedserindring blev pludselig henlagt til kirkegården. Han kunne ikke tilgive hende disse brutale ord, der fra nu af lod ham se et skelets fremspringende kæber og tomme øjenhuler i den hidtil så ublandet smukke lille hætte. Når normannerinden drillede ham med den dame, "der havde ligget i hans arme henne på hjørnet af Rue Vivienne," så blev han oprørt og bragte hende til tavshed med hårde, næsten brutale ord.

Men hvad der navnlig forbavsede den smukke normannerinde, det var, at hun havde taget fejl ved at tro, at han var den smukke Lisas elsker. Det forringede hendes triumf, ja i hele otte dage syntes hun endog af den grund mindre godt om Florent. Hun trøstede sig med historien om arven. Den

smukke Lisa blev nu reduceret til en simpel tyv, der tilbageholdt sin svogers penge og narrede alle andre med sine skinhellige miner. Hver aften når Muche sad og skrev, faldt samtalen nu hen på den gamle Gradelles skat.

"Har man nogen sinde kendt mage!" sagde normannerinden leende. "Han har vel villet nedsalte sine penge, den gamle, siden han lagde dem i en saltmadstønde! ... Fem og firs tusinde francs, det er en ganske net sum, og så har Quenus naturligvis oven i købet løjet, der har nok været det dobbelte, det tredobbelte ... Å, det skulle bare være mig, jeg skulle nok kræve min part, og det lige på minutten!"

"Jeg trænger ikke til noget," gentog Florent altid. "Jeg ville ikke en gang vide, hvad jeg skulle gøre med alle disse penge."

Men nu blev hun vred og udbrød:

"Er De en mand! Det er dog ynkeligt ... Kan De da ikke forstå, at Quenus holder Dem for nar? Den tykke giver Dem sin mands gamle linned og klæder. Jeg siger det ikke for at fornærme Dem, men det er dog virkelig noget, alle mennesker lægger mærke til ... De går der med et par gamle, fedtede benklæder, som al verden har set hænge bag på Deres broder i en tre års tid ... Men i Deres sted ville jeg smide dem pjalterne i hovedet og forlange mit regnskab gjort op. Det bliver to og fyrre tusinde og fem hundrede francs, ikke sandt? Jeg ville ikke gå ud af huset, før jeg havde mine penge i lommen."

Det nyttede ikke, Florent forklarede hende, at hans svigerinde havde tilbudt ham hans andel, at hun gemte dem for ham, og at det var ham selv, som ikke ville have dem. Han gjorde sig al mulig umage for at overbevise hende om Quenus retskaffenhed.

"Jo vist," sagde hun tvivlende, "jeg kender nok deres retskaffenhed. Den tykke glemmer den hver morgen i sin kommodeskuffe for ikke at snavse den til ... Det gør mig virkelig ondt for Dem, stakkels ven. De er som et barn på fem år i det kapitel ... Giver hun Dem en dag Deres penge, så skal De se, om De får lov til at beholde dem ret længe. Skal jeg ikke gå hen og fordre pengene udleveret til Dem? Jeg skal gøre mine sager godt, det kan De stole på. Enten får jeg skatten, eller også slår jeg på ære alting sønder og sammen henne hos dem."

"Nej, nej, den kommission egner De Dem ikke til," skyndte Florent sig at sige. "Jeg vil se tiden an; måske kan jeg snart få brug for penge."

Hun trak medlidende på skuldrene og mente, at han var alt for blød af sig. Hun vedblev at anvende alle våben imod ham for at få ham til at kræve Quenus for pengene, hun skændte, drillede og kælede på skift. Så fattede hun en helt ny plan. Når hun havde ægtet Florent, så ville hun selv gå hen og give den smukke Lisa på øret, om hun ikke på stedet udleverede pengene. Om aftenen lå hun i sin seng og drømte vågen om det: hun trådte ind, tog plads midt i butikken, når der var fuldt op af kunder, og leverede en skrækkelig scene. Til sidst blev hun så forelsket i denne plan, at hun gerne havde giftet sig ene og alene for at kunne gå hen og forlange den gamle Gradelles to og fyrre tusinde og fem hundrede francs udleveret.

Mor Méhudin var vred, fordi hendes datter havde givet Lebigre en kurv, og hun beklagede sig for folk, sagde, at hendes datter var gal, at "den lange magre" havde fordrejet hovedet på hende. Da hun uhørte historien om hans rejse til Cayenne, behandlede hun ham som en galejslave, en morder, og sagde, at

han var så tynd og flad af lutter ondskab. Hun lavede de gyseligste historier om ham. Men hjemme nøjedes hun med at brumme og låse for sine skuffer, så snart Florent kom. En dag, da hun havde været oppe at skændes med sin ældste datter, udbrød hun:

"Det bliver snart for galt! Det er den skriverkarl som stjæler dig fra mig. Driv mig ikke til det yderste, eller jeg går hen og angiver ham for politiet, så sandt jeg er din moder."

"Vil du angive ham?" sagde normannerinden, dirrende af harme og med knyttede næver. "Ja, prøv på det ... Var du ikke min moder, så ..."

Claire, som var til stede, gav sig til at le; en tvungen, krampagtig latter. I den sidste tid havde hun været usædvanlig melankolsk og lunefuld, hun var bleg og hendes øjne forgrædte.

"Nå, hvad så?" spurgte hun. "Ville du så banke hende ... Vil du ikke også banke mig, din søster? Du ved godt, hvad enden bliver på alt dette. Jeg går selv en dag hen til politiet for at spare moder ulejligheden."

Og da normannerinden begyndte at true, tilføjede hun:

"Ja, du vil ikke komme til at banke mig ... Jeg springer i vandet, når jeg går tilbage over broen."

Tårerne trillede ned ad hendes kinder. Hun løb ind på sit værelse og smækkede døren hårdt i efter sig. Mor Méhudin talte ikke oftere om at angive Florent. Muche fortalte sin moder, at hun stadig gik og passiarede med Lebigre.

Fjendskabet mellem den smukke normannerinde og den smukke Lisa antog nu en mere foruroligende karakter. Om eftermiddagen, når markisen sænkedes ned for vinduerne i viktualiehandelen, sagde fiskesælgersken spottende, at den

tykke var bange, at hun gemte sig. Hun havde også meget imod et rullegardin, på hvilket der var fremstillet en frokostscene under en jagt; herrer og damer lå lejret i det gule græs omkring en rød postej, der var lige så stor som dem selv. Men den smukke Lisa havde intet at skjule, som normannerinden troede. Når solen gik bort, rullede hun rullegardinet op igen; så satte hun sig roligt til at strikke og morede sig med at se ud på gaden. Og alt imedens hun foregav at interessere sig for vognene og de spadserende, holdt hun øje med den smukke normannerinde. Undertiden bøjede hun sig frem og lod som om hun så efter omnibussen, der gik mellem Bastillen og Wagram-pladsen; men det var kun for bedre at se normannerinden, der af ærgrelse over rullegardinet bredte papir ud over sine varer og over sit hoved under påskud af at ville beskytte sig og sine fisk mod solen, som netop ikke var langt fra at gå ned bag husene. Men sejren hældede til den smukke Lisa. Efterhånden som det afgørende øjeblik nærmede sig, viste hun sig mere og mere rolig, mens den anden trods sine anstrengelser for at bevare værdigheden jævnligt lod sig forlede til plumpe ord, som hun bagefter fortrød at have sagt. Normannerindens ærgerrighed gik ud på at vise sig *comme il faut*. Intet ærgrede hende mere end at høre sin rivalindes pæne manerer rose. Mor Méhudin havde opdaget dette hendes ømme sted. Derfor rettede hun nu altid angrebet på sin datter mod dette punkt.

"Jeg så nylig madam Quenu," sagde hun undertiden om aftenen. "Det er forbavsende, hvor den kone holder sig godt. Og tilmed så proper; hun ser ud som en virkelig fin dame! ... Det

kommer af, hun altid står bag disken, ser du; der holder man sig godt og får et pænt væsen."

Der lå i disse ord en skjult hentydning til Lebigres gode tilbud. Den smukke normannerinde svarede ikke, men blev stående et øjeblik hensunket i dybe tanker. Hun så sig selv sidde ovre bag disken i vinstuen på det andet hjørne af Rue Pirouette som en slags pendant til den smukke Lisa. For første gang rokkede hendes kærlighed til Florent sig.

Florent blev virkelig også meget vanskelig at tage i forsvar. Hele kvarteret styrtede sig over ham. Det lod til at alle og enhver havde interesse af at gøre det af med ham snarest muligt. Ovre i Hallerne svor nogle på, at han havde solgt sig til politiet; andre forsikrede, at de havde set ham nede i kældrene forsøge på at bore huller i skillevæggene og at smide brændende svovlstikker ind igennem dem. Det var en hel strøm af bagvaskelser, hvis oprindelige kilde ingen kendte. Konerne i fiskeafdelingen var dem, som sidst gik over til oprørerne. De holdt af Florent på grund af hans blide, sagtmodige væsen. De forsvarede ham i nogen tid; men de blev bearbejdet så længe fra alle kanter, at de til sidst gav efter. Så begyndte disse uhyre maver og fede halse kampen mod den magre. Han druknede på ny i et hav af skørter. Men uvejret rasede omkring ham uden at han mærkede det mindste. Han gik roligt videre og havde kun øje for sin egen fikse idé.

Nu sås frøken Sagets sorte hat over alt og til enhver tid. Hendes lille blege ansigt syntes at mangfoldiggøre sig. Selskabet, som forsamlede sig i Lebigres bagstue, havde hun svoret undergang. Hun beskyldte de politiserende herrer for at have udbredt historien om, at hun købte levninger. Sandheden

var, at Gavard en aften havde fortalt, at den gamle "spidse" frøken, der udspionerede dem, levede af de snavsede levninger, som den bonapartistiske klike havde kasseret. Clémence fik kvalme ved tanken om det, og Robine skyndte sig at nippe af sit øl. Men Gavard gentog:

"Mad som det forædte hofkryb har siddet og ræbet over!"

Og han gjorde en grimasse. Disse madrester, opsamlet fra kejserens bord, stod for ham som smuds uden navn, som politiske uhumskheder. For fremtiden tog derfor det lille selskab på frøken Saget med ildtænger; hun blev for dem en slags levende mødding, et urent dyr, der levede af skarn. Clémence og Gavard kolporterede historien rundt i Hallerne, til stor skade for frøken Saget, som mange nu vendte ryggen. Allerbedst som hun stod og passiarede uden at købe noget, kunne man komme med historien om levningerne, og dermed var den kilde til underretning stoppet for hende. Sommetider vidste hun nu ikke en gang, hvad der passerede den samme dag. Hun græd af raseri og ærgrelse. Det var ved en sådan lejlighed, at hun ligefrem sagde til Sarriette og madam Lecœur:

"I behøver ikke at opfordre mig til det ... Jeg skal snart skille jer af med Gavard."

De to andre blev lidt forbavsede, men de protesterede ikke. For resten var frøken Sagets vrede gået over igen næste dag; hun rørtes på ny over den stakkels Gavard, der var kommet i så slet selskab, og som sikkert gik sin undergang i møde.

Gavard var ganske vist meget uforsigtig. Lige siden han var indtrådt i "sammensværgelsen", gik han altid omkring med revolver i lommen, til portnerkonen, madam Léonces store forskrækkelse. Det var en ren kæmpe af en revolver, som han

under alle slags dunkle hentydninger havde købt hos byens største våbenhandler. Næste dag viste han den til alle konerne i fjerkræafdelingen, omtrent som en skoledreng, der viser sine kammerater en forbudt roman. Han brugte at lade lidt af revolveren stikke frem af lommen og pegede på den under livlig blinken med øjnene; så kom han med skumle hentydninger, halve tilståelser, spillede kort sagt komedie som en mand, der fryder sig over den fare, han udsætter sig for. Dette våben gjorde ham i hans egne øjne til en vigtig mand i staten, det indordnede ham mellem de farlige personer. Somme tider tog han revolveren helt frem af lommen for at vise den til par koner, som han da opfordrede til at stille sig foran ham for skjule den. Så ladede han den og sigtede på en gås eller en kalkun, som hang i baggrunden af butikken; fruentimmernes forskrækkelse morede ham; han beroligede dem ved at forsikre dem, at han ikke havde ladet den rigtigt. Han bar også patroner hos sig i en æske, som han åbnede med den største forsigtighed. Når man havde beundret hans patroner, lagde han armene over kors og begyndte på en tale, der aldrig ville få ende.

"En mand er en mand," sagde han og så sig om med en imponerende mine. "Nu bryder jeg mig Fanden om politiet … I søndags var jeg og en god ven ude på Saint-Denis-sletten for at prøve den. Man fortæller naturligvis ikke til alle og enhver, at man har sådan et stykke legetøj, det kan I nok begribe … Å, I skulle bare have set, vi sigtede på et træ, og hver gang – paf! ramte vi træet … Giv tid, giv tid; det skal ikke vare længe, før I spørger nyt om Anatole."

Det var sin revolver, han kaldte Anatole. Og inden otte dage havde han sørget for, at hver eneste sjæl i Hallerne kendte både

den og patronerne. Hans forhold til Florent fandt man også mistænkeligt. Han var imidlertid alt for rig og alt for fed til at man skulle gøre ham til genstand for det samme had som den anden. Men han mistede folks agtelse, og det lykkedes ham endog til sidst at gøre enkelte bange for sig. Da først var han rigtig henrykt.

"Det er uklogt at bære våben på sig," sagde frøken Saget en dag. "Det vil en gang komme ham dyrt at stå."

Henne hos Lebigres triumferede Gavard. Siden Florent var holdt op med at spise hos Quenus, tilbragte han næsten hele sin fritid inde i det lille separatværelse. Der spiste han frokost og middag, der indfandt han sig mange gange om dagen. Han havde gjort det til et slags privatkabinet, hvor han lod sine bøger og papirer ligge og flyde. Lebigre fandt sig i det, han havde endog taget det ene af de to borde bort for at få plads til en sofa, som Florent skulle have at hvile sig på. Lebigre bad ham, når han kom med undskyldninger, om endelig ikke at genere sig, og stillede hele huset til hans rådighed. Logre viste sig også meget venlig imod ham. Han havde gjort sig til hans adjudant. Hvert øjeblik kom han for at aflægge Florent regnskab for de skridt, han havde gjort, og for at opgive ham navnene på de nye allierede, han havde skaffet. Han havde også påtaget sig en organisators rolle; det var ham, som skulle hverve folk, skabe de forskellige sektioner, kort sagt knytte hver maske i det uhyre net, Paris på et givet signal skulle falde i. Florent vedblev at stå som chef, som sjælen i komplottet. For resten lod det til, at den pukkelryggede anstrengte sig fra morgen til aften uden i virkeligheden at opnå noget ordentligt resultat ved det; skønt han havde svoret at ville skabe små

hemmelige selskaber i hvert kvarter af byen af samme art som det, der holdt møde hos Lebigre, så havde han dog endnu ingen positive resultater at opvise, men slog om sig med en hel del navne og fortalte om den begejstring, folket alle vegne hørte på ham med. Hans største udbytte bestod i håndtryk; en, som han var dus med, havde trykket hans hånd og sagt, "at han skulle møde, når timen kom;" en stor, stærk fyr, der ville blive en udmærket sektions fører, havde taget ham under armen; og henne på hjørnet af Rue Papincourt havde en hel skare arbejdere omringet og omfavnet ham. Efter hans egne ord at dømme, så kunne han næste dag stille hundrede tusinde mand på benene. Når han ganske udaset kom ind hos Lebigres, lod sig falde ned på en stol og gav sig til at fortælle om sine bedrifter, så tog Florent sin tegnebog frem og gjorde notitser i den for ramme alvor; han stolede ubetinget på Logres bistand ved udførelsen af sine planer. Snart var hele komplottet omsat i notitser, som gemtes i Florents lomme; nu gjaldt det kun om en gunstig lejlighed. Logre slog ud med armene og forsikrede, at alt ville komme til at gå som det var smurt.

Florent følte sig nu fuldstændig lykkelig. Han bevægede sig ikke mere på jorden, men i vilde drømme om at gøre sig til alle lidendes beskytter. Han besad et barns lettroenhed og en helts tillidsfuldhed. Om Logre havde fortalt ham, at Julisøjlens genius vide stige ned for at sætte sig i spidsen for dem, så ville det ikke have undret ham. Om aftenen talte han henne hos Lebigres om den nærtforestående kamp som om en fest, alle brave mænd var indbudt til. Men når Gavard henrykt legede med sin revolver, så lo Charvet bittert og trak på skuldrene. Han var rasende over at se sin rival indtage pladsen som komplottets

chef, fik formelig afsky for politik af den grund. En aften, da han var kommet tidligt og var ene med Logre og Lebigre, lettede han sit hjerte for dem.

"En fyr," sagde han, "som ikke har den fjerneste forestilling om politik, som gjorde allerbedst i at tage en plads som skrivelærer i et pogeinstitut ... Det ville være en ren ulykke, om han havde held med sig, for han med sine sociale drømmerier og hjernespind ville sikkert bringe os sine Satans arbejdere på halsen. Ser I, det er det, som bringer os til at tabe spillet. Vi har ingen brug for grædekoner og menneskekærlige poeter, der omfavner og kysser hinanden, så snart der er den mindste smule på færde ... Men det vil sikkert gå ham galt. De putter ham nok i hullet inden ret længe."

Logre og Lebigre åbnede ikke munden, men lod Charvet komme frem med alt, hvad han havde på hjerte.

"Han ville være blevet sat fast for længe siden," vedblev denne, "hvis han virkelig var så farlig, som han gerne vil bilde folk ind. Han med sine historier om Cayenne ... Å, det er en ynk! Jeg forsikrer jer, at politiet lige fra den første dag har vidst, at han var i Paris. Når de lader ham i fred, så kommer det simpelt hen af, at de bryder sig pokker om ham."

Det gav et sæt i Logre ved disse ord.

"Mig har de haft et godt øje til i de sidste femten år," vedblev hebertisten med en vis stolthed. "Men jeg råber det ikke ud for alle vinde ... Jeg har nemlig ingen lyst til at rode mig ind i hans affærer. Jeg vil ikke lade mig nappe som en idiot ... Måske har han en halv snes politispioner i hælene på sig, som tager ham i kraven, når politidirektøren en skønne dag får brug for ham ..."

"Å, hvilket indfald!" sagde Lebigre, som ellers aldrig åbnede munden.

Han var lidt bleg og så hen på Logre.

"Det er kun formodninger," sagde den pukkelryggede.

"Formodninger, ja, kald det kun således," svarede Charvet. "jeg ved, hvordan sligt går for sig ... Men i alle tilfælde skal snushanerne ikke få fingre i mig denne gang. Gør I kun, hvad I lyster; men vil I lyde et godt åd, især De, Lebigre, så kompromittér jer ikke for meget; pas på, at Deres vinstue ikke en skønne dag bliver lukket."

Logre kunne ikke lade være med smile. Charvet talte flere gange til dem på den måde; man skulle tro, han var ude på at skille Florent af med de to partifæller ved at gøre dem bange. De hørte imidlertid altid på ham med en ro og en tillidsfuldhed, som forbavsede ham. Han vedblev dog at indfinde sig temmelig regelmæssigt om aftenen sammen med Clémence. Denne havde mistet sin plads i fiskehallen. Hr. Manoury havde afskediget hende.

"De embedsmænd er alle sammen nogle slyngler," brummede Logre.

Clémence lænede sig tilbage mod bræddevæggen, rullede en cigaret mellem sine lange, magre fingre og svarede:

"Å, det er ærlig krigsførelse ... Vi havde jo ikke de samme politiske anskuelser. Manoury, der tjener penge som snavs, ville gerne slikke støvet for kejserens fødder. Stod han i min tjeneste, ville jeg ikke beholde ham i fire og tyve timer."

Sandheden var, at hun, hvis spøg i reglen var noget grovkornet, en dag havde moret sig med at sætte navnene på en del af de mere bekendte damer og herrer ved hoffet på de

plakater, hvor hvidlinger, rokker og makrel stod averteret tit salg. Manoury var blevet grundigt forskrækket ved at se fornemme grevinder og baronesser udbudt til salg sammen med fisk. Gavard lo endnu ad denne spøg.

"Bryd Dem aldrig om det," sagde han og klappede Clémence på armene, "De er en mand, er De!"

Clémence havde fundet en ny måde at lave sin toddy på. Hun fyldte først glasset med varmt vand; efter at have kommet sukkeret i, hældte hun rommen dråbevis ud på den svømmende citronskive, så den ikke kom i direkte berøring med vandet; og hun tændte ild på den og betragtede med dyb alvor de smukke blå flammer. Men det var en dyr drik, som hun ikke kunne vedblive at nyde, nu da hun havde mistet sin plads. Charvet gjorde hende med en spydig latter opmærksom på, at nu var hun ikke længere den rigeste. Hun levede af en undervisningstime i fransk, som hun tidligt hver morgen gav en dame, hvis kammerpige ikke en gang måtte vide noget om det. Clémence lod sig derfor nu nøje med et glas øl, men fandt sig i øvrigt meget filosofisk i denne indskrænkning.

Aftenerne i det lille separatværelse var ikke mere så støjende. Charvet blev pludselig stum og bleg af raseri, når de andre svigtede ham og gav sig til at høre på hans rival. Han var til mode som en detroniseret konge; den tanke pinte ham, at han havde hersket der, styret det lille selskab som en despot, før den anden kom. Når han alligevel stadig blev ved at indfinde sig, så var det, fordi han led af en slags hjemve efter sin krog, hvor han havde tilbragt så mange behagelige timer med at tyrannisere Gavard og Robine; alt havde tilhørt ham, Logres pukkel, Alexanders stærke arme og Lacailles mørke ansigt; med et ord,

han havde tvunget dem til at sluge sine meninger, han havde svunget sit scepter over deres hoveder. Men i dag led han alt for meget, til sidst holdt han helt op at tale, faldt sammen og fløjtede en melodi, der skulle vise, at han ikke nedlod sig til at bekæmpe de dumheder, der blev fremsat i hans nærværelse. Hvad der især ærgrede ham, det var, at han lidt efter lidt var blevet skudt til side uden næsten at mærke det. Han kunne ikke forstå grunden til Florents overlegenhed. Når han havde siddet i timevis og hørt hans blide, lidt sørgmodige stemme, kunne han udbryde:

"Men han er jo en ren præst, den fyr. Han mangler ikke andet end en sort kalot."

De andre syntes at indsuge hans ord med begærlighed. Florent havde efterhånden fået hængt en hel del gamle klæder op på knagerne i det lille værelse, hvor han nu opholdt sig så hyppigt, og Charvet lod, som om han ikke vidste, hvor han skulle gøre af sin hat af frygt for at få den tilsmudset. Papirerne, som lå og flød på bordet, puffede han fra sig og sagde, at man ikke mere kunne føle sig hjemme der siden "den herre" havde taget hele værelset i besiddelse for sin egen mund. Han beklagede sig endog for Lebigre og spurgte, om værelset stod til en enkelt persons eller til hele selskabets rådighed. Denne indtrængen på hans territorium satte kronen på det hele. Menneskene var nogle dyr; han foragtede hele menneskeheden, når han så Logre og Lebigre sluge Florent med øjnene. Gavards revolver oprørte ham. Robine, som sad slum som en fisk bag sit ølglas forekom ham at være den eneste fornuftige af dem alle; han forstod sikkert at se til bunds i folk og lod sig ikke spise af med ord. Hvad angår Lacaille og

Alexander, så bestyrkede de den tanke hos ham, at folket er alt for dumt, at det trænger til et revolutionært diktatur på ti år for at få lært, hvordan det bør opføre sig.

Imidlertid påstod Logre stadig, at de enkelte sektioner snart ville være fuldstændigt organiserede. Florent begyndte allerede at fordele rollerne. Så en aften efter en sidste diskussion, i hvilken Charvet var bukket under, rejste denne sig op, tog sin hat og sagde:

"Vel, så god nat, og løb I kun panden imod muren, om I lyster ... Jeg vil ikke være med til det, hører I det. Jeg har aldrig arbejdet for at tjene nogens ærgerrighed."

Clémence, som stod og iførte sig sit sjal, tilføjede koldt:

"Planen er dødfødt."

Og da Robine så efter dem med venlige blikke, spurgte Charvet ham, om han ikke gik med dem. Robine, som endnu havde et lille stænk af øl i sit glas, nøjedes med at give dem et håndtryk. Parret kom ikke oftere igen. Lacaille fortalte en dag de andre, at Charvet og Clémence nu besøgte en vinstue i Rue Serpente; igennem en rude havde han set dem gestikulere ivrigt midt i en gruppe af unge mennesker.

Det lykkedes aldrig Florent at få Claude indrulleret under sin fane. Han drømte en tid om at bibringe ham sine politiske ideer, gøre ham til en discipel, der kunne være ham behjælpelig ved udførelsen af hans revolutionære arbejde. Til en begyndelse tog han ham en aften med hen hos Lebigres. Men Claude tilbragte aftenen med at lave en tegning af Robine, der sad foran ham med hatten på hovedet, i sin brune overfrakke, med den skæggede hage lænet mod håndtaget på stokken. Da han gik hjem sammen med Florent, sagde han:

"Nej, ser du, det interesserer mig ikke, alt det I snakker om der inde. Det kan være meget rigtigt alt sammen, men det går mig for højt … Å, men en prægtig fyr har I imellem jer, og det er den pokkers Robine. Han er dyb som en brønd, den mand … Jeg kommer igen, men ikke for politikkens skyld. Jeg vil tage en skitse af Logre og en af Gavard for at anbringe dem og Robine i et prægtigt maleri, som jeg sad og tænkte på, mens I sad og diskuterede det spørgsmål … Hvordan var det nu? Spørgsmålet om tokammersystemet, var det ikke sådan, I kaldte det … Forestil dig en gang et maleri, hvor man ser Gavard, Logre og Robine sidde og politisere hver bag sit ølglas, hvad? Det ville blive udstillingens perle, min ven, et rigtigt moderne maleri, som alt andet ville blegne ved siden af."

Denne Claudes politiske vantro bedrøvede Florent. Han tog ham med op på sit værelse og holdt ham tilbage der til klokken blev over to. Han læste ham teksten og sagde, at han ikke var en mand, når han viste sig så ligegyldig for sit fædrelands lykke. Maleren svarede hovedrystende:

"Måske har De ret. Jeg er en egoist. Jeg kan ikke en gang sige, at jeg maler for mit fædrelands skyld, thi for det første er der ingen, som synes om mine ting, og for det andet tænker jeg udelukkende på min egen private fornøjelse, når jeg maler; så er jeg ret i mit es … Hvad skal man sige, jeg er nu en gang skabt således … Desuden har Frankrig ingen brug for mig, det siger i det mindste tante Lisa … Og må jeg være ganske oprigtig? Når jeg godt kan lide Dem, så er det, fordi De ser mig ud til at politisere på samme måde som jeg maler. De gør det for Deres egen fornøjelses skyld, fordi De ikke kan lade være."

Og da den anden ville protestere, vedblev han:

"Nej, nej, nægt det ikke! De er kunstner på Deres vis, De drømmer om politik; jeg tør vædde på, at De sidder her om aftenen og ser på stjernerne og antager dem for en slags politiske meningsfæller ... De henrykkes ved Deres drømme om retfærdighed og sandhed. Det er så vist, som at Deres ideer afskrækker filistrene lige så meget som mine malerier ... Imellem os sagt, hvis De nu var Robine, tror De så, at jeg ville bryde mig om at være Deres ven? ... Å, store drømmer, som De er!"

Så gav han sig til at spøge og sagde, at politik ikke generede ham, at han til sidst havde vænnet sig til den på knejper og i kunstnernes atelierer. Og han fortalte om en café i Rue Vauvilliers, cafeen i stueetagen til det hus, hvor Sarriette boede. I dette lokale, der var fuldt af tobaksrøg og hvis stole og borde var slidte, forsamledes i reglen hver dag en del unge mennesker ovre fra Hallerne. Der herskede Jules over en skare lastdragere, butikssvende, kavalerer i hvide bluser og fløjlskasketter. Han selv gik altid med bakkenbarter. Hver lørdag lod han sig omhyggeligt frisere og barbere. Han gav tonen an mellem disse herrer, især når han med udfoldelsen af al sin ynde spillede billard. Når partiet var ude passiaredes der. Selskabet var meget reaktionært, meget egoistisk. Jules læste aviserne. Han kendte hele personalet ved småteatrene, var dus med øjeblikkets berømtheder, vidste altid at fortælle om de nylig spillede stykkers skæbne. Men han havde en vis svaghed for politik. Hans ideal var Morny, som han kort og godt kaldte ham. Han læste referaterne af de lovgivende forsamlingers forhandlinger og frydede sig over Mornys mindste ord. Morny, jo vist. Han gav alle disse republikanere en god dag! Det var i reglen Jules'

udgangspunkt, og han udviklede derpå, at kun "krapylet" havde noget imod kejseren, fordi kejseren ville alle dannede menneskers vel.

"Jeg har været nogle gange i deres café," sagde Claude til Florent. "Det er nogle morsomme fyre, de med deres kridtpiber i munden, når de taler om hofballerne, som om de hørte til de inviterede ... Når Sarriette er kommet ned for at hente ham, har hun måttet betale, somme tider hele seks francs, fordi han har tabt drikkevarer ved sit billardspil ... En smuk pige, den Sarriette, hvad?"

"De fører vist et net liv," sagde Florent smilende; "med Cadine, Sarriette og de andre, ikke sandt?"

Maleren trak på skuldrene.

"Nej, De tager fejl," svarede han. "Jeg trænger ikke til fruentimmerne; det ville gøre mig livet alt for surt. Jeg begriber egentlig ikke, hvad nytte et fruentimmer er til; jeg har altid været bange for at indlade mig med dem ... Nå, god nat, og sov vel. Skulle De en skønne dag blive minister, så skal jeg nok give Dem nogle gode ideer med hensyn til Paris' forskønnelse."

Florent måtte opgive enhver tanke om at gøre ham til sin discipel. Det gjorde ham ondt; for trods den forblindelse, hans højtsvævende planer havde hensat ham i, opdagede han dog til sidst den for hver time voksende skare af fjender, der omgav ham. Selv hos Méhudins fik han en temmelig kølig modtagelse; den gamle lo ildevarslende, Muche begyndte at blive ulydig, og den smukke normannerinde så på ham med utålmodige blikke, når hun, uden at kunne så bugt med hans kulde, flyttede sin stol tæt hen til hans. En gang sagde hun til ham, at han så ud, som om han var ked af hende; han svarede kun med et forlegent

smil, og hun flyttede vredt sin stol over på den anden side af bordet. Han havde ligeledes mistet Augusts venskab. Denne kom aldrig mere ind på hans værelse, når han om aftenen kom op fra køkkenet for at gå i seng. Han var blevet bange på grund af de mange rygter, der var i omløb om den mand, han tidligere ikke havde taget i betænkning at være alene med til over midnat. Augustine lod ham sværge, at han aldrig mere ville vise en sådan uforsigtighed. Men det var navnlig Lisa, som opbragte dem imod ham. Hun bad dem nemlig om at opsætte deres bryllup til fætteren havde tilbageleveret værelset ovenpå; hun ville nemlig ikke give sin nye butiksjomfru værelset på første sal. Fra det øjeblik ønskede August intet hellere, end at man snarest muligt ville "trække af med galejslaven". Han havde fundet den høkerbutik, han havde drømt om; den lå i Montrouge; flæskepriserne var meget fordelagtige, og Augustine lo og sagde, at hun var parat. Hver gang han om natten hørte den mindste støj, frydede han sig derfor ved tanken om, at det kunne være politiet, som var i færd med at trække af med Florent.

Hos Quenu-Gradelles blev der ikke talt om sligt. Som efter en stiltiende overenskomst tav alle stille, når Quenu var til stede. Denne var lidt ked af uenigheden mellem hans broder og hans kone, men glemte sorgen ved arbejdet med sine pølser og flæskesider. Undertiden stillede han sig hen i butiksdøren og så sig omkring uden at ane, at sladderen ovre i Hallerne fordobledes, så snart man fik øje på ham. Man beklagede ham; hvor fed han end var, så fandt man dog, at han var svundet ind, havde tabt sig; andre beskyldte ham endog for, at skammen over at have en broder som hans ikke tog tilstrækkeligt på ham.

Ligesom de bedragne ægtemænd, der altid er de sidste, som erfarer deres egen ulykke, således levede han i den lykkeligste uvidenhed og viste sig glad og fornøjet, når han standsede en eller anden forbispadserende naboerske for at slå en passiar af med hende. Men konen så i reglen på ham med medlidende blikke, som var der gået trikiner i alle hans flæskesider, som ville hun sige: "Må jeg kondolere Dem."

"Hvad går der af folk, de ser på mig, som skulle de med til min egen begravelse den dag i dag?" spurgte han en gang Lisa. "Synes du, jeg ser så dårlig ud?"

Hun beroligede ham og sagde, at han havde en frisk kulør; for han var uhyre bange for at blive syg, og så snart han mærkede det mindste ildebefindende, jamrede han sig på det ynkeligste.

Den store butik antog efterhånden et mere og mere trist præg; spejlene og marmorpladerne skinnede ikke mere så blanke, selv varerne henne i vinduerne syntes at sygne hen og tabe sig. Når kunderne nu kom ind i butikken, så dæmpede de stemmen, som var der en død i huset. Den smukke Lisa bar sorgen for butikken med værdighed. Hendes hvide forklæde faldt endnu mere korrekt end ellers ned over den sorte kjole. Hendes smukke ansigt var præget af en passende sørgmodighed, der tydeligt sagde hele kvarteret og alle de nysgerrige, der defilerede forbi fra morgen til aften, at hun led under en uforskyldt ulykke, men at hun kendte årsagerne til den, og at hun nok skulle se sluttelig at triumfere over den. Når hun bøjede sig ned over de to små guldfisk, der syntes at have mistet humøret og svømmede dorske omkring i det lille

akvarium, så hun på dem med blikke, der lovede også dem bedre dage.

Den smukke Lisas eneste fornøjelse bestod i at klappe Marjolins fløjlsbløde hage. Han havde nylig forladt hospitalet med repareret hjerneskal, lige så fed og fornøjet som tidligere, men dummere, ja som komplet idiot. Hjernen var blevet beskadiget. Han var nu forvandlet til et dyr. Han var et femårs barn i et kolossalt legeme. Han lo, han stammede og kunne ikke mere få ordene rigtig frem, han viste sig lydig og from. Cadine tog ham atter helt og holdent i besiddelse, i begyndelsen lidt forbavset, men senere såre lykkelig over dette prægtige dyr, som hun kunne gøre med, hvad hun lystede; hun behandlede ham som sin hund, som sin dukke, som sin elsker. Han tilhørte hende som et stykke legetøj. Men uagtet Cadine kunne få ham til alt andet, så kunne hun dog ikke få ham til at lade være med stadig at vende tilbage til madam Quenu. Hun kunne gerne have banket ham med sine små hænder, uden at han tilsyneladende ville have mærket det. Så snart hun havde taget sine violer og var gået ud for at sælge, drev han rundt i nærheden af viktualiehandelen.

"Men så kom dog indenfor!" råbte Lisa til ham.

I reglen gav hun ham nogle syltede agurker; dem holdt han meget af, og hans ansigt strålede, når han stod foran disken og spiste dem. Han klappede i hænderne af glæde over at se den smukke Lisa. Undertiden hoppede og sprang han og udstødte små skrig som et barn, man viser noget rigtig kønt. I begyndelsen havde hun været bange for, at han skulle kunne huske noget af det, der var sket.

"Har du altid ondt i dit hoved?" spurgte hun.

Med et dumt grin svarede han nej.

"Så du faldt altså og stødte dig?" vedblev hun.

"Ja, jeg faldt, jeg faldt, jeg faldt," sang han i en fuldstændig tilfreds tone og daskede sig for panden med sin hånd.

Så slog han over i en langsommere melodi og gentog "smuk, smuk, smuk," mens han henrykt betragtede hende. Det rørte Lisa dybt. Hun havde fået Gavard til at beholde ham i sin tjeneste. Når Marjolin havde sunget denne sin ydmyge kærlighedserklæring for hende, plejede hun at tage ham under hagen og sige til ham, at han var en god dreng. Og med en vis glæde lod hun sin hånd dvæle ved den bløde hage; dette kærtegn var atter blevet hende en tilladelig nydelse; og kolossen kroede sig og lukkede øjnene som et dyr man kærtegner. Den smukke Lisa undskyldte sig ved at sige til sig selv, at det var en slags erstatning for det så skæbnesvangre næveslag, hun havde tildelt ham nede i kælderhvælvingerne.

Imidlertid vedblev der at være uhyggeligt i Quenu-Gradelles butik. Florent vovede sig undertiden derind, trykkede sin broders hånd og blev modtaget med isnende kulde af Lisa. En sjælden gang spiste han også til middag hos dem om søndagen. Quenu gjorde da store anstrengelser for at tilvejebringe en munter stemning, men det ville ikke lykkes. Han mistede selv både appetit og humør. En aften efter et sådant alt andet end fornøjeligt middagsmåltid sagde han næsten grædende til sin kone:

"Men hvad mon jeg dog fejler? Er jeg virkelig rask? Ser jeg ikke dårlig ud? ... Der er noget i vejen med mig et eller andet sted. Og så er jeg i så dårligt humør uden at vide hvorfor ... Kan du ikke sige mig, hvad jeg fejler?"

"Å, et forbigående ildebefindende, andet er det vel ikke," svarede Lisa.

"Nej, nej, det har varet alt for længe, det er alvorligere ... Og vor handel går dog ikke dårligt, jeg har ingen store sorger, jeg går i min gamle trummerum ... Og du også, min skat, du har det heller ikke rigtig godt, du har også tabt humøret ... Bliver det ved på den måde, så sender jeg bud efter doktoren."

Den smukke Lisa betragtede ham alvorligt.

"Vi har ingen brug for doktoren," sagde hun. "Det går nok over ... Ser du, der er sygdom i luften for øjeblikket. Alle mennesker her i kvarteret er syge ..."

Det var som smeltede hendes hjerte pludselig og hun vedblev:

"Vær blot ikke urolig, tyksak ... Jeg skal nok sørge for, at du ikke bliver syg. Så var det først rigtig galt."

I reglen sendte hun ham ud i køkkenet, da hun vel vidste, at larmen af hakkeknive og gryder adspredte og oplivede ham. I øvrigt sørgede hun for, at han ikke fik noget at høre af alt det, frøken Saget nu daglig opvartede hende med ude i butikken. Den gamle frøken havde sat sig for at gøre Lisa rigtig bange, drive hende til en eller anden yderlighed.

"Å, hvilke slette mennesker der dog gives!" sagde hun. "Mennesker som gjorde meget bedre i at passe deres egne affærer ... De skulle bare vide, kære madam Quenu ... Nej, jeg tør dog ikke fortælle Dem det."

Da Lisa forsikrede, at hun var hævet over, hvad onde tunger sagde, så hviskede den gamle hende i øret:

"Tænk en gang, folk siger, at Florent slet ikke er Deres fætter ..."

Og lidt efter lidt lod hun hende forstå, at hun vidste alt. Nu havde hun hånd i hanke med Lisa. Da denne tilstod hende sandheden – af klogskabshensyn, nemlig for at have en, der kunne holde hende *à jour* med sladderen i kvarteret – så svor den gamle frøken, at hun skulle være stum som en fisk, at hun ville benægte alt, om hun så end lå med hovedet på blokken. Nu frydede hun sig rigtigt over hele dette drama. For hver dag bragte hun mere og mere foruroligende efterretninger.

"De skulde dog tage Deres forholdsregler i tide," hviskede hun. "I går hørte jeg to koner tale om det, De ved nok. Jeg kan naturligvis ikke uden videre sige til folk, at de lyver, det kan De nok forstå. Man ville bare le ad mig ... Det breder sig, det breder sig. Historien lader sig ikke mere holde hemmelig. Det må komme til en katastrofe."

Nogle dage senere leverede hun et hovedangreb. Hun kom farende ganske forstyrret ind i butikken, ventede med alle slags tegn på utålmodighed til hun var blevet alene med Lisa, og sagde da med sin skarpe stemme:

"Ved De, hvad man siger ... De mennesker, som kommer sammen henne hos Lebigres, de har geværer, og de har i sinde at gøre -48 om igen. Er det ikke sørgeligt at se sådan en pæn og rar og rig mand som Gavard give sig af med sådant noget rak! ... Jeg har villet advare Dem af hensyn til Deres svoger."

"Å, det er kun narrestreger, det er ikke noget alvorligt," sagde Lisa for at ægge hende.

"Gud forbarme sig, ikke alvorligt! Når man om aftenen går ned ad Rue Pirouette, så kan man høre, hvor de hyler. De generer sig ikke, kan De tro. De husker jo nok, hvordan disse mennesker prøvede på at forlede og spolere Deres mand ... Og

patronerne, som jeg oppe fra mit vindue har set dem fabrikere, er det heller ikke andet end narrestreger? ... Nå, De ved jo, at jeg kun siger det for Deres egen skyld."

"Ja, og De skal have tak for det. Kun laver folk så mange historier ..."

"Ja, da er det såmænd desværre ikke lavet ... For resten taler alle mennesker om det. Man siger, at hvis politiet opdager dem, så vil grumme mange personer blive kompromitteret. Der er nu for eksempel Gavard ..."

Men Lisa trak på skuldrene som for at sige, at Gavard var en gammel nar, og at ulykken ikke var så stor, om han kom galt af sted.

"Jeg taler om Gavard som jeg ville tale om de andre, om Deres svoger for eksempel," vedblev den gamle frøken. "Han er hovedet for dem alle sammen, Deres svoger, lader det til ... Det er grumme sørgeligt for Dem. Gud, hvor jeg beklager Dem! For hvis politiet kom her, så kunne de meget godt finde på at tage hr. Quenu med. To brødre, det er som to fingre på den samme hånd."

Den smukke Lisa protesterede mod denne mulighed. Men hun var blevet ligbleg. Frøken Saget havde ramt hende på det ømmeste sted. Fra den dag af fortalte hun ikke andet end historier om uskyldige stakler, der var blevet kaste i fængsel, fordi de havde huset forbrydere. Om aftenen, når hun indfandt sig hos Lebigres, havde hun øjne og øren godt med sig, for Rosa var ikke videre meddelsom. Frøken Saget opdagede snart den omhu, Lebigre altid viste Florent, alle hans småopmærksomheder, der var noget besynderlige overfor en så

dårlig gæst. Det undrede hende, så meget mere som hun kendte de to mænds forhold til den smukke normannerinde.

"Hvor han mader og feder ham!" tænkte hun. "Man skulle næsten tro, han havde i sinde at sælge ham. Men til hvem?"

En aften så hun Logre synke om på en stol inde i det lille værelse, og hun hørte ham klage sig over træthed og fortælle om sine ture rundt omkring i forstæderne. Hun så ned på hans fødder. Der var ikke et støvgran at se på Logres støvler. Et tilfreds smil gled hen over frøken Sagets læber.

Oppe fra sit vindue forøgede og kompletterede hun sin viden. Dette vindue, der ragede op over nabohusene, var hende en stadig kilde til nydelser. Hun installerede sig der til enhver tid på dagen som i et observatorium, hvorfra hun kunne holde øje med hele kvarteret. For det første kendte hun alle overfor liggende værelser ud og ind; hun kunne indtil de mindste enkeltheder have fortalt om beboernes liv og vaner, om de levede godt eller dårligt sammen, hvordan de vaskede sig, hvad de spiste til middag. Dernæst havde hun et prægtigt overblik over Hallerne, og ikke en kone i hele kvarteret kunne gå tværs over Rue Rambuteau, uden at hun opdagede hende; hun kunne uden at tage fejl sige, hvor denne kone kom fra, hvor hun skulle hen, hvad hun bar i sin kurv, hun kendte hendes livs historie, hendes mand, hendes toilette, hendes børn, hendes formueomstændigheder: Hende der, det er madam Loret, hun giver sin søn en god opdragelse; der kommer madam Hutin, en stakkels lille kone, som manden tyranniserer; der er frøken Cecilie, slagterens datter, et pigebarn som det aldrig vil lykkes forældrene at få gift. På den måde kunne frøken Saget gerne være blevet ved i hele dage; sådanne for alle andre uinteressante

små historier morede hende i høj grad. Men når klokken blev otte havde hun kun øje for skyggerne, som aftegnede sig på de matte vinduer i det lille værelse ovre i Lebigres vinstue. Hun opdagede straks, at Charvet og Clémence havde brudt med det øvrige selskab. Ikke en begivenhed foregik der inde, uden at hun til sidst fik den udtydet af de mange fagter med hoved og arme. Hun fortolkede med stor kløgt de fremstrakte næser, de udspilede fingre, de åbentstående munde, og fulgte på denne måde sammensværgelsens udvikling skridt for skridt, så hun hver dag kunne have sagt, hvor vidt sagerne var kommet. En aften gik det op for hende, at katastrofen var nært forestående. Hun fik nemlig øje på skyggen af Gavards våben, en uhyre, sort skygge af en revolver, der tog sig grumme ildevarslende ud. Revolveren bevægede sig frem og tilbage, syntes at mangfoldiggøre sig. Det var de mange våben, hun havde fortalt madam Quenu om. Så en anden aften skete der noget, som hun ikke straks kunne forklare sig, men sluttelig kom hun til det resultat, at de nu var i færd med at fabrikere patroner. Næste aften klokken elleve gik hun over i vinstuen under påskud af at ville spørge Rosa, om hun ikke havde et lys at overlade hende; samtidig skævede hun ind i sideværelset og så der en bunke rødt tøj, der forekom hende meget mistænkeligt. Det måtte madam Quenu hurtigst muligt underrettes om.

"Jeg ville så nødig forskrække Dem, madam Quenu," sagde hun, "men det bliver virkelig alt for frygteligt ... Jeg er min tro ganske bange! Men for Himlens skyld, nævn aldrig et ord af, hvad jeg nu betror Dem. De ville skære halsen over på mig, om de fik det at vide ..."

Da Lisa havde lovet ikke at ville kompromittere hende, fortalte hun om det røde tøj.

"Jeg forstår ikke, hvad det kan være. Det ser ud som klude, dyppede i blod ... Logre, De ved nok, ham den pukkelryggede, han tog et stykke af det over skuldrene. Han så ud som en bøddel ... Gud skal vide, hvad de mennesker nu har for."

Lisa svarede ikke; hun stod og så ned foran sig, legede med en gaffel og lod til at være hensunken i dybe tanker. Frøken Saget vedblev i en blid tone:

"I Deres sted ville jeg ikke tage sagen så roligt. Jeg ville se at få alt at vide ... Hvorfor går De ikke op og undersøger Deres svogers værelse?"

Det gav et sæt i Lisa. Hun slap gaflen og så uroligt på den gamle frøken, som hun troede havde gennemskuet hendes hensigter. Men denne vedblev:

"Det ville dog virkelig være meget naturligt ... Deres svoger kan let styrte Dem i en eller anden ulykke, om De ikke i tide tager alvorligt fat ... I går talte vi om Dem henne hos madam Taboureau. I hende har De en trofast veninde. Madam Taboureau sagde, at De var alt for godmodig og at hun i Deres sted ville have gjort en ende på det hele for lang tid siden."

"Har madam Taboureau sagt det?" spurgte Lisa tankefuld.

"Ja, og madam Taboureau er en kone, hvis råd man nok kan stå sig ved at lytte til ... Se derfor at få at vide, hvad det røde tøj skal betyde. De fortæller mig det jo nok bagefter, ikke sandt?"

Men Lisa hørte ikke mere efter. Hun stod og så hen for sig, som var hun et bytte for en indre kamp, og to små rynker viste sig på hendes pande. Imidlertid havde den gamle frøken

stukket næsen ned i et par fade, og som talte hun med sig selv, sagde hun:

"Se, se, der er afskåren rullepølse i dag ... Det ligger sikkert og bliver tørt ... Og den sorte pølse der er revnet; der er vist blevet stukket i den med en gaffel. Den burde tages bort af fadet."

Adspredt rakte Lisa hende både rullepølsen og den sorte pølse og sagde:

"Det er til Dem, om De vil gøre mig den fornøjelse."

Begge dele forsvandt i kurven. Frøken Saget var så vant til at tage mod foræringer, at hun ikke en gang brugte at takke. Hver formiddag hentede hun sig et og andet i viktualiehandelen. Derfra gik hun hen hos Sarriette og madam Lecœur, som hun fortalte en hel del om Gavard i den hensigt også der at skaffe sig et lille bidrag til kurven.

Da Lisa var blevet ene, satte hun sig ned på en stol, som kunne hun bedre tage en bestemmelse, når hun sad mageligt. I de sidste otte dage havde hun været meget urolig. Florent havde en aften anmodet Quenu om fem hundrede francs, og det ganske ligefremt som en mand, der havde en åben konto på ham. Quenu henviste ham til sin kone. Det kom Florent lidt ubehageligt, og han rystede en smule, da han henvendte sig til den smukke Lisa. Men uden at sige et ord og uden at spørge om, hvad han ville bruge pengene til, gik hun op på sit værelse og leverede ham de fem hundrede francs. Kun sagde hun til ham, at hun havde indført dem på regnskabet over arven. Tre dage senere hentede han tusinde francs.

"Det havde såmænd ikke været umagen værd at spille den uegennyttige den gang," sagde Lisa til Quenu om aftenen, da de gik i seng. "Der ser du, at jeg har gjort vel i at gemme

regnskabet ... Bi lidt, jeg har endnu ikke indført de tusinde francs, han fik i dag."

Hun satte sig hen foran sekretæren og så papirerne efter. Så tilføjede hun:

"Jeg har gjort klogt i at lade stå plads åben. Jeg kan notere udbetalingerne i marginen ... Nu skal han nok sørge for at få det hele brugt i sådanne klatskillinger ... Det har længe anet mig, at det ville gå sådan."

Quenu sagde ingen ting, men gik i seng i et grumme dårligt humør. Hver gang hans kone åbnede sekretæren og klappen ligesom våndede sig på sine hængsler, skar det ham i hjertet. Han lovede sig selv, at han ville gøre sin broder bebrejdelser og forhindre ham i at ruinere sig for Méhudins skyld; men han turde ikke. I løbet af to dage forlangte Florent yderligere femten hundrede francs. Logre havde en aften sagt, at når de blot havde penge, så ville sagerne gå meget hurtigere. Næste dag blev han overordentlig henrykt ved at se dette løst henkastede ord forvandle sig til en lille rulle guldstykker, som faldt ned i hans hånd, og som han grinende og hoppende af glæde stak i lommen. Fra det øjeblik af var det en stadig pengeforlegenhed: En sektion trængte til et lokale, en anden måtte understøtte nogle stakkels fattige patrioter; og så skulle der købes våben og ammunition, der skulle udredes penge til bestikkelse af politiet. Florent havde gerne givet alt, hvad han ejede og havde. Han var kommet i tanke om arven og om normannerindens råd. Han øste af Lisas sekretær, kun holdt noget tilbage af en ubestemt frygt for hendes alvorlige ansigt. Efter hans egen mening kunne han aldrig gøre en smukkere anvendelse af sine penge. Den begejstrede Logre gik med kulørte halstørklæder og

fine lakerede støvler, som Lacaille ikke kunne se på uden at blive ganske melankolsk.

"Det bliver tre tusinde francs på syv dage," fortalte Lisa Quenu. "Hvad siger du til det? Det er jo net, ikke sandt ... Bliver han ved på den vis, så slår hans halvtreds tusinde francs i det højeste til i fire måneder ... Og gamle Gradelle, som brugte fyrre år om at samle sin skat!"

"Så meget desto værre for dig!" udbrød Quenu. "Du havde ikke behøvet at tale til ham om arven."

Men hun så på ham med et strengt blik og sagde:

"Det er hans penge, han kan forlange dem alle sammen ... At jeg skal give ham pengene, det er ikke det, der piner mig; nej, det er den slette brug, han sikkert gør af dem ... Jeg har sagt dig det for længe siden: dette her må have en ende."

"Gør som du vil, jeg skal ikke lægge dig hindringer i vejen," erklærede Quenu, som gerrigheden pinte.

Han holdt imidlertid virkelig meget af sin broder; men tanken om de på fire måneder opspiste halvtreds tusinde francs var ham rent uudholdelig. Af frøken Sagets sladder gættede Lisa, hvor pengene gik hen. Da den gamle dame havde tilladt sig at komme med en hentydning til arven, så benyttede Lisa lejligheden til at lade kvarteret vide, at Florent fik sin part og brugte den, som han selv fandt for godt. Næste dag var det, at historien om det røde tøj bragte hende til at tage en afgørende beslutning. Hun blev siddende en stund i kamp med sig selv og så sig om i den nu så triste butik. Mouton, som sad ved siden af et fad fedt, så ud som en kat, der ikke mere havde lov til at fordøje i fred. Så kaldte hun på Augustine, lod hende passe butikken, og gik selv op på Florents værelse.

Det gav et sæt i hende, da hun trådte indenfor. Henne på den hidtil så uskyldigt hvide seng lå en mængde røde skærf. På kaminen imellem de forgyldte æsker og gamle pomadekrukker lå nogle røde armdistinktioner og pakker med kokarder, der så ud som blodpletter. Og på alle søm i væggene hang firkantede gule, blå, grønne og sorte faner. Værelsets uskyldige præg druknede rent under denne revolutionære dekoration. Augusts og Augustines fotografier syntes ganske blege af skræk. Lisa gik rundt og så på faner, skærf og armdistinktioner uden dog at røre ved noget af det, som var hun bange for at brænde fingrene på disse skrækkelige sager. Hun tænkte på, at hun dog altså havde gættet rigtigt, at pengene virkelig gik til sådanne ting. Det var for hende noget så afskyeligt, så utroligt, at hun oprørtes i sit inderste over det. Hans penge, de så møjsommeligt opsparede penge brugt til at organisere og betale en forbryderbande med! Hun stod som forstenet og lod blikket vandre fra de røde kokarder til det udenfor det åbne vindue stående granattræ med sine fuldt udsprungne røde blomster; den lille fugls kvidren forekom hende som det fjerne ekko af geværskydning. Så kom hun på den tanke, at oprøret nødvendigvis måtte bryde løs næste dag, måske endog samme aften. Fanerne bølgede i luften, skærfene marcherede forbi, og trommerne hvirvlede. Og uden en gang at opholde sig med at læse papirerne på bordet ilede hun hurtigt ned ad trapperne. Hun standsede ved første sal, gik ind i soveværelset og klædte sig på.

Hvor alvorlig situationen end var, så gjorde den smukke Lisa dog roligt et meget omhyggeligt toilette. En fast beslutning stod at læse i hendes øjne. Mens hun iførte sig sin sorte silkekjole,

kom hun til at mindes fader Roustans ord. Hun rådførte sig med sin samvittighed, og den svarede hende, at hun stod i begreb med at gøre sin pligt. Da hun tog sit sjal over skuldrene, følte hun sig som en såre retskaffen og brav kone. Hun trak sine handsker på og bandt et tæt slør til sin hat. Før hun gik, drejede hun med håbet malet i sit ansigt nøglen to gange om i sekretæren, som ville hun sige denne, at nu skulle den snart få fred.

Quenu stod i butiksdøren. Han blev meget overrasket ved at se sin kone så pyntet klokken ti om formiddagen.

"Hvor skal du hen så tidligt på dagen?" spurgte han.

Hun foregav at skulle besøge madam Taboureau. Hun tilføjede, at hun derfra ville gå hen og bestille pladser i Théâtre de la Gaîté. Han bad hende sørge for at få pladser midt for scenen. Da hun var kommet så langt bort, at han ikke længere kunne øjne hende, tog hun en droske, trak gardinerne for vinduerne og sagde til kusken, at han skulle køre hende til Théâtre de la Gaîté. Hun var bange for, at nogen skulle følge efter for at udspionere hende. Fra teatret lod hun sig køre til Palais-de-Justice. Der betalte hun kusken og tog langsomt vejen gennem sale og gange til politipræfekturet.

Da hun ikke kunne finde vej alene mellem de mange politibetjente og herrer i lange overfrakker, gav hun en mand ti sous for at vise hende hen til politipræfektens værelser. Hun blev ført ind i et lille kabinet, der mindede om et hotelværelse, hvor en tyk, skaldet, sortklædt herre modtog hende med gnaven kulde. Hun kunne komme frem med, hvad hun havde på hjertet. Hun slog sløret til side, nævnede sit navn og fortalte kort og godt uden alt omsvøb. Den skaldede herre hørte til med

en træt mine uden at afbryde hende. Da hun var færdig, spurgte han blot:

"De er denne mands svigerinde, ikke sandt?"

"Ja," svarede Lisa. "Vi er retskafne folk ... Jeg vil ikke have, at min mand skal kompromitteres."

Han trak på skuldrene som for at sige, at det var en kedelig historie. Og i en utålmodig tone sagde han:

"Ser De, jeg er nu i et helt år blevet plaget med den affære. Der kommer den ene angivelse efter den anden, man presser på mig fra alle sider. De kan nok tænke, at når jeg ikke handler, så er det fordi jeg har mine grunde til at vente ... Se en gang her. Dem kan jeg nok vise det."

Han lagde en stor bunke papirer i et blåt omslag frem for hende. Hun gav sig til at blade i dem. Det var som løsrevne kapitler af den historie, hun nylig havde fortalt. Opdagelsespolitiet i Havre, Rouen og Vernon meldte Florents ankomst. Dernæst en rapport om hans ophold hos Quenu-Gradelles. Så hans ansættelse i Hallerne, hans levevis, hans aftener hos Lebigres, ikke en eneste biomstændighed manglede. Lisa lagde mærke til, at der altid var to rapporter om det samme, at de skrev sig fra to forskellige kilder. Til sidst kom hun til en pakke anonyme breve i alle mulige formater og alle mulige håndskrifter. Hun stod som himmelfalden. Hun genkendte frøken Sagets gnidrede hånd i en beretning om det hemmelige selskab hos Lebigres. Et stort ark fedtet papir var oversmurt med madam Lecœurs kragetæer, og et lille sirligt, med en gul stedmoderblomst prydet ark indeholdt en opsats fra Sarriette og Jules; disse sidste to breve opfordrede regeringen til at tage sig i vare for Gavard. Endog en prøve på

mor Méhudins saftige stil fandtes; på fire sider opremsede hun en hel del næsten ulæselige historier, der cirkulerede om Florent i Hallerne. Mest overrasket blev hun dog ved at finde et brev, i hvis ene hjørne der stod: *Quenu-Gradelles Viktualiehandel*, og i hvilket August havde forrådt den mand, han betragtede som en hindring for sit bryllup.

Politimanden havde handlet efter en hemmelig indskydelse, da han viste hende disse papirer.

"Kender De måske nogle af disse håndskrifter?" spurgte han hende.

Hun fremstammede et benægtende svar. Hun rejste sig op og var i stærk sindsbevægelse over det, hun havde erfaret: Hun slog atter sløret ned for at skjule sin forvirring og den rødmen, hun følte stige op i sine kinder. Hendes silkekjole raslede, hendes fine, mørke handsker forsvandt under sjalet. Den skaldede herre smilede svagt og sagde:

"Der ser De, madame, at Deres oplysninger kommer en smule sent ... Men der skal blive taget hensyn til det skridt, De har gjort, det lover jeg Dem. Sørg frem for alt for at Deres mand holder sig rolig ... Der kunne indtræffe omstændigheder, som ..."

Han talte ikke ud, rettede sig en smule op fra lænestolen og hilste næsten umærkeligt. Audiensen var hævet, det var meningen. Hun gik. I forværelset fik hun øje på Logre og Lebigre, som hurtigt vendte sig om. Men hun var endnu mere forvirret end dem. Hun skyndte sig af sted gennem sale og korridorer, som var hun bange for ikke at slippe bort fra alle disse politimennesker, der lod til at vide besked om alt. Endelig nåede hun ud til Place Dauphine. Hun gik langsomt videre langs Seinen og trak vejret dybt.

Hvad der stod mest klart for hende, det var det unyttige i det skridt, hun havde gjort. Hendes mand var ikke udsat for nogen fare. Det beroligede hende noget. På den anden side var hun opbragt på August og disse fruentimmer, som var skyld i, at hun nylig havde befundet sig i en så latterlig stilling. Hun sagtnede sin gang endnu mere og så ned imod Seinen, ved hvis bredder en mængde personer sås i færd med at mede. Når alt kom til alt så var det ikke hende, som havde forrådt Florent. Denne tanke, som pludselig faldt hende ind forbavsede hende. Ville det da have været en slet handling, om hun virkelig havde gjort det? Hun var meget overrasket over således at have kunnet lade sig narre af sin samvittighed. De anonyme breve forekom hende afskyelige. Hun havde dog båret sig ærligere ad, havde ikke lagt skjul på sit navn. Hun kom til at tænke på den gamle Gradelles arv og sagde til sig selv, at hun gerne ville have kastet disse penge i floden, om det havde været nødvendigt for at bringe lykken tilbage i viktualiehandelen. Nej, hun var ikke gerrig, det var ikke tanken om pengene, der havde tilskyndet hende. Da hun gik over Pont au Change, havde hun fuldstændig affundet sig med sin samvittighed og genvundet sin sindsligevægt. Det var dog bedst, som det nu en gang var gået.

"Fik du så billetter?" spurgte Quenu hende, da hun kom hjem.

Han ville se dem og lod sig forklare, hvor i teatret de ville komme til at sidde. Lisa havde troet, at politiet ville have fulgt i hælene på hende, så snart hun havde meddelt, hvad hun vidste, og hun havde kun talt om teatret for at kunne skaffe sin mand af vejen på en nem måde, mens de arresterede Florent. Om eftermiddagen ville hun have taget ham med på en tur ud i Boulogneskoven, som hun så ofte havde gjort tidligere. Men nu

ansă hun det for unyttigt at gøre denne udflugt. Hun tilbragte dagen på sædvanlig vis og så mere end almindelig frisk og sund ud. Quenu gjorde hende flere gange opmærksom på det.

"Hvor du ser godt ud!" sagde han. "Der kan du se, du har haft rigtig godt af turen i formiddags."

"Vist ikke," svarede hun alvorligt. "Gaderne i Paris er langt fra så heldige for sundheden."

Om aftenen gik de i teatret. Quenu i sort frakke, grå handsker, omhyggeligt friseret og hele tiden ivrigt beskæftiget med at finde de spillendes navne på programmet. Lisa sad i bar figur og tog sig prægtigt ud. De var begge to dybt rørte over heltindens uforskyldte ulykke; teaterskurken var rædselsfuld, og komikeren fik dem til at le, så snart han viste sig. Lisa græd ved de rørende scener og tørrede i smug sine smukke øjne med sit lommetørklæde. Men denne aften blev en sand triumf for hende, da hun ved tilfældigt at se i vejret fik øje på normannerinden og hendes moder oppe i galleriet. Da brystede hun sig endnu mere, sendte Quenu ud efter teaterkonfekt og legede med sin elegante vifte. Normannerinden var besejret. Da forestillingen var forbi mødtes den smukke Lisa og den smukke normannerinde i vestibulen; et ubestemt smil spillede om begges læber.

Florent havde den dag spist tidligt til middag hos Lebigres. Bagefter sad han og ventede på Logre, som havde lovet at præsentere ham for en forhenværende politimand, en dygtig karl, som de ville aftale planen til angrebet på Palais-Bourbon og Hôtel de Ville med. Mørket faldt på; en fin støvregn havde allerede om eftermiddagen indhyllet de store Haller i en grå tåge. De trådte nu frem på den rødlige himmel, dg tæt ned over

tagene hang skidengrå skyer, der så ud, som var de blevet hængende fast og revet itu på skorstene og lynafledere. Det slette føre og det mørke vejr havde bragt Florent i dårligt humør. Han sad og så ud på gaden, hvor folk ilede af sted med paraplyer over hovedet, og hvor droskerne rullede hurtigere end sædvanligt. Solen gik ned og kastede et rødt skær over den vestlige himmel. En hel skare gadefejere kom frem fra Rue Montmartre og dannede små søer af flydende snavs.

Logre kom ikke med politimanden. Gavard var taget ud i Batignolles for at spise til middag hos nogle gode venner. Florent var således henvist til at tilbringe aftenen i Robines selskab. Han talte tiden og blev til sidst meget melankolsk stemt; den anden nikkede sindigt med hovedet og strakte en gang hvert kvarter hånden ud efter sit ølglas. Florent blev ked af dette selskab og gik hjem. Men Robine gik ikke, han blev siddende tilbage og betragtede tankefuld sit glas. Rosa og opvarteren, som havde gjort regning på at kunne lukke tidligt den aften, da alle andre gæster allerede var gået, ventede en god halv time på, at Robine skulle gøre det samme.

Da Florent kom op på sit værelse, turde han ikke gå i seng. Han befandt sig nemlig i en nervøs uro, der plejede at forstyrre hans nattero ved stygge drømme og endeløse mareridt. Den foregående dag havde han været i Clamart til Verlaques begravelse; den gamle mand var død efter en skrækkelig dødskamp. Florent følte sig endnu ilde til mode ved tanken om den smalle ligkiste, han havde set blive sænket ned i jorden. Han kunne navnlig ikke glemme madam Verlaque, hendes klynkende stemme og tørre øjne; hun havde fulgt ham i hælene, talt om kisten, som ikke var betalt, om ligbærerne, som hun

ikke vidste, hvordan hun skulle affinde sig med, da hun ikke havde en skilling hos sig, eftersom apotekeren dagen før havde forlangt sin regning betalt, da han fik at vide, at den syge var død. Florent måtte give hende penge til ligkisten; han betalte endog ligbærerne drikkepenge. Da han skulle til at tage af sted, så madam Verlaque så ynkeligt på ham, at han gav hende endnu tyve francs.

Dette dødsfald kom ham meget ubelejligt netop nu. Hans stilling som inspektør kom derved atter på tale. Han ville blive nødt til at møde hos sine overordnede i anledning af sin titulære udnævnelse. Alt dette kunne let bevirke, at politiets mistanke blev vakt. Helst havde han set, at oprøret var brudt løs allerede næste dag, så han straks kunne have kastet kasketten med guldtressen. Med hovedet fuldt af sådanne bekymringer gik han hen til vinduet for at køle sin feberhede pande i natteluften. Regnen faldt tæt og havde bragt vinden til at lægge sig. En uvejrssvanger lummervarme syntes at vælde ned fra den sorteblå himmel. Neden under ham lå Hallerne som en stor mørk masse, der havde samme farve som himlen og ligesom den hist og her gennembrødes af en bleggul stjerne, af gasblussenes skær.

Florent stod lænet mod vindueskarmen og tænkte på, at han tidlig eller sent ville blive straffet, fordi han havde taget mod inspektørpladsen. Den var som en plet på hans liv. Han havde hævet penge af statens kasse, havde solgt sig selv, havde tjent kejserdømmet trods den ed, han så mange gange svor under sin landflygtighed. Ønsket om at føje Lisa, den smukke brug han havde gjort af sin gage, den ærlige måde, han havde søgt at opfylde sine pligter på, alle disse argumenter forekom ham ikke

stærke nok til at kunne undskylde hans forræderi mod sin overbevisning. Når han led midt i disse fede og velnærede omgivelser, så fortjente han også denne lidelse. Og han gennemgik i tankerne det sidste sørgelige års begivenheder, fiskerkonernes krig imod ham, hans, den magres væmmelse ved al den fedme, der omgav ham, og det voksende had, der truende rejste sig rundt om ham. Alt dette stod for ham som en fortjent straf. Dette hemmelige nag, der lurede på ham alle vegne, uden at han forstod grunden til det, varslede om en eller anden katastrofe, under hvilken han på forhånd bøjede hovedet i skamfuld bevidsthed om, at han havde en fejl at udsone. Og ved tanken om den folkebevægelse, han arbejdede på at rejse, oprørtes han på sig selv; han var, forekom det ham, ikke skyldfri nok til, at han skulle kunne have held med sig i sit forehavende.

Hvilke drømme havde ikke foresvævet ham her oppe, når han havde stået og set ud over Hallernes mægtige tage! Som oftest forekom de ham som en grå havflade, der mindede om fjerne egne. I de mørke nætter blev de til sorte, stillestående, forpestede moradser. De måneklare fætter forvandlede dem til lysfunklende vandflader, der frøs til vinteren som søerne i norden, mens sommernætternes varme syntes at lulle dem i en tung søvn. En decemberaften, da han åbnede sit vindue, havde han fundet dem dækket med et skinnende hvidt snelag, der mindede om nordens udstrakte sneflader, som slæderne glider hen over i den tavse nat. Og det udstrakte hvide lagen forekom ham som et skinnende rent slør, der var kastet over Hallernes smuds. De lyse nætter og månens klare skive henflyttede ham i fantasiens eventyrlande. Han følte sig kun ilde til mode, når natten var mørk og Hallernes tage forvandledes til et

stillestående, stinkende morads. Og bestandig vendte den samme nagende tanke da tilbage.

Han kunne ikke åbne vinduet, uden at disse endeløse tage straks spærrede horisonten for ham. De ligesom spærrede ham adgangen til Paris med deres uhyre masse, de spillede en rolle i hans liv hver time på dagen. Regnen havde den eftermiddag gennemvædet Hallerne. De blæste Florent deres ildelugtende ånde op i ansigtet, som de lå der midt i byen lig en drukkenbolt under bordet, i færd med den sidste flaske. Det forekom ham, at der steg en tæt damp i vejret fra hver afdeling af Hallerne, en stinkende lugt af blod, fordærvet smør og rådne kålblade. En sky af denne Hallernes ånde svævede over tagene og bredte sig derfra til de nærliggende huse, ud over hele Paris. Det var som om Hallerne fik det for trangt i deres jernbælte, som lå de stønnende af overmættelse og meddelte deres tunge søvn til hele den forædte by.

Nede fra gaden lød muntre stemmer og latter. Gadedøren blev lukket op. Det var Quenu og Lisa, som kom hjem fra teatret. Som beruset af den luft, han indåndede, forlod Florent vinduet med en trykkende følelse af det uvejr, der hang over hans hoved. Hans ulykke lå der nede, det var de mørke, kæmpemæssige haller. Han lukkede heftigt vinduet i og vendte øjnene bort fra de sorte skygger, han så længe havde betragtet.

6

Otte dage senere troede Florent, at han endelig kunne skride til handling. Der herskede netop en almindelig misfornøjelse, som han ville benytte sig af til at slippe sine oprørsbander ud over Paris. De lovgivende forsamlinger drøftede for øjeblikket et i høj grad upopulært skatteprojekt, der vakte megen knurren rundt om i arbejderkvartererne.

Ministeriet, som frygtede et nederlag, kæmpede af al magt for sin beståen. Det kunne vare længe, inden der atter ville frembyde sig en så gunstig lejlighed.

En morgen ved daggry drev Florent rundt i nærheden af Palais-Bourbon. Han glemte rent sine inspektørpligter og vedblev at undersøge terrænet indtil klokken otte uden at tænke på, at hans fraværelse kunne afstedkomme de største uordener i fiskehallen. Han beså hver eneste gade, Rue de Lille, Rue de l'Université, Rue de Bourgogne, Rue Saint-Dominique; han sonderede endog terrænet lige hen til Invalidehotellet, standsede nu og da på gadehjørnerne og udmålte afstandene med lange skridt. På tilbagevejen ad Quai d'Orsay satte han sig på brystværnet for at hvile, og bestemte, at angrebet skulle finde sted fra alle sider på en gang: Gros-Caillous skare skulle komme fra Champ-de-Mars, afdelingerne fra Nord-Paris skulle tage vejen over Madeleine-pladsen, de fra øst og syd skulle følge kajerne eller i små grupper fordele sig i Faubourg Saint-Germains gader. Men Champs-Élysées med sine lige, brede avenuer foruroligede ham en del; han forudså, at man derfra ville betrygge kajerne med kanoner. Han foretog derfor

forskellige mindre forandringer i planen og aftegnede de enkelte afdelingers plads i en lille notesbog, som han holdt i hånden. Hovedangrebet skulle ske ad Rue de Bourgogne og Rue de l'Université med et sideangreb fra Seinekanten. Morgensolen faldt hen over de brede fortove, forgyldte søjlerne på den store bygning lige overfor ham, og varmede ham i nakken. Og han så allerede i tankerne hele kampen, klynger af mænd stormede bygningen, sprængte dørene, og lidt efter sås pludselig magre arme plante en fane aller øverst oppe.

Langsomt og med bøjet hoved begav han sig på vej tilbage til Hallerne. Han gik igennem Tuilerihaven; en kurren bragte ham til at løfte hovedet. På en græsplæne spadserede nogle duer rundt og brystede sig. Han lænede sig et øjeblik op til et træ og stod og så på de solbeskinnede duer. Skyggen af kastanjetræerne faldt skarpt hen over gange og plæner. Der herskede i den store have en fredelig stilhed, som kun afbrødes af den fjerne vognrullen i de omkringliggende gader. En landlig duft fyldte luften, og Florent kom til at tænke på madam François. En lille pige kom løbende forbi ham med et tøndebånd og skræmte duerne bort. De fløj hen og satte sig i rad på armen af en antik bryder, der stod midt på græsplænen; der blev de siddende, kurrede og brystede sig.

Da Florent betrådte Hallerne ad Rue Vauvilliers, hørte han en kalde på sig. Det var Claude Lantier, som netop stod i begreb med at gå ned i kældrene under fiskehallen.

"Følg en gang med," råbte han til Florent. "Jeg leder efter Marjolin, det dyr."

For at opsætte sin tilbagevenden blandt fiskesælgerskerne i nogle øjeblikke endnu gik Florent med. Claude sagde, at hans

ven Marjolin nu var fuldkommen lykkelig; han var et komplet dyr. Claude havde fået i sinde at ville afmale ham krybende på alle fire og med et dumt grin i det fjollede ansigt. Han havde allerede af mismod sønderrevet en skitse og tilbragte nu hele timer i selskab med idioten, uden at sige et ord, i håb om til sidst at blive i stand til at gengive ansigtets dyriske udtryk.

"Han er vist i færd med at fodre duer," sagde Claude. "Kun ved jeg ikke, hvor Gavard har sine rum."

De gennemsøgte hele kælderen. I alle aflukkerne fandtes duer; en stadig klagende, øm kurren lød rundt omkring dem. Claude gav sig til at le og sagde til sin ledsager:

"Skulle man ikke tro, at alle Paris' forelskede par kyssedes der inde."

Men alle vegne var der låset; han begyndte at tro, at Marjolin ikke var i kælderen, da lyden af kys på en gang lød ud til dem gennem en dør, der stod på klem. Han åbnede den og fik øje på Marjolin, som Cadine havde ladet knæle ned i halmen, så at hans ansigt akkurat var i højde med hendes læber. Hun kyssede ham alle vegne, på mund, øjne og kind, strøg hans lange blonde hår til side og kyssede hans øren uden at skynde sig, spiste så at sige dette ansigt op i lutter små kærtegn, som var det noget lækkert, som hun kunne gøre med, hvad hun lystede. Han blev føjeligt siddende i den stilling, hun anbragte ham i. Han var fuldstændig sløv.

"Å, så det er jer to," sagde Claude; "gener jer endelig ikke! Skammer du dig ikke, din lange tøs, at plage ham sådan og lade ham ligge på knæ midt i alt det snavs."

"Å, det tager han ingen skade af," svarede Cadine frækt. "Han holder netop af at blive kysset, fordi han nu er bange for at være

alene, hvor der er mørkt ... Ikke sandt, er du ikke bange?"

Hun havde rejst ham op; han strøg sig hen over ansigtet med sine hænder, som søgte han der de kys, den lille nylig havde trykket på det. Så fremstammede han, at han var bange, og hun vedblev:

"Desuden er jeg kommet for at hjælpe ham med duerne."

Florent betragtede de stakkels dyr. Rundt om i aflukket hang kasser, der var stoppet fulde af duer. Af og til kom der liv i hele denne hvide masse, så blev den atter rolig og ubevægelig. Ved siden af Cadine stod en skål med vand og korn; hun hældte noget af det i sin mund, tog fat i duerne en for en og pustede dem en slurk føde ned i næbet. De slog med vingerne og faldt tilbage i kasserne som berusede af denne føde, der blev dem påtvunget med magt.

"De små stakler," sagde Claude.

"Å, det har de godt af," sagde Cadine, som nu var færdig. "De har det altid bedre, når de er blevet madet ... Dem der, de får skident vand om to timer. Det gør kødet hvidt og fint. To timer efter bliver de slagtet ... Har De lyst til at se, hvordan det går til, så er der nogle der, som Marjolin skal til at gøre det af med."

Marjolin bar en kasse med et halvt hundrede duer ud. Claude og Florent fulgte efter. Henne i nærheden af en vandhane satte han sig ned med kassen ved siden af sig; oven over en slags zinkkumme anbragte han en træramme tværs over hvilken der gik en hel del tynde tremmer med små mellemrum. Så tog han en kniv, greb duerne en for en ved vingerne, gav dem et slag på hovedet med skaftet, så de bedøvedes, og stak dem så i halsen med spidsen af kniven. Kroppene rystedes af kortvarige krampetrækninger, så lagde han dem ovenpå tremmerne med

halsen ned imellem disse, så blodet kunne flyde ned i zinkkummen. Det hele gik for sig med en maskines regelmæssighed. Men lidt efter lidt oplivedes Marjolin ved dette blodbad, kniven arbejdede hurtigere, hans øjne funklede af fryd, han sad lænet over sine ofre som en stor bulbider. Til sidst begyndte han at le og synge, smækkede med tungen, hver gang han slog en af duerne på hovedet, gjorde kort sagt et spektakel som en mølle, der malede hoveder.

"Det morer dig nok rigtigt, store dyr," sagde Cadine, som også lo. "De er morsomme, duerne, når de sådan stikker hovedet ned imellem skuldrene, for at han ikke skal kunne finde halsen på dem ... De er ondskabsfulde, de dyr; kunne de komme til at stikke øjnene ud på en, så gjorde de det."

Hun lo af glæde over Marjolins stadig tiltagende myrdelyst og tilføjede:

"Jeg har også prøvet, men jeg kan ikke gøre det så hurtigt som ham ... En dag slagtede han hundrede på ti minutter."

Trærammen var nu fuld; man hørte bloddråberne falde ned i kassen under tremmerne. Claude vendte sig om og så nu, at Florent var ligbleg. Han skyndte sig at få ham bort derfra. Da de nåede opgangen, lod han ham sætte sig ned på et af trappetrinene.

"Nå, men hvad er der i vejen?" sagde han og klappede ham på skulderen. "De besvimer da vel ikke som et fruentimmer."

"Å, det er den kælderlugt," svarede Florent lidt skamfuld.

Disse duer, som man havde påtvunget føde og bagefter myrdet, havde mindet ham om duerne i Tuilerihaven, der spankulerede omkring på den solbeskinnede græsplæne. Han så dem sidde kurrende på marmorstatuens arm, midt i den

fredeligt stille have, mens små piger løb og legede i kastanjetræernes skygge. Derfor var det, at dette myrderi nede i den kvalme kælder havde bragt ham til at gyse; han havde følt sig nær ved at besvime; benene vaklede under ham, og øjenlågene var ikke langt fra at falde til.

"Ih, for pokker, De ville blive en dårlig soldat!" sagde Claude da Florent var blevet lidt bedre ... "Det må jeg rigtignok sige. Gud skal vide, hvorfor de pæne folk, som sendte Dem til Cayenne, har været bange for Dem! Hør, ved De hvad, min tapre ven, hvis De nogen sinde sluttede Dem til en eller anden skare rebeller, så turde De såmænd ikke løsne et pistolskud; De ville sikkert være alt for bange for at dræbe nogen."

Florent rejste sig op uden at svare. Han var blevet meget alvorlig og fortvivlelsens rynker furede hans pande. Han gik, og Claude vendte alene tilbage til kælderen. På vejen til fiskehallen overvejede han atter angrebsplanen. Kanonerne i Champs-Élysées ville komme til at tordne, der ville flyde blod, hjerner ville komme til at sprøjte op ad murene. Det var som et stygt drømmesyn, der pludselig gled forbi hans øjne. Han stod ligbleg omgivet af krigens rædsler og skjulte ansigtet i sine hænder for ikke at se noget.

Da han gik over Rue du Pont-Neuf, forekom det ham, som så han Augusts blege ansigt kigge frem ovre på hjørnet af frugthallen. Han stod åbenbart og passede en eller anden op. På en gang forsvandt han og ilede over i viktualiehandelen.

"Hvad mon der går af ham?" tænkte Florent. "Mon han er bange for mig?"

Samme formiddag var der hændt meget vigtige begivenheder hos Quenu-Gradelles. Ved daggry var August

kommet løbende ganske forstyrret og havde vækket Lisa, som han fortalte, at politiet var kommet for at hente Florent. Kun halvt påklædt ilede den smukke Lisa hurtigt op på sin svogers værelse, hvor hun tog normannerindens fotografi og skyndsomst så efter, om der ikke fandtes noget i værelset, som kunne kompromittere hende eller Quenu. På vejen ned mødte hun politibetjentene. Politiassistenten bad hende følge med. Han talte et øjeblik dæmpet med hende, lod fine folk træde ind i Florents værelse og befalede hende at åbne butikken som sædvanligt, for at ingen skulle ane, hvad der foregik. Der var blevet stillet en fælde.

Lisas eneste bekymring under alt dette var tanken om det slag, der truede Quenu. Hun var desuden bange for, at han, når han erfarede, at politiet var der i huset, skulde fordærve alt med sine tårer. Derfor lod hun August love ubrødelig tavshed. Hun gik atter ind i soveværelset, fuldendte sin påklædning og bandt Quenu en historie på ærmet. En halv time senere stod hun friseret, snøret og med smilende ansigt i butiksdøren. August ordnede roligt varerne i vinduet. Quenu viste sig et øjeblik ude på fortovet, gabede så småt og blev først rigtig vågen ude i den friske morgenluft. Intet som helst røbede, hvad der foregik ovenpå.

Men politiassistenten vakte selv kvarterets opmærksomhed ved at aflægge et besøg hos Méhudins i Rue Pirouette. Han var i besiddelse af de nøjagtigste oplysninger. I de anonyme breve, som var blevet sendt til politidirektøren, fortaltes der, at Florent som oftest tilbragte natten hos den smukke normannerinde. Måske kunne han nu findes der. Altså begav politiassistenten sig der hen ledsaget af to mænd, og fordrede i lovens navn

døren åbnet. Méhudins var netop stået op. Rasende åbnede den gamle døren, men da hun hørte, hvad det drejede sig om, blev hun pludselig roligere. Hun satte sig ned, knappede sin kjole helt til og sagde:

"Vi er ærlige mennesker, vi har ingen ting at frygte; vær så god, søg De kun."

Da normannerinden ikke åbnede døren til sit værelse hurtigt nok, lod politiassistenten den sprænge. Hun stod halvt påklædt, med nøgent bryst og skuldre og et skørt imellem tænderne. Denne voldsomme indtrængen oprørte hende; mere rød af vrede end af skam slap hun skørtet og ville styrte sig over mændene. Politiassistenten stillede sig hen foran den svære, halvnøgne kvinde for at beskytte sine folk og gentog med ensformig stemme sit:

"I lovens navn, i lovens navn."

Så faldt hun hulkende om på en stol, ude af stand til at begribe, hvad man ville hende. Hendes hår hang løst, chemisen nåede hende kun til knæene, betjentene skævede i smug hen på hende. Politiassistenten kastede et sjal, han fandt, over hende. Men hun svøbte sig ikke en gang ind i det; hun græd endnu stærkere, da hun så mændene undersøge hendes seng.

"Men hvad har jeg dog gjort?" stønnede hun til sidst. "Hvorfor skal min seng efterses?"

Politiassistenten nævnede Florent, og da den gamle Méhudin var blevet stående på dørtærsklen, så fo'r normannerinden hen imod sin moder og råbte:

"Å, det asen, det er hende!"

Hun havde sikkert pryglet hende, om mændene ikke havde hindret det. De holdt hende tilbage, tvang hende til at tage

sjalet omkring sig. Hun stred imod og sagde med halvkvalt stemme:

"Hvad anser I mig for ... Florent har aldrig været her, hører I! Der har aldrig været noget imellem os. Og så kommer I her og spolerer mit rygte! Men lad nogen vove at sige et eneste ord til mig, så skal de få kærligheden at føle! Sæt mig bare i fængsel bag efter, hvad bryder jeg mig om det ... Florent, jo vist! Nej, jeg har dem bedre end som så. Jeg kan få, hvem jeg peger på, jeg kunne let fordreje hovedet på den mand, der har sendt jer her hen!"

Denne strøm af ord beroligede hende noget. Hendes raseri vendte sig nu mod Florent, der var skyld i det hele. Hun begyndte at retfærdiggøre sig for politiassistenten.

"Hvor kunne jeg vide det, hr. assistent. Han så så skikkelig ud, han har narret os alle sammen. Jeg har ikke villet høre alt det, som folk sagde om ham, for folk er så ondskabsfulde ... Han kom her og lærte min lille dreng at læse og skrive og så gik han straks igen. Jeg inviterede ham til middag og en gang imellem forærede jeg ham en fisk. Det er det hele ... Å, De kan være vis på, det skal blive sidste gang, at jeg lader mig narre sådan af nogen!"

"Men har han ikke givet Dem nogle papirer til opbevaring?" spurgte politiassistenten.

"Nej, jeg forsikrer Dem for, nej ... Havde han det, skulle jeg såmænd gerne udlevere dem. Jeg synes, det er gået vidt nok allerede. Jeg har dog ikke lyst til at se alle mine gemmer blive gennemrodet og det ville desuden ingen nytte være til."

Mændene ville nu ind i det værelse, hvor Muche lå. Drengen var blevet vækket ved støjen, og man havde i nogen tid hørt ham

græde bitterligt, uden tvivl bange for al nogen skulle komme ind og gøre ham fortræd.

"Det er den lilles værelse," sagde normannerinden og åbnede døren.

I sin stumpede skjorte ilede Muche hen og slog armene om hendes hals. Hun trøstede ham og lagde ham hen i sin egen seng. Mændene forlod straks efter det lille værelse, og politiassistenten ville lige til at gå, da Muche grædende sagde til sin moder:

"Moder, de tager mine skrivebøger ... Du må ikke give dem mine skrivebøger ..."

"Å, det er sandt, skrivebøgerne!" udbrød normannerinden. "Vent lidt, mine herrer, så skal De få dem. Jeg vil vise Dem, at jeg har rent brød i posen ... Se der, De vil finde hans skrift i disse skrivebøger. Hæng De ham kun. Jeg skal ikke være den, der skærer ham ned."

Hun udleverede Muches skrivebøger. Men nu blev den lille rasende, han rejste sig op i sengen og rev og bed sin moder; hun gav ham en lussing, så han dejsede om i sengen, og nu begyndte han først for alvor at hyle. Midt under spektaklet sås frøken Saget stikke hovedet indenfor; hun havde fundet alle døre stående på vid gab og var gået ind for at hjælpe mor Méhudin. Hun så til, hun lyttede og beklagede de stakkels damer, som ikke havde nogen til al forsvare sig. Imidlertid stod politiassistenten og læste forskrifterne med megen alvor. De mange "tyrannisk", "frihedsfjendsk", "antikonstitutionel" og "revolutionær" bragte ham til at rynke panden. Da han læste frasen: "Når timen slår, da skal den skyldige falde", klappede han med hånden på skrivebøgerne og sagde:

"Det er meget alvorligt, meget alvorligt."

Han leverede pakken til en af sine folk og gik. Claire, som endnu ikke havde vist sig, åbnede nu døren fra sit værelse ud til trappegangen og så mændene forlade lejligheden. Så gik hun ind i sin søsters værelse, hvor hun ikke havde sat foden i det sidste års tid. Frøken Saget var yderst kærlig imod normannerinden; hun bevidnede hende sin deltagelse, trak sjalet tættere sammen om hende og så på hende med en medlidende mine.

"Du er en fej ussel tøs!" sagde Claire og stillede sig hen foran sin søster.

Denne rejste sig op og lod sjalet glide ned fra sine skuldre.

"Så du lurer og udspionerer!" udbrød hun. "Sig det én gang til, som du der sagde."

"Du er en fej ussel tøs!" gentog den unge pige i en endnu mere hånende tone.

Da fo'r normannerinden hen imod Claire og slog hende på øret. Claire blev ligbleg, sprang løs på hende og borede sine negle ind i hendes hals. Så kæmpede de en tid, rev hårene ud af hovedet på hinanden og søge at kvæle hinanden. Hvor spinkel den yngste end var, udviklede hun en næsten overmenneskelig kraft og trængte den ældste så voldsomt tilbage mod et spejl, at dette knustes. Muche græd og den gamle Méhudin skreg til frøken Saget, at hun skulle hjælpe hende med at skille dem ad. Men Claire rev sig løs og sagde:

"Feje, usle tøs! ... Jeg vil gå hen og advare den ulykkelige, som du har solgt."

Men hendes moder spærrede hende vejen, normannerinden styrtede sig over hende bagfra, frøken Saget hjalp til, og ved

forenede anstrengelser lykkedes det det dem trods hendes rasende modstand at få hende puffet ind i hendes værelse, hvis dør de låsede. Hun sparkede til døren og slog alting i stykker der inde. Lidt efter hørte de hende arbejde på at bryde dørhængslerne af med sin saks.

"Hun havde stukket mig ihjel, om hun havde haft en kniv," sagde normannerinden og begyndte at klæde sig på. "I skal få at se, det ender nok med, at hun i sin skinsyge går hen og gør en eller anden dumhed ... Frem for alt, luk endelig ikke døren op. Hun ville bringe os hele kvarteret på halsen."

Frøken Saget var skyndsomst ilet ned på gaden. Hun nåede akkurat hjørnet af Rue Pirouette i det øjeblik, da politiassistenten gik ind hos Quenu-Gradelles. Hun forstod straks alt og trådte ind i butikken med så glædestrålende øjne, at Lisa med et tegn betydede hende at være stille og pegede hen på Quenu, der netop var i færd med at hænge flæsk op. Da han var gået ud i køkkenet fortalte den gamle frøken med dæmpet stemme, hvad der var passeret henne hos Méhudins. Lisa lænede sig hen over disken og hørte til med en sejrherres triumferende mine.

"Jeg er ikke vred på normannerinden," sagde hun til frøken Saget. "Jeg holdt meget af hende, og det gjorde mig ondt at folk satte os op mod hinanden ... Se en gang her, beviset på at jeg ikke vil hende noget ondt, det er, at jeg har sørget for, at politiet ikke fik fingre i dette fotografi, som jeg er parat til at give hende tilbage, hvis hun kommer selv og beder mig om det."

Hun havde taget fotografiet frem af sin lomme. Frøken Saget greb det begærligt og læste: "Louise til sin gode ven Florent." Så sagde hun med sin skarpe stemme:

"Det er måske ikke rigtigt af Dem. De burde beholde det."

"Nej, nej," afbrød Lisa hende. "Jeg vil have en ende på al uenighed. I dag er det forsoningens dag. Det er på tide, at her atter bliver fred og ro i kvarteret."

"Ønsker De, at jeg skal sige til normannerinden, at De venter hende?" spurgte den gamle frøken.

"Ja, De ville gøre mig en tjeneste ved det."

Frøken Saget vendte tilbage til Rue Pirouette og forbavsede normannerinden ved at fortælle hende, at hun nylig havde set hendes fotografi i Lisas lomme. Men hun kunne ikke overtale hende til straks at gøre det skridt som hendes rival fordrede af hende. Normannerinden stillede sine betingelser; hun ville gøre det, såfremt Lisa blot ville gå hende i møde hen til butiksdøren. Den gamle pige måtte foretage endnu to rejser frem og tilbage, før ceremoniellet for sammenkomsten blev fastslået. Endelig havde hun den glæde at bringe denne forsoning i stand, der ville vække så megen opsigt. Da hun sidste gang passerede forbi Claires dør, hørte hun endnu støjen af hendes saks, som hun søgte at afbryde dørhængslerne med.

Efter at have overbragt den smukke Lisa et endeligt svar, skyndte hun sig at opsøge madam Lecœur og Sarriette. Alle tre stillede sig op lige overfor viktualiehandelen på hjørnet af fiskehallen. Der ville intet kunne undgå deres opmærksomhed, når det højtidelige øjeblik kom. De var grumme utålmodige, lod som om de passiarede indbyrdes og holdt godt øje med Rue Pirouette, hvorfra normannerinden skulle komme. Rygtet om forsoningen fløj allerede Hallerne rundt; konerne strakte sig frem over deres varer for at se, hvad der foregik ovre ved viktualiehandelen; de mere nysgerrige forlod endog deres

pladser og stillede sig op ude på fortovet. Alle øjne i Hallerne var rettet mod viktualiehandelen. Hele kvarteret ventede spændt på, hvad der skulle ske.

Det var et højtideligt øjeblik, da normannerinden sås komme frem af Rue Pirouette; man trak næppe vejret.

"Hun har sine smykker på," sagde Sarriette.

"Se hvor hun spankulerer," tilføjede madam Lecœur. "Hun er alt for stolt."

Den smukke normannerinde skred ganske rigtigt fremad som en dronning, der nedlod sig til at tage mod den tilbudte fred. Hun havde gjort et meget omhyggeligt toilette og sørgede for at vise lidt af sit røde skørt frem for neden; hun indviede endog ved denne lejlighed en usædvanlig smuk kniplingssløjfe. Da hun følte Hallernes mange øjne hvile på sig, så brystede hun sig endnu mere, efterhånden som hun nærmede sig viktualiehandelen. Hun standsede foran butiksdøren.

"Nu kommer turen til den smukke Lisa," sagde frøken Saget "se en gang."

Den smukke Lisa forlod smilende sin plads bag disken. Uden at skynde sig gik hun hen til døren og rakte den smukke normannerinde hånden. Hun var ligeledes udadleligt påklædt, hendes linned var skinnende hvidt, hun så ud som properheden selv. En bifaldsmumlen fo'r gennem hele fiskehallen, alle hovederne ude på fortovet blev stukket sammen, og passiaren gik livligt. Imidlertid forsvandt de to hovedpersoner inde i butikken, og man havde nu ondt ved at se dem. De syntes at tale meget venskabeligt sammen og komplimenterede uden tvivl gensidigt hinanden.

"Se nu," sagde frøken Saget pludselig, "den smukke normannerinde køber noget … Hvad mon det kan være, hun køber? Det er en medisterpølse, tror jeg … Å, nej, så I det? Den smukke Lisa gav hende fotografiet, samtidig med at hun stak hende pølsen i hånden."

Så hilste de på ny venskabeligt på hinanden. Den smukke Lisa gik endog videre, end aftalen var, og fulgte den smukke normannerinde helt ud på fortovet. Der viste de sig begge to for hele kvarteret som de bedste veninder af verden. Det var ret en glæde for Hallerne; alle konerne vendte tilbage til deres stader, idet de erklærede, at det hele var gået meget ordentligt til.

Men frøken Saget holdt madam Lecœur og Sarriette tilbage. Dramaet var jo næppe begyndt. De rugede over huset lige overfor med en nysgerrighed, som ville de se tværs igennem murene. For at dæmpe utålmodigheden vedblev de at passiare om den smukke normannerinde.

"Nu har hun da mistet sin mand," sagde madam Lecœur.

"Å hvad, hun har jo Lebigre," bemærkede Sarriette og gav sig til at le.

"Jo vist, Lebigre betakker sig sikkert for hende nu."

Frøken Saget sagde med et skuldertræk:

"De kender ham kun dårligt. Han bryder sig kun lidt om alt det. Han er en mand, som kender sin egen fordel, og normannerinden er rig. Om to måneder er de flyttet sammen, skal De så at se. Mor Méhudin har længe arbejdet på at få det giftermål i stand …"

"Ja, De kan nu sige, hvad De vil," vedblev madam Lecœur, "så har politiassistenten ikke desto mindre fundet denne Florent liggende i hendes seng."

"Nej, vist ikke, det har jeg aldrig fortalt ... Den lange magre var lige gået. Jeg var til stede, da de undersøgte sengen. Politiassistenten følte på den med hånden. Der var to ganske varme fordybninger ..."

Den gamle frøken trak vejret og vedblev i en indigneret tone:

"Men ser De, hvad der gjorde mig allermest ondt, det var at høre alle de gyseligheder, som den tugthuskandidat lærte den lille Muche. Å, De kan ikke forestille Dem det ... Der var en hel pakke."

"Hvad for gyseligheder?" spurgte Sarriette nysgerrigt.

"Ja, hvad ved jeg. Stygge ord, forfærdelige ting. Politiassistenten sagde, at det var nok til at skaffe ham hængt ... Han er et rent uhyre, det menneske. Tænke sig, at han går hen og spolerer det stakkels barn i bund og grund! Den lille Muche er der ganske vist ikke meget godt ved, men det er da ingen grund til at rode det uskyldige væsen ind i "de rødes" affærer, vel?"

"Nej, Gud bevares," bekræftede de to andre.

"Nå, nu er man da også i færd med endelig at bringe orden i alt det miskmask. I husker jo nok, at jeg sagde: "Der er noget miskmask ovre hos Quenus, som huer mig ilde ..." Der ser I, at jeg havde en fin næse ... Gud være lovet, endelig kan man da snart trække vejret frit igen her i kvarteret. Det måtte komme til en sådan katastrofe; for man har min tro i den sidste tid kunnet gå i den dødeligste angst for at blive myrdet på åben gade ved højlys dag. Man turde knap trække vejret i denne oprørsatmosfære. Og alt det for et eneste menneskes, for denne Florents skyld ... Se nu er da den smukke Lisa og den smukke normannerinde forligt; det var pænt gjort af dem, det skyldte

de os alle sammen, vor fred og ro. Nu vil alt det andet komme til at gå af sig selv, skal De få at se ... Å, se den stakkels Quenu, som står og ler der ovre."

Quenu var ganske rigtigt på ny gået ud på fortovet og stod nu iført sit lange, hvide forklæde, og spøgte med madam Taboureaus barnepige. Han var i godt humør den morgen. Han tog for spøg den lille piges hænder i sine og klemte dem, til hun skreg av. Lisa gjorde sig al optænkelig umage for at få ham ud i køkkenet igen. Hun gik utålmodigt frem og tilbage i butikken, angst for at Florent skulde komme; hun kaldte flere gange på Quenu, for at han ikke skulle træffe sammen med sin broder.

"Hun er vist ikke rigtig glad for øjeblikket," sagde frøken Saget. "Den stakkels Quenu ved ingen verdens ting. Han ler som et uskyldigt barn ... De ved jo nok, at madam Taboureau har sagt, at hun ikke mere ville omgås Quenus, hvis de blev ved at beholde Florent i deres hus."

"Nu beholder de da i det mindste hele arven," bemærkede madam Lecœur.

"Vist ikke, kære ... Den anden har fået sin part."

"Virkelig ... Hvor ved De det fra?"

"Ih, Gud bevare os, det er da tydeligt nok!" svarede den gamle frøken efter et øjebliks betænkning, uden at komme med andet bevis. "Han har endog fået mere end sin part. Quenus slipper ikke fra det med under adskillige tusinde francs ... Jeg skal sige os, med udskejelser, så svinder pengene i en fart ... Å, De ved måske ikke en gang, at han havde et andet fruentimmer ..."

"Det undrer mig ikke," afbrød Sarriette hende; "disse magre mandfolk er nogle rene jern."

"Og så er hun ikke en gang ung, dette fruentimmer. De ved nok, at mandfolkene meget ofte har en underlig smag … Madam Verlaque, den forrige inspektørs kone, De kender hende jo nok, hende den lille, gule …"

Men de to andre protesterede. Det var umuligt. Madam Verlaque var afskyelig. Nu blev frøken Saget først rigtig ivrig.

"De hører jo, jeg fortæller Dem det! De vil vel ikke beskylde mig for at lyve … Og der er beviser, man har fundet breve fra dette fruentimmer, en hel pakke breve, hvor hun bad ham om penge, fra ti til tyve francs ad gangen. Det er da tydeligt nok … De to har naturligvis taget livet af manden."

Sarriette og madam Lecœur lod sig overbevise. Men de begyndte nu at tabe tålmodigheden. I over en time havde de stået og ventet ude på fortovet. De sagde, at mens de stod der, stjal folk måske fra dem henne ved deres stader. Så søgte frøken Saget at holde på dem med en ny historie. Florent kunne ikke være sluppet bort; det ville være meget interessant at se ham blive arresteret. Og hun begyndte meget omstændeligt at fortælle om, hvordan politiet agtede at fange ham; de to andre spejdede over mod huset, som ventede de hvert øjeblik at se politibetjente stikke hovederne ud af vinduerne. Men huset lå tavst og roligt og badede sig i morgensolen.

"Skulle man tro at det var fyldt af politibetjente!" sagde madam Lecœur.

"De er oppe på kvisten," sagde den gamle frøken. "De har ladet vinduet stå åbent, som de har fundet det … Å, se der! Der står en bag granattræet, tror jeg."

Alle tre strakte de hals, men kunne ingen ting se.

"Nej, det er skyggen," forklarede Sarriette. "Gardinerne rører sig ikke en gang. De har alle sat sig ned der inde og sidder naturligvis så stille som mus."

I samme øjeblik opdagede de Gavard, der kom gående ovre fra fiskehallen, åbenbart optaget af sine egne tanker. Uden at sige et ord så de på ham med strålende øjne. Gavard kom hen til dem.

"Har I ikke set noget til Florent?" spurgte han.

De svarede ikke.

"Jeg skulle nødvendigvis tale med ham straks," vedblev Gavard. "Han er ikke i Hallerne. Han må sikkert være gået op på sit værelse ... Men så må I jo have set ham gå forbi."

De tre fruentimmer var lidt blege. De så på hinanden med talende blikke, læberne dirrede svagt. Da hendes svoger blev stående, sagde madam Lecœur resolut:

"Vi har ikke stået her i fem minutter. Han må være gået forbi, inden vi kom."

"Ja ja da, så går jeg der op, jeg risikerer de fem etager," sagde Gavard og lo.

Sarriette gjorde en bevægelse som for at holde ham tilbage, men hendes tante greb hende i armen og hviskede:

"Men så lad ham dog gå, din tosse! Det har han rigtig godt af ... Det skal nok lære ham at være mindre stor på det en anden gang."

"Han skal ikke oftere komme her og fortælle, at jeg køber fordærvede madlevninger," hviskede frøken Saget i en endnu mere dæmpet tone.

Så tav de stille. Sarriette var blevet ildrød i hovedet, de to andre vedblev at være lige gule og gustne. De følte sig lidt

forlegne, så om til en anden side og vidste knap, hvor de skulle gøre af deres hænder. Men instinktmæssigt vendte de atter blikket mod huset lige overfor, de så i tankerne Gavard tværs igennem murene, fulgte ham op ad de fem etager. Da de antog, at han var nået op på kvisten, tilkastede de atter hinanden blikke, der røbede gensidig forståelse. Sarriette lo tvungent. Det forekom dem, at gardinerne bag vinduet bevægede sig, hvad der bragte dem på den tanke, at der fandt en heftig kamp sted der oppe. Men husets ydre bevarede hele tiden den samme søvnige ro; et kvarter forløb i den fuldstændigste fredelighed; en stadig tiltagende sindsbevægelse stod dem i halsen. De var nær ved at dåne, da en mand kom ud af huset og skyndte sig af sted efter en droske. Fem minutter efter kom Gavard ned fulgt af to betjente. Lisa, som var gået ud på fortovet, da drosken kom kørende, skyndte sig ind igen.

Gavard var bleg. Oppe på kvisten havde de gennemsøgt alle hans lommer dg fundet hans revolver og æsken med patronerne. Af politiassistentens barskhed og den bevægelse, han gjorde ved at høre hans navn, kunne Gavard skønne, at han var fortabt. Det var en skrækkelig slutning, som han aldrig havde tænkt rigtig klart over. Tuilerierne ville sikkert ikke tilgive ham. Benene vaklede under ham, som skulle han føres til skafottet. Da de kom ned på gaden, gav hans indbildskhed ham imidlertid kraft nok til at holde sig rank. Han smilede endog ved tanken om, at Hallernes øjne hvilede på ham, og han lovede sig selv at ville dø som en mand.

Imidlertid var Sarriette og madam Lecœur ilede tværs over gaden. Da de havde forlangt en forklaring af, hvad der foregik, gav madam Lecœur sig til at hulke, mens niecen yderst bevæget

omfavnede sin onkel. Han trykkede hende i sine arme, gav hende hemmeligt en nøgle og hviskede:

"Tag det hele og brænd papirerne."

Han steg ind i drosken med den samme mine, han ville have besteget skafottet med. Da vognen var forsvundet omkring hjørnet af Rue Pierre-Lescot, opdagede madam Lecœur, at Sarriette søgte at stikke nøglen i sin lomme, uden at nogen så det.

"Det nytter dig ikke, min lille," sagde hun til hende med sammenbidte tænder. "Jeg så meget godt, at han stak dig den i hånden ... Så sandt der er en Gud, går jeg hen til ham i fængslet og fortæller ham alt, hvis du ikke er skikkelig."

"Men, tante, jeg er jo skikkelig," svarede Sarriette med et forlegent smil.

"Lad os så gå hjem hos ham straks. Det er ikke værd at lade politiet stikke næsen i hans sager først."

Frøken Saget, som havde hørt til med funklende øjne, ilede bag efter dem, så hurtigt hendes små fødder kunne bære hende. Nu brød hun sig kun lidt om at vente på Florent. Undervejs var hun yderst forekommende og indsmigrende; hun tilbød at indlede samtalen med portnerkonen, madam Léonce.

"Lad os nu først se ad," svarede madam Lecœur kort.

De måtte ganske rigtigt parlamentere med madam Léonce. Hun ville ikke lade damerne komme ind i sin lejers lejlighed. Hun så meget streng ud og målte Sarriette med et kritisk blik. Men da den gamle frøken havde hvisket hende nogle ord i øret, og de viste hende nøglen, så gav hun efter. Da de kom ind i Gavards lejlighed, åbnede hun modstræbende et værelse ad

gangen, som blødte hendes hjerte, fordi hun skulle angive disse røvere, hvor pengene fandtes.

"Nå ja, så tag det hele," stønnede hun og lod sig synke om i en lænestol.

Sarriette prøvede skabene. Madam Lecœur fulgte hende med stor mistænksomhed lige i hælene, så at hun til sidst sagde:

"Men tante, du stiller dig hele tiden i vejen for mig, lad mig dog i det mindste have plads til at røre mig."

Endelig lykkedes det dem at åbne et skab, som stod imellem kaminen og sengen, lige overfor vinduet. De fire fruentimmer sukkede dybt. På bunden af skabet lå der en halv snes tusinde francs i guld, ordnet i regelmæssige små stabler. Gavard, hvis formue var klogeligt anbragt hos en notar, gemte denne sum som en slags reserve. Han havde, som han pralende udtrykte sig, sit bidrag til revolutionen liggende parat. Det voldte ham en egen glæde at betragte de ti tusinde francs hver aften, inden han gik i seng. Om natten drømte han, at der kæmpedes inde i skabet; han hørte geværskud, brostenene blev brudt op, oprørerne triumferede og skrålede sejr: det var hans penge, som stampede al denne opposition frem.

Sarriette havde med et glædesskrig strakt hænderne ud imod guldet.

"Væk med poterne, min lille," sagde madam Lecœur med hæs stemme.

Hun var endnu gulere i ansigtet end hun plejede, det var som om skæret fra guldet faldt hen over hende; øjnene brændte med en sygelig glans. Tæt bag hende stod frøken Saget og gjorde sig lang for bedre at kunne se ind i skabet. Madam Léonce havde

også rejst sig op og stod nu og brummede nogle uforståelige ord mellem tænderne.

"Onkel sagde til mig, at jeg måtte tage det alt sammen," erklærede Sarriette i en fyndig tone.

"Og jeg som har plejet ham, skal jeg da ikke have noget!" udbrød portnerkonen.

Madam Lecœur var nær ved at kvæles af sindsbevægelse; hun puffede dem til side, klamrede sig til skabet og stønnede:

"Det er mine penge, jeg er hans nærmeste slægtning, og I er nogle røvere, hører I ... Hellere ville jeg smide det hele ud af vinduet."

Der indtrådte en pause, under hvilken de alle fire så på hinanden med lurende blikke. Sarriettes halstørklæde var gået op, så man kunne se ind på hendes bryst, der bølgede heftigt, hendes læber var fugtige, og hun bevægede næseborene uroligt. Madam Lecœur blev endnu alvorligere ved at se denne brændende attrå hos Sarriette.

"Hør nu," sagde hun til hende med hæs stemme, "lad os ikke komme op at slås ... Du er hans niece, jeg vil dele ... Lad os skiftes til at tage hver en stabel."

Så puffede de de to andre til side. Madam Lecœur begyndte. Stablen forsvandt i hendes kjolelomme. Så tog Sarriette ligeledes en stabel. De rugede over hinanden, parate til at skride ind ved det første forsøg på snyderi. Regelmæssigt strakte først den ene, så den anden fem grådige fingre ind i skabet. Til sidst var lommerne fulde. Der var kun én stabel tilbage, Sarriette ville ikke lade sin tante tage den, eftersom hun var den, der havde begyndt. Pludselig tog hun den og delte den

midt over mellem frøken Saget og madam Léonce, der ligefrem var blevet syge af at se de andre to stikke guldet i lommen.

"Tak," brummede portnerkonen, "halvtreds francs for at have hygget om ham med havresuppe og bouillon! Han sagde, at han ingen familie havde, den gamle løgnhals."

Før madam Lecœur lukkede skabet, undersøgte hun det fra øverst til nederst. Det indeholdt en mængde forbudte politiske skrifter samt alle de skandalehistorier og karikaturtegninger, der gik ud på at latterliggøre kejseren. Det havde været en af Gavards største fornøjelser at tage en eller anden ven med sig hjem og vise ham alle disse kompromitterende sager.

"Det er sandt, han bad mig rigtignok om at brænde hans papirer," bemærkede Sarriette.

"Å, hvad! Vi har ingen ild, det vil tage alt for lang tid ... Politiet kan desuden ventes hvert øjeblik. Lad os hellere stikke af."

Og de skyndte sig ud alle fire. Nede i gadedøren mødte de politiet. Madam Léonce måtte følge med ovenpå for at vise herrerne Gavards lejlighed. De tre andre påtog sig en uskyldig mine og skyndte sig ud på gaden. De gik hurtigt, den ene bag efter den anden, tanten og niecen generedes af vægten af de fyldte lommer. Sarriette, som gik forrest, vendte sig om og sagde leende:

"Det dasker imod mine lår."

Og madam Lecœur kom med en rå vittighed, som morede dem meget. Det var dem en sand nydelse at føle denne vægt tynge ned i deres skørter, berøre dem som varme, kærtegnende hænder. Frøken Saget gik meget alvorlig med sine halvtreds francs i sin lukkede hånd. Hun grundede over, hvordan hun skulle bære sig ad med at kapre endnu mere ud af de

smækfulde lommer, hun fulgte bagefter. Da de nåede Hallerne, sagde hun:

"Se hvor heldigt! Vi kommer akkurat tidsnok til at se Florent blive nappet."

Florent vendte ganske rigtigt i dette øjeblik tilbage fra sin lange morgenudflugt. Han gik ind på sit kontor for at skifte frakke og begyndte på sin sædvanlige runde for at se efter, at ingen uorden fandt sted. Det forekom ham, at alle mennesker så så besynderligt på ham; når han gik forbi, stak konerne hovederne sammen, hviskede og så efter ham med ondskabsfulde blikke. Han ventede en eller anden ny fortrædigelse. I den sidste tid havde disse svære, grove fruentimmer ikke ladet ham i fred en eneste morgen. Da han kom forbi Méhudins stade, blev han meget overrasket ved at høre den gamle sige i en yderst venlig tone:

"Hr. Florent, der var lige før en herre, som spurgte efter Dem. Det var sådan en pæn herre, sådan jævnt godt til år. Han er gået op på Deres værelse for at vente på Dem."

Det var den gamle fiskesælgerske ret en sjælesvir at fortælle Florent dette, hele hendes uhyre korpus bævede af hævnglæde. Florent var endnu lidt tvivlende og så hen på den smukke normannerinde. Denne, der havde sluttet fred med sin moder, stod og sorterede sine fisk og lod, som om hun slet ikke hørte efter.

"Er De vis på det?" spurgte han.

"Ja, fuldstændig. Er det ikke rigtigt, Louise?" sagde den gamle i en lidt skarpere tone.

Han troede, at dette besøg stod i forbindelse med den store affære og besluttede at gå hjem. Netop som han ville forlade

fiskehallen, vendte han sig uvilkårligt og lagde nu mærke til, at den smukke normannerinde stod meget alvorlig og så efter ham. Han kom tæt forbi de tre sladdersøstre.

"Har I lagt mærke til, at butikken er tom," hviskede frøken Saget. "Den smukke Lisa er ikke den kone, der kompromitterer sig."

Butikken var ganske rigtigt tom. Huset lå søvnigt og badede sig i solen. Oppe på terrassen ud for kvistkammervinduet stod granattræet i blomst. Da Florent gik over gaden, nikkede han venskabeligt til Logre og Lebigre, der stod udenfor den sidstnævntes vinstue og gav sig mine af at tale ivrigt sammen. De nikkede smilende til ham igen. Da han gik ind ad gadedøren, troede han at opdage Augusts blege, fede ansigt henne ved enden af den smalle, mørke gang; det forsvandt imidlertid straks. Så vendte Florent om og kastede et blik ind i butikken for at se, om herren, der var "sådan jævnt godt til års", ikke ventede på ham der. Men han fandt ikke andre end Mouton, som sad på en huggeblok og så på ham med sine store, gule, lumske katteøjne. Da han atter vendte tilbage til gangen, så han den smukke Lisa kigge ud bag den lille rude i døren, som førte ud til køkkenet.

Der herskede en forventningsfuld tavshed ovre i fiskehallen. Det var, som om de svære fruentimmer ikke turde trække vejret, før han var ført bort. Alle disse vældige maver var nær ved at revne af spænding og utålmodighed. Den gamle Méhudin lo, så det rystede i hende. Hendes historie om herren, der var "sådan jævnt godt til års", gik hallen rundt og morede damerne overordentligt. Endelig blev den lange magre da ekspederet, endelig blev man da fri for hans galejslaveøjne. Og

alle sammen ønskede de ham lykkelig rejse og håbede at få en rigtig køn mand til inspektør i stedet for ham. De løb fra det ene stade til det andet, de kunne gerne have givet sig til at danse af lutter henrykkelse. Den smukke normannerinde stod ubevægelig og så på al denne glæde, hun turde ikke røre sig af frygt for at komme til at græde, hænderne havde hun lagt på en stor rokke for at berolige sit feberhede blod.

"Se til Méhudins, de svigter ham, nu da han ikke har flere penge," sagde madam Lecœur.

"Ja, ved De hvad, det gør de såmænd klogt i," svarede frøken Saget. "Desuden, hvad anden ende skulle vel det tage, kære ... De for Deres part kan da være meget tilfreds. Lad nu de andre ordne deres sager, som de selv lyster."

"Det er kun de gamle, som morer sig og ler," bemærkede Sarriette. "Normannerinden ser ikke videre glad ud."

Imidlertid havde Florent ladet sig fange oppe på sit værelse som et lam. Politibetjentene styrtede sig over ham i den tro, at han ville gøre fortvivlet modstand. Han bad dem sagtmodigt give slip. Så satte han sig ned på en stol, mens de pakkede hans papirer sammen, de røde skærf, faner og armdistinktioner. Denne slutning syntes slet ikke at overraske ham; uden at han ret ville tilstå det for sig selv, voldte den ham en vis lindring. Men han led ved tanken om al den hadefuldhed, der havde narret ham op på sit værelse. Han mindedes Augusts blege ansigt; fiskesælgerskernes sammenstukne hoveder; han erindrede mor Méhudins ord, normannerindens tavshed, den tomme butik; og han tænkte i sit stille sind, at Hallerne stod i forbund med hans fjender, at det var hele kvarteret som forrådte og udleverede ham.

På en gang viste billedet af Quenu sig for ham midt imellem alle disse fede ansigter, og Florent blev grebet af den dødeligste angst.

"Nå, gå så ned," sagde en af mændene i en barsk tone.

Han rejste sig op og gik ned ad trapperne. Da de, nåede tredje sal, bad han om at måtte gå op på sit værelse igen; han foregav at have glemt noget. Mændene ville ikke tillade det og puffede til ham. Så bad han dem bønligt om det, han tilbød dem endog de få penge, han havde hos sig. To af dem gik endelig ind på at følge ham tilbage til værelset, men de truede med at slå ham fordærvet, hvis han prøvede på at spille dem et eller andet puds. De tog deres revolvere frem. Da de atter betrådte værelset, gik han lige hen til fugleburet, tog fuglen, kyssede den imellem vingerne og lod den flyve ud af vinduet. Og han stod og så på, hvordan den, forbavset over sin genvundne frihed, fløj over på fiskehallens solbeskinnede tag; der sad den et øjeblik, så svang den sig atter op i luften og forsvandt over tagene i retning af Tuilerihaven. Han blev stående en stund og så op imod himlen; han tænkte på de kurrende duer i Tuilerihaven og på de fangne duer, som Marjolin slagtede nede i den kvalme kælder. Og han følte sig på en gang modløs og sønderbrudt, fulgte lydigt betjentene, som med et skuldertræk atter stak revolverne i lommen.

Nede ved enden af trappen standsede Florent foran døren ind til køkkenet. Politiassistenten, som stod og ventede på ham der, rørtes ved hans englelige blidhed og spurgte:

"Vil De ikke sige farvel til Deres broder?"

Han tøvede et øjeblik. Han så på døren. En stærk larm af hakkeknive og gryder lød ud til dem inde fra køkkenet. For at

give sin mand noget at bestille havde Lisa fået ham til at begynde på pølselavningen allerede om morgenen i stedet for som sædvanlig at vente til hen ad aften. Kedlen sang over ilden, og Florent hørte gennem larmen Quenus muntre stemme.

"Å, hilledød! Pølsen bliver god i dag ... August, kom her med fedtet!"

Og Florent takkede politiassistenten, men afslog hans tilbud; han var bange for at betræde det lune, madlugtende køkken. Han skyndte sig forbi døren, glad ved at tro, at hans broder intet anede; han ville skåne ham for denne sidste sorg. Men da han kom ud på det solbeskinnede fortov, fo'r skamrødmen ham op i kinderne, han bøjede hovedet og så ned foran sig, da han steg ind i drosken. Han følte fiskehallens mange triumferende blikke hvile på sig, det forekom ham, at hele kvarteret var til stede og frydede sig over hans ulykke.

"Se bare, hvor skummel han ser ud," sagde frøken Saget.

"Rigtig som en tyveknægt, der er blevet grebet med hænderne i andre folks lommer," tilføjede madam Lecœur.

"Jeg har set en mand blive halshugget, og han havde akkurat sådan et ansigt," sagde Sarriette og viste sine hvide tænder.

De havde nærmet sig drosken og strakte hals for at se ind i den. I samme øjeblik vognen satte sig i bevægelse, trak den gamle frøken ivrigt i de to andres skørter og viste dem Claire, som netop kom løbende henne fra Rue Pirouette med udslået hår og blødende fingre. Hun havde brudt døren op. Da det gik op for hende, at hun kom for sent, og at man netop nu kørte af sted med Florent, styrtede hun straks efter vognen men næsten i samme øjeblik standsede hun, og i afmægtigt raseri truede hun med knyttet hånd ad den bortrullende droske ... Ildrød i

ansigtet af sindsbevægelse vendte hun om og løb tilbage til Rue Pirouette.

"Mon han skulle have lovet hende ægteskab?" udbrød Sarriette leende. "Hvor hun er forlibt, det lille tossehoved!"

Kvarteret blev efterhånden roligere. Lige indtil Hallerne lukkedes, drøftede man i forskellige grupper morgenens begivenheder. Man så med nysgerrige blikke over mod viktualiehandelen. Lisa undgik at vise sig og lod Augustine passe butikken. Om eftermiddagen fandt hun det rigtigt at sige Quenu alt, for at ikke en eller anden sladderhank skulle meddele ham nyheden alt for pludseligt. Hun ventede, til hun blev alene med ham i køkkenet, da hun vel vidste, at han holdt af at være der, og at han ville græde mindst der. I øvrigt bragte hun ham meddelelsen med moderlig skånsomhed. Men da han fik det hele at vide, lod han sig falde om på en stol og græd som et barn.

"Hør nu, min stakkels tyksak, bliv ikke så fortvivlet, det kan du ikke tåle," sagde Lisa til ham og slog sine arme omkring ham.

Hans øjne stirrede på hans hvide forklæde, og hele hans dorske kødmasse dirrede af smerte. Han sank sammen som var han fuldstændig sønderknust. Da han endelig fik mælet igen, stammede han:

"Å, du ved ikke, hvor god han var imod mig, da vi boede henne i Rue Royer-Collard. Det var ham som gjorde rent, som lavede maden ... Han holdt af mig som af sit eget barn; han kom hjem træt og udaset, og jeg, jeg spiste godt og sad lunt bag lukkede døre ... Og nu går de måske hen og skyder ham."

Lisa protesterede og sagde, at de sikkert ikke ville skyde ham. Men han rystede på hovedet og vedblev:

"Det er det samme, jeg har alligevel ikke holdt nok af ham. Det kan jeg have grund til at sige i dette øjeblik. Jeg har båret mig slet ad, jeg har tøvet med at give ham sin part af arven ..."

"Men jeg har jo tilbudt ham den over ti gange," udbrød hun. "Vi har intet at bebrejde os."

"Å, med dig er det en anden sag, jeg ved nok, at du er god, du ville gerne have givet ham alle pengene ... Men jeg har noget at bebrejde mig. Det vil komme til at pine mig hele livet igennem. Jeg vil altid tænke som så, at hvis jeg havde delt med ham, så ville han ikke have skejet ud for anden gang ... Det er min fejl, det er mig, som er skyld i hans ulykke."

Hun gjorde sig endnu mere kærlig og sagde til ham, at han ikke skulle plage sig selv sådan. Hun beklagede endog Florent. For resten havde han megen skyld selv. Havde han haft flere penge mellem hænderne, så ville han måske have begået endnu flere dumheder. Lidt efter lidt lod hun sin mand forstå, at det aldrig kunne have endt anderledes, og at alle mennesker kunne være glade ved, at det var gået, som det var. Quenu blev ved at græde, tørrede tårerne af med sit forklæde og kvalte sin gråd for at høre på hende, for så et øjeblik efter igen at bryde ud i en endnu heftigere tårestrøm. Han havde uvilkårligt stukket fingrene ind en bunke pølsekød, som lå på hakkebrættet ved siden af ham; han lavede huller i det, og klemte det hårdt i sin hånd.

"Kan du huske, at du ikke befandt dig rigtig vel?" fortsatte Lisa. "Det kom af, at vi var kommet ud af vore gamle vaner. Jeg

var meget urolig for dig uden dog nogen sinde at ville sige dig det; jeg så meget godt, hvor du svandt hen."

"Ja, ikke sandt!" udbrød han og holdt et øjeblik op med at græde.

"Og forretningen er heller ikke gået godt i år. Det var, som hvilede der en ond skæbne over al ting ... Nå, græd nu ikke mere, du skal se, det bliver nok alt sammen godt igen. For min og din datters skyld bør du jo dog skåne dig selv. Du har også pligter imod os."

Han klemte pølsekødet mindre hårdt mellem sine fingre. Han begyndte at blive mere mildt bevæget, og et svagt smil viste sig på hans sorgfulde ansigt. Lisa følte, at han var overvundet. Hurtigt kaldte hun på Pauline, som legede ude i butikken, løftede hende op på hans knæ og sagde:

"Ikke sandt, Pauline, skal din fader ikke være fornuftig? Bed ham nu rigtig pænt om ikke mere at volde os to sorg."

Barnet gjorde, hvad hun bad om. Og de så på hinanden, de kyssede hinanden, fede og velnærede, allerede i god bedring efter det sidste års netop overståede ildebefindende; og et smil viste sig på deres trivelige, runde ansigter, da den smukke Lisa sagde:

"Ved du hvad, tyksak, det kommer dog i grunden kun an på os tre, kun på os tre."

To måneder senere var Florent på ny dømt til deportation. Sagen vakte umådelig opsigt. Aviserne fortalte den med dens mindste biomstændigheder, leverede portrætter af de anklagede, tegninger af faner og skærf, planer over de steder, hvor "banden" kom sammen. I hele fjorten dage talte Paris ikke

om andet end komplottet i Hallerne. Politiet gav den ene foruroligende oplysning efter den anden; til sidst fortalte man, at hele Montmartre kvarteret var undermineret. I den lovgivende forsamling var bevægelsen så stor, at centrum og højre glemte den ulyksalige lov, som et øjeblik havde skabt uenighed; man forsonedes og udtalte sig med knusende majoritet for det upopulære skatteprojekt, som forstæderne ikke en gang mere vovede at beklage sig over under den i hele byen herskende panik. Processen varede en hel uge. Florent blev i høj grad overrasket ved at se, hvilken mængde medskyldige man gav ham. Han kendte i det højeste seks eller syv af de nogle og tyve, som sad på anklagebænken. Efter dommens oplæsning troede han at se Robines hat og uskyldige ryg forsvinde fredeligt midt i trængslen. Logre så vel som Lacaille blev frikendt. Alexander fik to års fængsel, fordi han havde kompromitteret sig som et stort barn. Hvad Gavard angår, da blev han ligesom Florent dømt til deportation. Det kom som et tordenslag over hans hoved og knuste al den glæde, han hidtil havde følt over den vigtige rolle, han havde sørget for at komme til at spille under retsforhandlingerne. Han måtte betale sin åbenmundethed og sin uskadelige ordskvalder dyrt. To store tårer trillede ned ad hans kinder.

En augustmorgen, netop som Hallerne var ved at vågne op, drev Claude Lantier hen ad Saint-Eustache-kirken til for at hilse på madam François. Hun sad midt imellem sine grøntsager med sorgen malet i sit ærlige ansigt. Solstrålerne spillede allerede muntert hen over de store kålbjerge, men maleren stod mørk og tavs og ænsede det ikke.

"Nå, nu er da alt håb ude," sagde han til sidst. "De sender ham der over igen .... Jeg tror, at de allerede har ekspederet ham til Brest."

Madam François sukkede og sagde med dump stemme:

"Det er Paris, det er det fordømte Paris!"

"Nej, jeg ved hvad det er, det er disse elendige skurke," vedblev Claude og knyttede uvilkårligt hænderne. "Tænk en gang, madam François, der ikke den dumhed, som ikke blev sagt i retten ... Går de ikke endog så vidt, at de henter beviser i et barns skrivebog! Det lange fæ af en anklager gjorde et stort nummer ud af det, hensynet til barnesindet her, den demagogiske opdragelse der ... Å, det var til at få ondt af!"

En nervøs gysen fo'r gennem ham; han kneb skuldrene endnu mere sammen i den slidte, grønlige overfrakke og vedblev:

"Et menneske, der var from som en lille pige, og som jeg har set få ondt ved at overvære slagtningen af nogle duer ... Jeg kunne virkelig ikke bare mig for at le, da jeg så ham komme marcherende mellem to politibetjente. Nå, nu får vi ham da ikke mere at se, denne gang bliver han der ovre."

"Han skulle have lyttet til mine ord," sagde grønthandlersken efter et øjebliks tavshed, "han skulle have taget ud til Nanterre og levet der imellem mine høns og kaniner ... Jeg holdt meget af ham, må De vide, fordi jeg straks forstod, hvor hjertensgod han var. Hvor vi kunne have haft det godt ... Det er en stor sorg ... De ser vel nok ud til mig en af disse dage, hr. Claude, og spiser en omelet hos mig?"

Hun havde tårer i øjnene. Hun rejste sig op og rettede sig som en kvinde, der forstår at bære sine sorger.

"Se, der kommer jo mor Chantemesse for at handle med mig," vedblev hun. "Altid fornøjet, den gode gamle mor Chantemesse ..."

Claude drev videre. Solen skinnede muntert hen over Hallernes tage, hvorunder der var lystig travlhed imellem de mange dynger af madvarer. Der herskede en larm som af folk, hvis maver endelig var blevet befriet for en tung byrde, en glæde, som om fordøjelsesredskaberne endelig atter kunne funktionere til ejermændenes tilfredsstillelse. Claude så Sarriette sidde syngende midt imellem sine blommer og jordbær i færd med at trække i hr. Jules' små sine knebelsbarter; han bar en ny fløjlsvest, hun et nyt guldur. Mindre gule i ansigtet, ja næsten med røde kinder kom madam Lecœur og frøken Saget gående ned ad en af de lange gange som de bedste veninder af verden, henrykte over en eller anden lille uskyldig historie. Ovre i fiskehallen tronede mor Méhudin bag sine fisk, skældte og smældte, så hun til sidst gjorde den nye inspektør helt forstyrret; det var en skikkelig ung mand, men hun havde svoret at give ham en grundig korporlig revselse ved lejlighed; Claire stod mere lad og doven end nogen sinde før og rodede rundt i karrene med sine magre arme. Ovre i slagterafdelingen var August og Augustine ved at købe grisetæer; de så på hinanden med et par nygiftes kærlige blikke, og lidt efter rullede de i deres egen befordring hjem til deres nye butik i Montrouge. Klokken var blevet otte, det var varmt, og da Claude vendte tilbage til Rue Rambuteau, traf han Muche og Pauline i færd med at lege hest: Muche krøb på alle fire og Pauline sad på hans ryg og holdt fast i hans hår for ikke at falde af. Tilfældigt kom Claude til at se over imod Hallernes tage: der oppe tæt ude

ved tagrenden sad Cadine og Marjolin i det varme solskin og kyssede leende hinanden, lykkelige som et par forelskede dyr, ubekymrede om den verden, der bredte sig neden under dem.

Så truede Claude op efter dem med sin knyttede hånd. Al denne glæde på jorden og i luften oprørte ham. Han bandede de fede, han måtte indrømme, at de fede havde sejret. Rundt omkring sig så han ikke andet end lutter fede, runde og trivelige, de struttede af velvære og sundhed, glædede sig over en god fordøjelse. Da han nåede hen over for Rue Pirouette, blev kronen sat på det hele ved det skue, der her viste sig for ham både til højre og til venstre.

På højre hånd havde han den smukke normannerinde, den smukke madam Lebigre, som hun nu hed, stående i døren til butikken. Hendes mand havde endelig fået tilladelse til at forbinde en tobakshandel med sin vinstueforretning, et ønske han længe havde næret, og som nu endelig var gået i opfyldelse, takket være hans store fortjenester. Den smukke madam Lebigre i sin silkekjole og med sit smukt friserede hår forekom ham fortrinligt skikket til at sidde bag disken og sælge cigarer til alle kvarterets kavalerer. Hun var blevet en komplet dame. Bag hende sås den nylig malede vinstue med sine smukke spejle og skinnende flaskerader. Hun stod og smilede i den friske morgenluft.

Til venstre for Claude bredte den smukke Lisa sig i døren til viktualiehandelen. Hendes linned havde aldrig skinnet hvidere, hendes friske, tilfredse ansigt aldrig taget sig bedre ud. Hun stod der som et billede på den legemliggjorte, mætte og lade velvære, hvis ro ikke en gang et smil forstyrrede. Det var den absolutte tilfredshed, som stod og badede sig der i den varme

sol. Indenfor hendes stramt sluttende korset fordøjedes endnu den foregående dags lykke; hendes buttede hænder under det de forklæde strakte sig ikke en gang frem for at gribe dagens lykke, sikre på at den af sig selv ville komme til dem. Og ved hendes side bredte skinker, tunger og pølser sig, og også blandt dem var sundhed og tilfredshed vendt tilbage, butiksvinduerne havde atter fået deres gamle trivelige udseende tilbage. Ud fra køkkenet lød latter og munter støj af gryder og kasseroller. Sundheden, en fed sundhed svedte på ny ud af alle porer i viktualiehandelen. Og i døren stod den smukke Lisa, værdig og ubevægelig, og bød Hallerne god morgen.

Så bøjede de sig lidt frem begge to. Den smukke madam Lebigre og den smukke madam Quenu vekslede en venskabelig hilsen.

Og Claude, som sikkert havde glemt at spise til middag den foregående dag, oprørtes i sit inderste ved at se dem så trivelige og tilfredse, og han snørede sin bukserem fastere omkring sin mave og brummede ærgerlig:

"Hvilke bæster, disse pæne mennesker!"

Om "Paris' mave"

Forfatter: Émile Zola (1840-1902).
Org.udgave: *Le Ventre de Paris.* føljeton i *L'État* 12. januar – 17. marts 1873, bogudgave Charpentier & Cie Paris 1873.
Denne udgave baseret på: Paris's Bug. Af Emile Zola. Udklipsføljeton i *Morgenbladet* (København) 12.11.1881 – 10.02.1882. Oversætteren er ikke oplyst.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Edouard-Jean Dambourgez (1844-1931): *Une Boutique de charcuterie* (1889).

ISBN 978-87-7628-274-5
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-339-2 (Ølstykke 2014).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Serien Rougon-Macquart

er med sine tyve bind Zolas uomtvistelige hovedværk, hvori han udforsker en families natur- og socialhistorie under det andet kejserdømme fra 1851, hvor Napoleon III indsatte sig selv som kejser, til 1871, hvor kejserdømmet faldt sammen efter krigen mellem Frankrig og Tyskland.

Da jeg første gang udgav serien, var der flere af bindene, der (så vidt vides) ikke tidligere havde været oversat til dansk (*La Faute de l'Abbé Mouret*, *Son Excellence Eugéne Rougon* og *La joie de vivre*), eller kun eksisterer som dengang uopdrivelige føljetonudgaver: *La Curée* – i min udgave med titlen *Kampen om byttet* – har været bragt i flere af den socialdemokratiske presses aviser under titlen *Guldkalven* i 1891-92; *La Conquête de Plassans* skulle findes som føljeton i et dagblad *Nordjyllands Folkeblad* i 1880 (sidstnævnte har jeg dog kun fundet annoncer for i andre blade, det har ikke været muligt at få fat i nogle af de pågældende numre af *Folkebladet* selv).

Selv om der er mange personer, der optræder i flere af romanerne, og enkelte af dem er direkte fortsættelser af hinanden, er det ikke nødvendigt at læse dem alle eller at følge nogen bestemt rækkefølge – hver roman er et selvstændigt værk, som kan læses uafhængigt af de øvrige, og serien er således nærmest ét stort tag-selv-bord.

Zola anbefalede i en introduktion til *Doktor Pascal* at læse serien i en rækkefølge, der er en smule anderledes end den

rækkefølge, han skrev den i, og det er den rækkefølge, jeg har fulgt ved nummereringen af bindene, og den rækkefølge, der er angivet i listen nedenfor. I parentes den franske titel og årstallet for den første franske bogudgave.

1. Familien Rougon (La Fortune des Rougon – 1871)
2. Hans Excellence Eugène Rougon (Son Excellence Eugène Rougon – 1876)
3. Kampen om byttet (La Curée – 1872)
4. Penge (L'Argent – 1891)
5. Drømmen (Le Rêve – 1888)
6. Erobringen af Plassans (La Conquête de Plassans – 1874)
7. Storborgerliv (Pot-Bouille – 1882)
8. Damernes Paradis (Au Bonheur des Dames – 1883)
9. Fader Mourets synd (La Faute de l'Abbé Mouret – 1875)
10. Et blad af kærlighedens bog (Une page d'amour – 1878)
11. **Paris' mave (Le Ventre de Paris – 1873)**
12. Livsglæde (La joie de vivre – 1884)
13. Faldgruben (L'Assommoir – 1877)
14. Mesterværket (L'Œuvre – 1886)
15. Menneskedyret (La Bête humaine – 1890)
16. Germinal (Germinal – 1885)
17. Nana (Nana – 1880)
18. Jord (La Terre – 1887)
19. Det store sammenbrud (La Débâcle – 1892)
20. Doktor Pascal (Le Docteur Pascal – 1893)

Men uanset om man kun læser nogle udvalgte bind eller hele alle tyve, anbefales det dog, at man starter med *Familien Rougon*,

hvor man møder de fleste af hovedpersonerne i de øvrige bind, og slutter med *Doktor Pascal*, hvor Zola samler trådene og fortæller om mange af personernes senere skæbne.